

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
prednesené 21. decembra 2016¹

Konanie o stanovisku 2/15

začaté na základe žiadosti podanej Európskou komisiou

„Žiadosť o stanovisko podľa článku 218 ods. 11 ZFEÚ — Uzatvorenie Dohody o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou — Rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi“

Obsah

Dohoda EUSFTA	5
Právo EÚ	9
Zmluva o Európskej únii	9
Zmluva o fungovaní Európskej únie	9
Žiadosť o stanovisko Súdneho dvora	12
Otázky, ktoré vyvoláva žiadosť Komisie o stanovisko	12
Rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi a právny základ uzatvorenia dohody EUSFTA	19
Článok 207 ods. 1, 5 a 6 ZFEÚ	21
Článok 3 ods. 2 ZFEÚ	25
Ciele a všeobecné vymedzenie pojmov relevantných pre dohodu EUSFTA (Prvá kapitola dohody EUSFTA)	28
Tvrdenia	28
Analýza	28

¹ — Jazyk prednesu: angličtina.

Obchod s tovarom (Druhá až Šiesta kapitola dohody EUSFTA a protokol 1 k dohode EUSFTA)	28
Tvrdenia	28
Analýza	29
Služby, usadenie sa a elektronický obchod (Ôsma kapitola dohody EUSFTA)	31
Tvrdenia	31
Všeobecné tvrdenia	31
Tvrdenia týkajúce sa dopravy	33
Analýza	38
Úvod	38
Výlučná právomoc na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 1 ZFEÚ	40
Záležitosti vylúčené z pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky v dôsledku článku 207 ods. 5 ZFEÚ ...	41
Výlučná právomoc na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ	43
– Prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ	43
– Tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ	44
Investície (Deviata kapitola, oddiel A, dohody EUSFTA)	52
Tvrdenia	52
Analýza	58
Úvod	58
Výlučná právomoc na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 1 ZFEÚ	58
– Význam pojmu „priame zahraničné investície“ uvedeného v článku 207 ods. 1 ZFEÚ	58
– Úprava „priamych zahraničných investícií“ ako súčasť spoločnej obchodnej politiky	61
– Záver týkajúci sa právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ	62
Právomoc Európskej únie na základe článku 63 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 2 ZFEÚ	65
Spoločné právomoci Európskej únie a členských štátov	68
Môže dohoda EUSFTA ukončiť platnosť dvojstranných dohôd uzatvorených medzi členskými štátmi a Singapurom?	69
Vládne obstarávanie (Desiata kapitola dohody EUSFTA)	73
Tvrdenia	73
Analýza	74

Duševné vlastníctvo (Jedenásta kapitola dohody EUSFTA)	75
Tvrdenia	75
Analýza	78
Význam pojmu „obchodné aspekty duševného vlastníctva“ uvedeného v článku 207 ods. 1 ZFEÚ	78
Právomoc Európskej únie v súvislosti s Jedenástou kapitolou dohody EUSFTA	81
Hospodárska súťaž a súvisiace záležitosti (Dvanásta kapitola dohody EUSFTA)	83
Tvrdenia	83
Analýza	84
Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov (Siedma kapitola dohody EUSFTA) a obchod a trvalo udržateľný rozvoj (Trinásta kapitola dohody EUSFTA)	85
Tvrdenia	85
Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov	85
Obchod a trvalo udržateľný rozvoj	86
Analýza	87
Obchod a súvisiace neobchodné ciele: všeobecné zásady	87
Necolné prekážky obchodu a investícií do výroby energie z obnoviteľných zdrojov	88
Obchod a trvalo udržateľný rozvoj	89
Transparentnosť a administratívne a súdne preskúmanie všeobecne záväzných opatrení (Štrnásta kapitola dohody EUSFTA a súvisiace ustanovenia iných kapitol)	92
Tvrdenia	92
Analýza	92
Urovnávanie sporov a mediácia (Deviata kapitola, oddiel B, Trinásta, Pätnásta a Šestnásta kapitola dohody EUSFTA)	93
Tvrdenia	93
Analýza	95
Inštitucionálne, všeobecné a záverečné ustanovenia (Sedemnásta kapitola dohody EUSFTA)	98
Tvrdenia	98
Analýza	99
Posúdenie vonkajšej právomoci Európskej únie na uzatvorenie dohody EUSFTA	99
Návrh	102

1. Európska komisia podľa článku 218 ods. 11 ZFEÚ požiadala Súdny dvor o stanovisko k rozdeleniu právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o zamýšľanú Dohodu o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou (ďalej len „dohoda EUSFTA“).² Znenie dohody EUSFTA, ktoré dojednala Komisia, stanovuje, že táto dohoda sa má uzatvoriť ako dohoda medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou (ďalej len „Singapur“), bez účasti členských štátov. Komisia žiada Súdny dvor, aby rozhodol, či je tento prístup správny.

2. Komisia tvrdí, že Európska únia má výlučnú právomoc uzatvoriť dohodu EUSFTA. Uvádza, že väčšina ustanovení tejto dohody patrí do právomoci Európskej únie podľa článku 207 ZFEÚ týkajúceho sa spoločnej obchodnej politiky, ktorá je výlučnou právomocou [článok 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ], a že výlučná právomoc Európskej únie uzavrieť iné časti tejto dohody vyplýva z legislatívneho aktu, ktorý ju na to oprávňuje (prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ), alebo z toho, že uzatvorením dohody EUSFTA môžu byť dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti (tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ). Európsky parlament vo všeobecnosti súhlasí s Komisiou. Všetci ostatní účastníci konania, ktorí predložili pripomienky, tvrdia, že Európska únia nemôže uzatvoriť túto dohodu sama, lebo niektoré časti dohody EUSFTA patria do spoločnej právomoci Európskej únie a členských štátov, či dokonca do výlučnej právomoci členských štátov. Z toho vyplýva, že zmluvnými stranami dohody EUSFTA by mali byť aj členské štáty.

3. Dohoda EUSFTA je súčasťou novej generácie obchodných a investičných dohôd, ktoré dojednali alebo dojednávajú Európska únia a obchodní partneri v iných regiónoch sveta. Táto dohoda nie je „homogénnou dohodou“: neupravuje jednu konkrétnu oblasť alebo problematiku a nesleduje len jeden cieľ. Má najmä dosiahnuť liberalizáciu obchodu a investícií a zaručuje určitú úroveň ochrany tak, aby boli zosúladené ekonomické a neekonomické ciele. Hoci dohoda EUSFTA je založená na súčasných pravidlách zakotvených v dohodách Svetovej obchodnej organizácie (ďalej len „WTO“)³, tiež rozširuje pôsobnosť týchto pravidiel a upravuje otázky, ktoré uvedené dohody (zatiaľ) neupravujú.

2 — Znenie dohody EUSFTA je verejne dostupné na webovej stránke Komisie: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=961>. Pre veľmi stručný prehľad pozri body 9 až 30 nižšie a pre podrobnejšie zhrnutie pozri prílohu k týmto návrhom. Zhrnutie v prílohe k týmto návrhom je založené na verzii dohody EUSFTA v anglickom znení, ktorú Komisia predložila Súdnemu dvoru (v prílohe k svojej žiadosti). Komisia následne poskytla Súdnemu dvoru preklady dohody EUSFTA do všetkých úradných jazykov Európskej únie. Pri vypracovaní a preklade týchto návrhov sa ukázalo, že medzi znením, ktoré pôvodne predložila Komisia v anglickom jazyku a i) verejne dostupným znením v angličtine a ii) inými jazykovými zneniami, ktoré poskytla Komisia, existujú určité rozdiely. Napríklad verejne dostupná verzia obsahuje ďalší bod odôvodnenia v angličtine: „opätovne potvrdzujúc právo každej zmluvnej strany prijímať a presadzovať opatrenia potrebné na dosiahnutie legitímnych cieľov politiky v oblastiach, ako sú sociálne záležitosti, životné prostredie, bezpečnosť, verejné zdravie a bezpečnosť či podpora a ochrana kultúrnej rozmanitosti“. Takisto sa ukazuje, že číslovanie poznámok pod čiarou sa líši v anglickom znení (a to ako v znení predloženom Súdnemu dvoru tak aj v znení dostupnom na internete) a v iných jazykových zneniach. Vzhľadom na to, že jediným verejne dostupným jazykovým znením ku dňu prednesu týchto návrhov je anglické znenie, používam číslovanie poznámok pod čiarou tak, ako je uvedené v tomto znení. Tam, kde som si všimla, že je rozdiel v číslovaní určitej poznámky pod čiarou s číslovaním použitým v iných jazykových verziách, na to upozorňujem. Nevieť, s konečnou platnosťou posúdiť, či nedošlo aj k iným zmenám, o ktorých neviem.

3 — Teda dohodách vymenovaných v dodatku 1 k Dohovoru WTO o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov.

4. Na určenie, či Európska únia môže uzatvoriť dohodu EUSFTA bez členských štátov, je po prvé potrebné jasne vymedziť otázky, ktoré táto dohoda upravuje, a ciele, ktoré sleduje.⁴ Na základe toho možno následne uplatniť jednotlivé ustanovenia Zmluvy týkajúce sa prenesenia právomocí na Európsku úniu a povahy týchto právomocí. V tejto súvislosti je vhodné uplatniť pravidlá stanovené v článku 3 ods. 1 ZFEÚ (týkajúceho sa výslovnej výlučnej právomoci) a až potom uplatniť pravidlá stanovené v článku 3 ods. 2 ZFEÚ (týkajúceho sa implicitnej výlučnej právomoci⁵) a prípadne pravidlá stanovené v článku 4 ZFEÚ (týkajúceho sa spoločnej právomoci).

Dohoda EUSFTA

5. V decembri 2006 Komisia odporučila, aby ju Rada Európskej únie poverila dojednaním dohody o voľnom obchode s krajinami Združenia národov juhovýchodnej Ázie (ďalej len „ASEAN“) v mene Európskeho spoločenstva a členských štátov. V apríli 2007 Rada poverila Komisiu začatím rokovaní. Ukázalo sa, že rokovania týkajúce sa dohody vzťahujúcej sa na každý región sú zložité, a preto boli pozastavené. Komisia následne navrhla uzavrieť dvojstranné dohody o voľnom obchode s príslušnými krajinami združenia ASEAN, počnúc Singapurom. V decembri 2009 Rada na základe smerníc pre rokovania, ktoré vydala pre rokovania so združením ASEAN, poverila Komisiu dojednaním dohody o obchode so Singapurom. Tieto rokovania sa začali v marci 2010. V septembri 2011 Rada upravila smernice pre rokovania tak, že do zoznamu upravených otázok doplnila investície. Rada v tejto súvislosti uviedla, že cieľom bolo, aby sa kapitola dohody o investíciách vzťahovala na oblasti patriace do spoločnej právomoci, ako sú portfóliové investície⁶, urovnávanie sporov, vlastníctvo a vyvlastnenie.

6. Dňa 20. septembra 2013 Európska únia (konajúc prostredníctvom Komisie) a Singapur parafovali znenie dohody EUSFTA (čo znamená, že ho akceptovali ako konečné) s výnimkou kapitoly o investíciách. Toto znenie bolo zverejnené v ten istý deň.

7. Keď sa ukázalo, že podľa uvedeného znenia mala Európska únia uzavrieť a podpísať dohodu EUSFTA bez účasti členských štátov, Výbor pre obchodnú politiku (výbor vymenovaný Radou podľa článku 207 ods. 3 ZFEÚ) vo februári 2014 postúpil vec Výboru stálych zástupcov (ďalej len „výbor COREPER“). Výbor pre obchodnú politiku vyzval výbor COREPER, aby potvrdil postup podpísania a uzatvorenia dohody EUSFTA, a požiadal ho, aby vyzval Komisiu ako vyjednávača v mene Európskej únie a členských štátov, aby prispôbila uvedené znenie zmiešanému charakteru tohto typu dohody. Výbor COREPER uviedol, že delegácie sa jednoznačne zhodli na tom, že dohoda EUSFTA sa má podpísať a uzatvoriť ako zmiešaná dohoda, čo znamená, že jej zmluvnými stranami by mala byť tak Európska únia, ako aj členské štáty.

8. Rokovania týkajúce sa kapitoly o investíciách boli ukončené v októbri 2014. V júni 2015 Komisia zaslala Výboru pre obchodnú politiku konsolidované znenie kapitoly o investíciách a uviedla, že celá dohoda je už parafovaná.

9. Dohoda EUSFTA sa skladá z preambuly, 17 kapitol, protokolu a piatich dojednaní.

4 — Pozri v tomto smere stanovisko 1/94 („Prílohy dohody o založení WTO“) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 34, 53, 71, 98 a 105). V tomto stanovisku Súdny dvor skúmal predmet a ciele rôznych medzinárodných dohôd, ktoré sú súčasťou Marrákešskej dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie (ďalej len „Dohoda o založení WTO“), najmä Všeobecnej dohody o obchode so službami (ďalej len „dohoda GATS“) a Dohody o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (ďalej len „dohoda TRIPS“) a rôznych dohôd upravujúcich obchod s tovarom, ktoré sú uvedené v prílohe 1A (ďalej len „mnohostranné dohody o obchode s tovarom“) k Dohode o založení WTO, ako je Všeobecná dohoda o clách a obchode 1994 (ďalej len „dohoda GATT z roku 1994“) a Dohoda o technických prekážkach obchodu (ďalej len „dohoda TBT“).

5 — Pod „implicitnou“ výlučnou vonkajšou právomocou mám na mysli, že výlučnosť *nie* je založená na niektorom ustanovení Zmluvy, ktoré by výslovne priznávalo výlučnú právomoc v konkrétnej oblasti Európskej úнии.

6 — Tento pojem používajú účastníci konania vo svojich vyjadreniach. Pozri ďalej najmä body 307 a 346 týchto návrhov.

10. Prvá kapitola („Ciele a všeobecné vymedzenie pojmov“) stanovuje, že cieľmi dohody EUSFTA je vytvoriť zónu voľného obchodu v súlade s článkom XXIV dohody GATT z roku 1994⁷ a s článkom V dohody GATS⁸ a liberalizovať a uľahčiť obchod a investície medzi zmluvnými stranami v súlade s dohodou EUSFTA.

11. Druhá kapitola („Národné zaobchádzanie a prístup na trh pre tovar“) v úvode potvrdzuje záväzok zmluvných strán poskytovať národné zaobchádzanie⁹ v súlade s článkom III dohody GATT z roku 1994 (ktorý sa touto kapitolou začleňuje do dohody EUSFTA). Táto kapitola tiež stanovuje záväzky týkajúce sa nesadzobných opatrení. Samostatné ustanovenia sa vzťahujú na poskytovanie a sprístupňovanie informácií, oznámení a žiadostí o informácie a správu príslušných opatrení.

12. Tretia kapitola („Nápravné opatrenia v oblasti obchodu“) stanovuje povinnosti týkajúce sa na jednej strane antidumpingových a vyrovnávacích opatrení a na druhej strane dvoch typov ochranných opatrení (globálne ochranné opatrenia a dvojstranné ochranné opatrenia).

13. Štvrtá kapitola („Technické prekážky obchodu“) má za cieľ uľahčiť a zvýšiť obchod s tovarom medzi zmluvnými stranami vytvorením rámca pre predchádzanie zbytočným prekážkam obchodu, ich identifikáciu a odstraňovanie v rozsahu pôsobnosti dohody TBT (ktorá je začlenená do dohody EUSFTA).

14. Cieľom Piatej kapitoly („Sanitárne a fytosanitárne opatrenia“) je a) chrániť život a zdravie ľudí, zvierat a rastlín na príslušných územiach zmluvných strán a zároveň uľahčovať obchod medzi zmluvnými stranami v oblasti sanitárnych a fytosanitárnych opatrení (ďalej len „SFS opatrenia“); b) spolupracovať pri ďalšom vykonávaní Dohody o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení (ďalej len „dohoda SPS“) a c) poskytnúť prostriedky na zlepšenie komunikácie, spolupráce a riešenie problémov súvisiacich s vykonávaním SFS opatrení, ktoré majú vplyv na obchod medzi zmluvnými stranami.

15. Šiesta kapitola („Uľahčenie v oblasti ciel a obchodu“) uznáva význam, ktorý majú otázky uľahčenia v oblasti ciel a obchodu v kontexte rozvíjajúceho sa globálneho obchodného prostredia a posilnenie spolupráce v tejto oblasti. Stanovuje zásady, na ktorých majú byť založené colné ustanovenia a režimy zmluvných strán.

16. Cieľmi Siedmej kapitoly („Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov“) je podporovať, rozvíjať a zvyšovať výrobu energie z obnoviteľných a udržateľných nefosílnych zdrojov (ďalej len „zelená energia“), a to najmä prostredníctvom uľahčovania obchodu a investícií. Táto kapitola sa vzťahuje na opatrenia, ktoré môžu ovplyvniť obchod a investície medzi zmluvnými stranami súvisiace s výrobou zelenej energie, avšak nie na produkty, z ktorých sa energia vyrába.

17. V Ôsmej kapitole („Služby, usadenie sa a elektronický obchod“) zmluvné strany potvrdzujú svoje príslušné záväzky vyplývajúce z Dohody o založení WTO.¹⁰ Táto kapitola stanovuje mechanizmy nevyhnutné na postupnú recipročnú liberalizáciu obchodu so službami, teda cezhraničného poskytovania služieb z územia jednej zmluvnej strany na územie druhej zmluvnej strany a na území

7 — Článok XXIV je nazvaný „Územná aplikácia – Pohraničný styk – Colné únie a oblasti voľného obchodu“.

8 — Predmetom článku V je „hospodárska integrácia“.

9 — „Národné zaobchádzanie“ v podstate znamená, že vnútroštátne dane a predpisy by sa nemali uplatňovať na dovezené alebo domáce výrobky takým spôsobom, aby sa domácej produkcii poskytovala ochrana.

10 — Znenie Dohody o založení WTO a všetkých dohôd WTO, ktoré sú jej súčasťou, je dostupné na: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/final_e.htm.

jednej zmluvnej strany spotrebiteľovi služby druhej zmluvnej strany, usadenia sa a dočasnej prítomnosti fyzických osôb na obchodné účely. Samostatne upravuje elektronický obchod. Tiež obsahuje ustanovenia týkajúce sa domácej regulácie počítačových služieb, poštových služieb, telekomunikačných služieb, finančných služieb a služieb medzinárodnej námornej dopravy.

18. *Deviata kapitola („Investície“)* sa skladá z dvoch častí.

19. Oddiel A obsahuje hmotnoprávne ustanovenia o ochrane investícií. Na účely uvedenej kapitoly je „investícia“ „akýkoľvek druh aktív, ktorý má vlastnosti investície, ako napríklad viazanie kapitálu alebo iných zdrojov, očakávanie príjmu alebo zisku, prevzatie rizika a určité trvanie“. Hlavné požiadavky sa týkajú národného zaobchádzania, spravodlivého a nestranného zaobchádzania a plnej ochrany a bezpečnosti, ako aj náhrady za straty v dôsledku vojny alebo iného ozbrojeného konfliktu, štátneho prevratu, výnimočného stavu, povstania, vzbury alebo nepokojov na území druhej zmluvnej strany. Oddiel A tiež stanovuje, že žiadna zo zmluvných strán nesmie chránené investície investorov druhej zmluvnej strany, na ktoré sa vzťahuje tento oddiel, priamo alebo nepriamo znárodniť, vyvlastniť ani ich podrobiť opatreniam, ktoré majú rovnaký účinok ako znárodnenie alebo vyvlastnenie, s výnimkou prípadu, keď sú splnené určité podmienky. Každá zmluvná strana musí navyše umožniť, aby sa všetky prevody súvisiace s investíciou, na ktorú sa vzťahuje *Deviata kapitola*, uskutočnili vo voľne zameniteľnej mene bez obmedzenia alebo odkladu. Dňom nadobudnutia platnosti dohody EUSFTA majú dvojstranné dohody medzi členskými štátmi a Singapurom uvedené v prílohe 9-D stratiť platnosť a byť nahradené dohodou EUSFTA.

20. Oddiel B zavádza mechanizmus na „urovňovanie sporov medzi investorom a štátom“ (ďalej len „ISDS“). Tento mechanizmus, ktorý môže zahŕňať rozhodcovské konanie, sa vzťahuje na spor medzi navrhovateľom jednej zmluvnej strany a druhou zmluvnou stranou týkajúci sa zaobchádzania (vrátane nečinnosti) druhou zmluvnou stranou, ktoré údajne porušuje ustanovenia oddielu A a spôsobuje stratu alebo škodu navrhovateľovi alebo jeho miestne usadenej spoločnosti. V samostatnom ustanovení sa uvádza, že žiadna zmluvná strana v zásade neposkytne diplomatickú ochranu a neuplatní medzinárodný nárok v súvislosti so sporom, v prípade ktorého sa jeden z jej investorov a druhá zmluvná strana dohodli, že ho predložia, alebo ho už predložili, na rozhodcovské konanie podľa oddielu B *Deviatej kapitoly*.

21. *Desiata kapitola („Vládne obstarávanie“)* sa vzťahuje na akékoľvek opatrenie týkajúce sa obstarávania, ktoré je predmetom úpravy tejto dohody, teda obstarávania, ktoré vykonáva uvedený subjekt a ktorého hodnota prekračuje danú prahovú hodnotu.

22. *Jedenásta kapitola („Duševné vlastníctvo“)* stanovuje práva a povinnosti v súvislosti so siedmimi kategóriami práv duševného vlastníctva, ktoré upravuje aj dohoda TRIPS, a jednou kategóriou, na ktorú sa uvedená dohoda nevzťahuje, a tou sú práva k odrodám rastlín. Štruktúra tohto oddielu vychádza zo štruktúry dohody TRIPS: každý pododdiel upravuje jedno právo duševného vlastníctva, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA, a tiež zahŕňa práva a povinnosti stanovené v iných mnohostranných dohodách (pričom niektoré z nich sú súčasťou dohody TRIPS a ktoré nie).

23. *Dvanásta kapitola („Hospodárska súťaž a súvisiace záležitosti“)* sa zameriava na význam voľnej a nenarušenej hospodárskej súťaže v obchodných vzťahoch zmluvných strán. Stanovuje zásady týkajúce sa antitrustových predpisov a fúzií, verejných podnikov, podnikov, ktorým boli zverené osobitné alebo výhradné práva, a štátnych monopolov a subvencií.

24. *Trinásta kapitola („Obchod a trvalo udržateľný rozvoj“)* sa týka záväzku zmluvných strán rozvíjať a podporovať medzinárodný obchod a svoje dvojstranné obchodné a hospodárske vzťahy spôsobom, ktorý bude prispievať k trvalo udržateľnému rozvoju. Hlavné povinnosti vyžadujú, aby každá zmluvná strana stanovila vlastnú úroveň ochrany v oblasti životného prostredia a práce a prijala alebo náležite

zmenila svoje príslušné právne predpisy a politiky v súlade so zásadami medzinárodne uznaných environmentálnych a pracovných noriem alebo dohôd, ktorých je zmluvnou stranou. Súčasťou tejto kapitoly sú aj samostatné povinnosti týkajúce sa obchodu s drevom a s výrobkami z dreva a s produktmi rybárstva, ako aj osobitné ustanovenia týkajúce sa urovnávania sporov.

25. *Štrnásť kapitola („Transparentnosť“)* obsahuje povinnosti, ktorých cieľom je vytvoriť zaistiť transparentné a predvídateľné regulačné prostredie pre hospodárske subjekty a stanoviť ozrejmene a zlepšené mechanizmy, pokiaľ ide o transparentnosť, konzultácie a lepšiu správu všeobecne záväzných opatrení. Tieto povinnosti sa v zásade uplatňujú spolu s konkrétnejšími pravidlami uvedenými v iných kapitolách dohody EUSFTA.

26. *Pätnásť kapitola („Urovnávanie sporov“)* stanovuje všeobecne uplatniteľné pravidlá týkajúce sa predchádzania akýmkoľvek nezhodám medzi zmluvnými stranami v súvislosti s výkladom a uplatňovaním dohody EUSFTA a ich urovnávania v záujme dosiahnutia, ak je to možné, obojstranne prijateľného riešenia. Jednotlivými fázami tohto postupu urovnávania sporov sú: žiadosť o konzultácie, (žiadosť o) zriadenie rozhodcovského tribunálu, vydanie predbežnej správy a vydanie konečného rozhodnutia. Samostatné ustanovenia upravujú vykonávacie konanie a prostriedky nápravy na vykonanie rozhodnutia.

27. *Šestnásť kapitola („Mediačný mechanizmus“)* zavádza mediačný mechanizmus, ktorého cieľom je nájsť riešenia na základe vzájomnej dohody prostredníctvom komplexného a rýchleho konania prebiehajúceho za pomoci mediátora. Táto kapitola sa vzťahuje na všetky opatrenia spadajúce do rozsahu pôsobnosti dohody EUSFTA, ktoré majú nepriaznivý vplyv na obchod alebo investície medzi zmluvnými stranami, pokiaľ nie je stanovené inak.

28. *Sedemnásť kapitola („Inštitucionálne, všeobecné a záverečné ustanovenia“)* obsahuje tri kategórie ustanovení. Prvá kategória stanovuje inštitucionálnu štruktúru, ktorá sa skladá z rôznych výborov, v ktorých sa zmluvné strany majú stretávať s cieľom dohliadať na vykonávanie a uplatňovanie dohody EUSFTA a uľahčovať ich. Druhá kategória sa týka prijímania rozhodnutí, zmien, nadobudnutia platnosti, priameho účinku, prístúpenia, územnej pôsobnosti dohody EUSFTA, jednotlivých príloh a iných dokumentov, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou dohody EUSFTA, a autentických znení dohody EUSFTA. Tretia kategória sa týka hmotnoprávných otázok, vrátane zdaňovania, pohybov na bežných účtoch a pohybov kapitálu, štátnych investičných fondov, obmedzení zameraných na ochranu platobnej bilancie a bezpečnostných výnimiek.

29. K zneniu kapitol dohody EUSFTA sú pripojené protokol o pravidlách pôvodu, dojednania týkajúce sa článku 17.6 (Zdaňovanie), odmeňovania rozhodcov, dodatočných colných ustanovení, vzájomného uznávania programov schválených hospodárskych subjektov a osobitných priestorových obmedzení a obmedzení v oblasti prístupu k prírodným zdrojom Singapuru.

30. Podrobnejšie zhrnutie dohody EUSFTA sa nachádza v prílohe k mojím návrhom. Účelom tejto prílohy nie je zhrnúť každý aspekt dohody EUSFTA, ale skôr poskytnúť zhrnutie hlavných otázok, ktoré sú relevantné pre tieto návrhy. Tak opis žiadosti, vyjadrenia účastníkov konania, ako aj moju analýzu tejto žiadosti treba posudzovať spolu s touto prílohou.

Právo EÚ

Zmluva o Európskej únii

31. Článok 5 ZEÚ stanovuje zásadu prenesenia právomocí, podľa ktorej právomoci, ktoré na Európsku úniu neboli v Zmluvách prenesené, zostávajú právomocami členských štátov.¹¹ Článok 5 ods. 2 ZEÚ stanovuje, že „... Únia koná len v medziach právomocí, ktoré na ňu preniesli členské štáty v zmluvách na dosiahnutie cieľov v nich vymedzených“, a že „právomoci, ktoré na Úniu neboli v zmluvách prenesené, zostávajú právomocami členských štátov“.

32. V článku 21 ods. 2 ZEÚ sú spomenuté zásady a ciele, ktoré má Európska únia zachovávať pri rozvoji a vykonávaní spoločných politík a činností. Tie isté zásady a ciele sa vzťahujú na rozvoj a vykonávanie vonkajšej činnosti Európskej únie a jej ostatných politík v ich vonkajších aspektoch (článok 21 ods. 3 ZEÚ). K týmto cieľom patrí „povzbudzovať integráciu všetkých krajín do svetového hospodárstva aj prostredníctvom postupného odstraňovania prekážok v medzinárodnom obchode“ [článok 21 ods. 2 písm. e) ZEÚ] a „prispievať k vypracovaniu medzinárodných opatrení na zachovávanie a zlepšovanie kvality životného prostredia a trvalo udržateľného hospodárenia so svetovými prírodnými zdrojmi s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj“ [článok 21 ods. 2 písm. f) ZEÚ].

Zmluva o fungovaní Európskej únie

33. Článok 2 ZFEÚ najmä stanovuje:

„1. Ak zmluvy prenesú na Úniu výlučnú právomoc v určitej oblasti, len Únia môže vykonávať legislatívnu činnosť a prijímať právne záväzné akty, pričom členské štáty tak môžu urobiť len vtedy, ak ich na to splnomocní Únia alebo na vykonanie aktov Únie.

2. Ak zmluvy prenesú na Úniu v určitej oblasti právomoc, ktorú vykonáva spoločne s členskými štátmi, Únia a členské štáty môžu v tejto oblasti vykonávať legislatívnu činnosť a prijímať právne záväzné akty. Členské štáty vykonávajú svoju právomoc v rozsahu, v akom Únia svoju právomoc nevykonala.^[12] Členské štáty opäť vykonávajú svoju právomoc v rozsahu, v akom sa Únia rozhodla prestať vykonávať svoju právomoc.

...“

34. Jediný článok Protokolu č. 25¹³ o vykonávaní spoločných právomocí stanovuje: „Pokiaľ ide o článok 2 ods. 2 [ZFEÚ] o spoločne vykonávaných právomociach, ak Únia vykonáva činnosť v určitej oblasti, rozsah takéhoto výkonu právomoci zahŕňa len tie prvky, ktoré sú upravené dotknutým aktom Únie, a teda nevzťahuje sa na celú oblasť.“

35. Článok 3 ods. 1 ZFEÚ opisuje oblasti, v ktorých má Európska únia výlučnú právomoc, a týmito oblasťami sú okrem iného:

„a) colná únia;

11 — Pozri tiež článok 4 ods. 1 ZEÚ.

12 — Pozri tiež vyhlásenie č. 18 o rozdelení právomocí v rámci vyhlásení pripojených k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu (Ú. v. EÚ C 202, 2016, s. 335). Toto vyhlásenie potvrdzuje, že „... členským štátom [zostávajú] všetky právomoci, ktoré sa zmluvami nepreniesli na Úniu“. Ďalej stanovuje, že „ak sa zmluvami prenesie na Úniu v určitej oblasti právomoc, ktorú vykonáva spoločne s členskými štátmi, členské štáty v tejto oblasti vykonávajú svoju právomoc v rozsahu, v akom Únia svoju právomoc nevykonala alebo sa rozhodla, že ju prestane vykonávať...“.

13 — Ú. v. EÚ C 326, 2012, s. 307.

...

- d) ochrana morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva;
- e) spoločná obchodná politika.“

36. Podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ má Európska únia tiež výlučnú právomoc uzavrieť medzinárodnú dohodu, „... ak je jej uzavretie ustanovené v legislatívnom akte Únie [prvý dôvod] alebo ak je jej uzavretie potrebné na to, aby Únia mohla vykonávať svoju vnútornú právomoc [druhý dôvod], alebo ak môžu byť uzavretím zmlúv dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti [tretí dôvod]“.

37. Článok 4 ZFEÚ sa týka spoločných právomocí a stanovuje:

„1. Únia vykonáva spoločne právomoc s členskými štátmi vtedy, keď na ňu zmluvy prenášajú právomoc, ktorá sa nevzťahuje na oblasti uvedené v článkoch 3 a 6.^[14]

2. Spoločné právomoci Únie a členských štátov sa uplatňujú v týchto hlavných oblastiach:

- a) vnútorný trh;
- b) sociálna politika, pokiaľ ide o aspekty vymedzené v tejto zmluve;

...

- d) poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo s výnimkou ochrany morských biologických zdrojov;
- e) životné prostredie;

...

- g) doprava;

...

- i) energetika;

...“

38. Podľa článku 9 ZFEÚ, ktorý je súčasťou všeobecne uplatniteľných ustanovení, pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politík a činností má Európska únia „... prihliada[ť] na požiadavky spojené s podporou vysokej úrovne zamestnanosti [a] zárukou primeranej sociálnej ochrany...“.

39. V článku 11 ZFEÚ (ktorý je tiež súčasťou všeobecne uplatniteľných ustanovení) sa uvádza, že „požiadavky ochrany životného prostredia musia byť začlenené do vymedzenia a uskutočňovania politík Únie a činností, a to predovšetkým s ohľadom na podporu trvalo udržateľného rozvoja“.

40. Piata časť, hlava I, ZFEÚ, ktorá zahŕňa články 205 až 207 ZFEÚ, obsahuje všeobecné ustanovenia o vonkajších činnostiach Európskej únie.

14 — Článok 6 ZFEÚ obsahuje taxatívny výpočet oblastí, v ktorých má Európska únia právomoc vykonávať činnosti na podporu, koordináciu alebo doplnenie činnosti členských štátov.

41. V článku 206 ZFEÚ sa uvádza, že „vytvorením colnej únie v súlade s článkami 28 až 32 Únia v spoločnom záujme prispieva k harmonickému rozvoju svetového obchodu, postupnému zrušovaniu obmedzení medzinárodného obchodu a k priamym zahraničným investíciám, ako aj k znižovaniu colných a iných prekážok“.

42. Článok 207 ods. 1 ZFEÚ stanovuje:

„Spoločná obchodná politika vychádza z jednotných zásad, najmä vo vzťahu k úpravám colných sadzieb, uzavieraní colných a obchodných dohôd týkajúcich sa obchodu s tovarom a službami, k obchodným aspektom duševného vlastníctva, priamym zahraničným investíciám, zjednocovaniu liberalizačných opatrení, vývozných politík, ako aj k opatreniam na ochranu obchodu, napríklad v prípade dumpingu a subvencií. Spoločná obchodná politika sa uskutočňuje v rámci zásad a cieľov vonkajšej činnosti Únie.“

43. Podľa článku 207 ods. 5 ZFEÚ „rokovania a uzatváranie medzinárodných dohôd v oblasti dopravy sa spravujú hlavou VI tretej časti [ktorá zahŕňa ustanovenia o spoločnej dopravnej politike] a článkom 218“.

44. V článku 207 ods. 6 ZFEÚ sa uvádza, že „výkonom právomocí prenesených týmto článkom v oblasti obchodnej politiky nie je dotknuté rozdelenie právomocí medzi Úniou a členskými štátmi a tento výkon nepovedie k harmonizácii zákonov alebo iných právnych predpisov členských štátov, pokiaľ zmluvy takúto harmonizáciu vylučujú“.

45. Článok 216 ZFEÚ stanovuje, kedy Európska únia môže uzavrieť medzinárodnú dohodu s jednou alebo viacerými tretími krajinami. Podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ to môže urobiť, „... keď to ustanovujú zmluvy [prvý dôvod] alebo keď je uzavretie dohody buď potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov stanovených zmluvami v rámci politík Únie [druhý dôvod], alebo je ustanovené v právne záväznom akte Únie, [tretí dôvod], alebo sa môže dotknúť spoločných pravidiel alebo pozmeniť ich pôsobnosť [štvrtý dôvod]“. Článok 216 ods. 2 ZFEÚ stanovuje, že také dohody sú záväzné pre inštitúcie EÚ a pre členské štáty.

46. Článok 218 ZFEÚ stanovuje procesné pravidlá, ktorými sa spravuje okrem iného dojednávanie, podpisovanie a uzatváranie medzinárodných dohôd:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté osobitné ustanovenia článku 207, dohody medzi Úniou a tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami sa dojednávajú a uzavierajú podľa nasledovného postupu.

2. Rada poveruje na začatie rokovaní, prijíma smernice pre rokovania, poveruje na podpis a uzaviera dohody.

3. Komisia... predkladá odporúčania Rade, ktorá prijme rozhodnutie poverujúce na začatie rokovaní...

4. Rada môže adresovať vyjednávačovi smernice a určiť osobitný výbor, po porade s ktorým sa musia viesť rokovania.

5. Rada na návrh vyjednávača prijme rozhodnutie poverujúce na podpis dohody a v prípade potreby jej predbežné vykonávanie pred nadobudnutím jej platnosti.

6. Rada na návrh vyjednávača prijme rozhodnutie o uzavretí dohody.

...

11. Členský štát, Európsky parlament, Rada alebo Komisia môžu získať stanovisko Súdneho dvora k tomu, či je zamýšľaná dohoda v súlade s ustanoveniami zmlúv. Ak je stanovisko Súdneho dvora záporné, zamýšľaná dohoda nemôže nadobudnúť platnosť, pokiaľ nie je zmenená alebo doplnená, alebo pokiaľ nie sú zmluvy revidované.“

Žiadosť o stanovisko Súdneho dvora

47. Komisia žiadosťou z 10. júla 2015 podľa článku 218 ods. 11 ZFEÚ požiadala Súdny dvor o stanovisko k nasledujúcej otázke:

„Má Únia potrebnú právomoc, aby mohla sama podpísať a uzatvoriť [dohodu EUSFTA]? Konkrétnejšie:

- ktoré ustanovenia dohody patria do výlučnej právomoci Únie,
- ktoré ustanovenia dohody patria do spoločnej právomoci Únie a
- existuje také ustanovenie dohody, ktoré by patrilo do výlučnej právomoci členských štátov?“

48. Písomné pripomienky k žiadosti Komisie predložili Rada, Parlament a vlády všetkých členských štátov okrem Belgicka, Chorvátska, Estónska a Švédska. V dňoch 12. a 13. septembra 2016 sa konalo pojednávanie, na ktorom sa zúčastnili Komisia, Rada a Parlament, ako aj rakúska, belgická, česká, dánska, fínska, francúzska, nemecká, grécka, írsky, talianska, litovská, holandská, poľská, rumunská, slovenská a španielska vláda.

Otázky, ktoré vyvoláva žiadosť Komisie o stanovisko

49. Žiadosť Komisie o stanovisko je jednoznačne prípustná, keďže dohoda EUSFTA ešte nebola uzatvorená, a preto ide o „zamýšľanú“ dohodu v zmysle článku 218 ods. 11 ZFEÚ. Uvedená žiadosť sa skladá v podstate z dvoch častí.

50. Prvá časť sa týka otázky, či Európska únia môže podpísať a uzatvoriť dohodu EUSFTA sama, teda bez účasti členských štátov.

51. V druhej časti sa Komisia pýta, ktoré ustanovenia dohody EUSFTA patria do výlučnej právomoci Európskej únie, spoločnej právomoci Európskej únie a výlučnej právomoci členských štátov.

52. V prípade, ak Súdny dvor odpovie na prvú časť žiadosti kladne, lebo celá dohoda EUSFTA patrí do výlučnej vonkajšej právomoci Európskej únie (buď na základe článku 3 ods. 1 ZFEÚ, alebo na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ), nebude potrebné zaoberať sa druhou časťou. V takom prípade musí Európska únia uzatvoriť dohodu EUSFTA sama.

53. Ak Európska únia nemá výlučnú právomoc v súvislosti s celou dohodou EUSFTA, situácia je zložitejšia. Pokiaľ je právomoc v súvislosti s dohodou EUSFTA sčasti výlučnou právomocou Európskej únie (na základe článku 3 ZFEÚ) a sčasti spoločnou právomocou (podľa článku 4 ZFEÚ), kto môže (alebo má) podpísať túto dohodu?¹⁵

54. V tejto fáze musím uviesť, ako chápem vzájomný vzťah medzi vnútornou a vonkajšou právomocou.

15 — Je nesporné, že Európska únia má podľa článku 3 ods. 1 písm. e) a článku 207 ods. 1 ZFEÚ výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s niektorými časťami dohody EUSFTA.

55. Články 2 až 4 ZFEÚ treba vykladať v kontexte článkov 4 a 5 ZEÚ. Tiež sa musia vykladať so zreteľom na skutočnosť, že sa nachádzajú hneď na začiatku ZFEÚ („Prvá časť – Zásady“; „Hlava I – Druhy a oblasti právomocí Únie“) a v kontexte znenia predchádzajúcich verzií Zmlúv.

56. Na tomto mieste je dôležité pripomenúť verzie zmluvy, ktorou je v súčasnosti ZFEÚ, ktoré platili po nadobudnutí platnosti Maastrichtskej zmluvy (1992), Amsterdamskej zmluvy (1997) a Zmluvy z Nice (2001). Článok 3b Zmluvy ES v znení zmenenom a doplnenom Zmluvou o Európskej únii podpísanou v Maastrichte [neskôr článok 5 ES (v znení Amsterdamskej zmluvy a potom Zmluvy z Nice)] v troch odsekoch, ktoré ho tvorili, obsahoval analýzu právomocí, ktorá postupne zahŕňala zásady prenesenia právomocí, subsidiarity a proporcionality.¹⁶ Počas celého tohto obdobia však neexistoval podrobný zoznam právomocí. Taký zoznam by bol zavedený neúspešnou Zmluvou o Ústave pre Európu, pričom obsah a základné prvky súčasných článkov 2, 3 a 4 ZFEÚ boli prebraté viac či menej priamo z návrhu ústavy a vložené Lisabonskou zmluvou.¹⁷

57. Z uvedených predchádzajúcich verzií vyplýva, že tento úvodný oddiel súčasnej ZFEÚ sa netýka vonkajších vzťahov ako takých. Týka sa kľúčovej ústavnej otázky *delby moci medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi*, teda *zásady prenesenia právomocí*. Právomoci sú priznané Európskej únii predovšetkým na to, aby mohla prijímať právne predpisy v rôznych oblastiach politiky a hospodárskej činnosti na území Európskej únie. Je to eurocentrický pohľad na svet (skôr než „Weltanschauung“). Jeho podstatou je dosiahnutie želanej rovnováhy medzi zjednocujúcim (nadnárodným) ústredným orgánom zriadeným podľa Zmlúv a – stále zvrchovanými – členskými štátmi Európskej únie („*Herren der Verträge*“). Z delby právomocí, na ktorej je založený celý projekt Európskej únie, musí byť jasné, kto má právomoc konať v konkrétnych oblastiach. Základnou otázkou je: „Kto má právomoc konať na území Európskej únie: Európska únia, alebo členské štáty?“ Rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi však tiež nevyhnutne má dôsledky pre výkon vonkajšej právomoci.

58. Aký bol účinok zmien zavedených Lisabonskou zmluvou?

59. Právomoci uvedené v krátkom a taxatívnom výpočte oblastí sú definitívne (pokiaľ nedôjde k zmene Zmluvy) priznané Európskej únii (článok 3 ods. 1 ZFEÚ). Väčšina oblastí právomocí sa však nachádza vo výpočte „hlavných oblastí“ – teda v demonštratívnom výpočte – spoločných právomocí (článok 4 ods. 2 ZFEÚ). Právomoc, ktorá je vymedzená ako „spoločná“, sa nikdy nezmení na *a priori* výlučnú právomoc EÚ v zmysle článku 3 ods. 1 ZFEÚ. Je pravda, že ak Európska únia vykonaním svojho práva voľby podľa článku 2 ods. 2 ZFEÚ (ktorým sa budem onedlho zaoberať) skutočne upravila určitú oblasť, takto upravená oblasť sa skutočne stane oblasťou, v ktorej má Európska únia výlučnú právomoc. Medzi *a priori* výlučnými právomocami EÚ podľa článku 3 ods. 1 ZFEÚ na jednej strane a právomocami, ktoré sa skutočne stanú výlučnými právomocami EÚ prostredníctvom mechanizmu článku 2 ods. 2 ZFEÚ¹⁸ na druhej strane, je však tento rozdiel: *a priori* výlučná právomoc EÚ sa nikdy (pokiaľ nedôjde k zmene Zmluvy) nemôže zmeniť na právomoc EÚ, ktorá nie je výlučná. Naopak, teoreticky je možné, že oblasť, ktorá je v súčasnosti upravená právnymi predpismi EÚ prijatými v rámci výkonu prednostného práva podľa článku 2 ods. 2 ZFEÚ, sa vráti členským štátom. Stačilo by, aby sa normotvorca EÚ rozhodol prestať prijímať právne predpisy a zrušiť jestvujúce právne predpisy EÚ v tejto oblasti.

16 — Článok 5 ES stanovoval: „Spoločenstvo koná v medziach právomocí vymedzených touto zmluvou a cieľov, ktoré sú v nej zakotvené. V oblastiach, ktoré nepatria do jeho výlučnej kompetencie, vyvíja Spoločenstvo činnosť v súlade s princípom subsidiarity len vtedy a len v takom rozsahu, pokiaľ ciele navrhované touto činnosťou nemôžu byť uspokojivo dosiahnuté členskými štátmi a z dôvodov rozsahu alebo dôsledkov navrhovanej činnosti možno ich lepšie dosiahnuť prostredníctvom Spoločenstva. Spoločenstvo žiadnou činnosťou neprekračuje rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľov tejto zmluvy.“

17 — Výstižné zhrnutie sa nachádza v diele LENAERTS, K., VAN NUFFEL, P.: *European Union Law*. Sweet & Maxwell, 2011, body 7.021 až 7.025.

18 — Nebudem sa zaoberať otázkou, či sa táto možnosť zmeny vzťahuje aj na výlučnú vonkajšiu právomoc EÚ podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Niektorí tvrdia, že ak EÚ upraví danú oblasť vnútornými predpismi a pristúpi k uzatvoreniu medzinárodnej dohody na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ, skutočnosť, že neskôr prestane prijímať vnútorné predpisy, nemá vplyv na výlučný charakter jej vonkajšej právomoci, ktorá je už dlhodobo ustálená. V právnej náuke však neexistuje jednotný názor na túto otázku.

60. Spoločné právomoci podľa článku 4 ZFEÚ sú navyše nerozlučne späté s existenciou (samostatného) ustanovenia Zmluvy, ktoré priznáva Európskej únii právomoc, ktorá nie je výlučnou právomocou (článok 3 ZFEÚ) ani vedľajšou právomocou (článok 6 ZFEÚ: „právomoc vykonávať činnosti na podporu, koordináciu alebo doplnenie činnosti členských štátov“). Je to tak preto, lebo článok 4 ods. 1 ZFEÚ stanovuje, že „[Európska únia] vykonáva spoločne právomoc s členskými štátmi vtedy, keď na ňu zmluvy prenášajú právomoc, ktorá sa nevzťahuje na oblasti uvedené v článkoch 3 a 6“.¹⁹ Článok 4 ZFEÚ vymedzuje *existenciu* rôznych právomocí, ktoré sú spoločnými právomocami Európskej únie a členských štátov.

61. Článok 2 ZFEÚ následne upravuje rôzne aspekty *vykonávania* právomoci. Článok 2 ods. 2 druhá veta konkrétne stanovuje „právo voľby“ Európskej únie. Toto ustanovenie priznáva Európskej únii právo rozhodnúť sa začať vykonávať jednu z vymenovaných spoločných právomocí. V *rozsahu, v akom to urobí* (ale *len* v tomto rozsahu), členské štáty už nemôžu v tejto konkrétnej oblasti vykonávať svoju spoločnú právomoc. V protokole č. 25 sa výslovne uvádza, že „ak [Európska únia] vykonáva činnosť v určitej oblasti, rozsah takéhoto výkonu právomoci zahŕňa len tie prvky, ktoré sú upravené dotknutým aktom [EÚ], a teda nevzťahuje sa na celú oblasť“. Je výslovne uvedené, že voľbu podľa článku 2 ods. 2 ZFEÚ možno zrušiť. Ak Európska únia prestane konať v súvislosti s určitou časťou konkrétnej spoločnej právomoci, túto právomoc opäť získajú členské štáty. Jednotlivé časti pritom musia vždy spolu tvoriť celok – každú právomoc vykonávanú v spoločnej oblasti vykonáva *bud'* Európska únia, *alebo* ju vykonávajú členské štáty. Nemôže sa nachádzať medzi týmito dvoma kategóriami právomoci.

62. Veľká časť právomoci Európskej únie sa naďalej týka „vnútorného“ diania, teda toho, čo sa deje na území Európskej únie. Určité aspekty rozdelenia právomocí majú naďalej dôsledky pre vonkajšiu činnosť. Platí to tak pre oblasti, v ktorých má Európska únia výlučnú právomoc, ako aj pre oblasti, ktoré patria do spoločnej právomoci. Pokiaľ sa vykoná taká vonkajšia činnosť, musí byť v súlade s dohodnutým rozdelením právomocí medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi. Tieto zásady sa musia dodržiavať pri každej činnosti Európskej únie bez ohľadu na to, či ide o vnútornú alebo vonkajšiu činnosť.²⁰

63. Právomoc v oblasti colnej únie a právomoc v oblasti spoločnej obchodnej politiky (pričom obe tieto právomoci sú v článku 3 ods. 1 ZFEÚ uvedené ako výlučné právomoci Európskej únie) sú podrobne uznané a vyjadrené v článku 206 ZFEÚ (colná únia) a článku 207 ZFEÚ (spoločná obchodná politika) v piatej časti ZFEÚ nazvanej „Vonkajšia činnosť Únie“. Spoločná obchodná politika je jedným zo zriedkavých príkladov čisto vonkajšej právomoci EÚ. Kým článok 207 ods. 2 ZFEÚ splnomocňuje Európsky parlament a Radu, aby v súlade s riadnym legislatívnym postupom prijali prostredníctvom nariadení opatrenia vymedzujúce rámec pre uskutočňovanie spoločnej obchodnej politiky, také nariadenia sú opatreniami vonkajšej činnosti (ktoré majú prostredníctvom legislatívnych aktov EÚ upraviť obchod s tretími štátmi). Zodpovedajúcou *vnútornou* právomocou je právomoc týkajúca sa aproximácie práva stanovená v článkoch 114 a 115 ZFEÚ na účely regulácie vnútorného trhu, ktorú článok 4 ods. 2 písm. a) ZFEÚ vymedzuje ako spoločnú právomoc.

19 — Treba povedať, že táto formulácia nie je ani zďaleka ideálna. Právo voľby upravené v článku 2 ods. 2 ZFEÚ sa vzťahuje na všetky spoločné právomoci, pokiaľ nie je výslovne stanovená výnimka (napríklad v článku 4 ods. 3 a 4 ZFEÚ). Článok 4 ods. 1 ZFEÚ podľa jeho znenia tiež logicky vymedzuje právomoci týkajúce sa spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) ako „spoločné“ právomoci, na ktoré sa teda môže uplatniť právo voľby podľa článku 2 ods. 2, čo je výsledok, ktorý môže znepokojiť aspoň niektoré členské štáty.

20 — Pokiaľ ide o zásadu prenesenia právomocí, pozri napríklad stanovisko 2/94 (pristúpenie Spoločenstva k EDLP) z 28. marca 1996 (EU:C:1996:140, bod 24) a stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, bod 5).

64. Na rozdiel od článku 3 ods. 1 ZFEÚ, v ktorom sa výslovne nehovorí o *vonkajšej* právomoci, v článku 3 ods. 2 ZFEÚ sú spomenuté okolnosti, za ktorých má Európska únia „výlučnú právomoc uzavrieť medzinárodnú dohodu“. Štyri²¹ dôvody stanovené tvorcami Zmluvy („ak je jej uzavretie ustanovené v legislatívnom akte [Európskej únie]“, „ak je jej uzavretie potrebné na to, aby [Európska únia] mohla vykonávať svoju vnútornú právomoc“, „ak môžu byť uzavretím zmlúv dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti“) vyjadrujú a zväčša kodifikujú skoršiu judikatúru Súdneho dvora.²² Článok 216 ZFEÚ (ktorý obsahuje podrobné ustanovenia, ktoré určujú, kedy Európska únia „môže uzavierať dohody s jednou alebo viacerými tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami“) rovnako vyjadruje a kodifikuje judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa existencie vonkajšej právomoci EÚ; priamo nadväzuje na rozdelenie právomocí stanovené v článkoch 2 až 4 ZFEÚ. Článok 216 ods. 1 ZFEÚ určuje *existenciu* vonkajšej právomoci EÚ, ale nie jej výlučný charakter – tento charakter určuje článok 3 ods. 1 a 2 ZFEÚ.

65. Vzhľadom na vyššie uvedené sa teraz budem podrobnejšie zaoberať vonkajšou právomocou.

66. V súvislosti so spoločnou obchodnou politikou článok 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ stanovuje, že Európska únia má v tejto oblasti výlučnú právomoc. V článku 207 ZFEÚ sa jednoznačne uvádza, že spoločná obchodná politika „vychádza z... uzavieraní[a] colných a obchodných dohôd týkajúcich sa [rôznych oblastí]“. V prvom dôvode podľa článku 216 ods. 1 sa uvádza, že Európska únia môže uzavrieť medzinárodnú dohodu, „keď to ustanovujú zmluvy“. *Za predpokladu, že* konkrétna problematika patrí pod spoločnú obchodnú politiku (čo je zložitá otázka, ktorej je venovaná väčšina analýzy v ostatných častiach týchto návrhov), teda Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc na uzatvorenie medzinárodnej dohody, ktorá sa týka tejto problematiky. Iné výlučné právomoci vymenované v článku 3 ods. 1 ZFEÚ môžu byť prepojené s inými dôvodmi podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ, najmä s druhým dôvodom („keď je uzavretie dohody... potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov stanovených zmluvami v rámci politik [Európskej únie]“).

67. Ak je daný jeden z dôvodov podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ a Európska únia má vonkajšiu právomoc v súlade s podrobnými pravidlami, ktoré priznávajú právomoc na uzatváranie medzinárodných dohôd, nachádzajúcimi sa v článku 216 ods. 1 ZFEÚ, táto vonkajšia právomoc bude výlučná. V krátkosti postupne preskúmam každý dôvod.

68. Po prvé, dá sa identifikovať „právne záväzný akt [EÚ]“, ktorý stanovuje právomoc Európskej únie na uzatvorenie takej medzinárodnej dohody (tretí dôvod podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ)? Ak áno, a pokiaľ je tento akt „legislatívny akt [Európskej únie]“ (prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ),²³ výsledná vonkajšia právomoc EÚ bude výlučná.²⁴

21 — Napriek tomu, že článok 3 ods. 2 uvádza štyri dôvody, vzhľadom na to, že posledná alternatíva („ovplyvniť spoločné pravidlá *alebo* zmeniť ich pôsobnosť“) zahŕňa dve možnosti, budem sa týmto dvom možnostiam venovať v nasledujúcom texte spoločne. Nižšie uvedené odkazy na „tretí dôvod“ v článku 3 ods. 2 je preto potrebné chápať tak, že zahŕňajú obidve tieto možnosti.

22 — Každý z týchto dôvodov vyjadruje zásadu prenesenia právomocí (pozri stanovisko 1/13 zo 14. októbra 2014, EU:C:2014:2303, bod 67 a tam citovanú judikatúru). Prvý (čiastočne) vyjadruje stanovisko 1/94 z 15. novembra 1994, EU:C:1994:384, bod 95; druhý dôvod zahŕňa stanovisko 1/76 z 26. apríla 1977 (EU:C:1977:63, bod 3); tretí a štvrtý dôvod vyjadrujú zásadu (aj keď je sformulovaná širšie) zakotvenú v rozsudku z 31. marca 1971, *Komisia/Rada* (22/70, EU:C:1971:32, body 17 a 18; ďalej len „rozsudok *AETR*“). Pokiaľ ide o podrobnejší rozbor zásady *AETR*, pozri body 120 až 131 týchto návrhov.

23 — „Legislatívny akt“ je právny akt prijatý legislatívnym postupom (článok 289 ods. 3 ZFEÚ). Pokiaľ ide o rozlišovanie legislatívnych aktov a regulačných aktov, pozri rozsudok z 3. októbra 2013, *Inuit Tapiriit Kanatami a i./Parlament a Rada* (C-583/11 P, EU:C:2013:625). ZEÚ zakazuje prijímanie legislatívnych aktov v oblasti SZBP: pozri článok 24 ods. 1 druhý pododsek ZEÚ.

24 — Aj v tomto prípade je formulácia Zmluvy v znení Lisabonskej zmluvy trochu zvláštna. Zdá sa, že výklad, ktorý som uviedla v samotnom znení týchto návrhov, je prirodzeným výkladom tretieho dôvodu v zmysle článku 216 ods. 1 ZFEÚ v spojení s prvým dôvodom podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ a vyplýva z neho záver, že vonkajšia právomoc, ktorú tým Európska únia získa, má výlučný charakter. Nie je však jednoduché zosúladiť tento záver so znením článku 4 ods. 4 ZFEÚ. Predstavme si (napríklad), že by Európska únia prijala legislatívny akt v oblasti rozvojovej spolupráce, ktorý by upravoval uzatvorenie medzinárodnej dohody. Článok 4 ods. 4 ZFEÚ stanovuje, že Európska únia má „právomoc vykonávať činnosti a uskutočňovať spoločnú politiku“ v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, ale ďalej stanovuje, že „avšak vykonávanie tejto právomoci nesmie viesť k tomu, aby sa členským štátom bránilo vykonávať ich právomoci“. Možno vzhľadom na toto znenie skutočne povedať, že výsledná právomoc EÚ je *vždy* výlučná? (Článok 4 ods. 3 ZFEÚ obsahuje veľmi podobnú formuláciu týkajúcu sa právomocí v oblasti výskumu, technického rozvoja a kozmického priestoru a vyvoláva rovnaké nejasnosti.)

69. Po druhé, je uzatvorenie medzinárodnej dohody „potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov stanovených zmluvami v rámci politik [Európskej únie]“ (druhý dôvod podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ)? Ak áno a pokiaľ určitú vnútornú právomoc Európskej únie jednoducho nemožno v praxi vykonávať bez toho, aby existovala aj vonkajšia zložka (druhý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ), výsledná vonkajšia právomoc EÚ bude tiež výlučná. Ako vyplýva z judikatúry, ktorá pochádza z obdobia pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy, také situácie sú zriedkavé, ale možné.²⁵

70. Napokon, došlo už k takej rozsiahlej legislatívnej činnosti EÚ, že Európska únia má v súčasnosti výlučnú vonkajšiu právomoc EÚ na základe kodifikovaného „účinku rozsudku AETR“?²⁶ Ak sa preukáže, že uzatvorením medzinárodnej dohody môžu byť „dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti“²⁷, automaticky sú splnené podmienky štvrtého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ a tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ, a teda Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc.

71. Ak Európska únia nemá výlučnú vonkajšiu právomoc na základe článku 3 ZFEÚ, má spoločnú vonkajšiu právomoc na základe článkov 2 a 4 ZFEÚ (ktoré upravujú spoločnú právomoc) a článku 216 ZFEÚ (ktorý priznáva vonkajšiu právomoc), *alebo neexistuje nijaká vonkajšia právomoc EÚ*, okrem prípadnej vedľajšej vonkajšej právomoci?²⁸ V tomto prípade je situácia zložitejšia.

72. Po prvé je potrebné overiť, či skutočne existuje spoločná právomoc podľa článku 4 ZFEÚ. Za predpokladu, že odpoveď na túto otázku je kladná, treba následne preskúmať článok 216 ods. 1 ZFEÚ s cieľom zistiť, či je daný jeden z dôvodov vymenovaných v tomto ustanovení, ktoré priznávajú Európskej únii právomoc uzavrieť medzinárodnú dohodu. Keďže v takom prípade neexistuje výlučná vonkajšia právomoc podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ, je pravdepodobné, že bude relevantný prvý, druhý a tretí dôvod podľa tohto ustanovenia. Článok 4 ZFEÚ v spojení s článkom 216 ods. 1 ZFEÚ stanovujú podmienky potrebné na *existenciu* spoločnej vonkajšej právomoci EÚ. Ako je to potom s jej vykonávaním?

73. V tejto fáze sa treba vrátiť k článku 2 ods. 2 ZFEÚ a k právu voľby Európskej únie. Ak sa Európska únia *nerozhodne* vykonať toto právo, vonkajšiu právomoc – tak ako vnútornú právomoc – budú mať naďalej členské štáty, čo znamená, že členské štáty (a nie Európska únia) budú mať právomoc dojednať, podpísať a uzatvoriť medzinárodnú dohodu, ktorej predmet patrí do tejto oblasti spoločnej právomoci. Znenie článku 2 ods. 2 ZFEÚ však možno vykladať tak, že dovoľuje Európskej únii vykonať svoje právo voľby v súvislosti s vonkajšou aj vnútornou právomocou.

74. Uznatie tohto tvrdenia neznamená, že Európska únia má neobmedzené právo vykonávať vonkajšiu právomoc v súvislosti s ktoroukoľvek oblasťou spoločnej právomoci uvedenou v článku 4 bez ohľadu na to, či sa rozhodla vykonať toto právo smerom dovnútra. Na pojednávaní Rada zdôraznila, že rozhodnutie, či Európska únia alebo členské štáty vykonajú vonkajšiu právomoc na uzatvorenie

25 — Pozri najmä stanovisko 1/76 (Dohoda o zriadení Európskeho fondu pre pozastavenie vnútrozemskej plavby) z 26. apríla 1977 (EU:C:1977:63, body 1 až 3). V uvedenej veci bolo cieľom posudzovanej dohody racionalizovať ekonomické postavenie odvetvia vnútrozemskej vodnej dopravy v zemepisnej oblasti, v ktorej má vnútrozemská vodná doprava osobitný význam v rámci celej siete medzinárodnej dopravy (bod 1). Súdny dvor rozhodol, že bolo „... nemožné úplne dosiahnuť sledovaný cieľ prostredníctvom vytvorenia spoločných pravidiel podľa článku 75 [Zmluvy o EHS] vzhľadom na to, že na predmetných hlavných vodných cestách, na ktoré sa vzťahoval systém slobodnej plavby zavedený dlhodobo platnými medzinárodnými dohodami, sa spravidla plavili aj lode z tretieho štátu – Švajčiarska“ (bod 2). Hoci Súdny dvor v tomto stanovisku nekonštatoval, že výsledná právomoc EÚ je výlučná, vo svojej neskoršej judikatúre jednoznačne vyložil stanovisko 1/76 v tomto zmysle. Pozri napríklad stanovisko 2/92 (Tretie novelizované rozhodnutie OECD o národnom zaobchádzaní) z 24. marca 1995 (EU:C:1995:83, bod 32).

26 — „Pridaná hodnota“ rozsudku Súdneho dvora vo veci AETR v období pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy bola dvojaká: po prvé ním bola vytvorená vonkajšia právomoc a po druhé táto právomoc v ňom bola vymedzená ako výlučná. Ak je (náležite vymedzená) oblasť upravená spoločnými pravidlami, postačuje to na uplatnenie tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ v súvislosti s touto oblasťou. Pozri ďalej body 120 až 131 týchto návrhov.

27 — V štvrtom dôvode podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ je uvedené „sa môže dotknúť spoločných pravidiel alebo pozmeniť ich pôsobnosť“, zatiaľ čo v treťom dôvode podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ sa uvádza „ak môžu byť uzavretím zmlúv dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti“. Domnievam sa, že mierny rozdiel vo formulácii týchto dvoch ustanovení nemá zásadný význam.

28 — Pozri bod 60 týchto návrhov.

konkrétnej medzinárodnej dohody v oblasti, ktorá patrí do spoločnej právomoci, je „politickým rozhodnutím“. Podľa môjho názoru právne záruky, na ktorých spočíva toto politické rozhodnutie, spočívajú v podrobných postupoch uvedených v článku 218 ZFEÚ. Článok 218 ods. 2 stanovuje, že „Rada poveruje na začatie rokovaní, prijíma smernice pre rokovania, poveruje na podpis a uzaviera dohody“. V ďalších odsekoch sa uvádza, že na začatie rokovaní (článok 218 ods. 3 ZFEÚ), na podpis dohody (článok 218 ods. 5 ZFEÚ), ako aj na jej uzavretie (článok 218 ods. 6 ZFEÚ) sa vyžadujú samostatné rozhodnutia Rady – teda rozhodnutia členských štátov, ktoré konajú v postavení členov Rady a poveria príslušnú inštitúciu EÚ, aby konala. Rada sa počas celého postupu uznáva kvalifikovanou väčšinou s výnimkou určitých oblastí, v ktorých sa vyžaduje jednomyselnosť (článok 218 ods. 8 ZFEÚ), pričom na uzavretie dohody sa v rozsahu, v akom predstavuje výkon vonkajšej právomoci EÚ, spravidla tiež vyžaduje súhlas Európskeho parlamentu alebo aspoň porada s ním [článok 218 ods. 6 písm. a), resp. b) ZFEÚ].

75. Z toho vyplýva, že medzinárodná dohoda vzťahujúca sa na oblasti, ktoré patria do spoločnej vonkajšej právomoci, ktorú napokon podpíše a uzavrie Európska únia sama, je z koncepcného hľadiska úplne odlišná od medzinárodnej dohody, ktorá sa vzťahuje len na oblasti patriace do výlučnej vonkajšej právomoci Európskej únie. V prvom uvedenom prípade majú členské štáty spoločne (konajúc v postavení členov Rady) právomoc odsúhlasiť, aby Európska únia konala, *alebo* trvať na to, že budú naďalej vykonávať individuálnu vonkajšiu právomoc. V druhom uvedenom prípade nemajú takú možnosť, lebo výlučná vonkajšia právomoc už patrí Európskej únii.

76. Ak medzinárodnú dohodu podpíše Európska únia spolu so svojimi členskými štátmi, zmluvnými stranami tejto dohody sú z hľadiska medzinárodného práva tak Európska únia, ako aj členské štáty. To má dôsledky, najmä pokiaľ ide o zodpovednosť za porušenie tejto dohody a právo namietať také porušenie. Z dôvodu transparentnosti v rámci Európskej únie a z hľadiska záujmov tretej krajiny (alebo tretích krajín), s ktorou sa táto medzinárodná dohoda uzatvára, by preto zrejme bolo vhodné, aby v takých rozhodnutiach boli veľmi jasne uvedené konkrétne aspekty spoločnej právomoci, v prípade ktorých členské štáty (konajúc v postavení členov Rady) súhlasili, že ich bude vykonávať Európska únia, na jednej strane a aspekty, ktoré (naďalej) vykonávajú členské štáty, na druhej strane. Domnievam sa, že vyhlásenie o právomociach pripojené k predmetnej dohode by tiež malo určitý význam.

77. Napokon v prípade, ak medzinárodnú dohodu podpíše Európska únia spolu so svojimi členskými štátmi, každý členský štát je podľa medzinárodného práva oprávnený ukončiť platnosť tejto dohody v súlade s príslušným postupom ukončenia platnosti podľa tejto dohody. Členský štát je v konečnom dôsledku zmluvnou stranou v postavení zvrchovaného štátu, a nie iba člena Európskej únie (a skutočnosť, že Európska únia prípadne zohrávala vedúcu úlohu pri dojednávaní dohody, je v tejto súvislosti irelevantná). Ak to však členský štát urobí, z článku 216 ods. 2 ZFEÚ vyplýva, že – z hľadiska práva EÚ – bude naďalej viazaný tými časťami uzatvorenej dohody, ktoré patria do právomoci EÚ (lebo je členským štátom EÚ), pokiaľ Európska únia neukončí platnosť tejto dohody.²⁹ Spôsobilosť vystupovať nezávisle ako aktér podľa medzinárodného práva vyjadruje trvajúcu medzinárodnú právomoc členského štátu; skutočnosť, že členský štát je naďalej čiastočne viazaný dohodou, aj keď postupom podľa medzinárodného práva ukončí jej platnosť, nevyplýva z medzinárodného práva, ale z práva EÚ.

29 — Nebudem sa zaoberať otázkou, či v prípade, ak by členský štát jednostranne odstúpil od dohody, ktorú uzavreli tak členské štáty, ako aj Európska únia, bez toho, aby to najprv prerokoval s inštitúciami EÚ (najmä s Komisiou a Radou), možno konštatovať, že ide o porušenie zásady lojálnej spolupráce podľa článku 4 ods. 3 ZFEÚ.

78. Situácia je odlišná, ak členské štáty majú výlučnú právomoc v súvislosti s jednou alebo viacerými časťami medzinárodnej dohody (a zvyšok dohody patrí do výlučnej alebo spoločnej právomoci Európskej únie): v takom prípade musia dohodu uzavrieť tak členské štáty, ako aj Európska únia.³⁰

79. Pokiaľ však predpokladáme, že je potrebné, aby Súdny dvor odpovedal na druhú časť žiadosti, musí Súdny dvor určiť, kto má právomoc v súvislosti s *každým jedným* ustanovením dohody EUSFTA?

80. Domnievam sa, že nie.

81. Súdny dvor v stanovisku 2/00 jasne uviedol, že pokiaľ Európska únia a jej členské štáty majú spoločnú právomoc na uzatvorenie medzinárodnej dohody, presný rozsah výlučných právomocí Európskej únie a spoločných (alebo výlučných) právomocí členských štátov, pokiaľ ide o konkrétnu dohodu, ako taký nemôže mať vplyv na právomoc Európskej únie uzatvoriť túto dohodu a vo všeobecnosti ani na materiálnu alebo formálnu správnosť rozhodnutia Európskej únie o uzatvorení tejto dohody.³¹ Účelom postupu podľa článku 218 ods. 11 ZFEÚ je konkrétne predísť komplikáciám, ktoré by mohli nastať tak na medzinárodnej úrovni, ako aj na úrovni EÚ, ak by rozhodnutie o uzatvorení dohody bolo vyhlásené za neplatné.³² Súdnemu dvoru v rámci tohto postupu neprináleží poskytovať konkrétne usmernenia, pokiaľ ide o to, kto má právomoc v súvislosti s každým jedným ustanovením predmetnej dohody a kto by mal byť zodpovedný za plnenie medzinárodného záväzku, ktorý z nej vyplýva.³³

82. Namiesto toho pri zodpovedaní druhej časti žiadosti Komisie preskúmam, v prípade ktorých častí dohody EUSFTA má Európska únia výlučnú právomoc (a to buď na základe článku 3 ods. 1 ZFEÚ, alebo na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ), či existujú časti, v prípade ktorých ide o právomoc vykonávanú spoločne s členskými štátmi (na základe článku 4 ZFEÚ), a či sú aj iné časti, v súvislosti s ktorými Európska únia nemá právomoc. Dohoda EUSFTA je veľmi rôznorodá. To znamená, že analýza na určenie právomoci a jej (výlučného alebo spoločného) charakteru nevyhnutne bude musieť byť (v závislosti od kontextu) zameraná na jednotlivú kapitolu alebo skupiny kapitol dohody EUSFTA, na jednu alebo viaceré časti tejto dohody alebo príležitostne na jednotlivé ustanovenie.

83. Napriek tomu, že žiadosť sa týka len rozdelenia právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, niektoré písomné pripomienky (najmä tie, ktoré predložila Rada) naznačujú, že môže vzniknúť aj otázka týkajúca sa postupu, akým Komisia dojedнала dohodu EUSFTA a teraz navrhuje podpísať ju. Kým smernice pre rokovania stanovovali dojednanie zmiešanej dohody, Komisia dojedнала dohodu EUSFTA ako dohodu len medzi Európskou úniou a Singapurom. Porušila tým Komisia článok 218 ods. 4 ZFEÚ a zásadu vzájomnej lojálnej spolupráce stanovenú v článku 13 ods. 2 ZEÚ?

30 — Generálna advokátka Kokott vo svojich návrhoch prednesených vo veci Komisia/Rada (C-13/07, EU:C:2009:190, bod 121) uviedla: „Tak ako malá kvapka pastisu môže zakaliť pohár vody, môžu aj jednotlivé, akokoľvek podružné ustanovenia v medzinárodnej dohode založenej na článku 133 ods. 5 prvom pododseku 1 ES viesť k nutnosti uzatvoriť zmiešanú dohodu“. Pozri tiež rozsudok z 3. decembra 1996, *Portugalsko/Rada* (C-268/94, EU:C:1996:461, bod 39 a tam citovanú judikatúru).

31 — Pozri v tomto zmysle stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, bod 15).

32 — Pozri najmä stanovisko 1/75 (Dohoda OECD o štandardoch pre miestne výdavky) z 11. novembra 1975 (EU:C:1975:145, s. 1360 a 1361), stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, body 6 a 17) a stanovisko 2/13 (Pristúpenie Európskej únie k EDLP) z 18. decembra 2014 (EU:C:2014:2454, bod 145).

33 — Pozri najmä stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, body 6 a 17).

84. Podľa môjho názoru v rámci tohto konania nie je potrebné ani vhodné zaujať stanovisko k tejto otázke. Postup, akým bola dohoda EUSFTA dojednaná, ako taký nemá vplyv na rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi, pokiaľ ide o jej uzatvorenie. Preto vybočuje z predmetu žiadosti Komisie. Ani nedodržanie procesných pravidiel podľa práva EÚ (v zásade) nemôže ovplyvniť platnosť tejto dohody z hľadiska medzinárodného práva.³⁴ Touto otázkou sa preto nebudem podrobnejšie zaoberať.

85. Tiež je dôležité mať na zreteli, že žiadosť Komisie sa *netýka* obsahovej zlučiteľnosti (ktorejkoľvek časti) dohody EUSFTA so Zmluvami. Súdny dvor teda nemá posúdiť napríklad zlučiteľnosť mechanizmu ISDS so Zmluvami. Tento typ urovnávania sporov sa neobjavuje len v dohode EUSFTA, ale aj v iných obchodných a investičných dohodách, ktoré dojednala alebo momentálne dojednáva Európska únia. V tomto konaní je – pokiaľ ide o mechanizmus ISDS (a iné formy urovnávania sporov, ktoré dohoda EUSFTA upravuje) – sporná len otázka, „kto môže rozhodovať“. Moja analýza v týchto návrhoch preto nemá vplyv na (prípadné) sporné otázky týkajúce sa obsahovej zlučiteľnosti dohody EUSFTA, vrátane ustanovení týkajúcich sa mechanizmu ISDS, so Zmluvami.³⁵

86. Napokon (a to je asi samozrejmé) moje návrhy v tomto konaní sú obmedzené na dohodu EUSFTA. Nemajú teda vplyv na rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o iné obchodné a investičné dohody.

87. V zostávajúcich častiach svojich návrhov najprv uvediem základné zásady, ktorými sa spravuje rozdelenie vonkajších právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, a právny základ činnosti EÚ. Potom rozoberiem základné znaky výslovnej výlučnej právomoci Európskej únie v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou (článok 207 ods. 1 ZFEÚ), jej implicitnú výlučnú právomoc (článok 3 ods. 2 ZFEÚ) a jej spoločnú právomoc (článok 4 ZFEÚ) v súvislosti s vonkajšou činnosťou. Na základe týchto úvah sa následne budem zaoberať rozdelením právomocí, pokiaľ ide o záležitosti, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA.

Rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi a právny základ uzatvorenia dohody EUSFTA

88. Na pojednávaní vyšlo najavo, že Rada a viaceré členské štáty sa domnievajú, že najprv treba rozhodnúť o rozdelení právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o dohodu EUSFTA, a až následne určiť právny základ, na ktorom by malo spočívať rozhodnutie Európskej únie o podpísaní a uzatvorení dohody EUSFTA.

89. Je jasné, že od Súdneho dvora sa nežiada, aby v tomto konaní rozhodol o uvedenej druhej otázke. Podľa môjho názoru však Rada a viaceré členské štáty nesprávne chápu vzťah medzi zásadami, ktorými sa spravuje rozdelenie (vonkajších) právomocí, a zásadami, ktoré upravujú voľbu právneho základu činnosti EÚ.

34 — V súlade s článkom 46 ods. 1 Viedenského dohovoru z roku 1969 o zmluvnom práve (*Zbierka zmlúv Spojených národov*, zv. 1155, s. 331, ďalej len „Viedenský dohovor z roku 1969“) „skutočnosť, že pri vyjadrení súhlasu štátu s tým, že bude viazaný zmluvou, došlo k porušeniu niektorého z ustanovení jeho vnútroštátneho práva týkajúceho sa oprávnenia uzavierať zmluvy, sa štát nemôže dovolávať ako dôvodu pre zrušenie svojho súhlasu, ledaže toto porušenie bolo zjavné a týka sa osobitne dôležitého pravidla jeho vnútroštátneho práva“. Zjavným porušením je podľa článku 46 ods. 2 porušenie, ktoré „je objektívne zrejme ktorémukoľvek štátu postupujúcemu v tejto veci podľa obvyklej praxe a dobromyseľne“. Článok 46 Viedenského dohovoru o práve zmlúv medzi štátmi a medzinárodnými organizáciami alebo medzi medzinárodnými organizáciami z roku 1986 (ktorý ešte nevstúpil do platnosti) [25 ILM 543 (1986)] stanovuje podobné pravidlá.

35 — V tejto súvislosti poznamenávam, že Súdny dvor v súčasnosti prejednáva návrh na začatie prejudiciálneho konania týkajúci sa zlučiteľnosti ustanovenia o ISDS nachádzajúceho sa v dvojstrannej dohode o ochrane investícií medzi členskými štátmi Európskej únie s článkom 18 prvým odsekom, článkom 267 a článkom 344 ZFEÚ: pozri vec *Slovenská republika/Achmea BV* (C-284/16, v konaní pred Súdnym dvorom).

90. Európska únia má len zverené právomoci.³⁶ Preto musí napojiť akt, ktorý prijme, na ustanovenie Zmluvy, ktoré ju oprávňuje, aby takýto akt schválila.³⁷ Tento právny základ sa musí určiť na základe objektívnych prvkov, ktoré možno preskúmať v rámci súdneho preskúmania, medzi ktoré patria predovšetkým cieľ a obsah tohto aktu.³⁸

91. V stanovisku 1/08 Súdny dvor vysvetlil, že otázka, či má Európska únia na účely uzavretia dohôd výlučnú právomoc alebo nie, a otázka právneho základu, ktorý treba na tieto účely použiť, sú navzájom veľmi úzko prepojené.³⁹ Otázka, či má Európska únia právomoc uzavrieť dohodu sama, alebo či sa o takúto právomoc delí s členskými štátmi, totiž závisí najmä od rozsahu pôsobnosti ustanovení práva EÚ, ktoré môžu inštitúciám EÚ priznať oprávnenie zúčastniť sa na takejto dohode.⁴⁰

92. Rozhodnutie o tom, či Európska únia vôbec má právomoc konať v určitej oblasti (a teda určenie právneho základu takej činnosti), je preto predpokladom rozhodnutia o rozdelení právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi v súlade s článkami 3 a 4 ZFEÚ, pokiaľ ide o konkrétnu vonkajšiu činnosť.⁴¹

93. Pri určovaní právneho základu podľa ustálenej judikatúry platí, že v prípade, ak dohoda, ktorú uzavrela Európska únia, sleduje viaceré ciele alebo obsahuje dve alebo viaceré zložky, pričom jeden z týchto cieľov možno označiť za hlavný alebo prevažujúci alebo jednu z týchto zložiek možno označiť za hlavnú alebo prevažujúcu, zatiaľ čo druhý alebo ďalšie ciele alebo druhá alebo ďalšie zložky sú len doplňujúce alebo ich pôsobnosť je mimoriadne obmedzená, Európska únia musí uzavrieť túto dohodu založenú na jedinom právnom základe, a to na tom, ktorý si vyžaduje hlavný alebo prevažujúci cieľ alebo hlavná alebo prevažujúca zložka.⁴² Ak je teda prevažujúcim cieľom dohody EUSFTA uplatňovanie spoločnej obchodnej politiky a ďalšie jej aspekty sa majú v skutočnosti považovať buď za potrebný doplnok tejto hlavnej zložky alebo sa má v skutočnosti konštatovať, že ich pôsobnosť je mimoriadne obmedzená, hmotnoprávnym základom na uzatvorenie tejto dohody by bol článok 207 ods. 1 ZFEÚ.⁴³ Z článku 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ by následne vyplynulo, že Európska únia má výlučnú právomoc uzatvoriť dohodu EUSFTA.⁴⁴

94. Na druhej strane, ak by Súdny dvor určil, že dohoda EUSFTA naraz sleduje viacero cieľov alebo má viac zložiek, ktoré sú nerozlučne spojené, a to bez toho, aby jeden cieľ alebo jedna zložka boli doplňujúcimi oproti ostatným takým spôsobom, že sa tak majú uplatniť rôzne ustanovenia Zmlúv, akt Európskej únie, ktorým by uzatvorila túto dohodu, by sa musel zakladať na jednotlivých právnych základoch zodpovedajúcich týmto zložkám.⁴⁵

95. Vzhľadom na vyššie uvedené sa teraz budem zaoberať pôsobnosťou spoločnej obchodnej politiky v zmysle článku 207 ZFEÚ.

36 — Pozri článok 4 ods. 1 a článok 5 ods. 2 ZEÚ. Pozri tiež články 2 až 6 ZFEÚ a rozbor uvedený v bodoch 55 až 64 týchto návrhov.

37 — Pozri najmä stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, bod 5) a rozsudok z 1. októbra 2009, *Komisia/Rada* (C-370/07, EU:C:2009:590, bod 47).

38 — Pozri najnovšie rozsudok zo 14. júna 2016, *Parlament/Rada* (C-263/14, EU:C:2016:435, bod 43 a tam citovanú judikatúru).

39 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 111).

40 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 112 a tam citovaná judikatúra).

41 — Vyplýva to zo štruktúry úvah Súdného dvora v stanovisku 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739).

42 — Pozri napríklad rozsudky z 12. decembra 2002, *Komisia/Rada* (C-281/01, EU:C:2002:761, bod 43), a z 22. októbra 2013, *Komisia/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, bod 76).

43 — Pozri stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 166).

44 — Pozri napríklad stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 68); rozsudky z 12. decembra 2002, *Komisia/Rada* (C-281/01, EU:C:2002:761, bod 43), a z 22. októbra 2013, *Komisia/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, bod 76), ako aj stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, body 37 a 44).

45 — Rozsudok zo 14. júna 2016, *Parlament/Rada* (C-263/14, EU:C:2016:435, bod 44 a tam citovaná judikatúra). Pozri tiež rozsudok z 10. januára 2006, *Komisia/Rada* (C-94/03, EU:C:2006:2, bod 51).

Článok 207 ods. 1, 5 a 6 ZFEÚ

96. Súdny dvor objasnil výlučnú právomoc Európskej únie v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou dávno pred nadobudnutím platnosti článku 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ, ktorý v súčasnosti výslovne potvrdzuje výlučnú právomoc Európskej únie v súvislosti s touto politikou. Vo svojom úplne prvom stanovisku vydanom na základe (ustanovenia, ktoré zodpovedá súčasnému) článku 218 ods. 11 ZFEÚ Súdny dvor konštatoval, že výlučná právomoc v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou je odôvodnená, lebo ak by sa umožnilo členským štátom vykonávať v tejto oblasti súbežné právomoci, „znamenaloby to uznať, že vo vzťahoch s tretími krajinami môžu členské štáty zaujať iné stanovisko, než aké zamýšľajú zaujať [Európska únia], a tým by sa narušil inštitucionálny rámec, spochybnila by sa vzájomná dôvera v rámci [Európskej únie] a [Európskej únii] by sa zabránilo v tom, aby plnila svoju úlohu pri ochrane spoločných záujmov“.⁴⁶ Tieto úvahy sú v súlade so systémom colnej únie vytvoreným Rímskou zmluvou. Smerom dovnútra táto únia spočíva na absolútnom zákaze ciel na dovozy a vývozy a poplatkov s rovnakým účinkom medzi členskými štátmi.⁴⁷ Zmluvy zároveň priznávajú Európskej únii a jej inštitúciám úlohu chrániť obchodné záujmy Európskej únie navonok. Ak by sa členským štátom umožnilo uplatňovať vlastnú obchodnú politiku voči tretím štátom (a v tejto súvislosti aj sledovať vlastné záujmy) popri činnostiach Európskej únie, jednoznačne by to mohlo ohroziť túto základnú úlohu.

97. Komisia v tomto konaní vyzýva Súdny dvor, aby prehodnotil svoju doterajšiu judikatúru týkajúcu sa pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky. Do akej miery sa pôsobnosť tejto politiky rozšírila v dôsledku zmien zavedených Lisabonskou zmluvou (najmä pokiaľ ide o obchodné aspekty duševného vlastníctva, priame zahraničné investície, obchod so službami, výnimku týkajúcu sa oblasti dopravy stanovenú v článku 207 ods. 5 ZFEÚ a obmedzenia vyplývajúce z článku 207 ods. 6 ZFEÚ)?

98. Niektoré členské štáty uviedli, že od vydania stanoviska Súdneho dvora vo veci 1/94 už nie je vhodné považovať spoločnú obchodnú politiku za „dynamickú“.

99. Nemyslím si, že je mimoriadne užitočné diskutovať o tom, či spoločná obchodná politika je alebo nie je „dynamická“. Rozhodujúce je, že článok 207 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať spôsobom, ktorý je v súlade so znením tohto ustanovenia a zároveň zaručuje, aby Európska únia bola schopná uplatňovať účinnú spoločnú obchodnú politiku v medzinárodnom obchodnom prostredí, ktoré sa sústavne vyvíja.

100. Súhlasím s názorom, ktorý vyjadril generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15, že vzhľadom na to, že obchodné postupy, modely a trendy sa v čase vyvíjajú, predmet medzinárodného obchodu sa nedá abstraktne vymedziť ani staticky a pevne určiť.⁴⁸ To, čo sa má považovať za „obchodnú politiku“ alebo „investičnú politiku“ v medzinárodných vzťahoch, sa však nevyhnutne nezhoduje s obsahom pojmu spoločná obchodná politika v zmysle práva EÚ.

101. Súdny dvor tiež zdôraznil potrebu zabezpečiť *účinnosť* spoločnej obchodnej politiky Európskej únie. V stanovisku 1/78 vysvetlil, že skutočná spoločná obchodná politika by sa už nemohla uplatňovať, ak by Európska únia nebola tiež schopná využiť postupy prekračujúce rámec nástrojov, ktoré majú mať vplyv len na tradičné aspekty vonkajšieho obchodu. „Obchodná politika“ chápaná v tomto zmysle by postupom času určite stratila význam⁴⁹, a teda by postupne bránila Európskej únii v tom, aby plnila svoju úlohu globálneho obchodného partnera, a to tak prostredníctvom

46 — Stanovisko 1/75 (Dohoda OECD o štandardoch pre miestne výdavky) z 11. novembra 1975 (EU:C:1975:145, s. 1364). Pozri tiež rozsudok z 15. decembra 1976, *Donckerwolcke a Schou* (41/76, EU:C:1976:182, bod 32).

47 — Článok 30 ZFEÚ.

48 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15 (Marrákešská zmluva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam) (EU:C:2016:657, bod 43). V čase prípravy týchto návrhov uvedenú vec prejednával Súdny dvor.

49 — Stanovisko 1/78 (Medzinárodná dohoda o prírodnom kaučuku) zo 4. októbra 1979 (EU:C:1979:224, bod 44) a rozsudok z 26. marca 1987, *Komisia/Rada* (45/86, EU:C:1987:163, bod 20).

dvojstranných vzťahov s nečlenskými krajinami, ako aj na multilaterálnych fórach.⁵⁰ Spoločná obchodná politika preto nie je obmedzená na opatrenia, ktoré sledujú obchodné ciele. Môže zahŕňať opatrenia, ktoré sledujú ciele, ktoré nie sú čisto obchodné, ako napríklad rozvoj⁵¹, zahraničná a bezpečnostná politika⁵² alebo ochrana životného prostredia alebo zdravia ľudí⁵³, ale len *za predpokladu*, že tieto opatrenia tiež majú priamy a bezprostredný účinok na obchod. Vzájomný vzťah medzi spoločnou obchodnou politikou a (ostatnými) zásadami a cieľmi vonkajšej činnosti Európskej je výslovne uznaný v článku 207 ods. 1 poslednej vete ZFEÚ.

102. To však neznamená, že pôsobnosť spoločnej obchodnej politiky je neobmedzená. Skutočnosť, že určitá záležitosť je upravená v obchodnej (a investičnej) dohode, tiež nestačí na to, aby táto záležitosť patrila pod spoločnú obchodnú politiku. Dohody alebo ustanovenia, ktoré iní aktéri v oblasti medzinárodného práva môžu sformulovať ako súčasť obchodnej politiky, nemusia patriť pod definíciu pojmu „spoločná obchodná politika“ v zmysle Zmlúv. Pri vymedzovaní tejto politiky je Súdny dvor viazaný znením článkov 206 a 207 ZFEÚ.

103. Na účely článku 207 ZFEÚ je rozhodujúce, že (vnútorná alebo vonkajšia) činnosť Európskej únie by sa mala *špecificky* týkať medzinárodného obchodu, ktorý označuje obchod s tretími štátmi (nie obchodovanie na vnútornom trhu),⁵⁴ keďže jej účelom je predovšetkým podporovať, uľahčovať alebo upravovať obchod a má priamy a bezprostredný účinok na obchod.⁵⁵ Samotná skutočnosť, že akt Európskej únie môže mať určité dôsledky pre medzinárodný obchod, teda nestačí na to, aby patril pod spoločnú obchodnú politiku.

104. Pri rozlišovaní (medzinárodných) záväzkov patriacich pod spoločnú obchodnú politiku a záväzkov, ktorých hlavným cieľom je zlepšiť fungovanie vnútorného trhu, je dôležité určiť, či je cieľom dohody predovšetkým rozšíriť mimo územia Európskej únie aproximáciu právnych predpisov členských štátov, ktorá už bola „v značnom rozsahu uskutočnená“ predpismi sekundárneho práva EÚ týkajúcimi sa obchodu na vnútornom trhu.⁵⁶ Ak je to tak, možno predpokladať, že táto dohoda má za cieľ podporovať medzinárodný obchod, a preto jej uzatvorenie patrí pod spoločnú obchodnú politiku. Naopak, ak je práve táto „vnútorná“ aproximácia cieľom dohody, prevažujúcim účelom dohody je zlepšiť fungovanie vnútorného trhu, a preto táto dohoda nepatrí pod spoločnú obchodnú politiku, aj keď má účinky na medzinárodný obchod.⁵⁷

105. Mnoho účastníkov konania sa obáva – buď vo všeobecnosti, alebo v súvislosti s konkrétnou kapitolou dohody EUSFTA –, že extenzívny výklad pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy zo strany Komisie porušuje článok 207 ods. 6 ZFEÚ.

50 — Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15 (Marrákešská zmluva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam) (EU:C:2016:657, bod 43).

51 — Stanovisko 1/78 (Medzinárodná dohoda o prírodnom kaučuku) zo 4. októbra 1979 (EU:C:1979:224, body 41 až 46).

52 — Rozsudky zo 17. októbra 1995, *Werner* (C-70/94, EU:C:1995:328, bod 10), a zo 17. októbra 1995, *Leifer a. i.* (C-83/94, EU:C:1995:329, bod 11).

53 — Rozsudok z 29. marca 1990, *Grécko/Rada* (C-62/88, EU:C:1990:153, body 17 až 20), a stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, bod 40). Pozri tiež, pokiaľ ide o novšiu judikatúru, návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15 (Marrákešská zmluva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam) (EU:C:2016:657, bod 69).

54 — Rozsudky z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 50), a z 22. októbra 2013, *Komisía/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, bod 56).

55 — Pozri najmä rozsudky z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, body 51 a 52 a tam citovanú judikatúru), a z 22. októbra 2013, *Komisía/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, body 57 a 58).

56 — Rozsudok z 22. októbra 2013, *Komisía/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, bod 67).

57 — Tento prístup má oporu v stanovisku 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 44 a 45, ktoré sa týkajú služieb, a body 59 a 60, ktoré sa týkajú práv duševného vlastníctva).

106. Podľa môjho názoru sa článok 207 ods. 6 ZFEÚ týka len vykonávania právomocí, ktoré vyplývajú Európskej únii z článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Jeho predpokladom je, že táto právomoc bola preukázaná. Nemôže teda meniť výlučnú vonkajšiu právomoc Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Článok 207 ods. 6 ZFEÚ ukladá dve obmedzenia, aj keď sa zdá, že druhým obmedzením sa vykonáva prvé obmedzenie.

107. Po prvé vykonávanie právomoci v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou nemôže ovplyvniť rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi. Podľa môjho názoru je toto prvé obmedzenie vyjadrením zásady prenesenia právomocí, ktorá je stanovená v článku 2 ods. 1 a 2 ZFEÚ a ďalej rozpracovaná vo vyhlásení č. 18 o rozdelení právomocí.⁵⁸ Inak povedané, vykonávanie výlučnej právomoci Európskej únie v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou nemôže zmeniť ani inak ovplyvniť ustanovenia Zmluvy týkajúce sa rozdelenia právomocí v *iných* oblastiach, ktoré nepatria do pôsobnosti tejto právomoci (ako je napríklad obchod na vnútornom trhu). Domnievam sa, že tento výklad potvrdzuje článok 207 ods. 2 ZFEÚ, v ktorom sa neuvádza, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti so všetkými opatreniami, ktoré treba prijať na splnenie povinností vyplývajúcich z dohody uzavretej Európskou úniou v rámci jej výlučnej právomoci v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou, ale ktorý stanovuje právny základ na prijatie „... opatren[í] vymedzujúc[ich] rámec pre uskutočňovanie spoločnej obchodnej politiky“.

108. Napríklad výkon výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ, pokiaľ ide o celú dohodu TRIPS⁵⁹, neznamená, že Európska únia má právomoc upraviť každú záležitosť, na ktorú sa vzťahuje táto dohoda, na vnútornom trhu. Výkon tejto právomoci tiež nemôže zmeniť rozdelenie vonkajších právomocí medzi členskými štátmi a Európskou úniou, pokiaľ ide o práva duševného vlastníctva vo všeobecnosti.

109. Naproti tomu, podľa môjho názoru prvé uvedené obmedzenie *neznamená*, že výkon právomoci Európskej únie v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou závisí od toho, či Európska únia má vnútornú právomoc na inom základe alebo vykonala túto právomoc.⁶⁰ Zdôrazňovanie paralely medzi vonkajším aspektom spoločnej obchodnej politiky a vnútorným aspektom iných politík EÚ konkrétne nemá oporu v iných častiach článku 207 ZFEÚ. Článok 207 ods. 4 ZFEÚ výslovne potvrdzuje, že spoločná obchodná politika môže zahŕňať obchod s kultúrnymi a audiovizuálnymi službami a obchod so sociálnymi, vzdelávacími a zdravotníckymi službami. Vnútorné právomoci Európskej únie v oblasti verejného zdravia sú však obmedzené, keďže len dopĺňajú činnosť členských štátov.⁶¹ Okrem toho činnosť EÚ musí rešpektovať zodpovednosť členských štátov za vymedzenie ich zdravotnej politiky a za organizáciu a poskytovanie zdravotníckych služieb a zdravotnej starostlivosti.⁶²

110. Druhým obmedzením, ktoré ukladá článok 207 ods. 6 ZFEÚ, je, že výkon právomocí na základe spoločnej obchodnej politiky nemôže viesť k harmonizácii zákonov alebo iných právnych predpisov členských štátov, pokiaľ Zmluvy takúto harmonizáciu vylučujú. Ako výslovne potvrdzuje článok 207 ods. 4 ZFEÚ, toto obmedzenie neznamená, že spoločná obchodná politika sa nemôže vzťahovať na obchod v oblastiach, v ktorých iné ustanovenia Zmluvy vylučujú harmonizáciu (ako sú napríklad

58 — V tomto vyhlásení sa uvádza, že „v súlade so systémom rozdelenia právomocí medzi Úniou a členskými štátmi, ako je ustanovené v [ZFEÚ] a [ZFEÚ], zostávajú členským štátom všetky právomoci, ktoré sa zmluvami nepreniesli na Úniu“.

59 — Pozri ďalej body 424 až 430 týchto návrhov.

60 — Z tohto dôvodu nesúhlasím s výkladom obmedzenia, ktoré predtým vyplývalo z článku 133 ods. 6 ES, ktorý podala generálna advokátka Kokott. Pozri návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott vo veci Komisia/Rada (C-13/07, EU:C:2009:190, body 120 až 122 a 139 až 142). Podľa generálnej advokátky Kokott je zmyslom a účelom prvého pododseku tohto ustanovenia „... vo všeobecnosti zaistiť súbežnosť vnútorných a vonkajších právomocí [Európskej únie] a zamedziť tomu, aby [Európska únia] navonok preberal[a] záväzky, ktoré by interne nemohla vykonať z dôvodu nedostatočných právomocí“.

61 — Pozri článok 6 ZFEÚ.

62 — Pozri článok 168 ZFEÚ. Článok 6 ZFEÚ stanovuje, že Európska únia má v súvislosti s ochranou a zlepšovaním zdravia ľudí právomoc vykonávať činnosti na „podporu, koordináciu alebo doplnenie činnosti členských štátov“.

oblasti sociálnej politiky, vzdelávania, verejného zdravia alebo kultúry).⁶³ Naopak znamená, že Európska únia prostredníctvom výkonu svojich právomocí podľa článku 207 ZFEÚ, nemôže obísť zákaz harmonizácie podľa Zmlúv. Toto obmedzenie je teda osobitným prípadom uplatnenia prvého obmedzenia.

111. Súdny dvor má v tomto konaní o stanovisku tiež podať výklad článku 207 ods. 5 ZFEÚ, najmä v súvislosti so záväzkami týkajúcimi sa dopravy uvedenými v Ôsmej kapitole dohody EUSFTA („Služby, usadenie sa a elektronický obchod“).⁶⁴ Podľa tohto ustanovenia sa rokovania a uzatváranie medzinárodných dohôd v oblasti dopravy spravujú hlavou VI tretej časti ZFEÚ, teda ustanoveniami Zmluvy týkajúcimi sa dopravnej politiky Európskej únie. Také dohody preto nepatria do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky.

112. Táto výnimka nie je nová. Zmluvy vždy stanovovali, že dopravná politika nepatrí pod spoločnú obchodnú politiku. Práve na základe tejto výnimky v skutočnosti Súdny dvor vo svojom rozsudku *AETR* stanovil zásadu *implicitných* výlučných vonkajších právomocí na rozdiel od výslovnej výlučnej právomoci v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou.⁶⁵

113. Hoci sa rozsudok *AETR* týkal dohody stanovujúcej bezpečnostné predpisy, Súdny dvor vo svojom stanovisku 1/94 nepovažoval za opodstatnené dospieť k odlišnému záveru v súvislosti s obchodnými dohodami, ktoré tiež upravujú dopravu, ako je dohoda GATS.⁶⁶ Potvrdil „myšlienku, z ktorej vychádza [rozsudok *AETR*], že na medzinárodné dohody v oblasti dopravy sa nevzťahuje [spoločná obchodná politika]“⁶⁷. Tento stav zostal podľa Zmluvy z Nice⁶⁸ a Lisabonskej zmluvy⁶⁹ nezmenený. Pokiaľ ide o medzinárodný obchod s dopravnými službami, Zmluvy sa preto zameriavajú na „zachovanie principiálnej paralelnosti medzi vnútornou právomocou, ktorá sa vykonáva jednostranným prijímaním pravidiel [EÚ], a právomocou vonkajšou, ktorá sa realizuje uzatváraním medzinárodných dohôd, pričom jedna i druhá zostávajú... zakotvené v hlave Zmluvy, ktorá sa špecificky týka spoločnej dopravnej politiky“⁷⁰.

114. Z tohto dôvodu uplatňovanie článku 207 ods. 5 ZFEÚ nie je obmedzené na medzinárodné dohody, ktoré sa výlučne alebo hlavne týkajú obchodu s dopravnými službami. Ako Súdny dvor konštatoval v stanovisku 1/08, opačný záver by znamenal, že ustanovenia medzinárodnej dohody, ktoré majú úplne zhodný predmet, by spadali raz pod dopravnú politiku, inokedy pod obchodnú politiku, len v závislosti od toho, či sa strany dohody rozhodli riešiť iba obchod s dopravnými službami, alebo či sa dohodli riešiť takýto obchod a súčasne obchod s akýmkoľvek iným druhom služieb, alebo prípadne so všetkými službami.⁷¹

115. Napriek širokej pôsobnosti článku 207 ods. 5 ZFEÚ sa domnievam, že slovné spojenie „medzinárodné dohody v oblasti dopravy“ by nemalo znamenať, že každá dohoda vzťahujúca sa na dopravu (teda v podstate službu spočívajúcu v preprave tovaru alebo osôb jedným alebo viacerými dopravnými prostriedkami z jedného miesta na druhé) musí byť vylúčená zo spoločnej obchodnej politiky. Skutočnosť, že všeobecne záväzné opatrenia sa v praxi môžu uplatniť aj na dopravu,

63 — Pozri článok 153 ods. 2 písm. a), článok 165 ods. 4, článok 168 ods. 5 a článok 167 ods. 5 ZFEÚ.

64 — Pozri body 208 až 219 týchto návrhov.

65 — Rozsudok z 31. marca 1971, *Komisía/Rada* (22/70, EU:C:1971:32, bod 16).

66 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 49 a 50).

67 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 48).

68 — Pozri článok 133 ods. 6 tretí pododsek ES („Rokovania a uzatváranie medzinárodných dohôd v oblasti dopravy sa naďalej spravujú ustanoveniami hlavy V a článkom 300“). Toto ustanovenie bolo výrazom vôle tvorcov Zmluvy z Nice „zachovať v tejto oblasti *status quo ante*“ [pozri stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 159)].

69 — Pozri článok 207 ods. 5 ZFEÚ.

70 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 164).

71 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 163). Ten istý záver bolo možné (aj keď nepriamo) vyvodiť už zo stanoviska 2/92 (Tretie novelizované rozhodnutie OECD o národnom zaobchádzaní) z 24. marca 1995 (EU:C:1995:83, bod 27).

nevyhnutne nemá za následok uplatnenie výnimky stanovenej v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Medzinárodná dohoda „v oblasti dopravy“ je naopak dohoda, ktorá obsahuje ustanovenia, ktoré sa špecificky týkajú dopravy. To vysvetľuje, prečo sa Súdny dvor v stanovisku 1/08 zameriaval na záväzky v konkrétnych odvetviach (a horizontálne záväzky, ktoré sa uplatňovali popri týchto záväzkoch) a na základe nich dospel k záveru, že podmienky na uplatnenie výnimky stanovenej v článku 207 ods. 5 ZFEÚ boli splnené.

116. Toto konanie svedčí o tom, že ešte stále existuje neistota, pokiaľ ide o pôsobnosť článku 207 ods. 5 ZFEÚ. K otázkam týkajúcim sa záväzkov vzťahujúcich sa na obchod s *dopravnými službami* patrí otázka, či sa výnimka stanovená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ vzťahuje na usadenie sa (ako je vymedzené v dohode EUSFTA), aj keď ho hlava VI tretej časti ZFEÚ neupravuje, a či „pomocné“ služby vo vzťahu k dopravným službám patria pod uvedenú výnimku. Týmto otázkam sa budem venovať v rámci analýzy Ôsmej kapitoly dohody EUSFTA.⁷²

Článok 3 ods. 2 ZFEÚ

117. Aj keď Európska únia nemá výslovnú výlučnú právomoc na uzatvorenie medzinárodnej dohody podľa článku 3 ods. 1 ZFEÚ, môže mať implicitnú vonkajšiu výlučnú právomoc na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Oba odseky článku 3 ZFEÚ sa špecificky týkajú rozdelenia právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi. Na rozdiel od článku 3 ods. 1 ZFEÚ sa však článok 3 ods. 2 ZFEÚ týka len vonkajšej právomoci. Zo všetkých dôvodov, ktoré stanovuje, však nevyhnutne vyplýva určitý výkon vnútornej právomoci.

118. Komisia tvrdí, že výlučná vonkajšia právomoc Európskej únie existuje na základe dvoch dôvodov podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

119. Pokiaľ ide o jednu časť Ôsmej kapitoly týkajúcej sa služieb, usadenia sa a elektronického obchodu,⁷³ Komisia sa opiera o prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ, podľa ktorého má Európska únia výlučnú právomoc, „... ak je jej uzavretie ustanovené v legislatívnom akte Únie“. Podľa judikatúry Súdneho dvora toto ustanovenie vychádza z myšlienky, že môžu nastať situácie, keď samotné Zmluvy síce nestanovujú vonkajšiu právomoc Európskej únie, no spoločné pravidlá prijaté inštitúciami upravujú takú právomoc tým, že vyžadujú uzatvorenie medzinárodných dohôd.⁷⁴ V takých situáciách Európska únia získa výlučnú právomoc v dôsledku spoločných pravidiel,⁷⁵ lebo v prípade, ak by sa umožnilo členským štátom uzatvárať vlastné medzinárodné dohody, mohlo by dôjsť k ohrozeniu zosúladenej vonkajšej činnosti v oblastiach, na ktoré sa vzťahujú tieto pravidlá EÚ.⁷⁶

120. Čo sa týka niektorých iných častí dohody EUSFTA⁷⁷, Komisia sa opiera o tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Podľa tohto dôvodu má Európska únia výlučnú právomoc uzavrieť medzinárodnú dohodu, „... ak môžu byť uzavretím zmlúv dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti“. Tento dôvod zodpovedá kritériám, ktoré stanovil Súdny dvor v rozsudku *AETR* na vymedzenie „... povahy medzinárodných záväzkov, ktoré členské štáty nemôžu preberať mimo rámca spoločných inštitúcií Únie, pokiaľ sú stanovené spoločné pravidlá Únie na dosiahnutie cieľov Zmluvy“⁷⁸.

72 — Pozri body 208 až 219 týchto návrhov.

73 — Pozri body 221 až 224 týchto návrhov.

74 — Pozri najmä rozsudok z 5. novembra 2002, *Komisia/Nemecko* (C-476/98, EU:C:2002:631, bod 109 a tam citovanú judikatúru).

75 — Rozsudok z 5. novembra 2002, *Komisia/Nemecko* (C-476/98, EU:C:2002:631, bod 108 a tam citovaná judikatúra).

76 — Pozri v tomto zmysle stanovisko 1/03 (Nový Luganský dohovor) zo 7. februára 2006 (EU:C:2006:81, body 45, 121 a 122).

77 — Pozri body 225 až 268 týchto návrhov.

78 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 66).

121. Takzvaná „zásada AETR“ tvorí základ implicitnej výlučnej právomoci Európskej únie na uzatvorenie medzinárodnej dohody. Pôvodne bola sformulovaná s prihliadnutím jednak na požiadavku primárneho práva, aby členské štáty prijali všetky opatrenia, aby zabezpečili plnenie záväzkov vyplývajúcich zo Zmlúv alebo z aktov inštitúcií, a jednak na povinnosť členských štátov neprijatť žiadne opatrenie, ktoré by mohlo ohroziť dosiahnutie cieľov Zmlúv.⁷⁹ Európska únia má teda výlučnú vonkajšiu právomoc, ak existuje riziko, že členské štáty by, konajúc mimo rámca inštitúcií EÚ, mohli prijať medzinárodné záväzky, ktorými by boli dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti. Tým by došlo k obídeniu pravidiel stanovených v Zmluvách na vykonávanie politik EÚ, a preto by to mohlo spochybniť samotnú podstatu integračného procesu EÚ.

122. Judikatúra Súdneho dvora poskytuje určité usmernenia, pokiaľ ide o spôsob, akým sa má overiť, či sú splnené podmienky na uplatnenie tretieho dôvodu. Je potrebné vykonať konkrétne posúdenie vzťahu medzi navrhovanou medzinárodnou dohodou a právom EÚ platným v príslušnom období. Na účely tohto posúdenia prináleží vzhľadom na zásadu prenesenia právomocí strane, ktorá tvrdí, že existuje výlučná vonkajšia právomoc, preukázať túto právomoc.⁸⁰

123. V rámci prvého kroku tohto posúdenia je potrebné vymedziť oblasť, ktorej sa týka medzinárodná dohoda, s cieľom určiť, ktoré spoločné pravidlá sú relevantné. Predmet dohody možno určiť na základe obsahu a účelu dohody. V tejto súvislosti treba uviesť, že hoci pri posudzovaní takzvaných homogénnych dohôd môže prichádzať do úvahy možnosť charakterizovať celú dohodu ako dohodu, ktorá sa vzťahuje na „určitú oblasť“, a potom overiť, či spoločné pravidlá úplne harmonizujú túto oblasť, alebo či také spoločné pravidlá vo veľkom rozsahu upravujú túto oblasť,⁸¹ nie je také ľahké uplatniť tento prístup na dohodu, akou je dohoda EUSFTA, ktorá v rôznych kapitolách alebo častiach upravuje rôzne „oblasti“.

124. Tvrdenia Komisie v tomto konaní vyvolávajú otázku, ktorá zatiaľ nebola vyriešená. Uplatní sa tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ len vtedy, keď inštitúcie EÚ v rámci legislatívnych právomocí Európskej únie už prijali „spoločné pravidlá“, alebo môžu ustanovenia Zmluvy ako také za určitých podmienok tiež predstavovať „spoločné pravidlá“? Komisia tvrdí, že výlučná právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o ustanovenia dohody EUSFTA týkajúce sa iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície, vyplýva zo „spoločných pravidiel“ obsiahnutých v samotnom článku 63 ZFEÚ. Touto otázkou sa budem zaoberať pri rozbere oddielu A Deviatej kapitoly dohody EUSFTA.⁸²

125. Druhý krok spočíva v určení, aké spoločné pravidlá existujú v danej oblasti. Pôsobnosť medzinárodnej dohody a spoločných pravidiel sa však nemusí úplne zhodovať.⁸³ Môže stačiť, ak tieto spoločné pravidlá vo veľkom rozsahu upravujú oblasť, do ktorej patrí medzinárodná dohoda.⁸⁴ K relevantným spoločným pravidlám môžu patriť nielen právne predpisy vzťahujúce sa na konkrétnu oblasť upravenú dohodou, ale aj právne predpisy, ktoré majú širší rozsah pôsobnosti.⁸⁵ Tiež nie je rozhodujúce, či sa také spoločné pravidlá nachádzajú v jednom a tom istom právnom nástroji EÚ.⁸⁶

79 — Rozsudok z 31. marca 1971, *Komisia/Rada* (22/70, EU:C:1971:32, bod 21). Tieto povinnosti sú v súčasnosti zakotvené v článku 4 ods. 3 druhom a tretom pododseku ZEÚ.

80 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 75).

81 — Tento prístup sa mohol uplatniť na Dohovor Rady Európy o ochrane práv vysielacích organizácií [rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, body 78 až 103)] alebo na Marrákešskú zmluvu o uľahčení prístupu k uverejneným dielam pre osoby nevidiace, zrakovo postihnuté alebo postihnuté inou poruchou čítania [pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15 (Marrákešská zmluva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam), EU:C:2016:657, body 137 až 154].

82 — Pozri body 350 až 359 týchto návrhov.

83 — Rozsudky zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 69 a tam citovaná judikatúra), a z 26. novembra 2014, *Green Network* (C-66/13, EU:C:2014:2399, bod 30). Tento krok analýzy odlišuje uplatnenie kritérií podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ od identifikácie oblastí, v prípade ktorých EÚ uplatnila „právo voľby“ na základe spoločných právomocí.

84 — Rozsudky zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 70 a tam citovaná judikatúra), a z 26. novembra 2014, *Green Network* (C-66/13, EU:C:2014:2399, bod 31).

85 — Pozri napríklad rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 81).

86 — Pozri napríklad rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 82).

126. Spoločné pravidlá nie sú len tie pravidlá, ktoré upravujú situácie týkajúce sa prvku mimo EÚ, a teda majú vonkajší rozmer.⁸⁷ Pri určovaní spoločných pravidiel je potrebné zohľadniť tak právo EÚ, ktoré momentálne platí, ako aj budúci vývoj týchto pravidiel v rozsahu, v akom je tento vývoj v čase posudzovania predvídateľný.⁸⁸

127. Z tvrdení zmluvných strán týkajúcich sa otázky, ktoré spoločné pravidlá sú relevantné pre uplatnenie *zásady AETR* na oblasti dopravných služieb a iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície, vyplýva, že pojem „spoločné pravidlá“ sa chápe rôzne. Toto konanie poskytuje Súdnemu dvoru príležitosť náležite objasniť túto otázku.⁸⁹

128. Tretí krok si vyžaduje preskúmanie (možného) vplyvu uzatvorenia medzinárodnej dohody na relevantné spoločné pravidlá. Nie je potrebné preukázať, že taký vplyv *existuje*: postačuje riziko, že budú dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti.⁹⁰ Také riziko existuje, ak záväzky podľa medzinárodnej dohody patria do pôsobnosti spoločných pravidiel.⁹¹ Nie je potrebné preukázať možný rozpor, teda konflikt medzi medzinárodnou dohodou a spoločnými pravidlami.⁹²

129. Pokiaľ spoločné pravidlá úplne harmonizujú oblasť upravenú medzinárodnou dohodou⁹³, je ľahké určiť existenciu výlučnej právomoci na uzatvorenie tejto dohody. Predpokladá sa, že harmonizované pravidlá budú dotknuté medzinárodnými záväzkami vyplývajúcimi z tejto dohody.

130. V prípade, ak je harmonizácia len čiastočná, skutočnosť, že medzinárodná dohoda (alebo jedna alebo viaceré jej časti) sa týka oblasti, ktorú „vo veľkom rozsahu upravujú“ pravidlá EÚ, ako taká automaticky nevedie k záveru, že Európska únia má výlučnú právomoc dojednať celú túto medzinárodnú dohodu (alebo príslušnú časť) bez toho, aby preskúmala, či sa uplatní zásada *AETR*. Všetko závisí od obsahu prijatých záväzkov a ich možnej väzby na pravidlá EÚ.⁹⁴

131. Na zásadách, ktoré som uviedla vyššie, nič nemení Protokol č. 25 o vykonávaní spoločných právomocí. Tento protokol sa týka len článku 2 ods. 2 ZFEÚ. Jeho jediným účelom je vymedziť rozsah, v akom Európska únia vykonáva spoločnú právomoc Európskej únie a členských štátov. V tomto protokole sa uvádza, že rozsah výkonu tejto právomoci „zahŕňa len tie prvky, ktoré sú upravené dotknutým aktom [Európskej únie], a teda nevzťahuje sa na celú oblasť“. Protokol č. 25 preto nemožno vykladať tak, že obmedzuje rozsah výlučnej vonkajšej právomoci Európskej únie v prípadoch uvedených v článku 3 ods. 2 ZFEÚ, ako to objasnila judikatúra.⁹⁵

132. Vzhľadom na vyššie uvedené teraz preskúmam rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o dohodu EUSFTA.

87 — Pozri napríklad stanovisko 1/03 (Nový Luganský dohovor) zo 7. februára 2006 (EU:C:2006:81, bod 172).

88 — Stanovisko 1/13 (Pristúpenie tretích krajín k Haagskemu dohovoru) zo 14. októbra 2014 (EU:C:2014:2303, bod 74 a tam citovaná judikatúra) a rozsudok z 26. novembra 2014, *Green Network* (C-66/13, EU:C:2014:2399, bod 33).

89 — Pozri body 234 a 349 až 361 týchto návrhov.

90 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 68 a tam citovaná judikatúra).

91 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 68 a tam citovaná judikatúra).

92 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 71 a tam citovaná judikatúra).

93 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 96).

94 — Tento názor som už vyjadrila v návrhoch, ktoré som predniesla vo veci *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:224, body 104 až 111).

95 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 73).

Ciele a všeobecné vymedzenie pojmov relevantných pre dohodu EUSFTA (Prvá kapitola dohody EUSFTA⁹⁶)

Tvrdenia

133. Komisia tvrdí, že Prvá kapitola v celom rozsahu patrí pod spoločnú obchodnú politiku. Podľa Komisie všeobecné ciele uvedené v článkoch 1.1 a 1.2 dohody EUSFTA patria do veľkej miery do pôsobnosti cieľov spoločnej obchodnej politiky stanovených v článku 206 ZFEÚ. Ciele dohody EUSFTA sú len nepatrne širšie než ciele spoločnej obchodnej politiky. V takom prípade však tieto ciele patria do pôsobnosti cieľov ZFEÚ (najmä článok 63 ods. 1 a články 91 a 100 ZFEÚ).

134. Ostatní *účastníci konania* neuviedli konkrétne tvrdenia v súvislosti s Prvou kapitolou.

Analýza

135. Podľa môjho názoru má Európska únia na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ výlučnú právomoc na rozhodnutie o vytvorení zóny voľného obchodu v súlade s článkom XXIV dohody GATT z roku 1994 a s článkom V dohody GATS⁹⁷ a na udelenie súhlasu s tým, že cieľom dohody EUSFTA je liberalizovať a uľahčiť obchod a investície. Také záležitosti jednoznačne patria pod spoločnú obchodnú politiku.

136. Okrem toho ustanovenia, v ktorých sú vymenované všeobecne platné vymedzenia pojmov, majú len doplnkový charakter. Tieto ustanovenia nemôžu zmeniť rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o ostatné ustanovenia dohody EUSFTA.

137. Preto som dospela k záveru, že Prvá kapitola v celom rozsahu patrí do výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ZFEÚ.

Obchod s tovarom (Druhá až Šiesta kapitola dohody EUSFTA⁹⁸ a protokol 1 k dohode EUSFTA⁹⁹)

Tvrdenia

138. Komisia tvrdí, že Druhá až Šiesta kapitola patria v celom rozsahu pod spoločnú obchodnú politiku.

139. Komisia tvrdí, že všetky ustanovenia Druhej kapitoly sa špecificky týkajú medzinárodného obchodu s tovarom, lebo ich cieľom je liberalizovať obchod s tovarom medzi zmluvnými stranami, a majú priamy a bezprostredný účinok na tento obchod. Platí to tak v prípade ustanovení tejto kapitoly o clách, na ktoré odkazuje článok 207 ods. 1 ZFEÚ, ako aj v prípade ustanovení, ktoré sa netýkajú cieľ, ktoré reprodukovujú, preberajú na základe odkazu alebo rozpracovávajú jestvujúce ustanovenia dohody GATT z roku 1994 a iných mnohostranných dohôd o obchode s tovarom (a teda – ako Súdny dvor konštatoval v stanovisku 1/94 – automaticky patria pod spoločnú obchodnú politiku).

96 — Pozri bod 2 prílohy k mojim návrhom.

97 — Odlišnou otázkou je, či všetky oblasti, na ktoré sa vzťahuje kapitola dohody EUSFTA týkajúca sa služieb (Ôsma kapitola), skutočne patria do výlučnej právomoci Európskej únie. Pozri body 195 až 268 týchto návrhov.

98 — Pozri body 3 až 12 prílohy k mojim návrhom.

99 — Pozri bod 131 prílohy k mojim návrhom.

140. Komisia uvádza podobné tvrdenia v súvislosti s Treťou kapitolou (článok 207 ods. 1 ZFEÚ sa vzťahuje na „opatrenia na ochranu obchodu, napríklad v prípade dumpingu a subvencií“), Štvrtou kapitolou (lebo táto kapitola uľahčuje obchod s tovarom tým, že vytvára rámec pre predchádzanie zbytočným prekážkam obchodu, ich identifikáciu a odstraňovanie v rozsahu pôsobnosti dohody TBT) a Piatou kapitolou (lebo cieľom tejto kapitoly je minimalizovať nepriaznivé účinky SFS opatrení na obchod). Dohoda o uplatňovaní článku VI Všeobecnej dohody o clách a obchode z roku 1994 (ďalej len „antidumpingová dohoda“), Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach (ďalej len „dohoda SCM“), Dohoda o ochranných opatreniach, dohoda TBT, ako aj dohoda SPS patria k mnohostranným dohodám o obchode s tovarom, ktoré podľa stanoviska 1/94 patria do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky.

141. Napokon Šiesta kapitola sa tiež špecificky týka medzinárodného obchodu, lebo jej cieľom je uľahčiť obchod s tovarom a zabezpečiť účinné colné kontroly. Komisia dodáva, že väčšina ustanovení tejto kapitoly zodpovedá podrobnejším ustanoveniam týkajúcim sa rovnakej problematiky, ktoré sa nachádzajú v Dohode WTO o uľahčení obchodu, ktorá je v súčasnosti obsiahnutá v prílohe 1A Dohody o založení WTO.¹⁰⁰ Podľa Komisie členské štáty ani ostatné inštitúcie nepopierajú výlučnú právomoc Európskej únie v súvislosti s touto novou dohodou WTO.

142. Parlament v podstate súhlasí so stanoviskom Komisie.

143. Zatiaľ čo Rada a takmer všetky členské štáty neuviedli nijaké konkrétne tvrdenie v súvislosti s Druhou až Šiestou kapitolou, jeden z členských štátov tvrdí, že výlučná právomoc Európskej únie sa nevzťahuje na colnú spoluprácu, ktorú upravuje druhá veta článku 6.1.1 dohody EUSFTA. V článku 206 ZFEÚ sa hovorí len o vytvorení colnej únie v súlade s článkami 28 až 32 ZFEÚ. Prvý uvedený článok sa preto nevzťahuje na článok 33 ZFEÚ, ktorý poskytuje právny základ na prijímanie „... opatrení na posilnenie colnej spolupráce medzi členskými štátmi a Komisiou“. Okrem toho z článku 6 písm. g) ZFEÚ vyplýva – ako je potvrdené v článku 197 ods. 2 ZFEÚ (čo je jediné ustanovenie hlavy XXIV s názvom „Administratívna spolupráca“) –, že v súvislosti s administratívnou spoluprácou má Európska únia len právomoc podporovať, koordinovať alebo dopĺňať činnosť členských štátov.

Analýza

144. Druhá až Šiesta kapitola sa zaoberajú rôznymi aspektmi úpravy obchodu s tovarom. Závažnosti upravené týmito kapitolami a typ povinností, ktoré tieto kapitoly stanovujú, do určitej miery zodpovedajú niektorým dohodám WTO týkajúcim sa obchodu s tovarom.

145. Pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy spoločná obchodná politika už zahŕňala obchod s tovarom. V stanovisku 1/94 Súdny dvor dospel k záveru, že (vtedajšie) Európske spoločenstvo malo podľa článku 113 zmluvy o ES výlučnú právomoc uzatvoriť „mnohostranné dohody o obchode s tovarom“, teda dohody obsiahnuté v prílohe 1A dohody o založení WTO (ďalej len „dohody uvedené v prílohe 1A“).¹⁰¹ K týmto dohodám patrí dohoda GATT z roku 1994, ale aj dvanásť ďalších dohôd. Súdny dvor dospel k záveru, že všetky dohody uvedené v prílohe 1A patrili pod spoločnú obchodnú politiku, bez toho, aby jednotlivo preskúmal každú z nich.¹⁰² Preto boli všetky tieto dohody považované za dohody, ktoré sa špecificky týkajú medzinárodného obchodu, keďže ich cieľom bolo predovšetkým podporovať, uľahčovať alebo upravovať obchod a mali priamy a bezprostredný účinok na obchod. Väčšina dohôd uvedených v prílohe 1A dohody o založení WTO zahŕňa povinnosti týkajúce sa

100 — Znenie tejto dohody je dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm.

101 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 34).

102 — Súdny dvor skúmal niektoré z týchto dohôd (Dohoda o poľnohospodárstve, dohoda SPS a dohoda TBT) vzhľadom na konkrétne tvrdenia, ktoré v súvislosti s nimi uviedli účastníci konania. Pozri stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 28 až 33).

okrem iného prístupu na trh, národného zaobchádzania a iných foriem domácej regulácie, transparentnosti, súdneho a administratívneho preskúmania a vyváženia obchodných cieľov s neobchodnými cieľmi. Rozsah pôsobnosti niektorých z týchto dohôd je vymedzený na základe druhu tovaru (napríklad Dohoda o poľnohospodárstve a Dohoda o textile a odevoch); ďalšie sa vzťahujú na konkrétne typy obchodných nástrojov (napríklad dohoda TBT, Dohoda o obchodných aspektoch investičných opatrení, antidumpingová dohoda, dohoda SCM a Dohoda o ochranných opatreniach); obchodné opatrenia so špecifickým cieľom (napríklad dohoda SPS) alebo určité štádiá procesu dovozu alebo vývozu [napríklad Dohoda o uplatňovaní článku VII Všeobecnej dohody o clách a obchode 1994 (ďalej len „dohoda o určovaní colnej hodnoty“), Dohoda o kontrole pred odoslaním, Dohoda o pravidlách pôvodu a Dohoda o dovoznom licenčnom konaní].

146. Zo stanoviska 1/94 preto jasne vyplýva, že Európska únia má výlučnú právomoc, pokiaľ ide o záležitosti upravené týmito dohodami a záväzky prijaté na základe nich.¹⁰³ Tento stav zostal nezmenený aj po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy, ktorá nezmenila opis spoločnej obchodnej politiky v rozsahu, v akom sa týka obchodu s tovarom.

147. Vzhľadom na vyššie uvedené je podľa môjho názoru jasné, že Druhá až Piata kapitola sa špecificky týkajú obchodu s tovarom. Ich predmet sa v podstate zhoduje so záležitosťami, ktoré upravujú niektoré dohody uvedené v prílohe 1A Dohody o založení WTO, ktoré patria do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa spoločnej obchodnej politiky. Druhá kapitola sa vzťahuje na predmet článkov I, II, a XI dohody GATT z roku 1994, ktoré obsahujú základné povinnosti týkajúce sa prístupu na trh v súvislosti s obchodom s tovarom. Záležitosti upravené Treťou kapitolou sa týkajú ustanovení dohody GATT z roku 1994 o antidumpingových opatreniach, subvenciách a ochranných opatreniach a zodpovedajúcich konkrétnejších dohôd (antidumpingová dohoda, dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach a dohoda o ochranných opatreniach) uvedených v prílohe 1A dohody o založení WTO. Štvrtá až Piata kapitola sa týkajú necolných prekážok, na ktoré sa vzťahujú opatrenia uvedené v článku III dohody GATT z roku 1994 („Národné zaobchádzanie“) a konkrétnejšie opatrenia uvedené v dohode TBT a dohode SPS, ktoré sú tiež súčasťou prílohy 1A Dohody o založení WTO.

148. Tieto záležitosti sa týkajú procesu cezhraničného pohybu tovaru, jeho prepustenia do voľného obehu a preclenia a zaobchádzania s ním na trhu. Preto sa *špecificky* týkajú medzinárodného obchodu.

149. Okrem toho pravidlá zamerané na uľahčenie tohto procesu (ktoré sú nevyhnutné pre dovoz a vývoz tovaru) a zvýšenie transparentnosti, predvídateľnosti, účinnosti a nákladovej efektívnosti tohto procesu a pravidiel upravujúcich zaobchádzanie s týmto tovarom na trhu podporujú, uľahčujú alebo upravujú obchod a majú priamy a bezprostredný účinok na obchod.¹⁰⁴

150. Tento záver platí aj pre colnú spoluprácu podľa Šiestej kapitoly a pre dodatočné colné ustanovenia, ktoré sa nachádzajú v dojednaní 3, a pravidlá uvedené v dojednaní 4 o vzájomnom uznávaní programov schválených hospodárskych subjektov (obe dojednania sa týkajú Šiestej kapitoly).

151. Šiesta kapitola sa vzťahuje na colné postupy a uľahčenie určovania colnej hodnoty a obchodu (ktoré čiastočne upravuje dohoda GATT z roku 1994), dohodu o určovaní colnej hodnoty a nedávno uzatvorenú dohodu WTO o uľahčení obchodu. Formy spolupráce upravené v Šiestej kapitole do určitej miery zodpovedajú tým, ktoré sa vzťahujú na colné záležitosti podľa dohody GATT z roku 1994 a dohody o určovaní colnej hodnoty. Tieto dohody tiež – okrem všeobecných ustanovení o zverejňovaní¹⁰⁵ – stanovujú konzultácie o záležitostiach týkajúcich sa správy systému určovania colnej

103 — Stav bol rovnaký podľa dohody GATT z roku 1947 v rozsahu, v akom Európske spoločenstvo postupne získalo právomoci predtým vykonávané členskými štátmi. Pozri rozsudky z 12. decembra 1972, *International Fruit Company a i.* (21/72 až 24/72, EU:C:1972:115, bod 18), a z 3. júna 2008, *The International Association of Independent Tanker Owners a i.* (C-308/06, EU:C:2008:312, body 48 a 49).

104 — Pozri tiež body 510 až 512 týchto návrhov.

105 — Pozri článok 12 dohody o určovaní colnej hodnoty a článok X:1 dohody GATT z roku 1994.

hodnoty.¹⁰⁶ Okrem toho vo všeobecnejšej rovine dohoda GATT z roku 1994 a dohody uvedené v prílohe 1A upravujú mnohé podobné formy spolupráce v rôznych záležitostiach týkajúcich sa obchodu s tovarom.¹⁰⁷ Také ustanovenia nebránili Súdnemu dvoru v tom, aby v stanovisku 1/94 dospel k záveru, že tieto dohody v celom rozsahu patria pod spoločnú obchodnú politiku.¹⁰⁸

152. Nemôžem súhlasiť s formalistickým tvrdením založeným na rozlišovaní – pokiaľ ide o obchod s tovarom na vnútornom trhu – ustanovení Zmluvy, ktoré upravujú colnú úniu (články 30 až 32 ZFEÚ) a colnú spoluprácu (článok 33 ZFEÚ). Je pravda, že článok 206 ZFEÚ, ktorý stanovuje ciele colnej únie, odkazuje len na články 28 až 32 ZFEÚ. Je to však preto, lebo práve tieto ustanovenia *vytvárajú* colnú úniu. To nie je účelom ustanovenia, akým je článok 33 ZFEÚ, ktorý poskytuje právny základ na prijímanie právnych predpisov na posilnenie colnej spolupráce v Európskej únii. Zo skutočnosti, že článok 206 ZFEÚ výslovne neodkazuje na článok 33 ZFEÚ, preto nemožno vyvodiť nijaký opodstatnený záver týkajúci sa pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky. Článok 6 písm. g) a článok 197 ZFEÚ tiež nemajú vplyv na pôsobnosť tejto politiky. Tieto ustanovenia všeobecne upravujú administratívnu spoluprácu medzi členskými štátmi navzájom a medzi nimi a Európskou uniou. Preto nemajú vplyv na výlučnú právomoc Európskej únie zahrnúť do svojej spoločnej obchodnej politiky opatrenia zamerané na zlepšenie administratívnej spolupráce s tretími štátmi, pokiaľ ide o záležitosti patriace pod túto politiku.

153. Napokon môj rozbor Druhej až Šiestej kapitoly sa vzťahuje aj na protokol 1 týkajúci sa vymedzenia pojmu „výrobky s pôvodom“ a metód administratívnej spolupráce. Tento protokol sa týka pravidiel pôvodu. Je jasné, že sa *špecificky* týka medzinárodného obchodu s tovarom.

154. Preto som dospela k záveru, že Druhá až Šiesta kapitola v celom rozsahu patria do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa spoločnej obchodnej politiky podľa článku 207 ZFEÚ.

155. Teraz prejdem k Ôsmej kapitole. Keďže Siedma kapitola (Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov) a Trinásta kapitola (Obchod a trvalo udržateľný rozvoj) vyvolávajú podobné otázky týkajúce sa pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky a vzťahu medzi obchodnými a súvisiacimi neobchodnými cieľmi,¹⁰⁹ Siedmou kapitolou sa budem zaoberať neskôr v spojení s Trinástou kapitolou.

Služby, usadenie sa a elektronický obchod (Ôsma kapitola dohody EUSFTA ¹¹⁰)

Tvrdenia

Všeobecné tvrdenia

156. Komisia uvádza, že oddiel A stanovuje cieľ a rozsah pôsobnosti Ôsmej kapitoly dohody EUSFTA. Oddiely B až D tejto kapitoly patria do výlučnej právomoci Európskej únie, lebo rozsah ich pôsobnosti sa zhoduje s rozsahom pôsobnosti záväzkov týkajúcich sa poskytovania služieb podľa spôsobov 1, 2, 3 a 4 v zmysle dohody GATS, na ktoré sa vzťahuje článok 207 ods. 1 ZFEÚ. V súlade s článkom I:2

106 — Pozri článok 18 ods. 1 a článok 19 dohody o určovaní colnej hodnoty.

107 — Pozri napríklad článok IX:6 dohody GATT z roku 1994 (spolupráca s cieľom zabrániť používaniu obchodných označení určitým spôsobmi), článok XV dohody GATT z roku 1994 (spolupráca, konzultácie a výmena informácií s MMF v súvislosti s devízovými úpravami), článok XXV dohody GATT z roku 1994 (spoločná činnosť zmluvných strán), článok XXXVIII dohody GATT z roku 1994 (spoločná činnosť na podporu cieľov uvedených v článku XXXVI o obchode a rozvoji), článok 4 ods. 2 dohody SPS (konzultácie s cieľom dosiahnuť zmluvy o uznávaní rovnocennosti jednotlivých sanitárnych alebo fytosanitárnych opatrení), článok 7 a prílohu B dohody SPS (transparentnosť a výmena informácií) a článok 10 dohody TBT (výmena informácií).

108 — Pozri stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 34).

109 — Pozri body 467 až 504 týchto návrhov.

110 — Pozri body 19 až 51 prílohy k mojím návrhom.

písm. a) až písm. d) dohody GATS sa poskytovanie služby uskutočňuje týmito štyrmi spôsobmi: a) z územia jedného člena (WTO) na územie ktoréhokoľvek iného člena (WTO) (ďalej len „spôsob 1“ alebo „cezhraničné poskytovanie“), b) na území jedného člena (WTO) pre spotrebiteľa služby ktoréhokoľvek iného člena (WTO) (ďalej len „spôsob 2“ alebo „spotreba v zahraničí“), c) dodávateľom služby jedného člena (WTO) prostredníctvom obchodnej prítomnosti na území ktoréhokoľvek iného člena (WTO) (ďalej len „spôsob 3“ alebo „obchodná prítomnosť“) a d) dodávateľom služby jedného člena (WTO) prostredníctvom prítomnosti fyzických osôb člena (WTO) na území ktoréhokoľvek iného člena (WTO) (ďalej len „spôsob 4“ alebo „prítomnosť fyzických osôb“).

157. Komisia tvrdí, že v prípade každého z pododdielov oddielu E Ôsmej kapitoly („Regulačný rámec“) existuje dostatočne úzka súvislosť s medzinárodným obchodom.

158. Pokiaľ ide o *všeobecne platné ustanovenia* (pododdiel 1), Komisia sa opiera o porovnanie s ustanoveniami dohody GATS a viacerými nezáväznými nástrojmi prijatými rôznymi orgánmi WTO. Komisia ďalej tvrdí, že článok 8.16 dohody EUSFTA o *vzájomnom uznávaní kvalifikácií* patrí pod spoločnú obchodnú politiku, lebo uľahčuje prístup na trh pre zahraničných poskytovateľov služieb a Súdny dvor potvrdil, že také povinnosti stanovené v dohode GATS sú súčasťou spoločnej obchodnej politiky. Článok 8.17 dohody EUSFTA o *transparentnosti* stanovuje povinnosti, ktoré sú bežné v medzinárodných obchodných dohodách a podobné tým, ktoré vyplývajú z článkov III:1 a III:4 dohody GATS. Neistota týkajúca sa uplatniteľných opatrení upravujúcich obchodnú činnosť môže viesť k tomu, že poskytovatelia služieb nebudú chcieť vstúpiť na zahraničné trhy.

159. Pokiaľ ide o *domácu reguláciu* (pododdiel 2), Komisia v podstate tvrdí, že tento pododdiel ukladá podmienky, ktoré zabezpečujú, aby licenčné a kvalifikačné požiadavky a postupy nebránili medzinárodnému obchodu. Ich účel je podobný účelu článku VI:4 dohody GATS, ktorého cieľom je zaručiť, aby také normy a postupy – aj keď nie sú diskriminačné – nevytvárali zbytočné prekážky v obchode so službami. Povinnosť zachovať alebo ustanoviť súdne, rozhodcovské alebo administratívne tribunály alebo postupy, ktoré umožnia preskúmanie rozhodnutí, ktorá je stanovená v článku 8.19.3 dohody EUSFTA, je navyše podobná povinnosti uvedenej v článku VI:2 písm. a) dohody GATS.

160. Okrem toho osobitné ustanovenia o *počítačových službách, poštových službách, telekomunikačných službách a finančných službách* (pododdiely 3, 4, 5 a 6) – pričom niektoré z nich opätovne potvrdzujú alebo rozvíjajú záväzky podľa dohody GATS – rovnako patria do právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

161. Oddiel F obsahuje prevažne vyhlásenia o zámere. Jediná hmotnoprávna povinnosť (stanovená v článku 8.58 dohody EUSFTA) zakazuje uloženie cla, čo je záležitosť, ktorá jednoznačne patrí pod spoločnú obchodnú politiku.

162. Parlament a Rada neuviedli konkrétne tvrdenia v súvislosti s ustanoveniami Ôsmej kapitoly, ktoré sa *netýkajú* dopravy.¹¹¹

163. Členské štáty sa zameriavajú najmä na osobitné ustanovenia, akými sú ustanovenia týkajúce sa finančných služieb a vzájomného uznávania odborných kvalifikácií.

164. Viaceré členské štáty tvrdia, že pododdiel 6 o finančných službách nepatrí v celom rozsahu pod spoločnú obchodnú politiku Európskej únie. Smernica 2014/65 o trhoch s finančnými nástrojmi (ďalej len „smernica MiFiD II“),¹¹² ktorá má nadobudnúť účinnosť v januári 2017, harmonizuje len niektoré aspekty poskytovania finančných a investičných služieb štátnymi príslušníkmi tretích krajín.

111 — Pokiaľ ide o tvrdenia týkajúce sa dopravy, pozri body 168 až 194 týchto návrhov.

112 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ (Ú. v. EÚ L 173, 2014, s. 349).

165. Pravidlá upravujúce vzájomné uznávanie odborných kvalifikácií tiež nepatria pod spoločnú obchodnú politiku. Po prvé v rozpore s tvrdením Komisie samotná skutočnosť, že určitá záležitosť má vplyv na vonkajšie obchodné vzťahy alebo je upravená medzinárodným hospodárskym právom, nestačí na to, aby patrila pod spoločnú obchodnú politiku. Po druhé smernicou 2005/36/ES o uznávaní odborných kvalifikácií¹¹³ nie je dotknutá výlučná právomoc členských štátov, pokiaľ ide o uznávanie odborných kvalifikácií získaných mimo územia Európskej únie. Aj v oblasti námornej dopravy spoločné pravidlá prijaté najmä v smernici Rady 96/50/ES (o podmienkach pre získanie kapitánskych osvedčení) a v smernici 2008/106/ES (o minimálnej úrovni prípravy námorníkov)¹¹⁴ stanovujú len minimálne pravidlá, ktoré článok 8.16 dohody EUSFTA nemôže ovplyvniť. Po tretie Komisia neberie do úvahy skutočnosť, že dohoda GATS (najmä článok VII:1) nevyžaduje, aby členovia WTO uznávali odborné kvalifikácie tretích krajín alebo uzatvorili v tejto súvislosti medzinárodné dohody.

166. Okrem toho spôsob, akým sa má dosiahnuť liberalizácia podľa dohody EUSFTA, najmä v oblasti usadenia sa, ovplyvní alebo môže ovplyvniť zdravotné a sociálne služby, v súvislosti s ktorými členské štáty majú naďalej právomoc. To je nezlučiteľné s článkom 207 ods. 6 ZFEÚ. Komisia tiež nesprávne tvrdí, že ustanovenia týkajúce sa elektronického obchodu obsahujú len vyhlásenia o zámere.

167. Napokon Komisia sa nemôže opierať o článok 216 ZFEÚ s cieľom odôvodniť existenciu spoločnej právomoci v oblastiach, ktoré nepatria do výlučnej právomoci Európskej únie. Komisia nepreukázala, že uzatvorenie dohody EUSFTA je potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov uvedených v Zmluvách.

Tvrdenia týkajúce sa dopravy

168. Komisia sa samostatne zaoberá povinnosťami podľa Ôsmej kapitoly, ktoré sa špecificky týkajú *dopravy* (uvedenými v listine špecifických záväzkov Európskej únie, ktorá sa nachádza v prílohe 8-A, a v pododdieli 7 oddielu E, ktorý sa týka služieb medzinárodnej námornej dopravy).

169. Komisia tvrdí, že hoci veľmi podstatná časť obchodu medzi Singapurom a Európskou úniou v piatich dopravných odvetviach, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA (letecká, železničná, cestná, vnútrozemská vodná a námorná doprava), sa poskytuje podľa spôsobu 3 (usadenie sa), ustanovenia týkajúce sa usadenia sa poskytovateľov dopravných služieb nespádajú pod výnimku uvedenú v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Je to tak preto, lebo usadenie sa, pokiaľ ide o dopravné služby, nepatrí do pôsobnosti hlavy VI tretej časti ZFEÚ (v spojení s článkom 58 ods. 1 ZFEÚ), na ktorý odkazuje článok 207 ods. 5, a žiadne ustanovenie Zmluvy nebráni tomu, aby sa ustanovenia o slobode usadiť sa uplatnili na dopravu. Komisia v tejto súvislosti poukazuje na analógiu s rozlišovaním slobody poskytovať dopravné služby podľa predpisov sekundárneho práva prijatých v súlade s hlavou VI tretej časti ZFEÚ, ktorá je obmedzená na spôsoby 1, 2 a 4, na jednej strane a slobodou usadiť sa podľa článku 49 a nasl. ZFEÚ na druhej strane.

170. Pokiaľ ide o záväzky stanovené v dohode EUSFTA, ktoré spadajú pod výnimku uvedenú v článku 207 ods. 5 ZFEÚ, Komisia tvrdí, že výlučná právomoc Európskej únie vyplýva z tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Vonkajšou činnosťou členských štátov by mohli byť dotknuté spoločné pravidlá prijaté v oblasti dopravných služieb, ktorú vo veľkom rozsahu upravujú spoločné pravidlá. Ak by s tým Súdny dvor nesúhlasil a konštatoval, že je potrebné posúdiť záväzky v prípade každého dopravného odvetvia jednotlivo, do výlučnej právomoci Európskej únie patria aspoň tie záväzky stanovené v dohode EUSFTA, ktoré sa týkajú medzinárodnej námornej dopravy, železničnej dopravy a cestnej dopravy, ako aj niektorých pomocných služieb.

113 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady zo 7. septembra 2005 (Ú. v. EÚ L 255, 2005, s. 22) v zmenenom a doplnenom znení.

114 — Smernica z 23. júla 1996 o zosúladiení podmienok pre získanie kapitánskych osvedčení vydávaných jednotlivými štátmi pre nákladnú a osobnú dopravu tovaru a osôb po vnútrozemských vodných cestách v spoločenstve (Ú. v. ES L 235, 1996, s. 31; Mim. vyd. 06/002, s. 297) a smernica Európskeho parlamentu a Rady z 19. novembra 2008 o minimálnej úrovni prípravy námorníkov (Ú. v. EÚ L 323, 2008, s. 33).

171. Pokiaľ ide o *služby leteckej dopravy*, Komisia tvrdí, že výlučná právomoc Európskej únie v súvislosti so službami v oblasti opravy a údržby lietadiel, počas ktorých je lietadlo mimo prevádzky, predajom leteckých dopravných služieb a obchodovaním s nimi a počítačovými rezervačnými systémami (na ktoré sa vzťahujú oddiely B a C) je založená sčasti na článku 207 ods. 1 ZFEÚ a sčasti na prvom a treťom dôvode podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Pokiaľ ide o služby týkajúce sa opravy a údržby, článok 12 nariadenia (ES) č. 216/2008¹¹⁵ predpokladá, že Európska únia uzatvorí dohodu (prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ). Pokiaľ ide o predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi, Komisia tvrdí, že tieto činnosti ako také nezahŕňajú dopravu tovaru alebo cestujúcich, a preto patria pod spoločnú obchodnú politiku. Služby v oblasti počítačových rezervačných systémov sú v značnej miere upravené spoločnými pravidlami, najmä nariadením (ES) č. 80/2009¹¹⁶, a preto patria do výlučnej právomoci Európskej únie v súlade s tretím dôvodom podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

172. Vzhľadom na zemepisnú polohu Európskej únie a Singapuru je praktický význam spôsobov 1, 2 a 4 obmedzený.

173. Pokiaľ ide teda konkrétne o *vnútrozemskú vodnú dopravu*, prostredníctvom dohody EUSFTA sa prakticky vôbec nevykonáva vonkajšia právomoc.

174. Čo sa týka *železničnej dopravy*, Európska únia neprijala nijaké záväzky týkajúce sa spôsobov 1 alebo 4 a úplné záväzky prijala len v súvislosti so spôsobom 2. Tieto záväzky v každom prípade len dopĺňajú záväzky stanovené v dohode EUSFTA, ktoré sa týkajú oblasti dopravy alebo spoločnej obchodnej politiky. Pokiaľ ide o poskytovanie služieb železničnej dopravy dcérskou spoločnosťou singapurskej spoločnosti usadenou v jednom členskom štáte do iného členského štátu (spôsob 3), smernica 2012/34/EÚ dovoľuje slobodné poskytovanie služieb v rámci Únie prevádzkovateľmi usadenými v niektorom členskom štáte bez stanovenia požiadaviek štátnej príslušnosti vlastníkov dcérskej spoločnosti.¹¹⁷ Túto oblasť teda upravujú spoločné pravidlá.

175. Pokiaľ ide o *cestnú dopravu*, Európska únia prijala obmedzené záväzky týkajúce sa prepravy cestujúcich a nákladu. Neprijala nijaké záväzky týkajúce sa spôsobu 1. Naproti tomu, Európska únia prijala úplný záväzok (bez výhrad) v súvislosti so spôsobom 2 a s výhradami aj záväzok týkajúci sa spôsobu 4. Tak ako v prípade železničnej dopravy, prijaté záväzky majú obmedzené praktické dôsledky. V každom prípade osobitný záväzok týkajúci sa spôsobu 2 len dopĺňa ostatné záväzky podľa dohody EUSFTA. Pokiaľ ide o poskytovanie takých služieb dcérskou spoločnosťou singapurskej spoločnosti usadenou v niektorom členskom štáte do iného členského štátu (spôsob 3), nariadenia (ES) č. 1072/2009¹¹⁸ a 1073/2009¹¹⁹ v spojení s nariadením (ES) č. 1071/2009¹²⁰ stanovujú spoločné pravidlá týkajúce sa podmienok usadenia sa prevádzkovateľov cestnej dopravy v Európskej únii. Keďže tieto nariadenia sa uplatňujú bez ohľadu na štátnu príslušnosť vlastníkov dcérskej spoločnosti, cezhraničné poskytovanie služieb cestnej dopravy spoločnosťami usadenými v Európskej únii vo veľkom rozsahu upravujú spoločné pravidlá. Európska únia teda má príslušnú výlučnú vonkajšiu právomoc podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Napokon Komisia uvádza rovnaké tvrdenia týkajúce sa

115 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 20. februára 2008 o spoločných pravidlách v oblasti civilného letectva a o zriadení Európskej agentúry pre bezpečnosť letectva, ktorým sa zrušuje smernica Rady 91/670/EHS, nariadenie (ES) č. 1592/2002 a smernica 2004/36/ES (Ú. v. EÚ L 79, 2008, s. 1), v zmenenom a doplnenom znení.

116 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady zo 14. januára 2009 o kódexe správania pri používaní počítačových rezervačných systémov a o zrušení nariadenia Rady (EHS) č. 2299/89 (Ú. v. EÚ L 35, 2009, s. 47).

117 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 21. novembra 2012, ktorou sa zriaďuje jednotný európsky železničný priestor (Ú. v. EÚ L 343, 2012, s. 32).

118 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 21. októbra 2009 o spoločných pravidlách prístupu nákladnej cestnej dopravy na medzinárodný trh (Ú. v. EÚ L 300, 2009, s. 72).

119 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 21. októbra 2009 o spoločných pravidlách prístupu na medzinárodný trh autokarovej a autobusovej dopravy a o zmene a doplnení nariadenia (ES) č. 561/2006 (Ú. v. EÚ L 300, 2009, s. 88).

120 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 21. októbra 2009, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá týkajúce sa podmienok, ktoré je potrebné dodržiavať pri výkone povolenia prevádzkovateľa cestnej dopravy, a ktorým sa zrušuje smernica Rady 96/26/ES (Ú. v. EÚ L 300, 2009, s. 51).

spôsobu 4 v súvislosti s cestnou dopravou, aké uvádza v súvislosti s námornou dopravou.¹²¹ V praxi spoločnosť pôsobiaca v oblasti cestnej dopravy zo Singapuru môže vyslať kľúčových pracovníkov (pravdepodobne zamestnancov presunutých v rámci podniku¹²²) do usadeného subjektu založeného v niektorom členskom štáte. V takej situácii sa smernica 2014/66/EÚ uplatní na vstup a pobyt týchto štátnych príslušníkov tretích krajín v rámci vnútropodnikového presunu.¹²³ Tieto záväzky v každom prípade len dopĺňajú záväzok Európskej únie, pokiaľ ide o poskytovanie cestnej dopravy prostredníctvom spôsobu 3 (v súvislosti s ktorým má Európska únia výlučnú právomoc¹²⁴).

176. Pokiaľ ide o *námornú dopravu*, Komisia tvrdí, že spoločné pravidlá sa nachádzajú v nariadení Rady (EHS) č. 4055/86¹²⁵, ktoré sa vzťahuje aspoň na podstatnú časť poskytovania služieb námornej dopravy medzi členskými štátmi a tretími štátmi. Vzťahuje sa aj na zaobchádzanie so štátnymi príslušníkmi tretích krajín (najmä na plavebné spoločnosti, ktoré sú usadené v tretích krajinách). Na rozdiel od nariadení relevantných pre leteckú dopravu, nariadenie č. 4055/86 sa vzťahuje na určité plavebné spoločnosti z tretích krajín.¹²⁶ Toto nariadenie tiež nie je obmedzené na plavebné trasy v rámci Únie. Navyše sa vzťahuje na (cezhraničné) poskytovanie služieb námornej dopravy dcérskymi spoločnosťami singapurských spoločností usadenými v niektorom členskom štáte z tohto členského štátu do iného členského štátu.

177. Pokiaľ ide o spôsob 4, Komisia tvrdí, že v praxi spoločnosť pôsobiaca v oblasti námornej dopravy zo Singapuru môže vyslať kľúčových pracovníkov (pravdepodobne zamestnancov presunutých v rámci podniku) do usadeného subjektu založeného v niektorom členskom štáte. V takej situácii sa smernica 2014/66 uplatní na podmienky vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín v rámci vnútropodnikového presunu. Záväzok týkajúci sa spôsobu 4 je v každom prípade potrebným doplnkom záväzku týkajúceho sa spôsobu 3, v súvislosti s ktorým má Európska únia výlučnú právomoc.¹²⁷

178. Komisia dodáva, že prístavné služby, ktoré sú predmetom článku 8.56.6 dohody EUSFTA (súčasť pododdielu 7), neboli liberalizované pre zahraničných poskytovateľov týchto služieb. Je to tak preto, lebo Európska únia neprijala záväzky vo svojej listine. Článok 8.56.6 dohody EUSFTA len ďalej rozvíja povinnosť národného zaobchádzania, pokiaľ ide o medzinárodnú námornú dopravu, v rozsahu, v akom je liberalizovaná.

179. Pokiaľ ide o *pomocné služby pre námornú dopravu, vnútrozemskú vodnú dopravu, železničnú dopravu a cestnú dopravu*, Komisia tvrdí, že niektoré z týchto služieb nie sú dopravnými službami. Patria teda pod spoločnú obchodnú politiku Európskej únie. Týka sa to najmä služieb v oblasti preclenia. Pokiaľ ide o údržbu a opravy zariadení pre námornú dopravu, vnútrozemskú vodnú dopravu, železničnú dopravu a cestnú dopravu, Komisia tvrdí, že na tieto služby sa vzťahujú záväzky Európskej únie týkajúce sa služieb pre podniky. Preto patria pod spoločnú obchodnú politiku.

121 — Pozri bod 177 týchto návrhov.

122 — Pozri článok 8.13 dohody EUSFTA.

123 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 15. mája 2014 o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín v rámci vnútropodnikového presunu (Ú. v. EÚ L 157, 2014, s. 1).

124 — Pozri bod 169 týchto návrhov.

125 — Nariadenie z 22. decembra 1986, ktorým sa uplatňuje zásada slobody poskytovať služby na námornú dopravu medzi členskými štátmi a medzi členskými štátmi a tretími krajinami (Ú. v. ES L 378, 1986, s. 1; Mim. vyd. 06/001, s. 174).

126 — Článok 1 ods. 2 nariadenia Rady č. 4055/86.

127 — Komisia poukazuje na stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 51) a stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 166).

180. Ak by Súdny dvor konštatoval, že niektoré ustanovenia dohody EUSFTA týkajúce sa dopravných služieb nepatria do výlučných právomocí Európskej únie, Komisia tvrdí, že tieto ustanovenia patria do spoločných právomocí Európskej únie, lebo v súlade s druhým dôvodom podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ sú tieto medzinárodné záväzky potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov Zmlúv. Komisia poukazuje najmä na cieľ týkajúci sa stanovenia spoločných pravidiel pre dopravné služby medzi Európskou úniou a tretími štátmi podľa článku 91 ods. 1 ZFEÚ.

181. Parlament tvrdí, že niektoré služby (ako je uchovávanie a skladovanie, špeditérske služby, tlačenie a ťahanie) sú pomocnými službami pre služby námornej dopravy, a preto ich treba posudzovať ako služby námornej dopravy. Parlament ďalej tvrdí, že záväzky týkajúce sa spôsobu 4 (dočasná prítomnosť fyzických osôb) sú potrebné na zabezpečenie účinného práva usadiť sa. Právny režim poskytovania služieb podľa spôsobu 4 preto musí vychádzať z právneho režimu poskytovania služieb podľa spôsobu 3, a teda sa naň tiež nemôže vzťahovať výnimka uvedená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Pokiaľ by sa služby poskytované podľa spôsobu 4 napriek tomu posudzovali samostatne, príslušné záväzky by stále patrili pod článok 207 ods. 1 ZFEÚ, lebo dočasnú prítomnosť fyzických osôb upravujú ustanovenia Zmluvy týkajúce sa vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích štátov na území členských štátov, a nie ustanovenia o dopravnej politike, ktoré sa nachádzajú v hlave VI tretej časti ZFEÚ. Pokiaľ ide o námornú dopravu, Parlament dodáva, že na základe nariadenia č. 4055/86 má Európska únia výlučnú právomoc v súvislosti s dojednaniami o rozdelení množstva prepravovaného nákladu.

182. Rada a mnohé členské štáty tvrdia, že neexistuje základ na vyňatie usadenia sa v oblasti dopravy z pôsobnosti článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Ustanovenia hlavy VI o doprave ani judikatúra nenaznačujú, že usadenie sa v oblasti dopravy je v celom rozsahu vyňaté z pôsobnosti týchto ustanovení. Článok 58 ods. 1 ZFEÚ nepodporuje výklad článku 207 ods. 5 ZFEÚ, ktorý podáva Komisia. Hoci je pravda, že neexistuje podobné ustanovenie o práve usadiť sa, také ustanovenie neexistuje ani v prípade voľného pohybu pracovníkov a voľného pohybu kapitálu. Výklad Komisie by obmedzil hlavu o doprave na záležitosti týkajúce sa slobody poskytovať služby. Článok 58 ods. 1 ZFEÚ v každom prípade nie je súčasťou hlavy o doprave. Bolo by v rozpore so systematikou Zmlúv, ak by sa ustanovenie, ktoré podstatne obmedzuje pôsobnosť hlavy o doprave, nenachádzalo priamo v tejto hlave. Rada a mnohé členské štáty uvádzajú príklady legislatívnych aktov Európskej únie založených na článku 91 ods. 1 alebo článku 100 ods. 2 ZFEÚ, ktoré sa týkajú slobody usadiť sa alebo voľného pohybu pracovníkov v oblasti dopravy.¹²⁸

183. Rada tvrdí, že rozsah záležitostí týkajúcich sa dopravy, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA, je oveľa širší, než naznačuje Komisia. Rada a mnohé členské štáty dodávajú, že praktický význam určitého ustanovenia dohody EUSFTA (najmä pokiaľ ide o vnútrozemskú vodnú, železničnú a cestnú dopravu) nemá vplyv na rozdelenie vonkajšej právomoci. Rozsah určitej záležitosti tiež nie je užší v dôsledku výhrad prijatých Európskou úniou v prospech jednotlivých členských štátov¹²⁹ (napríklad pokiaľ ide o služby v oblasti nájmu a lízingu bez prevádzkovateľov týkajúce sa lodí, lietadiel a iných dopravných zariadení uvedené v listine špecifických záväzkov Európskej únie alebo údržbu a opravy plavidiel, zariadení železničnej dopravy, motorových vozidiel, motocyklov, snežných skútrov a zariadení cestnej dopravy, ako aj lietadiel a ich častí, ktoré sú uvedené v tejto listine).

184. Rada zastáva názor, že Komisia nepreukázala, že sú splnené podmienky uvedené v článku 3 ods. 2 ZFEÚ, pokiaľ ide o všetky ustanovenia týkajúce sa dopravy uvedené vo Ôsmej kapitole. Oblasťami, ktoré nepatria do výlučnej právomoci Európskej únie, sú teda najmä: i) pomocné služby pre cestnú, železničnú a vnútrozemskú vodnú dopravu a mnohé z pomocných služieb pre služby námornej dopravy, ii) služby námornej dopravy, pokiaľ ide o plavidlá, ktoré sa plavia pod vlajkou tretieho štátu,

128 — K týmto príkladom patrí smernica 2012/34, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/45/ES zo 7. septembra 2005 o vzájomnom uznávaní osvedčení námorníkov vydávaných v členských štátoch a o zmene a doplnení smernice 2001/25/ES (Ú. v. EÚ L 255, 2005, s. 160) a nariadenie č. 1071/2009.

129 — Účastníci konania sa vo svojich vyjadreniach nezamerali na vnútorné procesy, ktoré viedli k tomu, že Európska únia sa dohodla so Singapurom na znení týchto výhrad.

služby námornej dopravy poskytované prostredníctvom spôsobu 3 a služby námornej dopravy poskytované prostredníctvom spôsobu 4 v súvislosti s predajcami služieb pre podniky a obchodnými návštevami na účely usadenia sa, iii) služby vnútrozemskej vodnej dopravy, iv) služby železničnej dopravy poskytované prostredníctvom spôsobu 2 a údržba a opravy zariadení mestskej a prímestskej železničnej dopravy, v) služby cestnej dopravy poskytované prostredníctvom spôsobu 2 a služby cestnej dopravy poskytované prostredníctvom spôsobu 4 v súvislosti s predajcami služieb pre podniky a obchodnými návštevami na účely usadenia sa a vi) vzájomné uznávanie odborných kvalifikácií. Aj keby Súdny dvor súhlasil s reštriktívnym výkladom článku 207 ods. 5 ZFEÚ, ktorý podáva Komisia, niektoré časti Ôsmej kapitoly by v každom prípade nepatrili do výlučnej právomoci Európskej únie.

185. Rada a mnohé členské štáty tiež tvrdia, že Komisia nemôže zoskupiť všetky záležitosti týkajúce sa dopravy v dohode EUSFTA do jednej relevantnej „oblasti“ na účely uplatnenia tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Rada uvádza, že niektoré pomocné služby sú také samostatné, že tvoria vlastnú oblasť. Na účely tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ treba relevantné „oblasti“ vymedziť podľa jednotlivých spôsobov dopravy, pričom tieto oblasti nie sú veľkom rozsahu upravené spoločnými pravidlami.

186. Pokiaľ ide o *námornú dopravu*, relevantné ustanovenia dohody EUSFTA obsahujú povinnosti, ktoré nepatria do pôsobnosti nariadenia č. 4055/86. Toto nariadenie má teda užší rozsah pôsobnosti. Okrem toho na rozdiel od dohody EUSFTA sa nariadenie č. 4055/86 nevzťahuje na všetky spôsoby poskytovania služieb. Netýka sa (pomocných) prístavných služieb alebo iných pomocných služieb námornej dopravy, ale len prepravy osôb a tovaru.

187. V prípade, ak sa toto nariadenie uplatní, treba rozlišovať dojednania o rozdelení množstva prepravovaného nákladu, ktoré vo veľkom rozsahu upravuje článok 3 nariadenia č. 4055/86, a všetky ostatné obmedzenia voľného pohybu služieb v odvetví námornej dopravy, ktoré nie sú veľkom rozsahu upravené týmto nariadením.

188. Pokiaľ ide o *vnútrozemskú vodnú dopravu*, Komisia neuviedla nijaké spoločné pravidlá, ktoré by mohli byť dotknuté ustanoveniami dohody EUSFTA. Výlučnú právomoc podľa tretieho dôvodu v zmysle článku 3 ods. 2 ZFEÚ nemožno stanoviť v tejto oblasti na základe nariadenia Rady (EHS) č. 3921/91¹³⁰ alebo nariadenia Rady (ES) č. 1356/96¹³¹.

189. Pokiaľ ide o *železničnú dopravu*, záväzky týkajúce sa spôsobu 3 podľa dohody EUSFTA môžu ovplyvniť smernicu 2012/34, ktorou sa zriaďuje jednotný európsky železničný priestor. Táto smernica však neobsahuje nijaké pravidlá týkajúce sa spôsobu 2.

190. Čo sa týka *cestnej dopravy*, Komisia nepreukázala, že existujú spoločné pravidlá týkajúce sa spôsobu 2. Okrem toho, pokiaľ ide o spôsob 4, smernica 2014/66 sa nevzťahuje na singapurský podnik, ktorý ešte nemá usadený subjekt v niektorom členskom štáte. Existujú len spoločné pravidlá týkajúce sa spôsobu 3. Tieto pravidlá sa nachádzajú najmä v nariadeniach č. 1071/2009, 1072/2009 a 1073/2009, ktoré nestanovujú podmienku štátnej príslušnosti pre poskytovanie služieb cestnej dopravy.

130 — Nariadenie Rady zo 16. decembra 1991, ktorým sa stanovujú podmienky, za ktorých môžu dopravcovia z iných štátov vykonávať prepravu tovaru alebo osôb vnútrozemskou vodnou dopravou v rámci členského štátu (Ú. v. ES L 373, 1991, s. 1; Mim. vyd. 07/001, s. 345).

131 — Nariadenie Rady z 8. júla 1996 o spoločných pravidlách uplatniteľných na vnútrozemskú nákladnú a osobnú vodnú dopravu medzi členskými štátmi z hľadiska slobody poskytovať také dopravné služby (Ú. v. ES L 175, 1996, s. 7; Mim. vyd. 06/002, s. 295).

191. Pokiaľ ide o *leteckú dopravu*, Európska únia má v súlade s článkom 3 ods. 2 ZFEÚ výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti so službami v oblasti počítačových rezervačných systémov na základe nariadenia č. 80/2009. Komisia však nemá pravdu, pokiaľ ide o služby v oblasti opráv a údržby lietadiel (v súvislosti s údajným základom na uzatvorenie medzinárodnej dohody nachádzajúcim sa v článku 12 nariadenia č. 216/2008) a predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi (na ktoré sa podľa názoru Komisie nevzťahuje výnimka uvedená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ). Také služby sú nerozlučne spojené s dopravou a dokonca nevyhnutné pre poskytovanie dopravných služieb.

192. Čo sa týka spôsobov poskytovania dopravných služieb (a nie spôsobov dopravy), neexistujú spoločné pravidlá týkajúce sa poskytovania dopravných služieb podľa spôsobu 3 (usadenie sa). V dohľadnej budúcnosti sa ani neplánuje prijatie takých pravidiel. Spôsob 4 nie je v celom rozsahu upravený spoločnými pravidlami, najmä smernicou 2014/66. Táto smernica sa uplatňuje najmä na vnútropodnikové presuny štátnych príslušníkov tretích krajín, ako sú riadiaci pracovníci, odborníci alebo zamestnanci stážisti, ale nie na iných kľúčových pracovníkov. Okrem toho jej ustanovenia o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín sa uplatňujú bez toho, aby boli dotknuté priaznivejšie ustanovenia a) práva EÚ vrátane dvojstranných a viacstranných dohôd a b) dvojstranných alebo viacstranných dohôd uzavretých medzi jedným alebo viacerými členskými štátmi a jednou alebo viacerými tretími krajinami.¹³² Také priaznivejšie ustanovenia sa nachádzajú v dohode EUSFTA, najmä v článku 8.14 v spojení s článkom 8.13. Hoci Európska únia má implicitnú výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s krátkodobým pobytom (na základe prijatia nariadenia č. 810/2009, ktorým sa ustanovuje vízový kódex Spoločenstva¹³³), členské štáty majú naďalej právomoc, pokiaľ ide o dlhodobé víza, s výnimkou osobitných prípadov, ktoré upravujú spoločné pravidlá (ako napríklad v prípade vnútropodnikového presunu).

193. Okrem toho členské štáty – na rozdiel od Komisie – tvrdia, že spôsob 4 je samostatným spôsobom poskytovania služieb. Spôsob 4 nemožno považovať za potrebný doplnok usadenia sa (spôsob 3), pri ktorom často dochádza k zamestnaniu miestnych pracovníkov.

194. Napokon, ak by sa uznala výlučná vonkajšia právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o ustanovenia Ôsmej kapitoly týkajúce sa dočasnej prítomnosti fyzických osôb, viedlo by to k harmonizácii, čo by bolo v rozpore tak s rozdelením právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, ktoré vyplýva z protokolu 21, ako aj s článkom 207 ods. 6 ZFEÚ.

Analýza

Úvod

195. V stanovisku 1/94 Súdny dvor konštatoval, že pokiaľ ide o obchod so službami – okrem dopravy – upravený dohodou GATS, ako obchod s tovarom možno posudzovať len cezhraničné poskytovanie služieb, pri ktorom nedochádza k pohybu osôb (ďalej len „spôsob 1“), a preto len toto poskytovanie služieb patrí pod spoločnú obchodnú politiku.¹³⁴ Naproti tomu, spôsoby 2 až 4 (teda spotreba v zahraničí, obchodná prítomnosť a prítomnosť fyzických osôb) zahŕňali pohyb osôb a týkali sa zaobchádzania so štátnymi príslušníkmi tretích krajín pri prechádzaní cez vonkajšie hranice členských štátov. Tieto spôsoby preto nepatrili pod spoločnú obchodnú politiku.¹³⁵

132 — Článok 4 ods. 1 písm. a) a b) smernice 2014/66.

133 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 13. júla 2009, ktorým sa ustanovuje vízový kódex Spoločenstva (vízový kódex) (Ú. v. EÚ L 243, 2009, s. 1).

134 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 44).

135 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 45 až 47). Súdny dvor potvrdil toto konštatovanie v stanovisku 2/92 (Tretie novelizované rozhodnutie OECD o národnom zaobchádzaní) z 24. marca 1995 (EU:C:1995:83, body 24 až 26).

196. Zmluvou z Nice bola následne rozšírená pôsobnosť spoločnej obchodnej politiky tak, aby zahŕňala najmä rokovania a uzatváranie dohôd v oblastiach obchodu so službami, pokiaľ sa na tieto dohody zatiaľ nevzťahovala spoločná obchodná politika.¹³⁶ Nebolo stanovené rozlišovanie podľa spôsobu poskytovania služieb. Na túto právomoc sa však vzťahoval zložitý súbor pravidiel uvedených v článku 133 ods. 5 a 6 ES. Výnimka stanovovala, že dohody týkajúce sa obchodu so službami v určitých odvetviach (kultúrne, audiovizuálne, vzdelávacie služby, sociálne a zdravotnícke služby) naďalej patria do spoločnej právomoci (vtedajšieho) Európskeho spoločenstva a členských štátov.¹³⁷ So zreteľom na tieto výnimky Súdny dvor v stanovisku 1/08 konštatoval, že Spoločenstvo získalo výlučnú právomoc uzatvárať najmä medzinárodné dohody, ktoré sa týkajú obchodu so službami poskytovanými spôsobmi 2 až 4.¹³⁸ K tomuto záveru dospel bez toho, aby podrobne preskúmal typ prijatého záväzku, pokiaľ ide o každý z týchto spôsobov poskytovania služieb.

197. Od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy článok 207 ods. 1 ZFEÚ už upravuje obchod so službami v rámci štyroch spôsobov, na ktoré sa vzťahuje článok I:2 písm. a) až d) dohody GATS, keďže rozlišovanie obchodu s tovarom a službami už bolo odstránené. Článok 207 ZFEÚ už neobsahuje nijakú (odvetvovú) výnimku z výlučnej právomoci Európskej únie v tejto oblasti, aj keď sa naďalej uplatňuje všeobecná výnimka týkajúca sa dopravy.¹³⁹ Spoločná obchodná politika sa teda v súčasnosti vzťahuje na celú dohodu GATS v rozsahu, v akom sa táto dohoda uplatňuje na iné ako dopravné služby.

198. Ako je to s Ôsmou kapitolou dohody EUSFTA?

199. Na stanovenie právomoci Európskej únie v súvislosti s Ôsmou kapitolou a určenie povahy tejto právomoci je potrebné odlišiť tie časti tejto kapitoly, ktoré patria pod spoločnú obchodnú politiku (článok 207 ZFEÚ), a tie časti, ktoré môžu patriť do právomoci Európskej únie z iného dôvodu. Je to tak preto, lebo článok 207 ods. 5 ZFEÚ výslovne vylučuje dopravné služby z pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky.

200. Preto najprv preskúmam, či Ôsma kapitola v rozsahu, v akom sa nevzťahuje na dopravné služby, patrí do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa spoločnej obchodnej politiky. Následne samostatne posúdim právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o ustanovenia Ôsmej kapitoly, ktoré sa vzťahujú na dopravné služby. V tejto súvislosti je potrebné vziať do úvahy ustanovenia, ktoré výslovne stanovujú, či sa táto kapitola uplatňuje na také služby, všeobecne uplatniteľné ustanovenia, osobitné ustanovenia upravujúce služby medzinárodnej námornej dopravy a záväzky uvedené v listine špecifických záväzkov Európskej únie. Táto listina obsahuje samostatné listiny týkajúce sa cezhraničného poskytovania služieb, usadenia sa a kľúčových pracovníkov a stážistov s vysokoškolským vzdelaním a predajcov služieb pre podniky. Tieto samostatné listiny obsahujú (pod)odvetvové záväzky týkajúce sa dopravy (najmä v oblasti námornej dopravy, vnútrozemskej vodnej dopravy, železničnej dopravy, cestnej dopravy, potrubnej dopravy iného tovaru, než je palivo) a pomocných služieb pre tieto rôzne spôsoby dopravy.

136 — Pozri článok 133 ods. 5 ES. Amsterdamskou zmluvou bol do zmluvy o ES doplnený právny základ na rozšírenie pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky. Táto možnosť však nikdy nebola zrealizovaná.

137 — Článok 133 ods. 6 druhý pododsek ES stanovoval, že „bez ohľadu na ustanovenia prvého pododseku odseku 5 spadajú... dohody týkajúce sa obchodu s kultúrnymi a audiovizuálnymi službami, vzdelávacími službami a sociálnymi a zdravotníckymi službami do spoločnej pôsobnosti Spoločenstva a jeho členských štátov“.

138 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 119).

139 — Pozri body 208 až 219 týchto návrhov. V súvislosti s určitými oblasťami alebo odvetviami obchodu so službami sa stále uplatňujú osobitné procesné pravidlá. Pozri článok 207 ods. 4 ZFEÚ.

Výlučná právomoc na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 1 ZFEÚ

201. Oddiely B až D Ôsmej kapitoly (cezhraničné poskytovanie služieb, spotreba v zahraničí¹⁴⁰, usadenie sa a dočasná prítomnosť fyzických osôb na obchodné účely) sa vzťahujú na poskytovanie služieb, ktoré zodpovedá spôsobom 1 až 4 podľa dohody GATS. Pravidlá týkajúce sa týchto spôsobov poskytovania preto v zásade patria do pôsobnosti článku 207 ods. 1 ZFEÚ. To isté platí pre horizontálne povinnosti uvedené v oddiele E („Regulačný rámec“), pododdieloch 1 (Všeobecné platné ustanovenia) a 2 (Domáca regulácia) a pre odvetvové povinnosti uvedené v pododdieloch 3 (Počítačové služby), 4 (Poštové služby), 5 (Telekomunikačné služby), a 6 (Finančné služby). Cieľom oddielu F s názvom „Elektronický obchod“ je v podstate tiež zvýšiť obchodné príležitosti, ktoré môžu vyplývať z používania a rozvoja elektronického obchodu. Oddiel G stanovuje podmienky, za ktorých zmluvné strany môžu prijať opatrenia, ktoré by inak mohli odporovať Ôsmej kapitole, a upravuje preskúmanie tejto kapitoly. Tieto oddiely preto majú priamy a bezprostredný účinok na obchod, a teda patria pod spoločnú obchodnú politiku Európskej únie.

202. Odlišnou otázkou je, či sa oddiel C („Usadenie sa“, teda poskytovanie služieb podľa spôsobu 3) týka aj priamych zahraničných investícií. Komisia uznáva, že oddiel C Ôsmej kapitoly sa môže v súlade s článkom 8.8 písm. d) dohody EUSFTA vzťahovať na formy usadenia sa vytvorené na vykonávanie hospodárskej činnosti, ktorá sa netýka (len) poskytovania služieb. Tieto formy usadenia sa preto nemusia patriť pod „obchod so službami“ podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Komisia však tvrdí, že ak usadenie sa spĺňa podmienky na to, aby sa považovalo za „priame zahraničné investície“, napriek tomu patrí pod spoločnú obchodnú politiku Európskej únie. Týmto tvrdením sa budem zaoberať v bode 326 týchto návrhov.

203. Okrem toho, ako som už vysvetlila¹⁴¹, obchod so službami poskytovanými podľa spôsobu 4 (dočasná prítomnosť fyzických osôb) patrí do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky, pričom sa uplatní len výnimka uvedená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Na základe toho nesúhlasím s tvrdeniami, ktoré niektoré členské štáty uviedli v súvislosti s protokolmi 21 a 22. Tieto protokoly nemôžu mať nijaký vplyv, pokiaľ ide o otázku vhodného právneho základu na účely prijatia rozhodnutia Rady o uzatvorení medzinárodnej dohody. Právny základ opatrenia určuje, ktoré protokoly sa majú uplatniť, a nie naopak.¹⁴² Oba protokoly sa vzťahujú na hlavu V tretej časti ZFEÚ (Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti). Nič nenasvedčuje tomu, že táto hlava by mohla byť súčasťou právneho základu rozhodnutia o uzatvorení dohody EUSFTA. Je to tak najmä vzhľadom na článok 8.1.4 dohody EUSFTA a na skutočnosť, že spôsob 4 (ako ho upravuje dohoda EUSFTA) sa týka dočasnej prítomnosti fyzických osôb na *obchodné* účely.

204. Nemôžem súhlasiť ani s tvrdením, ktoré uviedli niektoré členské štáty, pokiaľ ide o finančné služby. Podľa tohto tvrdenia určitá oblasť patrí do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa spoločnej obchodnej politiky len vtedy, ak Európska únia najprv prijala predpisy sekundárneho práva. Už som vysvetlila, že článok 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ ani článok 207 ods. 1 ZFEÚ nestanovujú, že podmienkou právomoci Európskej únie je predchádzajúce prijatie harmonizovaných pravidiel alebo iných pravidiel upravujúcich obchodné vzťahy medzi Európskou úniou a tretími štátmi.¹⁴³ V tejto súvislosti je zbytočné skúmať pôsobnosť smernice MiFiD II, ktorá bola spomenutá na pojednávaní.

140 — Oddiel B sa vzťahuje na opatrenia, ktoré majú vplyv na cezhraničné poskytovanie služieb. Na účely tohto oddielu je však cezhraničné poskytovanie služieb vymedzené tak, že zahŕňa aj spotrebu v zahraničí (článok 8.4 dohody EUSFTA).

141 — Pozri bod 197 týchto návrhov.

142 — Pozri v tomto zmysle rozsudky z 22. októbra 2013, Komisia/Rada (C-137/12, EU:C:2013:675, body 73 a 74), a z 18. decembra 2014, *Spojené kráľovstvo/Rada* (C-81/13, EU:C:2014:2449, bod 37).

143 — Pozri bod 109 týchto návrhov.

205. Tiež nie som presvedčená o tom, že spoločná obchodná politika nezahŕňa článok 8.16 dohody EUSFTA o vzájomnom uznávaní odborných kvalifikácií. Také vzájomné uznávanie môže mať priamy vplyv na liberalizáciu obchodu so službami, najmä pokiaľ ide o spôsoby 3 a 4, lebo uľahčuje pohyb osôb na účely poskytovania služieb. Okrem toho článok 8.16 dohody EUSFTA neharmonizuje kvalifikačné požiadavky alebo požiadavky týkajúce sa odbornej praxe ani nevyžaduje a nebráni tomu, aby zmluvné strany uložili také požiadavky. Jeho cieľom je naopak nabádať zmluvné strany, aby prijali odporúčanie (a prípadne dojednali dohodu) o vzájomnom uznávaní odborných kvalifikácií alebo požiadavkách týkajúcich sa odbornej praxe. Má preto podobnú funkciu ako článok VII dohody GATS.

206. Napokon, ako som už vysvetlila¹⁴⁴, pôsobnosť spoločnej obchodnej politiky, ktorá je samostatnou politikou, nemôže závisieť od predchádzajúceho prijatia predpisov sekundárneho práva EÚ, ktoré upravujú vnútorný trh, a *a fortiori* ani od pôsobnosti a obsahu týchto predpisov. Z tohto dôvodu smernica 2005/36 nemôže zmeniť rozdelenie právomocí, ktoré vyplýva z článku 3 ods. 1 písm. e) a článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

207. Preto som dospela k záveru, že – bez toho, aby bola dotknutá výnimka týkajúca sa dopravy uvedená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ – oddiely B až G Ôsmej kapitoly patria do pôsobnosti článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Z toho vyplýva, že oddiel A, v ktorom sú uvedené ciele a pôsobnosť tejto kapitoly, tiež patrí pod spoločnú obchodnú politiku (pričom sa uplatní tá istá výnimka).

Záležitosti vylúčené z pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky v dôsledku článku 207 ods. 5 ZFEÚ

208. Pravidlá o doprave nepatria do výlučnej právomoci Európskej únie v dôsledku článku 207 ods. 5 ZFEÚ. V rozsahu, v akom sa Ôsma kapitola vzťahuje na dopravné služby, je preto potrebné preskúmať, či má Európska únia napriek tomu výlučnú právomoc na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ.¹⁴⁵

209. Pripomienky predložené v tomto konaní svedčia o tom, že presná pôsobnosť výnimky uvedenej v článku 207 ods. 5 ZFEÚ je naďalej neistá. Vzťahuje sa článok 207 ods. 5 ZFEÚ na *usadenie sa* v odvetví dopravy? Uplatňuje sa táto výnimka aj na služby, ktoré možno poskytovať len v súvislosti s odvetvím dopravy? Každou z týchto otázok sa budem zaoberať samostatne.

210. Pokiaľ ide o prvú otázku, článok 207 ods. 5 ZFEÚ nevykladám rovnakým spôsobom ako Komisia.

211. Článok 207 ods. 5 ZFEÚ stanovuje, že „medzinárodné dohody v oblasti dopravy“ nepatria pod spoločnú obchodnú politiku. Hoci sa v tomto ustanovení uvádza, že také dohody sa spravujú okrem iného hlavou VI tretej časti ZFEÚ, tento odkaz sa týka skôr *účinkov* tejto výnimky než jej *pôsobnosti*. Tvrdenia Rady a členských štátov v súvislosti s dopravou boli zamerané predovšetkým na otázky týkajúce sa usadenia sa (spôsob 3).

212. Keďže článok 207 ods. 5 ZFEÚ nerozlišuje spôsoby poskytovania služieb, nepovažujem za opodstatnené domnievať sa, že výnimka, ktorá je v ňom uvedená, sa nevzťahuje na služby poskytované podľa spôsobu 3. Potvrďuje to (aspoň nepriamo) stanovisko 1/08, v ktorom Súdny dvor konštatoval, že časť sporných dohôd, ktoré sa tiež vzťahovali na spôsob 3, týkajúca sa dopravy patrila do oblasti dopravnej politiky. Súdny dvor teda pri uplatnení (ustanovenia, ktoré zodpovedalo súčasnému) článku 207 ods. 5 ZFEÚ vôbec nerozlišoval jednotlivé spôsoby poskytovania služieb.¹⁴⁶

¹⁴⁴ — Pozri bod 109 týchto návrhov.

¹⁴⁵ — Pozri body 225 až 268 týchto návrhov.

¹⁴⁶ — Pozri stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, body 168 až 173).

213. Usadenie sa v každom prípade nie je vylúčené z pôsobnosti hlavy VI tretej časti ZFEÚ s názvom „Doprava“. Táto hlava sa uplatňuje na všetky spôsoby poskytovania služieb, pokiaľ ide o dopravné služby. Na usadenie sa sa napríklad môžu vzťahovať predpisy prijaté podľa článku 91 ods. 1 písm. b) ZFEÚ, ktoré stanovujú podmienky, za ktorých môže prepravca, ktorý nemá sídlo na území členského štátu, v tomto členskom štáte uskutočňovať dopravu.

214. Je pravda, že článok 58 ods. 1 ZFEÚ (súčasť tretej časti, hlavy IV o službách) stanovuje, že slobodu poskytovať služby v oblasti dopravy upravuje hlava VI tretej časti ZFEÚ, a že v Druhej kapitole hlavy IV o práve usadiť sa sa nenachádza podobné ustanovenie. Súdny dvor rozhodol, že článok 58 ods. 1 ZFEÚ je zahrnutý v tretej časti (Služby) hlavy IV Zmluvy o fungovaní Európskej únie, lebo doprava je v podstate službou. Keďže bolo potrebné vytvoriť osobitný systém pre dopravu, s prihliadnutím na špecifické aspekty tohto odvetvia hospodárskej činnosti,¹⁴⁷ dopravné služby sú vyčlenené a výslovne je uvedené, že sa spravujú hlavou VI tretej časti ZFEÚ, a nie ustanoveniami tejto zmluvy týkajúcimi sa voľného poskytovania služieb.¹⁴⁸

215. Skutočnosť, že v Druhej kapitole hlavy IV o práve usadiť sa sa nenachádza ustanovenie podobné článku 58 ods. 1 ZFEÚ, však neznamená, že usadenie sa ako také je vyňaté z hlavy VI tretej časti ZFEÚ. Znamená len to, že usadenie sa v odvetví dopravy nie je vylúčené z pôsobnosti Druhej kapitoly hlavy IV. Súdny dvor v podstate rozhodol, že táto kapitola sa priamo uplatňuje na dopravu, a to aspoň v rozsahu, v akom sa neuplatnia konkrétnejšie predpisy prijaté na základe hlavy VI tretej časti.¹⁴⁹

216. Teraz prejdeme k otázke, či sa na služby poskytované v súvislosti s odvetvím dopravy vzťahuje výnimka uvedená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Pri zodpovedaní tejto otázky treba určiť, či stupeň súvislosti medzi predmetnou službou a dopravou musí dosiahnuť určitú minimálnu úroveň, aby sa uplatnila výnimka uvedená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Vzniká najmä otázka, či služby, ako napríklad vykládka alebo nakládka tovaru, preclenie tovaru, služby námorných agentúr, prenájom plavidiel s posádkou a predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi, patria pod spoločnú obchodnú politiku alebo spoločnú dopravnú politiku.

217. Podľa môjho názoru sa slovné spojenie „medzinárodné dohody v oblasti dopravy“ vzťahuje na dohody (alebo ich časti), ktoré sa uplatňujú nielen na dopravné služby ako také (teda služby spočívajúce v preprave tovaru alebo osôb leteckou, cestnou, železničnou, námornou alebo vnútrozemskou vodnou dopravou), ale aj na služby, ktoré *neoddeliteľne a nerozlučne spojené* s takými službami, teda tak na služby, ktoré sú špecificky spojené s dopravnými službami, ako aj na služby, ktoré sú závislé od dopravných služieb.¹⁵⁰

218. Koherentnosť vonkajšej činnosti v oblasti dopravy si vyžaduje, aby samotné dopravné služby a pomocné služby pre dopravné služby boli súčasťou tej istej spoločnej politiky. Koherentnosť politiky Európskej únie, pokiaľ ide o dopravné služby, ako takej a primeraná liberalizácia týchto služieb by mohli byť ohrozené, ak by neexistovala zodpovedajúca politika týkajúca sa služieb, ktoré sú neoddeliteľne spojené s dopravou a v praxi umožňujú poskytovanie dopravných služieb. Napríklad lodná preprava nákladu v kontajneroch nemá zmysel, ak nie sú k dispozícii služby na vykládku týchto kontajnerov z lode, aby bolo možné ďalej prepravovať ich obsah a napokon ho doručiť príjemcom. Opatrenia, ktorými sa liberalizuje prístup k prístavom pre nákladné lode, by preto mohli byť ohrozené, ak by sa napríklad na služby týkajúce sa vykládky a nakládky tovaru naďalej vzťahovali protekcionistické opatrenia. To isté platí napríklad pre údržbu a opravy dopravných zariadení, v prípade ktorých možno predpokladať, že si vyžadujú know-how a technické vybavenie, ktoré sú špecifické pre daný spôsob dopravy, a sú nevyhnutné na zabezpečenie účinnosti tejto dopravy. Počítačové rezervačné systémy sú rovnako počítačové systémy, v ktorých sa zbierajú a sprístupňujú verejnosti údaje na účely rezervácie

147 — Pozri rozsudok zo 4. apríla 1974, Komisia/Francúzsko (167/73, EU:C:1974:35, bod 27).

148 — Pozri napríklad rozsudok z 1. októbra 2015, *Trijber a Harmsen* (C-340/14 a C-341/14, EU:C:2015:641, bod 47).

149 — Rozsudok z 22. decembra 2010, *Yellow Cab Verkehrsbetrieb* (C-338/09, EU:C:2010:814, body 31 až 33).

150 — Pozri analogicky rozsudok z 15. októbra 2015, *Grupo Itevelesa a i.* (C-168/14, EU:C:2015:685).

a napokon aj nákupu (najmä) dopravných služieb. Skutočnosť, že také systémy sa môžu používať aj na rezervovanie a nákup ubytovania pre cestujúcich, nič nemení na tom, že prvoradým dôvodom existencie takých systémov je predaj dopravných služieb. Domnievam sa, že tento výklad má oporu v stanovisku 1/08, v ktorom Súdny dvor uviedol, že „niektoré služby leteckej dopravy“, na ktoré sa vzťahovala listina posudzovaná v tomto konaní, zahŕňali „služby opráv a údržby lietadiel, predaj dopravných služieb a obchodovanie s nimi, alebo tiež služby počítačových rezervačných systémov“.¹⁵¹

219. Na druhej strane služby, ktoré *nie* sú neoddeliteľne a nerozlučne spojené s dopravnými službami, ako napríklad služby týkajúce sa preclenia tovaru, nepatria pod výnimku uvedenú v článku 207 ods. 5 ZFEÚ. Také služby sa poskytujú z dôvodu dovozu a vývozu tovaru. To by si, samozrejme, vyžadovalo cezhraničný pohyb tovaru pomocou rôznych druhov dopravy. Také služby sú však potrebné bez ohľadu na použité spôsoby dopravy.

Výlučná právomoc na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ

220. V prípade záležitostí, ktoré patria do pôsobnosti výnimky uvedenej v článku 207 ods. 5 ZFEÚ, a teda aj v oblasti dopravy, majú v zásade Európska únia a členské štáty spoločné právomoci.¹⁵² Komisia však tvrdí, že Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc na základe prvého alebo tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ podľa toho, o ktorú dopravnú službu ide.

– Prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ

221. Komisia tvrdí, že článok 12 nariadenia č. 216/2008 predpokladá, že Európska únia uzatvorí dohodu. Preto má Európska únia výlučnú právomoc na uzatvorenie dohody v rozsahu, v akom sa týka služieb v oblasti údržby a opravy lietadiel.

222. Nesúhlasím.

223. Nariadením č. 216/2008 sa zriaďuje Európska agentúra pre bezpečnosť letectva a ustanovuje sa ním vhodný a komplexný rámec na vymedzenie a vykonávanie spoločných technických požiadaviek a správnych postupov v oblasti civilného letectva a pre bezpečnosť lietadiel tretích krajín, ktoré používajú letiská EÚ.¹⁵³ Toto nariadenie sa uplatňuje okrem iného na údržbu a prevádzku výrobkov leteckej techniky (teda aj lietadiel¹⁵⁴), súčastí a zariadení¹⁵⁵.

224. Podľa článku 12 má Európska únia uzatvoriť s tretími krajinami dohody o uznávaní týkajúce sa *používania osvedčení vydaných leteckými úradmi* týchto krajín, ktoré osvedčujú dodržanie bezpečnostných požiadaviek v oblasti civilného letectva. Toto ustanovenie v spojení s tretím dôvodom podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ poskytuje základ na to, aby Európska únia bez účasti členských štátov uzatvorila medzinárodné dohody s tretími krajinami týkajúce sa uznávania takých osvedčení. Nezakladá však výlučnú vonkajšiu právomoc EÚ na uzatváranie medzinárodných dohôd, ktorých cieľom je liberalizovať obchod so službami v oblasti údržby a opráv lietadiel. Inak povedané, skutočnosť, že normotvorca rozhodol, že členské štáty nemôžu uzatvárať vlastné medzinárodné dohody, pokiaľ ide o konkrétny aspekt určitej politiky, neznamená, že prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ možno v takom prípade použiť na uplatnenie výlučnej vonkajšej právomoci v súvislosti s celou politikou alebo v súvislosti s inými aspektmi tejto politiky.

151 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 169).

152 — Článok 4 ods. 2 písm. g) ZFEÚ.

153 — Odôvodnenia 32, 33 a 34 nariadenia č. 216/2008.

154 — Článok 3 písm. d) nariadenia č. 216/2008.

155 — Článok 1 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 216/2008.

– Tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ

225. V rámci prvého kroku pri uplatnení článku 3 ods. 2 ZFEÚ je potrebné vymedziť príslušnú *oblasť*.¹⁵⁶ Medzi účastníkmi konania je sporné, čo tvorí relevantnú oblasť pre preskúmanie otázky, či má Európska únia výlučnú právomoc, pokiaľ ide o dohodu EUSFTA, v rozsahu, v akom sa táto dohoda vzťahuje na dopravné služby.

226. Európska únia sa tým, že v kapitole 8 neprijala nijaké alebo prijala len veľmi obmedzené záväzky, pokiaľ ide o určité spôsoby poskytovania služieb v súvislosti s určitými spôsobmi dopravy, rozhodla vykonať svoju právomoc konkrétnym spôsobom. Za takých okolností sa právny základ na výkon tejto vonkajšej právomoci musí nachádzať v Zmluvách. Napríklad z listiny špecifických záväzkov pripojenej k Ôsmej kapitole vyplýva, že Európska únia neprijala nijaké záväzky, pokiaľ ide o spôsob 1, v súvislosti so službami železničnej dopravy.¹⁵⁷ Rozhodla sa teda neprijatť záväzky. Predpokladom toho je, že Európska únia má právomoc prijať také rozhodnutie. Táto právomoc musí mať právny základ v Zmluvách. Tie isté úvahy sa vzťahujú na záväzky, ktoré môžu mať obmedzený praktický význam (napríklad z dôvodu zemepisnej vzdialenosti medzi Európskou úniou a Singapurom). Pokiaľ sa vykoná právomoc, uplatnia sa relevantné pravidlá Zmluvy o rozdelení vonkajších právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi. Preto súhlasím s Radou v tom, že toto rozdelenie sa nemôže líšiť v závislosti od zemepisnej polohy tretích strán, s ktorými Európska únia uzavrie konkrétnu medzinárodnú dohodu.

227. Naopak, rozhodnutia prijaté pri výkone právomocí, ako aj praktické dôsledky týchto rozhodnutí môžu mať vplyv na to, či sú medzinárodnou dohodou *dotknuté* spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti. Posledný krok pri analýze založenej na rozsudku *AETR* si vyžaduje – ako som vysvetlila – špecificky preskúmať dôsledky medzinárodných záväzkov pre sekundárne právo EÚ v príslušnej oblasti.¹⁵⁸

228. Horizontálne záväzky uvedené v Ôsmej kapitole a tak horizontálne, ako aj odvetvové záväzky uvedené v listine špecifických záväzkov, ktorá je pripojená k tejto kapitole, svedčia o tom, že dohodou EUSFTA sa liberalizuje obchod s dopravnými službami medzi Európskou úniou a Singapurom na základe príslušného spôsobu dopravy. Zatiaľ čo horizontálne záväzky sa vzťahujú v zásade na všetky dopravné služby (okrem veľkej časti služieb leteckej dopravy), na liberalizáciu medzinárodnej námornej dopravy sa uplatňujú osobitné zásady. Okrem toho listina špecifických záväzkov (dodatok 8-A-1) v súvislosti so spôsobom 1 (cezhraničné poskytovanie) rozlišuje pod nadpisom 11 („Dopravné služby“) záväzky týkajúce sa námornej dopravy (oddiel 11.A), vnútrozemskej vodnej dopravy (oddiel 11.B), železničnej dopravy (oddiel 11.C), cestnej dopravy (oddiel 11.D) a potrubnej dopravy iného tovaru, než je palivo (oddiel 11.E). Špecifické záväzky sú vymenované pod nadpisom 12 („Pomocné dopravné služby“) v súvislosti s pomocnými službami zodpovedajúcimi každému z týchto druhov dopravy. Rovnaké rozlišovanie sa objavuje v dodatku 8-A-2 týkajúcom sa spôsobu 3 (usadenie sa) a v dodatku 8-A-3 týkajúcom sa spôsobu 4 (kľúčoví pracovníci, štážisti s vysokoškolským vzdelaním a predajcovia služieb pre podniky).¹⁵⁹ Miera záväzku závisí od toho, či sa v listine používa výraz „bez záväzkov“ (čo znamená, že v súvislosti so všetkými dotknutými službami alebo niektorými z nich neboli prijaté nijaké záväzky) alebo „žiadne“ (čo znamená, že boli prijaté úplné záväzky) alebo či je uvedené znenie konkrétneho záväzku (napríklad sa stále môže uplatňovať podmienka štátnej príslušnosti).

156 — Pozri bod 123 týchto návrhov.

157 — Dodatok 8-A-1, listina špecifických záväzkov podľa článku 8.7 (Cezhraničné poskytovanie služieb), Oddiel 11.C.

158 — Pozri body 128 až 130 týchto návrhov.

159 — Nadpisy 16 a 17.

229. To je v súlade so skutočnosťou, že – ako ukazujú predpisy sekundárneho práva EÚ, ktorými sa vykonáva spoločná dopravná politika EÚ¹⁶⁰ – každý spôsob dopravy (letecká, cestná, železničná, námorná a vnútrozemská vodná doprava)¹⁶¹ má vlastnosti, ktoré sú preň do veľkej miery špecifické, a preto si vyžadujú prijatie špecifických predpisov, a to aj so zreteľom na ich liberalizáciu.

230. Z toho vyplýva, že relevantné oblasti na účely tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ v prejednávacom prípade zodpovedajú poskytovaniu dopravných služieb pomocou každého spôsobu dopravy, teda pomocou leteckej dopravy, cestnej dopravy, železničnej dopravy, námornej dopravy a vnútrozemskej vodnej dopravy.¹⁶² Každá oblasť zahŕňa služby, ktoré sú neoddeliteľne spojené s dotknutými dopravnými službami. Tieto služby nemôžu byť neoddeliteľne spojené s určitým spôsobom dopravy a zároveň predstavovať samostatnú oblasť na účely článku 3 ods. 2 ZFEÚ (lebo sú odlišné od iných služieb).

231. Teraz preskúmam, či spoločné pravidlá „vo veľkom rozsahu upravujú“ tieto oblasti, a následne posúdim, aký vplyv by malo uzatvorenie dohody EUSFTA na tieto pravidlá.

232. Pokiaľ ide o *námornú dopravu*, nesúhlasím s tvrdením, že skutočnosť, že nariadenie č. 4055/86 sa (v prvom rade) netýka poskytovania služieb medzinárodnej námornej dopravy z tretích krajín do Európskej únie, postačuje na vylúčenie výlučnej vonkajšej právomoci na základe tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

233. Je pravda, že nariadenie č. 4055/86 sa uplatňuje na „prepravné služby v rámci Spoločenstva“ (ktoré sú vymedzené ako „námorná preprava cestujúcich alebo tovaru medzi akýmkoľvek prístavom členského štátu a akýmkoľvek prístavom alebo pobrežným zariadením iného členského štátu“) a „prepravu tretích štátov“ (ktorá je vymedzená ako „námorná preprava cestujúcich alebo tovaru medzi prístavmi členského štátu a prístavmi alebo pobrežnými zariadeniami tretieho štátu“).¹⁶³ Keďže jeho cieľom je v podstate vykonať pravidlá Zmluvy týkajúce sa slobodného poskytovania služieb a súvisiacu judikatúru¹⁶⁴, toto nariadenie sa uplatní buď len na i) štátnych príslušníkov EÚ usadených v členskom štáte inom, ako je štát osoby, pre ktorú sú služby určené (článok 1 ods. 1), alebo len na ii) štátnych príslušníkov členského štátu usadených mimo Európskej únie a na plavebné spoločnosti, ktoré sú usadené mimo Európskej únie, ale sú kontrolované štátnymi príslušníkmi EÚ, ak sú ich lode registrované v tomto členskom štáte v súlade s jeho zákonodarstvom (článok 1 ods. 2).¹⁶⁵ Na rozdiel od dohody EUSFTA sa teda nariadenie č. 4055/86 *netýka* odstránenia obmedzení poskytovania služieb medzinárodnej námornej dopravy, pokiaľ tieto služby poskytujú štátni príslušníci tretích krajín alebo plavebné spoločnosti, ktoré sú usadené mimo Európskej únie a kontrolované štátnymi príslušníkmi tretích krajín, alebo keď sú lode zaregistrované v treťom štáte, *okrem prípadu*, keď služby poskytujú štátni príslušníci EÚ usadení v členskom štáte inom, ako je štát osoby, pre ktorú sú služby určené.¹⁶⁶

234. To, či sa nariadenie č. 4055/86 uplatňuje na situácie s prvkom mimo EÚ (a teda s vonkajším rozmerom), však nie je relevantné pri vykonávaní analýzy podľa rozsudku *AETR*. Medzinárodný záväzok sa môže bezpochyby dotýkať alebo zmeniť pôsobnosť spoločných pravidiel, ktoré upravujú len vzťahy „v rámci EÚ“. Svedčí o tom stanovisko 1/03.¹⁶⁷ Nový Lugánsky dohovor, ktorý bol predmetom žiadosti o uvedené stanovisko, mal za cieľ rozšíriť spoločné pravidlá o právomoci a o uznávaní

160 — Prehľad týchto predpisov je dostupný na: www.eur-lex.europa.eu/summary/chapter/transport.html?root_default=SUM_1_CODED%3D32,SUM_2_CODED%3D3205&locale=en (stav k 4. októbru 2016).

161 — Každý z týchto spôsobov je spomenutý v článku 100 ZFEÚ.

162 — Komisia neuviedla nijaké tvrdenie týkajúce sa rozdelenia právomoci, pokiaľ ide o potrubnú dopravu iného tovaru, než je palivo.

163 — Článok 1 ods. 4 písm. a) a b) nariadenia č. 4055/86.

164 — Rozsudok z 8. júla 2014, *Fonsship a Svenska Transportarbetareförbundet* (C-83/13, EU:C:2014:2053, bod 41 a tam citovaná judikatúra).

165 — Článok 1 ods. 1 a 2 nariadenia č. 4055/86.

166 — Hoci článok 7 nariadenia č. 4055/86 oprávňuje Radu, aby „... rozšíri[la] ustanovenia tohto nariadenia na štátnych príslušníkov tretieho štátu, ktorí poskytujú služby námornej dopravy a sú v [Európskej únii] usadení“, toto ustanovenie zatiaľ nebolo vykonané.

167 — Stanovisko 1/03 (Nový Lugánsky dohovor) zo 7. februára 2006 (EU:C:2006:81).

a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach vyplývajúce z nariadenia Rady (ES) č. 44/2001¹⁶⁸ na tretie štáty. Hoci tieto spoločné pravidlá *neboli* určené na to, aby upravovali právomoc súdov v tretích štátoch a uznávanie a výkon rozsudkov vydaných týmito súdmi, Súdny dvor dospel k záveru, že nový Lugánsky dohovor by mal vplyv na jednotné a súdržné uplatňovanie systému zavedeného nariadením č. 44/2001.¹⁶⁹

235. Upravuje nariadenie č. 4055/86 vo veľkom rozsahu oblasť služieb námornej dopravy?

236. Pokiaľ ide o *námornú dopravu*, Európska únia podľa Ôsmej kapitoly popri horizontálnych povinnostiach stanovených v tejto kapitole prijíma úplné záväzky týkajúce sa spôsobov 1 a 2, určité záväzky týkajúce sa spôsobu 3 a obmedzené záväzky týkajúce sa spôsobu 4.¹⁷⁰ Čo sa týka *pomocných služieb námornej dopravy*, záväzky týkajúce sa spôsobov 1 a 3 závisia od daného členského štátu a typu pomocných služieb, pričom boli prijaté úplné záväzky týkajúce sa spôsobu 2. Niekoľko členských štátov prijalo obmedzené záväzky týkajúce sa spôsobu 4.

237. Nariadenie č. 4055/86 sa nepochybne do určitej miery prekrýva s kapitolou 8 dohody EUSFTA. Účelom tohto nariadenia je v súlade s článkom 58 ods. 1 ZFEÚ uplatniť pravidlá Zmluvy upravujúce slobodu poskytovať služby v oblasti námornej dopravy medzi členskými štátmi.¹⁷¹ Toto nariadenie teda bráni uplatňovaniu akýchkoľvek vnútroštátnych predpisov, ktoré majú za následok, že poskytovanie služieb medzi členskými štátmi je ťažšie než poskytovanie čisto vnútroštátnych služieb v rámci členského štátu, pokiaľ tieto predpisy nie sú opodstatnené vzhľadom na naliehavé dôvody verejného záujmu a opatrenia zavedené týmito predpismi nie sú nevyhnutné a primerané.¹⁷² Tak ako dohoda EUSFTA, aj nariadenie č. 4055/86 má teda za cieľ liberalizovať cezhraničné poskytovanie služieb námornej dopravy (teda poskytovanie týchto služieb podľa spôsobov 1 a 2). Okrem toho tak dohoda EUSFTA, ako aj toto nariadenie obsahujú osobitné pravidlá týkajúce sa dojednaní o rozdelení množstva prepravovaného nákladu v dvojstranných dohodách uzavretých s tretími krajinami.¹⁷³

238. Skutočnosť, že v nariadení č. 4055/86 sa nachádzajú tieto pravidlá, však nestačí na odôvodnenie záveru, že spoločné pravidlá vo veľkom rozsahu upravujú liberalizáciu služieb námornej dopravy.

239. Po prvé nariadenie č. 4055/86 sa týka len *cezhraničného obchodu* s námornými službami (spôsoby 1 a 2). Preto neliberalizuje poskytovanie služieb podľa spôsobu 3, teda usadenie sa. Môže to byť preto, lebo námornú dopravu (tak ako iné spôsoby dopravy) už v rámci Európskej únie upravujú pravidlá Zmluvy o slobode usadiť sa uvedené v článkoch 49 až 55 ZFEÚ. Tieto ustanovenia neobsahujú nijakú výnimku podobnú výnimke, ktorú článok 58 ZFEÚ stanovuje v súvislosti so službami.¹⁷⁴ Na poskytovanie služieb námornej dopravy podľa spôsobu 3 sa teda vzťahujú ustanovenia Zmluvy o slobode usadiť sa. Ako však vysvetlím v kontexte portfóliových investícií, ustanovenia Zmluvy podľa môjho názoru nemožno považovať za „spoločné pravidlá“ na účely tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.¹⁷⁵ Okrem toho, hoci článok 50 ods. 1 ZFEÚ poskytuje právny základ na prijímanie spoločných pravidiel zameraných na „dosiahnutie slobody usadiť sa v určitej činnosti“, žiadny z účastníkov tohto konania neuviedol, že toto ustanovenie bolo použité v odvetví námornej dopravy.¹⁷⁶

168 — Nariadenie z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42).

169 — Stanovisko 1/03 zo 7. februára 2006 (EU:C:2006:81, bod 172).

170 — Môže sa uplatňovať podmienka štátnej príslušnosti.

171 — Pozri najmä rozsudky z 5. októbra 1994, *Komisija/Francúzsko* (C-381/93, EU:C:1994:370, bod 13), a z 11. januára 2007, *Komisija/Grécko* (C-269/05, neuverejnený, EU:C:2007:17, bod 20).

172 — Pozri najmä rozsudok zo 14. novembra 2002, *Geha Naftiliaki a i.* (C-435/00, EU:C:2002:661, bod 20).

173 — Článok 3 nariadenia č. 4055/86.

174 — Pozri body 214 a 215 týchto návrhov.

175 — Pozri body 350 až 359 týchto návrhov.

176 — Ako som už vysvetlila, strane, ktorá tvrdí, že existuje výlučná právomoc, prináleží preukázať, že vonkajšia právomoc Európskej únie, na ktorú sa odvoláva, má výlučný charakter (bod 122 týchto návrhov).

240. Po druhé, pokiaľ ide o spôsob 4, Komisia správne uvádza, že spoločné pravidlá sú stanovené v smernici 2014/66. Táto smernica sa však uplatňuje konkrétne v kontexte *vnútropodnikového presunu* riadiacich pracovníkov, odborníkov alebo zamestnancov stážistov.¹⁷⁷ Ako vyplýva z článku 8.13.2 dohody EUSFTA, oddiel D Ôsmej kapitoly má podstatne širší rozsah pôsobnosti a vzťahuje sa nielen na vnútropodnikové presuny pracovníkov, ale aj na iné formy „dočasnej prítomnosti fyzických osôb na obchodné účely“. V článku 8.13 písm. a) druhom pododseku dohody EUSFTA sa uvádza, že ku kľúčovým pracovníkom patria okrem „zamestnancov presunutých v rámci podniku“ aj „obchodné návštevy na účely usadenia sa“. Tento oddiel sa uplatňuje aj na „predajcov služieb pre podniky“, ktorí sú vymedzení ako „fyzické osoby, ktoré sú zástupcami poskytovateľa služieb jednej zmluvnej strany a usilujú sa o dočasný vstup na územie druhej zmluvnej strany na účely rokovania o predaji služieb alebo uzavretia dohôd o predaji služieb pre tohto poskytovateľa služieb“. Ani pri tomto poskytovaní služieb nedochádza k „vnútropodnikovému presunu“ pracovníkov.

241. Preto som dospela k záveru, že oblasť liberalizácie služieb námornej dopravy ešte nie je vo veľkom rozsahu upravená spoločnými pravidlami a že v dôsledku toho nemožno stanoviť výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s touto oblasťou v zmysle tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

242. Uznávam však, že Európska únia má spoločnú právomoc uzatvoriť medzinárodnú dohodu zameranú na liberalizáciu služieb námornej dopravy.

243. Podľa môjho názoru ustanovenia dohody EUSFTA o službách námornej dopravy možno považovať za potrebné na dosiahnutie cieľov hlavy VI tretej časti ZFEÚ týkajúcej sa dopravnej politiky Európskej únie (druhý dôvod podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ). Spoločná dopravná politika si vyžaduje okrem iného prijatie spoločných pravidiel platných pre medzinárodnú dopravu do členského štátu alebo z členského štátu, alebo pri prechode cez územie jedného alebo viacerých členských štátov [článok 91 ods. 1 písm. a) ZFEÚ]. Patrí sem železničná, cestná, vnútrozemská vodná, námorná a letecká doprava (článok 100 ZFEÚ). Z toho nevyhnutne vyplýva právomoc na uzatvorenie medzinárodných dohôd s cieľom dosiahnuť vzájomné záväzky tretích krajín, z ktorých alebo do ktorých doprava smeruje. Preto sa domnievam, že Európska únia a členské štáty majú v súvislosti s týmito ustanoveniami spoločnú právomoc podľa článku 4 ods. 2 písm. g) ZFEÚ („doprava“) a druhého dôvodu v zmysle článku 216 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 91 a článkom 100 ods. 2 ZFEÚ.

244. Teraz prejdem k *vnútrozemskej vodnej doprave*. Popri horizontálnych povinnostiach stanovených v Ôsmej kapitole Európska únia prijíma obmedzené záväzky podľa tejto kapitoly týkajúce sa spôsobov 1 a 2, ako aj spôsobu 3 (podľa toho, o ktorý členský štát ide). Nie sú prijaté nijaké záväzky podľa spôsobu 4, pokiaľ ide o *pomocné služby vnútrozemskej vodnej dopravy* (ako sú služby týkajúce sa vykládky a nakládky tovaru alebo služby týkajúce sa uschovávaní a skladovania), pričom prijaté záväzky týkajúce sa spôsobov 1, 2 a 3 závisia od toho, o ktorý členský štát ide, a od typu pomocných služieb.

245. Už som vysvetlila, prečo nesúhlasím s tvrdením Komisie, že vzhľadom na obmedzený praktický význam určitých služieb Európska únia prostredníctvom dohody EUSFTA v podstate neprijíma nijaké záväzky a v praxi nevykonáva právomoci.¹⁷⁸ Okrem toho Komisia vôbec nepreukázala, že sú splnené podmienky podľa tretieho dôvodu v zmysle článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Za týchto okolností je zbytočné podrobnejšie skúmať možné uplatnenie článku 3 ods. 2 ZFEÚ na ustanovenia Ôsmej kapitoly v rozsahu, v akom sa uplatňujú na vnútrozemskú vodnú dopravu. Európska únia nemá výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s touto dopravou podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

177 — Článok 2 ods. 1 smernice 2014/66.

178 — Pozri bod 226 týchto návrhov. Pre rozdelenie právomocí nie je relevantné ani to, že listina záväzkov Európskej únie bola dojednaná na základe listín týkajúcich sa dohody GATS.

246. Tak ako v prípade námornej dopravy¹⁷⁹ však ustanovenia dohody EUSFTA o vnútrozemskej vodnej doprave možno považovať za potrebné na dosiahnutie cieľov hlavy VI tretej časti ZFEÚ (druhý dôvod podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ), a preto z tých istých dôvodov patria do spoločnej právomoci Európskej únie a členských štátov na základe článku 4 ods. 2 písm. g) a druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 91 a článkom 100 ods. 1 ZFEÚ.

247. Pokiaľ ide o *leteckú dopravu*, okrem horizontálnych povinností stanovených v Ôsmej kapitole Európska únia prijíma úplné záväzky týkajúce sa spôsobov 1 a 2, aj keď tieto záväzky sú obmedzené na i) služby v oblasti opráv a údržby lietadiel, počas ktorých je lietadlo mimo prevádzky, ii) predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi a iii) služby v oblasti počítačových rezervačných systémov. Európska únia navyše v súvislosti so službami medzinárodnej leteckej dopravy prijíma určité záväzky týkajúce sa spôsobu 3 a obmedzené záväzky týkajúce sa spôsobu 4 (môže sa uplatniť podmienka štátnej príslušnosti).

248. Už som uviedla, že nesúhlasím s tvrdením Komisie, že EÚ má výlučnú právomoc v súvislosti so službami v oblasti opráv a údržby lietadiel na základe prvého dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.¹⁸⁰

249. Z toho vyplýva, že odpoveď na otázku, či Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti s leteckou dopravou, závisí od toho, či sú splnené podmienky týkajúce sa tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

250. Podľa môjho názoru Komisia nepreukázala, že tieto podmienky sú splnené. Jej tvrdenia týkajúce sa služieb v oblasti opráv a údržby lietadiel sú obmedzené na prvý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Komisia zastáva názor, že predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi patria pod spoločnú obchodnú politiku. Jediným typom služieb leteckej dopravy, v súvislosti s ktorými Komisia uvádza analýzu podľa rozsudku *AETR*, sú služby v oblasti počítačových rezervačných systémov. Je nesporné, že nariadenie č. 80/2009 stanovuje spoločné pravidlá uplatniteľné na každý počítačový rezervačný systém, pokiaľ zahŕňa produkty leteckej dopravy ponúkané na využitie alebo používané v EÚ. Okrem toho Súdny dvor potvrdil, že na základe nariadenia, ktoré predchádzalo uvedenému nariadeniu [nariadenie Rady (EHS) č. 2299/89¹⁸¹], Európska únia získala výlučnú právomoc na uzatváranie medzinárodných dohôd týkajúcich sa počítačových rezervačných systémov ponúkaných na využitie alebo používaných na jej území.¹⁸² To však ešte neodôvodňuje záver, že poskytovanie služieb leteckej dopravy je oblasťou, ktorú vo veľkom rozsahu upravujú spoločné pravidlá. Európska únia preto nemá v súvislosti s touto oblasťou výlučnú vonkajšiu právomoc.

251. Ustanovenia dohody EUSFTA týkajúce sa služieb leteckej dopravy možno napriek tomu považovať za potrebné na dosiahnutie cieľov hlavy VI tretej časti ZFEÚ (druhý dôvod podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ) z dôvodov, ktoré sú podobné dôvodom vzťahujúcim sa na námornú dopravu a vnútrozemskú vodnú dopravu.¹⁸³ Európska únia a členské štáty preto majú v súvislosti s týmito ustanoveniami spoločnú právomoc podľa článku 4 ods. 2 písm. g) a druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 91 a článkom 100 ods. 2 ZFEÚ.

252. Čo sa týka *železničnej dopravy*, okrem horizontálnych povinností stanovených v Ôsmej kapitole Európska únia neprijala nijaké záväzky týkajúce sa spôsobu 1 a prijala úplné záväzky týkajúce sa spôsobu 2. Úplné záväzky v súvislosti so spôsobom 3 boli prijaté v prípade väčšiny členských štátov, aj keď členské štáty môžu uplatniť na využívanie verejnej infraštruktúry verejné monopoly alebo výhradné

179 — Pozri bod 243 týchto návrhov.

180 — Pozri body 221 až 224 týchto návrhov.

181 — Nariadenie Rady z 24. júla 1989 o kódexe správania pre používanie počítačových rezervačných systémov (Ú. v. ES L 220, 1989, s. 1; Mím. vyd. 07/001, s. 277).

182 — Pozri napríklad rozsudok z 5. novembra 2002, Komisia/Dánsko (C-467/98, EU:C:2002:625, bod 103).

183 — Pozri body 243 a 246 týchto návrhov.

práva priznané súkromným prevádzkovateľom. Pokiaľ ide o spôsob 4, neuplatňujú sa nijaké výhrady.¹⁸⁴ Čo sa týka *pomocných služieb železničnej dopravy*, záväzky týkajúce sa spôsobov 1 a 3 závisia od toho, o ktorý členský štát ide, a od typu pomocnej služby. Boli prijaté úplné záväzky týkajúce sa spôsobu 2.

253. Nesúhlasím s tvrdením Komisie, že stanovisko 1/94 a rozsudok vo veci *Portugalsko/Rada* (C-268/94)¹⁸⁵ podporujú záver, že záväzky uvedené v dohode EUSFTA, pokiaľ ide o poskytovanie služieb železničnej dopravy podľa spôsobu 2, majú „mimoriadne obmedzenú pôsobnosť“, a preto len dopĺňajú záväzky v oblasti spoločnej obchodnej politiky (v súvislosti s ktorou má Európska únia výlučnú právomoc). V príslušnej časti stanoviska 1/94 Súdny dvor odlíšil medzinárodnú dohodu „takého typu a s takou pôsobnosťou ako dohoda TRIPS“, ktorú nemožno považovať za dohodu patriacu do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky, od obchodných dohôd, ktoré upravujú práva duševného vlastníctva len nepriamo.¹⁸⁶ Táto časť stanoviska 1/94 sa preto týkala pôsobnosti dohôd, ktorých právnym základom je (ustanovenie, ktorému zodpovedá súčasný) článok 207 ods. 1 ZFEÚ. Nie je relevantná, keď má Súdny dvor – tak ako v tomto konaní – určiť, či má Európska únia výlučnú vonkajšiu právomoc na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ, pokiaľ ide o určitú oblasť (v tomto prípade železničná doprava), ktorá nepatrí pod spoločnú obchodnú politiku. Tie isté úvahy platia pre rozsudok *Portugalsko/Rada*¹⁸⁷.

254. Teraz sa budem zaoberať otázkou, či smernica 2012/34 vo veľkom rozsahu upravuje oblasť služieb železničnej dopravy v Európskej únii.

255. Smernica 2012/34, ktorá sa uplatňuje na používanie železničnej infraštruktúry na vnútroštátnu a medzinárodnú železničnú dopravu¹⁸⁸, má za cieľ uplatniť na železničný sektor zásadu slobody poskytovania služieb, berúc do úvahy špecifické charakteristiky tohto sektora.¹⁸⁹ Smernica 2012/34 teda upravuje prístup železničného podniku k železničnej infraštruktúre vo všetkých členských štátoch (vrátane iného členského štátu, než je členský štát, v ktorom je tento podnik usadený) na účely prevádzkovania služieb nákladnej železničnej dopravy alebo medzinárodnej osobnej dopravy.¹⁹⁰ Preto sa vzťahuje na poskytovanie *služieb cezhraničnej železničnej dopravy* (spôsoby 1 a 2) v Európskej únii. Táto smernica navyše stanovuje hmotnoprávne a procesné pravidlá týkajúce sa podmienok, za ktorých železničný podnik môže získať licenciu, ktorá mu umožní poskytovať služby železničnej dopravy v Európskej únii, a to aj z územia jedného členského štátu na územie iného členského štátu. Tieto podmienky sa týkajú najmä dobrej povesti podniku, finančnej spôsobilosti a odbornej spôsobilosti.¹⁹¹ Smernica 2012/34 preto obsahuje podrobné pravidlá týkajúce sa prístupu na trh prostredníctvom usadenia sa (spôsob 3).

256. Za týchto okolností zastávam názor, že smernica 2012/34 vo veľkom rozsahu upravuje oblasť železničnej dopravy.

184 — V súvislosti so spôsobom 4 sa v listine špecifických záväzkov týkajúcej sa kľúčových pracovníkov, stážistov s vysokoškolským vzdelaním a predajcov služieb pre podniky v dodatku 8-A-3, ktorého účelom je v súlade s jeho prvým bodom vymenovať „hospodárske činnosti liberalizované podľa článkov 8.7... a 8.12...“, na ktoré sa uplatňujú obmedzenia týkajúce sa kľúčových pracovníkov a stážistov s vysokoškolským vzdelaním v súlade s článkom 8.14... a článkom 8.15“, a spresniť tieto obmedzenia, nenachádza zmienka o službách železničnej dopravy.

185 — Komisia sa opiera najmä o stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 67) a rozsudok z 3. decembra 1996, *Portugalsko/Rada* (C-268/94, EU:C:1996:461, bod 75).

186 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 66 až 68).

187 — Rozsudok z 3. decembra 1996, *Portugalsko/Rada* (C-268/94, EU:C:1996:461, bod 75).

188 — Článok 1 ods. 2 smernice 2012/34.

189 — Odôvodnenie 7 smernice 2012/34.

190 — Pozri článok 1 ods. 1 písm. b), článok 10 ods. 1 a 2 a článok 17 smernice 2012/34.

191 — Články 18, 19, 20 a 21 smernice 2012/34.

257. Tiež sa domnievam, že relevantné pravidlá uvedené v dohode EUSFTA by zmenili pôsobnosť spoločných pravidiel, ktoré táto smernica stanovuje. Napríklad ustanovenia týkajúce sa usadenia sa (oddiel C Ôsmej kapitoly) sa vzťahujú na „opatrenia prijaté alebo zachovávané zmluvnými stranami, ktoré majú vplyv na usadzovanie sa v prípade všetkých hospodárskych činností“¹⁹². Súčasťou týchto ustanovení je ochrana pred diskrimináciou. Podniku pôsobiacemu v oblasti železničnej dopravy zo Singapuru, ktorý chce vstúpiť na trh EÚ tým, že si na tomto trhu zriadi obchodnú prítomnosť, sa má teda poskytnúť nediskriminačný prístup na trh v súlade s obmedzeniami uvedenými v listine špecifických záväzkov Európskej únie.¹⁹³ Keď sa tento podnik usadí v členskom štáte, nemá sa s ním zaobchádzať menej priaznivo než s podnikmi tohto členského štátu.¹⁹⁴ Tieto ustanovenia o prístupe na trh a národnom zaobchádzaní teda poskytujú podnikom pôsobiacim v oblasti železničnej dopravy zo Singapuru prístup do jednotného európskeho železničného priestoru zriadeného smernicou 2012/34. Napríklad podnik pôsobiaci v oblasti železničnej dopravy zo Singapuru by mal v zásade nárok na získanie licencie za rovnakých podmienok ako „domáce“ železničné podniky.¹⁹⁵ S výhradou horizontálneho obmedzenia týkajúceho sa verejnoprospešných služieb stanoveného v listine špecifických záväzkov Európskej únie, ktoré sa vzťahuje na usadenie sa,¹⁹⁶ by tento podnik tiež mal právo získať prístup k železničnej infraštruktúre v členských štátoch¹⁹⁷, ako aj právo na to, aby sa s ním nezaobchádzalo menej priaznivo ako s „domácom“ železničným podnikom, pokiaľ ide o pridelovanie kapacity.¹⁹⁸ Inak povedané, dohoda EUSFTA by zmenila pôsobnosť smernice 2012/34.

258. Keďže dohoda EUSFTA by mala taký vplyv na jestvujúce spoločné pravidlá týkajúce sa prístupu na trh EÚ so službami železničnej dopravy, Európska únia získala výlučnú vonkajšiu právomoc v oblasti železničnej dopravy. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že – pokiaľ ide o poskytovanie služieb železničnej dopravy podľa spôsobu 4 – smernica 2014/66 má užší rozsah pôsobnosti než príslušné ustanovenia dohody EUSFTA. Tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ nevyžaduje, aby sa oblasti upravené medzinárodnými záväzkami a oblasti upravené pravidlami EÚ úplne zhodovali.¹⁹⁹

259. Preto sa domnievam, že Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s ustanoveniami dohody EUSFTA týkajúcimi sa služieb železničnej dopravy na základe článku 91 a článku 100 ods. 1 ZFEÚ v spojení s tretím dôvodom podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ a tretím dôvodom podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

260. Pokiaľ ide o *cestnú dopravu*, okrem horizontálnych povinností vyplývajúcich z Ôsmej kapitoly Európska únia neprijala nijaké záväzky týkajúce sa spôsobu 1 a prijala úplné záväzky týkajúce sa spôsobu 2. Na záväzky týkajúce sa spôsobu 3 sa vzťahujú rôzne výhrady v niektorých členských štátoch v závislosti od typu dopravy (osobná doprava alebo nákladná doprava). Pokiaľ ide o spôsob 4, niekoľko členských štátov uplatnilo výhrady (v podobe podmienok štátnej príslušnosti a sídla). Čo sa týka *pomocných služieb cestnej dopravy*, záväzky týkajúce sa spôsobov 1 a 3 závisia od toho, o ktorý členský štát ide, a od typu predmetnej pomocnej služby. Boli prijaté úplné záväzky týkajúce sa spôsobu 2. Tri členské štáty uplatnili výhrady týkajúce sa spôsobu 4 (v podobe podmienky štátnej príslušnosti).

261. Komisia tvrdí, že záväzky podľa spôsobu 2 týkajúce sa služieb cestnej dopravy majú obmedzený praktický význam. Z dôvodov, ktoré som už vysvetlila, s týmto tvrdením nesúhlasím.²⁰⁰

192 — Článok 8.9 dohody EUSFTA. Výnimky z tohto pravidla stanovené v uvedenom ustanovení nie sú relevantné v prejednávanej veci.

193 — Článok 8.10.1 dohody EUSFTA. Pozri tiež bod 252 týchto návrhov.

194 — Článok 8.11.1 dohody EUSFTA.

195 — Článok 17 ods. 1 a 3 smernice 2012/34.

196 — Dodatok 8-A-2 k dohode EUSFTA. Toto obmedzenie, ktoré sa vzťahuje na služby železničnej dopravy, ktoré si vyžadujú využívanie verejnej infraštruktúry, dovoľuje uplatniť na hospodárske činnosti, ktoré sa považujú za verejnoprospešné služby na celoštátnej alebo miestnej úrovni, verejné monopoly alebo výhradné práva priznané súkromným prevádzkovateľom.

197 — Článok 10 smernice 2012/34.

198 — Články 38 až 54 smernice 2012/34.

199 — Pozri bod 125 týchto návrhov.

200 — Pozri bod 226 týchto návrhov.

262. Je oblasť služieb cestnej dopravy napriek tomu vo veľkom rozsahu upravená nariadením č. 1071/2009?

263. Nariadenie č. 1071/2009 stanovuje podrobné pravidlá týkajúce sa prístupu k povolaniu prevádzkovateľa cestnej dopravy a jeho výkonu, ktoré platia tak pre nákladnú cestnú dopravu, ako aj pre osobnú cestnú dopravu.²⁰¹ Určuje požiadavky na výkon tohto povolania, pričom k týmto požiadavkám patrí mať skutočné a stabilné miesto usadenia v členskom štáte, byť bezúhonný a preukázať zodpovedajúcu finančnú spoľahlivosť a požadovanú odbornú spôsobilosť.²⁰² Nariadenie č. 1071/2009 navyše vyžaduje, aby každý členský štát určil jeden alebo viaceré príslušné orgány zodpovedné za udeľovanie povolení na výkon povolania prevádzkovateľa cestnej dopravy podnikom, ak spĺňajú tieto požiadavky.²⁰³ Tieto pravidlá sú doplnené odvetvovými pravidlami stanovenými v nariadení č. 1072/2009 týkajúcom sa prístupu na trh nákladnej cestnej dopravy²⁰⁴ a v nariadení č. 1073/2009 týkajúcom sa prístupu na trh autokarovej a autobusovej dopravy²⁰⁵. Tieto dve nariadenia vyžadujú, aby dotknuté podniky pred začatím vykonávania týchto činností získali licenciu Spoločenstva.²⁰⁶

264. Vzhľadom na vyššie uvedené nariadenia č. 1071/2009, 1072/2009 a 1073/2009 upravujú *cezhraničné poskytovanie* služieb cestnej dopravy (spôsoby 1 a 2), ako aj prístup na trh so službami cestnej dopravy prostredníctvom *usadenia sa* (spôsob 3). Nariadenie č. 1072/2009 tiež obsahuje pravidlá o osvedčení vodiča, a teda upravuje *dočasnú prítomnosť* fyzických osôb na území členských štátov na účely poskytovania služieb nákladnej cestnej dopravy (spôsob 4).²⁰⁷ Hoci smernica 2014/66 má užší rozsah pôsobnosti než príslušné záväzky podľa dohody EUSFTA týkajúce sa spôsobu 4, domnievam sa, že jestvujúce spoločné pravidlá vo veľkom rozsahu upravujú oblasť cestnej dopravy.

265. Navyše sa domnievam, že také medzinárodné záväzky, aké sú obsiahnuté v dohode EUSFTA, by zmenili pôsobnosť nariadení č. 1071/2009, 1072/2009 a 1073/2009. K tomuto záveru som dospela v podstate na základe rovnakých úvah ako v prípade železničnej dopravy.²⁰⁸

266. Ustanovenia týkajúce sa usadenia sa (oddiel C Ôsmej kapitoly) sa konkrétne vzťahujú na „opatrenia prijaté alebo zachovávané zmluvnými stranami, ktoré majú vplyv na usadzovanie sa v prípade všetkých hospodárskych činností“²⁰⁹. Súčasťou týchto ustanovení je ochrana pred diskrimináciou. Prevádzkovateľovi cestnej dopravy zo Singapuru, ktorý chce vstúpiť na trh EÚ tým, že si na tomto trhu zriadi obchodnú prítomnosť, sa má teda poskytnúť nediskriminačný prístup na trh v súlade s obmedzeniami uvedenými v listine špecifických záväzkov Európskej únie.²¹⁰ Keď sa tento prevádzkovateľ usadí v členskom štáte, má právo, aby sa s ním nezaobchádzalo menej priaznivo než s prevádzkovateľmi tohto členského štátu.²¹¹ Tieto ustanovenia o prístupe na trh a národnom zaobchádzaní teda poskytujú prevádzkovateľovi cestnej dopravy zo Singapuru nediskriminačný prístup

201 — Článok 1 ods. 1 nariadenia č. 1071/2009.

202 — Články 3 a 5 až 9 nariadenia č. 1071/2009.

203 — Článok 10 nariadenia č. 1071/2009.

204 — Toto nariadenie sa uplatňuje tak na medzinárodnú nákladnú cestnú dopravu, ktorá je vymedzená ako medzinárodná preprava tovaru po ceste vykonávaná v prenájme alebo za úhradu na území Únie, ako aj vnútroštátnu prepravu tovaru po ceste, ktorú dočasne vykonáva dopravca, ktorý nie je usadený v danom členskom štáte (ďalej len „kabotáž“) (článok 1 ods. 1 a 4 nariadenia č. 1072/2009).

205 — Toto nariadenie sa uplatňuje na medzinárodnú prepravu osôb autokarmi a autobusmi na území Európskej únie, vykonávanú v prenájme alebo za odplatu, alebo na vlastnú potrebu dopravcami usadenými v členskom štáte v súlade s jeho právnymi predpismi, pričom sa používajú vozidlá, ktoré sú v tomto členskom štáte zaevidované a ktoré sú vhodné a sú určené z hľadiska ich konštrukcie a vybavenia na prepravu viac ako deviatich osôb vrátane vodiča a na pohyb takýchto vozidiel bez cestujúcich v súvislosti s takouto prepravou (článok 1 ods. 1 nariadenia č. 1073/2009). Tiež sa uplatňuje na vnútroštátnu osobnú cestnú dopravu v prenájme alebo za úhradu, ktorú dočasne vykonáva dopravca, ktorý nie je usadený v danom členskom štáte (ďalej len „kabotáž“) (článok 1 ods. 4 nariadenia č. 1073/2009).

206 — Pozri článok 4 nariadení č. 1072/2009 a 1073/2009.

207 — Pozri články 5 a 7 nariadenia č. 1072/2009. „Osvedčenie vodiča“ je v podstate potvrdenie udelené členským štátom ktorémukoľvek dopravcovi na medzinárodnú prepravu tovaru po ceste v prenájme alebo za úhradu podľa licencie Spoločenstva.

208 — Pozri body 257 a 258 týchto návrhov.

209 — Článok 8.9 dohody EUSFTA. Výnimky z tohto pravidla stanovené v uvedenom ustanovení nie sú relevantné v prejednávanej veci.

210 — Článok 8.10.1 dohody EUSFTA. Pozri tiež bod 260 týchto návrhov.

211 — Článok 8.11.1 dohody EUSFTA.

na trh EÚ tým, že odstraňujú prekážky účinného usadenia sa týchto prevádzkovateľov na trhu EÚ. Na základe dohody EUSFTA sa má tomto prevádzkovateľovi poskytnúť prístup na tento trh za rovnakých podmienok (týkajúcich sa napríklad finančnej spoľahlivosti alebo odbornej spôsobilosti²¹²), aké platia pre domácich prevádzkovateľov. Inak povedané, dohoda EUSFTA by zmenila pôsobnosť nariadení č. 1071/2009, 1072/2009 a 1073/2009.

267. Keďže dohoda EUSFTA by mala taký vplyv na jestvujúce spoločné pravidlá týkajúce sa prístupu na trh EÚ so službami cestnej dopravy, Európska únia získala výlučnú vonkajšiu právomoc v oblasti cestnej dopravy. Európska únia má teda výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s ustanoveniami dohody EUSFTA týkajúcimi sa služieb cestnej dopravy na základe článku 91 a článku 100 ods. 1 ZFEÚ v spojení s tretím dôvodom podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ a tretím dôvodom podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

268. So zreteľom na tieto úvahy som dospela k záveru, že Európska únia má spoločnú vonkajšiu právomoc s členskými štátmi na prijatie záväzkov podľa Ôsmej kapitoly dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa táto kapitola týka leteckej dopravy, námornej dopravy a vnútrozemskej vodnej dopravy, vrátane služieb, ktoré sú neoddeliteľne spojené s týmito dopravnými službami, a výlučnú vonkajšiu právomoc na základe tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ na prijatie záväzkov podľa Ôsmej kapitoly dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa táto kapitola týka železničnej dopravy a cestnej dopravy (ako aj služieb, ktoré sú neoddeliteľne spojené s týmito dopravnými službami). Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc na základe článku 3 ods. 1 písm. e) a článku 207 ods. 1 ZFEÚ, pokiaľ ide o všetky ostatné služby upravené touto kapitolou.

269. Teraz sa budem zaoberať oddielom A Deviatej kapitoly dohody EUSFTA. Oddiel B tejto kapitoly preskúmam spolu s Trinástou, Pätnástou a Šestnástou kapitolou dohody EUSFTA.²¹³

Investície (Deviata kapitola, oddiel A, dohody EUSFTA²¹⁴)

Tvrdenia

270. Komisia tvrdí, že oddiel A Deviatej kapitoly dohody EUSFTA, ktorý sa špecificky týka medzinárodných investícií a nevzťahuje sa na investície v rámci EÚ, patrí do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa spoločnej obchodnej politiky v rozsahu, v akom sa uplatňuje na priame zahraničné investície. Na základe kritérií uplatnených vo veciach týkajúcich sa obchodu so službami a tovarom a obchodných aspektov duševného vlastníctva Komisia tvrdí, že dohoda patrí do pôsobnosti článku 207 ods. 1 ZFEÚ, ak sa špecificky týka medzinárodných investícií, keďže jej cieľom je v podstate podporovať, uľahčovať alebo upravovať medzinárodné investície a má priamy a bezprostredný účinok na tieto investície.

271. Komisia tým, že rozlišuje portfóliové investície (alebo iné nepriame investície) a priame zahraničné investície (pričom oba druhy investícií môžu spadať pod definíciu uvedenú v článku 9.1 dohody EUSFTA), navrhuje uplatniť definíciu pojmu „priame investície“, ktorú podal Súdny dvor v kontexte voľného pohybu kapitálu a platieb, aj na článok 207 ods. 1 ZFEÚ.

272. Podľa Komisie spoločná obchodná politika zahŕňa tak pravidlá upravujúce prvý vstup investícií na trh hostiteľského štátu, ako aj ochranu, ktorá sa má poskytnúť investícii po povolení jej vstupu na trh (ďalej len „ochrana po vstupe“). Súčasťou tejto ochrany je napríklad ochrana pred diskrimináciou, neprimeraným a nespravodlivým zaobchádzaním a vyvlastnením bez náhrady. Komisia tvrdí, že

212 — Články 7 a 8 nariadenia č. 1071/2009.

213 — Pozri body 523 až 544 týchto návrhov.

214 — Pozri body 52 až 60 prílohy k mojim návrhom.

článok 206 a článok 207 ods. 1 ZFEÚ, v ktorých sa hovorí o „priamych zahraničných investíciách“, nerozlišujú prístup na trh a ochranu po vstupe. Okrem toho vylúčenie ochrany po vstupe pre priame zahraničné investície zo spoločnej obchodnej politiky by tiež odporovalo cieľom stanoveným v článku 206 ZFEÚ. V rámci cieľa týkajúceho sa „postupné[ho] zrušovani[a] obmedzení... priamy[ch] zahraničný[ch] investíc[ií]“ sa konkrétne hovorí o zrušovaní obmedzení vyplývajúcich tak z prekážok prvého vstupu investície, ako aj prekážok jej následného používania a užívania. V tejto súvislosti Komisia analogicky poukazuje na výlučnú právomoc Európskej únie v oblasti obchodu s tovarom a službami, ktorá tiež nie je obmedzená na prístup na trh.

273. Komisia dodáva, že spoločná obchodná politika už zahŕňa normy uvedené v dohode GATS, ktoré sa vzťahujú na zaobchádzanie so službami poskytovanými podľa spôsobu 3 (teda prostredníctvom obchodnej prítomnosti²¹⁵) po vstupe. Podobné normy sa nachádzajú v Ôsmej kapitole dohody EUSFTA. Bolo by nelogické konštatovať, že Európska únia nemá výlučnú právomoc v súvislosti s normami stanovenými v Deviatej kapitole, ale má výlučnú právomoc v súvislosti s obdobnými normami, ktoré sú súčasťou Ôsmej kapitoly dohody EUSFTA alebo dohody GATS.

274. Komisia sa domnieva, že článok 345 ZFEÚ neobmedzuje výlučnú právomoc Európskej únie týkajúcu sa Deviatej kapitoly v rozsahu, v akom sa táto kapitola týka vyvlastnenia. Článok 9.6 dohody EUSFTA stanovuje pre výkon práva na vyvlastnenie podmienky, ktoré sú podobné podmienkam uloženým v článkoch 49 a 63 ZFEÚ. Toto ustanovenie sa nedotýka úpravy vlastníckych vzťahov uplatňovanej v členských štátoch ani nezakazuje členskému štátu vyvlastnenie a nevyžaduje, aby členský štát vyvlastnil akýkoľvek majetok, ktorý vlastní investori zo Singapuru.

275. Komisia tiež nesúhlasí s tvrdením, že prvá časť článku 207 ods. 6 ZFEÚ vylučuje ustanovenia o vyvlastnení z pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky, lebo na vnútornom trhu neexistuje porovnateľná politika EÚ. Toto tvrdenie nezohľadňuje rozlišovanie výslovných a implicitných výlučných vonkajších právomocí. Na názore Komisie nič nemení ani druhá časť článku 207 ods. 6 ZFEÚ: článok 345 ZFEÚ ako taký nevylučuje harmonizáciu vlastníckych práv. Článok 9.6 dohody EUSFTA v každom prípade neharmonizuje zákony alebo iné právne predpisy členských štátov v zmysle článku 207 ods. 6 ZFEÚ.

276. Komisia uznáva, že v rozsahu, v akom sa Deviata kapitola uplatňuje na portfóliové investície, táto kapitola nepatrí pod spoločnú obchodnú politiku. Tvrdí, že Európska únia má napriek tomu výlučnú právomoc, lebo portfóliové investície predstavujú pohyb kapitálu v zmysle článku 63 ZFEÚ a normy zaobchádzania, ktoré stanovuje Deviata kapitola, sú aspoň vo veľkom rozsahu upravené spoločnými pravidlami uvedenými v tomto ustanovení Zmluvy. Na základné normy týkajúce sa národného zaobchádzania, spravodlivého a nestranného zaobchádzania a ochrany pred vyvlastnením sa konkrétne vzťahuje zákaz stanovený v článku 63 ods. 1 ZFEÚ. Hoci pre článok 63 ods. 1 ZFEÚ platí výnimka uvedená v článku 64 ods. 1 ZFEÚ, obmedzenia „chránené“ týmto druhým ustanovením (teda jestvujúce obmedzenia, ktoré môžu zostať zachované) nezahŕňajú obmedzenia portfóliových investícií. To znamená, že podmienky týkajúce sa tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ sú splnené.

277. Komisia tvrdí, že jej výklad slovného spojenia „spoločné pravidlá“ uvedeného v treťom dôvode podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ v tom zmysle, že zahŕňa ustanovenia Zmluvy, ako aj predpisy sekundárneho práva, zodpovedá cieľu, z ktorého vychádza judikatúra *AETR*. Týmto cieľom je ochrana jednoty spoločného trhu a jednotné uplatňovanie práva EÚ a potreba zabezpečiť jednotné a súdržné uplatňovanie pravidiel EÚ a správne fungovanie režimu, ktorý zavádzajú.²¹⁶ Komisia tiež tvrdí, že pravidlá Zmluvy týkajúce sa voľného pohybu kapitálu sú jedinečné, lebo majú vonkajší rozmer. Okrem toho – s výhradou výnimky stanovenej v článku 64 ods. 1 ZFEÚ – článok 63 ods. 1 ZFEÚ ako taký dosahuje úplnú liberalizáciu pohybov kapitálu medzi Európskou úniou a tretími krajinami. Nie je teda

215 — Článok I:2 písm. c) dohody GATS.

216 — Komisia poukazuje na rozsudok z 31. marca 1971, *Komisija/Rada* (22/70, EU:C:1971:32, bod 31), a stanovisko 1/03 (Nový Lugánsky dohovor) zo 7. februára 2006 (EU:C:2006:81, body 122 a 133).

potrebné prijať predpisy sekundárneho práva s cieľom rozšíriť voľný pohyb kapitálu na pohyby kapitálu medzi členskými štátmi a tretími krajinami alebo dosiahnuť úplnú liberalizáciu. Skutočnosť, že s výnimkou veci *Pringle*²¹⁷ vo väčšine vecí týkajúcich sa uplatňovania zásady *AETR* išlo o spoločné pravidlá, ktoré boli obsiahnuté v predpisoch sekundárneho práva, vyplýva z toho, že Zmluvy sa často obmedzujú na vymedzenie politických cieľov a priznanie legislatívnych právomocí inštitúciám. Napokon, pokiaľ Európska únia nemá výlučnú právomoc, nemožno zabezpečiť, aby sa spoločné pravidlá uvedené v článku 63 ods. 1 ZFEÚ uplatňovali jednotne a súdržne.

278. Ak by Súdny dvor rozhodol, že Európska únia nemá výlučnú právomoc v súvislosti s portfóliovými investíciami na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ v spojení s článkom 63 ods. 1 ZFEÚ, Komisia tvrdí, že Európska únia má napriek tomu spoločnú právomoc. V tejto súvislosti poukazuje na článok 216 ods. 1 ZFEÚ, ktorý priznáva Európskej únii právo uzavierať medzinárodné dohody s tretími krajinami, keď je to „... potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov stanovených zmluvami v rámci politik Únie...“. V prejednávanej veci je cieľom dosiahnuť voľný pohyb kapitálu, vrátane portfóliových investícií medzi Európskou úniou a tretími krajinami. Liberalizácia pohybov kapitálu mimo EÚ nemôže byť účinná, pokiaľ tretie krajiny neodstránia vlastné obmedzenia pohybov kapitálu medzi Európskou úniou a svojím územím. Na to, aby to urobili, sa zvyčajne vyžaduje uzatvorenie medzinárodných dohôd založených na vzájomnosti s týmito krajinami. Komisia zdôrazňuje, že netvrdí, že vzhľadom na to, že Deviatá kapitola je potrebná na to, aby Európska únia mohla vykonávať svoje vonkajšie právomoci, Európska únia má výlučnú právomoc.

279. Parlament tiež podporuje tvrdenie, že EÚ má výlučnú právomoc, pokiaľ ide o oddiel A Deviatej kapitoly dohody EUSFTA. Konkrétne tvrdí, že Európska únia má výlučnú právomoc, pokiaľ ide o portfóliové investície, lebo po prvé úprava portfóliových investícií, ktorá sa nachádza v Deviatej kapitole, je viazaná na hlavný alebo prevažujúci účel tejto kapitoly (zabezpečenie ochrany priamych zahraničných investícií) a po druhé článok 3 ods. 2 ZFEÚ sa môže uplatniť aj vtedy, keď môže byť ovplyvnené primárne právo EÚ. Parlament osobitne súhlasí s názorom Komisie, že zákaz vyvlastnenia stanovený v článku 9.6 dohody EUSFTA nie je zásahom do rôznych režimov vlastníctva členských štátov a metód registrácie a usporiadania vlastníckych vzťahov v rôznych právnych systémoch ani nepredstavuje harmonizáciu právnych predpisov členských štátov.

280. Rada uznáva, že z ekonomického hľadiska sú obchod a priame zahraničné investície vzájomne prepojené a že niektoré aspekty zaobchádzania s priamymi zahraničnými investíciami sa týkajú štandardných otázok spoločnej obchodnej politiky (teda prístupu na trh, ako je prístup zahraničného investora k dovozným alebo vývozným licenciám). Tvrdí však, že právna úprava priamych zahraničných investícií nevyhnutne nesleduje obchodné ciele. Podľa Rady normotvorba týkajúca sa vstupu priamych zahraničných investícií, zaobchádzania s nimi a ich ochrany tvorí samostatnú oblasť medzinárodných hospodárskych vzťahov, ktorá nie je automaticky súčasťou obchodnej politiky. Rada rozlišuje: i) vstup priamych zahraničných investícií [teda prístup na trh: rozhodnutie, či priamy investor môže investovať v hostiteľskom štáte a či sa uplatnia (prípadné) obmedzenia alebo podmienky], ii) pohyb kapitálu v súvislosti s priamymi zahraničnými investíciami (aj keď investor môže získať finančné prostriedky aj v hostiteľskom štáte, a teda pri priamych zahraničných investíciách vždy nemusí dôjsť k cezhraničnému pohybu kapitálu) a iii) zaobchádzanie s investíciami.

281. Podľa Rady je Deviatá kapitola samostatnou kapitolou, ktorá upravuje len ochranu investícií a používa veľmi širokú definíciu investícií založenú na aktívach. Táto kapitola sa netýka vstupu ani podpory investícií. Pravidlá týkajúce sa vstupu investícií sa nachádzajú v Ôsmej kapitole dohody EUSFTA.

217 — Rozsudok z 27. novembra 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756).

282. Rada uznáva, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti s priamymi zahraničnými investíciami, ktoré súvisia so spoločnou obchodnou politikou, ale navrhuje užší výklad pôsobnosti článku 207 ods. 1 ZFEÚ, než je výklad, ktorý uvádzajú Komisia a Európsky parlament. V tejto súvislosti sa Rada domnieva, že nie je potrebné, aby Súdny dvor rozhodol o presných hraniciach právomoci v súvislosti s priamymi zahraničnými investíciami podľa dohody EUSFTA. Rada v podstate tvrdí, že Komisia nepreukázala, že všetky normy uvedené v oddiele A odkazujú na ustanovenia, ktoré patria do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa priamych zahraničných investícií alebo akéhokoľvek iného typu investícií, na ktorý sa vzťahuje Deviatá kapitola.

283. Pokiaľ ide o doložku národného zaobchádzania, ktorá sa nachádza v článku 9.3 dohody EUSFTA, Rada sa zameriava na situácie uvedené v článku 9.3.3, v ktorých zmluvné strany nemusia dodržiavať povinnosť týkajúcu sa národného zaobchádzania. Podľa Rady Európska únia nemôže mať výlučnú právomoc na podpísanie a uzatvorenie dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa táto dohoda týka opatrení prijatých členskými štátmi, ktorými sa tieto štáty zbavili svojej zodpovednosti z dôvodu národnej bezpečnosti. Európska únia tiež nemá výlučnú právomoc v súvislosti s ochranou národných pamiatok alebo legislatívnu právomoc na prijímanie opatrení v oblasti priameho zdaňovania.

284. Pokiaľ ide o doložku spravodlivého a nestranného zaobchádzania a doložku plnej ochrany a bezpečnosti, ktoré sa nachádzajú v článku 9.4 dohody EUSFTA, Rada tvrdí, že Komisia nepreukázala, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti s ktoroukoľvek z týchto doložiek.

285. Čo sa týka režimu náhrady za straty na investíciách (na ktoré sa vzťahuje Deviatá kapitola), ktorý je upravený v článku 9.5 dohody EUSFTA, Rada tvrdí, že Európska únia nemá právomoc v súvislosti s časťou tohto ustanovenia, ktorá sa týka ozbrojených síl členských štátov. Tiež je sporné, či Európska únia môže sama podpísať a uzatvoriť dohodu, ktorá upravuje dôsledky vojny alebo iného ozbrojeného konfliktu, štátneho prevratu, výnimočného stavu, povstania, vzbury alebo nepokojov na území členských štátov.

286. Pokiaľ ide o dojednania týkajúce sa vyvlastnenia obsiahnuté v článku 9.6 dohody EUSFTA, Rada tvrdí, že judikatúra Súdneho dvora nepodporuje tvrdenie, že všetky opatrenia týkajúce sa vyvlastnenia, ktoré sú súčasťou dohody EUSFTA, v celom rozsahu patria do výlučnej právomoci Európskej únie. Na základe článku 345 ZFEÚ Európska únia nemôže mať výlučnú právomoc podpísať a uzatvoriť článok 9.6 dohody EUSFTA.

287. Rada tiež tvrdí, že Komisia neuviedla a už vôbec nepreukázala, že určité záležitosti upravené článkom 9.7.2 dohody EUSFTA, najmä trestné činy, sociálne zabezpečenie, dôchodkové zabezpečenie alebo systémy povinného sporenia a dane, patria do výlučnej právomoci Európskej únie.

288. Rada sa domnieva, že Komisia nemôže na základe tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ tvrdiť, že Európska únia má výlučnú právomoc vo vzťahu k portfóliovým investíciám.

289. Po prvé, hoci pri portfóliových investíciách môže dôjsť k pohybu kapitálu, tento typ investovania nemožno považovať za rovnocenný voľnému pohybu kapitálu podľa Zmlúv. Článok 63 ods. 1 ZFEÚ neupravuje ochranu investícií. Jeho predmetom nie sú ani portfóliové investície alebo priame investície ako také. Článok 63 ods. 1 ZFEÚ sa uplatní len v rozsahu, v akom dochádza k pohybu kapitálu. V prípade priamych zahraničných investícií a portfóliových investícií to nie je vždy tak. Rada ďalej poznamenáva, že je dôležité zabezpečiť, aby subjekty z tretích krajín neobchádzali prípustné obmedzenia slobody usadiť sa (odôvodnené podľa článku 65 ods. 2 ZFEÚ) tým, že by sa odvolávali priamo na článok 63 ZFEÚ. Súdny dvor odlíši slobodu usadiť sa a voľný pohyb kapitálu tým, že zaujal prístup založený na ťažisku, pri ktorom skúma, ktorý konkrétny aspekt situácie je primárne ovplyvnený údajným obmedzením.

290. Po druhé žiadne ustanovenie Zmlúv nepriznáva Európskej únii osobitnú právomoc konať v súvislosti s portfóliovými investíciami alebo (*a fortiori*) ochranou portfóliových investícií. Členské štáty sú preto vzhľadom na článok 4 ods. 1 a článok 5 ods. 2 ZFEÚ oprávnené konať v tejto oblasti.

291. Po tretie, ak by Súdny dvor predsa uznal, že portfóliové investície predstavujú pohyb kapitálu v zmysle článku 63 ods. 1 ZFEÚ a že toto ustanovenie priznáva Európskej únii konkrétnu právomoc konať v súvislosti s ochranou tohto typu investícií, Rada tvrdí, že Európska únia neprijala nijaké právne predpisy podľa článku 63 ods. 1 ZFEÚ týkajúce sa ochrany portfóliových investícií. Rada pripúšťa, že existujú predpisy sekundárneho práva týkajúce sa napríklad vstupu cenných papierov na burzy a na trhy s finančnými nástrojmi. Hoci tieto pravidlá sa týkajú niektorých aspektov portfóliových investícií, neboli prijaté nijaké pravidlá s využitím právnych základov týkajúcich sa voľného pohybu kapitálu.

292. Po štvrté Európska únia v každom prípade nemôže mať implicitnú výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s portfóliovými investíciami, lebo článok 63 ods. 1 ZFEÚ nie je „spoločným pravidlom“ podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Aj za predpokladu, že existujú ustanovenia primárneho práva, ktorými sa dosahuje úplná liberalizácia pohybov kapitálu medzi členskými štátmi a tretími krajinami, Rada tvrdí, že nový výklad slovného spojenia „spoločné pravidlá“ uvedeného v článku 3 ods. 2 ZFEÚ, ktorý podáva Komisia, je nesprávny. Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že Európska únia musí najprv vykonať vnútornú právomoc prijatím predpisov sekundárneho práva. Táto požiadavka je neoddeliteľne spojená s pojmom implicitné právomoci. Komisia sa nesprávne odvoláva na rozsudok *Pringle* a stanovisko 1/92.²¹⁸ V rozsudku *Pringle*²¹⁹ Súdny dvor rozhodol, že zmluva o európskom mechanizme pre stabilitu (ďalej len „EMS“) ako celok nepatrí do údajnej výlučnej právomoci Európskej únie uvedenej v článku 3 ods. 1 písm. c) ZFEÚ. Nebolo potrebné, aby Súdny dvor skúmal ďalšiu otázku, či sa mohlo napriek tomu konštatovať, že zmluvou o EMS môžu byť dotknuté „spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti“ v zmysle článku 3 ods. 2 ZFEÚ. V každom prípade je jasné, že cieľ v rozsudku *Pringle* sa týkal výkonu právomocí Európskej únie, ktoré jej boli výslovne zverené. Rada uznáva, že Súdny dvor v stanovisku 1/92²²⁰ odkázal na ustanovenia Zmluvy týkajúce sa hospodárskej súťaže. Vo veciach, na ktoré Súdny dvor v tomto stanovisku odkázal, však bolo zdôraznené, že podmienkou vzniku implicitnej právomoci na uzatvorenie medzinárodnej dohody je výkon vnútorných právomocí alebo že existencia takej implicitnej právomoci je viazaná na právomoc, ktorú výslovne priznávajú Zmluvy.

293. Pre prípad, že Súdny dvor by uznal, že článok 63 ods. 1 ZFEÚ môže predstavovať „spoločné pravidlo“, Rada tvrdí, že Komisia nepreukázala, že oblasť portfóliových investícií „vo veľkom rozsahu upravujú“ údajné „spoločné pravidlá“. Komisia tiež nepreukázala, že Deviatá kapitola by sa v rozsahu, v akom sa týka ochrany portfóliových investícií, dotkla takých spoločných pravidiel alebo zmenila rozsah ich pôsobnosti.

294. Rada má tiež pochybnosti o úvahách, na ktorých je založené subsidiárne tvrdenie Komisie, že existuje spoločná právomoc v súvislosti s portfóliovými investíciami založená na článku 216 ods. 1 ZFEÚ. Potreba dosiahnuť konkrétny cieľ stanovený Zmluvou si vyžaduje preukázať, že Európskej únii boli priznané vnútorné právomoci na dosiahnutie tohto cieľa. To znamená, že Komisia sa nemôže odvolávať na článok 216 ods. 1 ZFEÚ, pokiaľ ide o portfóliové investície. Pre prípad, že Súdny dvor by konštatoval, že Európska únia predsa má potrebnú právomoc na úpravu ochrany portfóliových investícií, Rada poznamenáva, že Komisia netvrdí, že Európska únia by mohla vykonať túto vnútornú právomoc len uzatvorením medzinárodnej dohody a že vnútorné a vonkajšie právomoci týkajúce sa ochrany zahraničných portfóliových investícií sa preto musia vykonať súčasne. Okrem toho, pokiaľ by mala Komisia pravdu, nebolo by potrebné uzatvoriť medzinárodnú dohodu: článok 63 ods. 1 ZFEÚ by sám osebe dosiahol úplnú liberalizáciu pohybu kapitálu medzi Európskou úniou a tretími krajinami.

218 — Stanovisko 1/92 (Druhé stanovisko k Dohode EHP) z 10. apríla 1992 (EU:C:1992:189).

219 — Rozsudok z 27. novembra 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756).

220 — Stanovisko 1/92 (Druhé stanovisko k Dohode EHP) z 10. apríla 1992 (EU:C:1992:189).

295. Rada súhlasí s tým, že Európska únia a členské štáty majú v súvislosti s Deviatou kapitolou spoločnú právomoc. Keďže však Európskej únii nebola priznaná právomoc na ochranu portfóliových investícií, Európska únia nemôže vykonať túto právomoc bez účasti členských štátov. Rada subsidiárne tvrdí, že ak by Súdny dvor uznal, že Európska únia predsa má spoločnú právomoc v súvislosti s portfóliovými investíciami, otázka, či túto právomoc treba vykonať uzatvorením dohody EUSFTA, je naďalej politickou otázkou.

296. Väčšina *členských štátov*, ktoré vstúpili do konania, zaujala stanovisko k oddielu A. Tvrdenia, ktoré tieto členské štáty uviedli, v podstate zodpovedajú jednotlivým aspektom stanoviska Rady.

297. Tieto členské štáty tvrdia, že pojem „priame investície“ uvedený v článku 64 ZFEÚ a pojem „priame zahraničné investície“ uvedený v článku 207 ods. 1 ZFEÚ musia mať rovnaký význam. V tejto súvislosti je relevantná judikatúra týkajúca sa pôsobnosti článku 64 ZFEÚ, ako aj definícia pojmu priame investície (a pojmu portfóliové investície) uvedená v nariadení (ES) č. 184/2005²²¹ a smernici 88/361²²².

298. Výlučná právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o priame zahraničné investície, je obmedzená na odstránenie obmedzení tohto typu investícií. V rozsahu, v akom dohoda EUSFTA zaručuje aj iné formy ochrany, také pravidlá nepatria do výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Tak je to v prípade ustanovení týkajúcich sa podpory a ochrany priamych zahraničných investícií (ako sú ustanovenia týkajúce sa vyvlastnenia, ozbrojených síl, priamych daní, trestného práva a konania).

299. Článok 9.6 dohody EUSFTA (Vyvlastnenie) stanovuje všeobecné zásady, podľa ktorých majú zmluvné strany uplatňovať svoje právne predpisy týkajúce sa vlastníctva. Také záležitosti patria do právomoci členských štátov, ktorá sa má vykonávať v súlade s právom EÚ. Článok 345 ZFEÚ ukladá obmedzenie výkonu právomocí Európskej únie podľa Zmlúv.

300. Z článku 207 ods. 6 ZFEÚ vyplýva, že Európska únia nemôže vykonať výlučnú právomoc na dojednanie a uzatvorenie medzinárodných obchodných dohôd v oblastiach, v ktorých nemá legislatívnu právomoc na prijatie predpisov Únie. Toto ustanovenie tiež bráni tomu, aby Európska únia mala výlučnú právomoc podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ, pokiaľ ide o iné investície, než sú priame zahraničné investície.

301. Nový výklad článku 3 ods. 2 ZFEÚ, ktorý podáva Komisia, by mal za následok, že Európska únia by mala podľa článku 3 ods. 2 a článku 63 ZFEÚ výlučnú právomoc v súvislosti s portfóliovými investíciami. Tiež by znamenal, že každá dohoda, ktorá môže obmedziť investovanie, bez ohľadu na to, či je súčasťou spoločnej obchodnej politiky, by mohla patriť do implicitnej výlučnej právomoci Európskej únie. Zmluvy však jasne stanovujú, že (výslovná) výlučná právomoc sa týka len priamych zahraničných investícií. Spoločné pravidlá v zmysle článku 3 ods. 2 ZFEÚ sú pravidlá sekundárneho, nie primárneho práva. Existencia vnútornej právomoci nie je postačujúca. Tento výklad má oporu v historickom vývoji článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Článok 63 ZFEÚ v každom prípade nie je právnym základom na výkon právomoci. Právny základ na konanie sa nachádza v článku 64 ods. 2 ZFEÚ a platia preň obmedzenia.

302. Navyše nie sú splnené podmienky podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Oddiel A Deviatej kapitoly má oveľa širší rozsah pôsobnosti než článok 63 ZFEÚ. Vyvlastnenie nie je obmedzením voľného pohybu kapitálu, ktorý upravujú Zmluvy. V rozsahu, v akom sa uplatní článok 63 ZFEÚ, by tento článok len zaručil uplatnenie zásady nediskriminácie. Neboli prijaté spoločné pravidlá týkajúce sa vyvlastnenia.

221 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 12. januára 2005 o štatistike Spoločenstva v oblasti platobnej bilancie, medzinárodného obchodu so službami a priamych zahraničných investícií (Ú. v. EÚ L 35, 2005, s. 23).

222 — Smernica Rady z 24. júna 1988, ktorou sa vykonáva článok 67 zmluvy (Ú. v. ES L 178, 1988, s. 5; Mim. vyd. 10/001, s. 10).

303. Európska únia vyjadrením súhlasu s článkom 9.10.1 dohody EUSFTA nemôže sama rozhodnúť o ukončení platnosti dohôd, ktoré uzavreli členské štáty so Singapurom. Toto ustanovenie nie je v súlade so všeobecnou zásadou vyjadrenou v článku 59 ods. 1 písm. a) Viedenského dohovoru z roku 1969, podľa ktorého platnosť medzinárodných dohôd môžu ukončiť len zmluvné strany týchto dohôd. Komisia neuviedla ani medzinárodnoprávny základ svojho stanoviska. Okrem toho samotná Európska únia v nariadení (EÚ) č. 1219/2012²²³ uznala, že dvojstranné dohody členských štátov podpísané pred 1. decembrom 2009 môžu zostať v platnosti alebo nadobudnúť platnosť v súlade s týmto nariadením.

304. Napokon nie je splnený žiadny z dôvodov podľa článku 216 ZFEÚ. Preto Európska únia nemá spoločnú právomoc, pokiaľ ide o portfóliové investície.

Analýza

Úvod

305. Existujú dva spôsoby, ktoré by umožnili Európskej únii mať výlučnú právomoc, pokiaľ ide o hmotnoprávne pravidlá upravujúce investície nachádzajúce sa v oddiele A Deviatej kapitoly. Patria tieto pravidlá pod spoločnú obchodnú politiku vymedzenú v článku 207 ods. 1 ZFEÚ? Ak nie, sú napriek tomu súčasťou oblasti, ktorá zahŕňa spoločné pravidlá (ktoré sa zhodujú s touto oblasťou alebo sa na ňu vo veľkom rozsahu vzťahujú), ktoré môžu byť dotknuté alebo ktorých rozsah pôsobnosti môže byť pozmenený, ak sa uzavrie dohoda EUSFTA (tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ)? Každú z týchto možností posúdim samostatne.

306. Ďalšia samostatná otázka vzniká v súvislosti s Deviatou kapitolou v rozsahu, v akom článok 9.10.1 dohody EUSFTA stanovuje, že v dôsledku nadobudnutia platnosti dohody EUSFTA zaniknú určité dvojstranné investičné dohody medzi členskými štátmi a Singapurom (vymenované v prílohe Deviatej kapitoly). Tejto otázke sa budem venovať samostatne.²²⁴

Výlučná právomoc na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 1 ZFEÚ

– Význam pojmu „priame zahraničné investície“ uvedeného v článku 207 ods. 1 ZFEÚ

307. Deviata kapitola vymedzuje investície a investorov, na ktorých sa vzťahuje. Na rozdiel od Zmlúv nerozlišuje priame zahraničné investície a iné formy investovania.²²⁵ V dohode EUSFTA ani v Zmluvách sa nepoužíva pojem „portfóliové investície“.

223 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 12. decembra 2012, ktorým sa ustanovujú prechodné opatrenia pre bilaterálne investičné dohody medzi členskými štátmi a tretími krajinami (Ú. v. EÚ L 351, 2012, s. 40).

224 — Pozri body 371 až 398 týchto návrhov.

225 — Články 9.1.1 a 9.1.2 dohody EUSFTA.

308. Žiadosť Komisie poskytuje Súdnemu dvoru prvú príležitosť podať výklad pojmu „priame zahraničné investície“ uvedeného v článku 207 ods. 1 ZFEÚ a rozhodnúť, do akej miery sa spoločná obchodná politika vzťahuje na úpravu „priamych zahraničných investícií“. Tento typ investícií už bol zahrnutý do článku III-315 ods. 1 Zmluvy o Ústave pre Európu.²²⁶ Toto ustanovenie malo rovnaký obsah ako článok 207 ods. 1 ZFEÚ.²²⁷

309. Na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ má Európska únia výlučnú právomoc, pokiaľ ide o priame zahraničné investície. Táto právomoc sa uplatňuje spolu s právomocou týkajúcou sa iných záležitostí, ktoré patria pod spoločnú obchodnú politiku (ako sú služby), ale ktoré sa môžu týkať aj investícií (ako sú investície v sektore služieb).²²⁸

310. Zmluvy nevymedzujú pojem „priame zahraničné investície“. Viaceré ustanovenia Zmlúv, protokolov a vyhlásení²²⁹ však používajú pojem „investícia“.

311. Vo všeobecnej rovine chápem pojem „investícia“ tak, že označuje vloženie peňazí alebo iných aktív do obchodnej činnosti s cieľom dosiahnuť zisk.

312. V článku 207 ods. 1 ZFEÚ sa hovorí o jednom konkrétnom type investícií, a to o investíciách, ktoré sú „zahraničné“ a zároveň „priame“.

313. Zahraničná investícia je investícia uskutočnená fyzickou alebo právnickou osobou, ktorá má sídlo v EÚ, v treťom štáte alebo fyzickou alebo právnickou osobou, ktorá má sídlo v treťom štáte, v Európskej únii. Priame zahraničné investície sú teda priame investície, ktorých súčasťou je prvok týkajúci sa územia mimo EÚ.

314. Pojem „priame investície“ sa objavuje aj v iných ustanoveniach Zmluvy, najmä v článku 64 ods. 1 a 2 ZFEÚ, ktorý je súčasťou Štvrtej kapitoly („Kapitál a platby“) hlavy IV („Voľný pohyb osôb, služieb a kapitálu“). Bez toho, aby bol dotknutý článok 64 ods. 1 a 2 ZFEÚ, článok 63 ZFEÚ zakazuje všetky obmedzenia pohybu kapitálu a platieb medzi členskými štátmi navzájom a členskými štátmi a tretími krajinami. Tento zákaz má širokú pôsobnosť. Vzťahuje sa napríklad na obmedzenia pohybu kapitálu, ktoré odrádzajú nerezidentov od investovania v členskom štáte alebo odrádzajú rezidentov uvedeného členského štátu od investovania v iných štátoch.²³⁰

315. Článok 64 ods. 1 ZFEÚ je definovaný odkazom na kategórie pohybov kapitálu, na ktoré sa môžu vzťahovať obmedzenia.²³¹ Toto ustanovenie vymedzuje zákaz stanovený v článku 63 ZFEÚ, pokiaľ ide o pohyb kapitálu do tretích krajín alebo z tretích krajín týkajúci sa priamych investícií (vrátane investícií do nehnuteľného majetku), usadenia sa, poskytovania finančných služieb alebo vstupu

226 — Ú. v. EÚ C 310, 2004, s. 1.

227 — Diskusie týkajúce sa článku III-315 ods. 1 prebiehali súbežne s diskusiami v rámci WTO o tom, či sa majú dojednať ustanovenia WTO o priamych zahraničných investíciách. V ministerskom vyhlásení WTO prijatom 14. novembra 2001, ktorým sa začalo dauhaské kolo rokovaní o rozvoji, boli uznané „... argumenty v prospech mnohostranného rámca na zabezpečenie transparentných, stabilných a predvídateľných podmienok pre dlhodobé cezhraničné investície, *osobitne priame zahraničné investície*, ktorý prispeje k rozširovaniu obchodu...” (kurzívou zvýraznila generálna advokátka) [ministerské vyhlásenie WTO prijaté 14. novembra 2001, WT/MIN(01)/DEC/1 (20. november 2001), bod 20, pozri tiež bod 22]. Práve vtedy, keď sa priame zahraničné investície začleňovali do spoločnej obchodnej politiky, členovia WTO (zasadajúci v rámci Generálnej rady WTO) rozhodli, že v rámci WTO sa počas dauhaského kola rokovaní neuskutočnia nijaké práce smerujúce k rokovaniam o investíciách [Generálna rada WTO, rozhodnutie prijaté Generálnou radou 1. augusta 2004, WT/L/579 (2. august 2004), bod 1 písm. g)].

228 — Pozri bod 344 týchto návrhov.

229 — Pozri napríklad článok 101 ods. 1 písm. b), článok 126 ods. 3, článok 199 ods. 3 a 4 a článok 309 ZFEÚ, Protokol č. 5 o štatúte Európskej investičnej banky, Protokol č. 10 o stálej štruktúrovanej spolupráci zriadenej článkom 42 ZEÚ a Vyhlásenie č. 30 k článku 126 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

230 — Pozri rozsudky z 10. apríla 2014, *Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company* (C-190/12, EU:C:2014:249, bod 39 a tam citovanú judikaturu), a z 10. februára 2011, *Haribo* (C-436/08 a C-437/08, EU:C:2011:61, bod 50 a tam citovanú judikaturu).

231 — Rozsudok z 21. mája 2015, *Wagner-Raith* (C-560/13, EU:C:2015:347, bod 39).

cenných papierov na kapitálové trhy. Článok 64 ods. 2 ZFEÚ poskytuje Parlamentu a Rade právny základ na prijímanie opatrení súvisiacich s týmito formami pohybu kapitálu. Za podmienok stanovených v článku 64 ods. 3 ZFEÚ môže Rada tiež prijať opatrenia, ktoré predstavujú „krok späť“ v práve EÚ, pokiaľ ide o liberalizáciu pohybu kapitálu do tretích krajín a z tretích krajín.

316. Bez ohľadu na to, aká je presná pôsobnosť článkov 63 a 64 ZFEÚ, domnievam sa, že tieto ustanovenia sa jednoznačne vzťahujú na pohyb kapitálu a platieb do tretích krajín a z tretích krajín týkajúci sa priamych investícií, vrátane priamych zahraničných investícií. Preto sú obe tieto ustanovenia a judikatúra, ktorá podáva ich výklad, relevantné pri vymedzení pôsobnosti pojmu „priame zahraničné investície“ uvedeného v článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

317. Pri výklade pojmu „priame investície“ uvedeného v článku 64 ods. 1 ZFEÚ Súdny dvor vychádzal z definície tohto pojmu, ktorá sa nachádza v smernici Rady 88/361, ktorou sa vykonáva článok 67 Zmluvy o EHS.²³² Článok 1 ods. 1 tejto smernice stanovuje, že pohyb kapitálu sa má klasifikovať v súlade s nomenklatúrou v prílohe I (ktorej Súdny dvor priznal orientačný charakter).²³³

318. V nomenklatúre uvedenej v prílohe I sú v bode „priame investície“ vymenované: „1. Zakladanie a rozširovanie pobočiek alebo podnikov, ktoré patria výlučne osobe poskytujúcej kapitál, a úplné nadobúdanie existujúcich podnikov. 2. Spoluúčasť na nových alebo existujúcich podnikoch so zreteľom na nadväzovanie alebo udržiavanie trvalých hospodárskych prepojení. 3. Dlhodobé pôžičky s cieľom vytvoriť alebo zachovať trvalé hospodárske prepojenie. 4. Reinvestícia ziskov s cieľom udržať trvalé hospodárske prepojenie“. Táto časť prílohy tiež odkazuje na vysvetľujúce poznámky, ktoré vymedzujú určité pojmy výlučne na účely nomenklatúry a smernice 88/361. Tieto poznámky definujú „priame investície“ ako „investície všetkých druhov, ktoré boli vykonané fyzickými osobami alebo obchodnými, priemyselnými alebo finančnými podnikmi a ktoré slúžia na vytvorenie a udržanie trvalých a priamych prepojení medzi osobou poskytujúcou kapitál a podnikateľom alebo podnikom, ktorému sa kapitál poskytuje na účely vykonávania jeho hospodárskej činnosti“. V týchto poznámkach sa ďalej uvádza, že tento pojem „sa preto musí chápať v čo najširšom zmysle“.

319. Vzhľadom na vyššie uvedené Súdny dvor konštatoval, že pojem „priama investícia“ sa vzťahuje na „investície akejkoľvek povahy, ktoré boli vykonané fyzickými alebo právnickými osobami a ktoré slúžia na vytvorenie alebo udržanie trvalých a priamych prepojení medzi osobou poskytujúcou kapitál a podnikom, ktorému sa kapitál poskytuje na účely vykonávania jeho hospodárskej činnosti“²³⁴. V rozsudku *Test Claimants in the FII Group Litigation* Súdny dvor rozhodol, že článok 63 ZFEÚ sa vzťahuje v zásade na pohyb kapitálu, ktorý zahrnuje usadenie sa alebo priame investície, a konštatoval, že tieto pojmy „sa viažu k forme účasti v podniku prostredníctvom vlastníctva akcií, ktoré umožňujú skutočnú účasť na jeho riadení a kontrole“.²³⁵ V rozsudku *Haribo* Súdny dvor na základe týchto kritérií dospel k záveru, že účasť nepatrí do pôsobnosti článku 64 ods. 1 ZFEÚ (a teda nepriamo aj k záveru, že nejde o priamu investíciu), ak je nižšia než 10 % základného imania spoločnosti.²³⁶

232 — Pokiaľ ide o definície v iných predpisoch sekundárneho práva, pozri napríklad nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 549/2013 z 21. mája 2013 o európskom systéme národných a regionálnych účtov v Európskej únii (Ú. v. EÚ L 174, 2013, s. 1), položku 4.65 v prílohe A a prílohu 7.1 – Súhrn jednotlivých kategórií aktív – a prílohu II č. nariadenia č. 184/2005. Pozri tiež napríklad usmernenie Európskej centrálnej banky z 9. decembra 2011 o požiadavkách Európskej centrálnej banky na štatistické vykazovanie v oblasti externej štatistiky (ECB/2011/23) (Ú. v. EÚ L 65, 2012, s. 1), prílohu III, položku 6.1.

233 — Pozri rozsudok z 21. mája 2015, *Wagner-Raith* (C-560/13, EU:C:2015:347, bod 23 a tam citovanú judikatúru). Pozri tiež rozsudok z 12. decembra 2006, *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-446/04, EU:C:2006:774, body 179 a 180 a tam citovanú judikatúru).

234 — Rozsudok zo 17. októbra 2013, *Welte* (C-181/12, EU:C:2013:662, bod 32 a tam citovaná judikatúra).

235 — Rozsudok z 13. novembra 2012, *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-35/11, EU:C:2012:707, bod 102 a tam citovaná judikatúra).

236 — Rozsudok z 10. februára 2011, *Haribo* (C-436/08 a C-437/08, EU:C:2011:61, bod 137). Táto 10 % dolná hranica je použitá napríklad aj v definícii pojmu „priame zahraničné investície“ v nariadení č. 549/2013, prílohe 7.1, a v usmernení Európskej centrálnej banky ECB/2011/23, prílohe III, položke 6.1.

320. Táto judikatúra podľa všetkého vyjadruje definície, ktoré sa používajú inde. Napríklad Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (ďalej len „OECD“) vymedzuje „priame investície“ ako „... kategóriu cezhraničných investícií uskutočnených subjektom so sídlom v jednej ekonomike... s cieľom vytvoriť trvalý podiel [o ktorom svedčí skutočnosť, že priamy investor má aspoň 10 % hlasovacích práv v podniku, do ktorého priamo investoval] v podniku..., ktorý má sídlo v inej ekonomike než priamy investor“. Podiel priameho investora sa týka „... strategického dlhodobého vzťahu s podnikom, do ktorého priamo investoval, s cieľom zabezpečiť značnú mieru vplyvu priameho investora na riadenie podniku, do ktorého priamo investoval“. ²³⁷ Medzinárodný menový fond (ďalej len „MMF“) definuje „priame investície“ ako „... kategóriu medzinárodných investícií, ktorá vyjadruje cieľ, aby subjekt so sídlom v jednej ekonomike získal trvalý podiel na podniku so sídlom v inej ekonomike“. Podľa MMF „trvalý podiel znamená, že existuje dlhodobý vzťah medzi priamym investorom a podnikom a značná miera vplyvu investora na riadenie podniku“. ²³⁸ Konferencia OSN pre obchod a rozvoj (ďalej len „UNCTAD“) odkazuje na definície, ktoré používajú OECD a MMF.

321. Judikatúra týkajúca sa pôsobnosti článku 63 ZFEÚ tiež pomáha pochopiť, čo nepatrí pod pojem „priame investície“. Súdny dvor odlíšil tento typ investícií od „portfóliových investícií“, teda od „nadobúdani[a] cenných papierov na kapitálovom trhu len so zámerom uskutočniť finančné investície, bez úmyslu vplyvať na riadenie a kontrolu podniku“. ²³⁹ Tento výklad tiež zodpovedá definíciám portfóliových investícií, ktoré sa používajú inde. ²⁴⁰

322. Vzhľadom na vyššie uvedené chápem pojem „priame zahraničné investície“ uvedený v článku 207 ods. 1 ZFEÚ tak, že označuje investície uskutočnené fyzickými alebo právnickými osobami, ktoré majú sídlo v treťom štáte, v Európskej únii a investície uskutočnené fyzickými alebo právnickými osobami, ktoré majú sídlo v EÚ, v treťom štáte, ktoré slúžia na vytvorenie alebo udržanie trvalých a priamych prepojení medzi osobou poskytujúcou investíciu a spoločnosťou, ktorej sa táto investícia poskytuje na účely vykonávania hospodárskej činnosti, vo forme účinnej účasti na riadení a kontrole tejto spoločnosti. Domnievam sa, že pri uplatňovaní tejto definície môže skutočnosť, že priamy investor má aspoň 10 % hlasovacích práv v podniku, do ktorého priamo investoval, poskytovať usmernenie pri dokazovaní, ale určite nie je rozhodujúca.

– Úprava „priamych zahraničných investícií“ ako súčasti spoločnej obchodnej politiky

323. Účastníci konania sa nezhodujú na tom, ktoré formy úpravy „priamych zahraničných investícií“ patria do spoločnej obchodnej politiky Európskej únie. Je nesporné, že táto politika sa vzťahuje na prístup na trh (teda podmienky vstupu a usadenia sa) a podporu investícií. Ustanovenie, akým je článok 9.7 dohody EUSFTA („Prevod“), ktorý vyžaduje, aby zmluvné strany umožnili, aby sa všetky prevody súvisiace s investíciou uskutočnili vo voľne zameniteľnej mene bez obmedzenia alebo odkladu, a preto sa vzťahuje na prístup na trh, teda patrí pod spoločnú obchodnú politiku.

324. Vzťahuje sa spoločná obchodná politika aj na ochranu investorov (a ich investícií) po tom, čo vstúpili na zahraničný trh?

325. Domnievam sa, že áno.

237 — Pozri napríklad OECD: *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, štvrté vydanie (2008), bod 11. Pozri tiež body 29, 117 a 122 až 147.

238 — Pozri napríklad MMF: *Balance of Payments Manual*, šieste vydanie (2009), bod 359.

239 — Rozsudok z 21. októbra 2010, *Idryma Typou* (C-81/09, EU:C:2010:622, bod 48) (kurzívou zvýraznila generálna advokátka). Pozri tiež rozsudok z 10. novembra 2011, *Komisija/Portugalsko* (C-212/09, EU:C:2011:717, bod 47 a tam citovanú judikatúru), a napríklad definíciu pojmu „portfóliové investície“ v usmernení Európskej centrálnej banky (ECB/2011/23), položka 6.2.

240 — Pozri napríklad OECD: *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, štvrté vydanie („... portfóliové investície, ktorými investori spravidla nechcú ovplyvniť riadenie podniku“), bod 11. Pozri tiež bod 29.

326. Je jasné, že spoločná obchodná politika sa vzťahuje – aspoň do určitej miery – na ochranu určitých zahraničných investícií. Je to tak preto, lebo táto politika zahŕňa obchod so službami, chápaný ako štyri spôsoby poskytovania služieb upravené dohodou GATS.²⁴¹ Dohoda GATS stanovuje povinnosti týkajúce sa okrem iného tak prístupu na trh, ako aj národného zaobchádzania, doložky najvyšších výhod a domácej regulácie, najmä pokiaľ ide o poskytovanie služby dodávateľom služby jedného člena prostredníctvom obchodnej prítomnosti člena na území ktoréhokoľvek iného člena (takzvané poskytovanie služieb podľa spôsobu 3, ktoré všeobecne zodpovedá „usadeniu sa“).²⁴² Obchodná prítomnosť podľa tejto dohody znamená „akýkoľvek typ obchodnej firmy alebo firmy poskytujúcej tzv. profesionálne služby vrátane formy i) ustanovenia, získania alebo udržiavania právnickej osoby alebo ii) vytvorenia alebo udržiavania filiálky alebo zastupiteľského úradu na území člena na účely dodania služby“.²⁴³ Pokiaľ priame zahraničné investície slúžia na vytvorenie obchodnej prítomnosti na účely poskytovania služby, vzťahuje sa na ne obchod so službami, a preto patria pod spoločnú obchodnú politiku. S prihliadnutím na typy záväzkov prijatých podľa dohody GATS a záver, ku ktorému dospel Súdny dvor v stanovisku 1/08,²⁴⁴ je tiež jasné, že spoločná obchodná politika zahŕňa prístup na trh a zaobchádzanie, ktoré sa má poskytovať po vytvorení obchodnej prítomnosti. Pod spoločnú obchodnú politiku v rozsahu, v akom zahŕňa obchod so službami, preto patrí aspoň určitá forma ochrany priamych zahraničných investícií po vstupe.

327. Okrem toho otázka, či spoločná obchodná politika zahŕňa právnu úpravu, ktorá prostredníctvom uplatňovania zásady národného zaobchádzania chráni investičné opatrenia týkajúce sa obchodu s tovarom, už bola vyriešená. Súdny dvor rozhodol, že Európska únia má výlučnú právomoc uzatvoriť Dohodu o obchodných aspektoch investičných opatrení (ďalej len „dohoda TRIMs“),²⁴⁵ ktorá sa uplatňuje na investičné opatrenia týkajúce sa obchodu s tovarom²⁴⁶ a stanovuje okrem iného záväzok vnútroštátneho zaobchádzania.²⁴⁷

328. Z ustálenej judikatúry tiež vyplýva, že akt EÚ patrí pod spoločnú obchodnú politiku, „... ak sa špecificky vzťahuje na medzinárodný obchod tým, že jeho účelom je podporovať, uľahčovať alebo upravovať... obchodné vzťahy a má na ne priamy a bezprostredný účinok“.²⁴⁸ Tie isté kritériá by sa preto mali uplatniť na priame zahraničné investície. To znamená, že opatrenia EÚ, ktorých účelom je v podstate podporovať, uľahčovať alebo upravovať priame zahraničné investície a ktoré majú priamy a bezprostredný účinok na priame zahraničné investície a investorov, patria pod spoločnú obchodnú politiku EÚ.

329. Chcela by som dodať, že konkrétny kontext, v ktorom sa slovné spojenie „priame zahraničné investície“ objavuje v článku 206 a článku 207 ods. 1 ZFEÚ, zodpovedá kontextu, v ktorom bol tento výraz použitý v návrhu článkov o vonkajšej činnosti v Zmluve o ústave, ktorú predsedníctvo predložilo Konventu. V súvislosti s (ustanoveniami, ktoré sa zhodujú so súčasným) článkom 206 a článkom 207 ods. 1 ZFEÚ predsedníctvom poznamenalo, že zmienka o priamych zahraničných investíciách bola doplnená „... so zreteľom skutočnosť, že finančné toky dopĺňajú obchod s tovarom a v súčasnosti

241 — Pozri body 196 a 197 týchto návrhov.

242 — Pozri článok I:2 písm. c) a články X a XVI dohody GATS. Niektoré z týchto pravidiel sa týkajú najmä podmienok, za ktorých možno uskutočniť investície. V tomto smere dohoda GATS (aspoň) čiastočne dopĺňa investičné dohody, ktoré sa často zameriavajú do veľkej miery na následné zaobchádzanie s investíciou.

243 — Pozri článok XXVIII písm. d) dohody GATS.

244 — Stanovisko 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739).

245 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 34). Pozri tiež bod 145 týchto návrhov. Dohoda TRIMs je dohodou uvedenou v prílohe 1A Dohody o založení WTO („Mnohostranné dohody o obchode s tovarom“).

246 — Článok 1 dohody TRIMs.

247 — Článok 2 ods. 1 dohody TRIMs. Príloha tejto dohody, na ktorú odkazuje článok 2 ods. 2, obsahuje demonštratívny zoznam investičných opatrení týkajúcich sa obchodu, ktoré sú nezlučiteľné so záväzkom národného zaobchádzania podľa článku III:4 dohody GATT z roku 1994 (teda s národným zaobchádzaním, pokiaľ ide o všetky zákony, iné právne predpisy a požiadavky týkajúce sa predaja, ponuky na predaj, nákupu, dopravy, distribúcie alebo používania výrobkov na domacom trhu).

248 — Pozri napríklad rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 51 a tam citované judikatúry).

predstavujú podstatnú časť obchodnej výmeny“.²⁴⁹ Z toho vyplýva, že investície a obchod sú základnými zložkami účinnej a jednotnej spoločnej obchodnej politiky. Treba predpokladať, že v čoraz globalizovanejšej ekonomike rozhodnutia o vývozných a dovozných trhoch a o miestach výroby závisia tak od obchodnej, ako aj od investičnej politiky a úpravy.

330. Spoločná obchodná politika preto zahŕňa – okrem opatrení, ktoré umožňujú a uľahčujú vstup priamych zahraničných investícií do hostiteľskej krajiny – aj opatrenia, ktoré chránia také investície v rozsahu, v akom má dostupnosť tejto ochrany priamy a bezprostredný účinok na otázku, či sa majú uskutočniť priame zahraničné investície, a na požívanie výnosov z týchto investícií.

331. Tento výklad článku 207 ZFEÚ umožňuje Európskej únii dosahovať ciele spoločnej obchodnej politiky. V súlade s článkom 206 ZFEÚ má Európska únia pri vykonávaní tejto politiky prispievať okrem iného k „... postupnému zrušovaniu obmedzení medzinárodného obchodu a... priamy[ch] zahraničný[ch] investíc[ií]...“. Podľa môjho názoru toto slovné spojenie nemožno vykladať v tom zmysle, že spoločná obchodná politika je obmedzená na odstraňovanie obmedzení prístupu na trh pre priame zahraničné investície. Cieľ týkajúci sa postupného zrušovania obmedzení nie je obmedzený na otázku, či tovar alebo služby môžu vstúpiť na trh alebo či priame zahraničné investície môžu vstúpiť na trh. Opatrenia na hraniciach a vstupné obmedzenia sú len jedným typom obmedzení. Mnohé iné typy opatrení (alebo ich neexistencia) môžu tiež zabrániť, predražiť alebo inak sťažiť uvedenie výrobku alebo služby na trh alebo uskutočnenie investície s cieľom dosiahnuť zisk. Také obmedzenia môžu vyplývať napríklad z diskriminačného zaobchádzania, z chýbajúcej istoty, predvídateľnosti a transparentnosti úpravy medzinárodného obchodu a priamych zahraničných investícií²⁵⁰ alebo z existencie nekalých obchodných praktík.

332. V súlade s týmto výkladom Súdny dvor uznal, že ustanovenia o obchode s tovarom a službami (s výnimkou dopravy) uvedené v dohode GATT z roku 1994 a dohode GATS patria pod spoločnú obchodnú politiku.²⁵¹ Tieto dohody nie sú obmedzené na pravidlá týkajúce sa prístupu na trh. Sú potrebné aj iné typy pravidiel týkajúcich sa najmä vnútroštátnych nástrojov, lebo inak by prínosy spojené s prístupom na trh mohli zmariť okrem iného diskriminačné vnútroštátne opatrenia.

333. Tie isté úvahy musia podľa môjho názoru platiť pre úpravu priamych zahraničných investícií. V konečnom dôsledku by účinnosť pravidiel umožňujúcich investície tohto typu mohla byť úplne narušená, ak by po uskutočnení investície investor nebol vôbec chránený napríklad pred diskriminačným zaobchádzaním (pozri článok 9.3 dohody EUSFTA s názvom „Národné zaobchádzanie“ v spojení s dojednaním 5 a článok 9.5.1 dohody EUSFTA s názvom „Náhrada za straty“), vyvlastnením (pozri článok 9.6 dohody EUSFTA s názvom „Vyvlastnenie“), alebo obmedzeniami týkajúcimi sa prevodov (pozri článok 9.7 dohody EUSFTA s názvom „Prevod“). Ak sa napríklad povolí vstup investície na trh, ale ekonomická činnosť, ktorej sa investícia týkala, sa následne vyvlastní bez náhrady, výsledok pre investora môže byť horší než v prípade, ak by vstup investície jednoducho nebol povolený. To isté platí v prípade, keď investorovi vzniknú v hostiteľskom štáte straty v dôsledku zabavenia alebo bezdôvodného zničenia jeho investície ozbrojenými silami alebo orgánmi tohto štátu (pozri článok 9.5.2 dohody EUSFTA s názvom „Náhrada za straty“).

249 — Pozri oznámenie predsedníctva určené Konventu, návrh článkov o vonkajšej činnosti v Zmluve o ústave, CONV 685/03 (23. apríl 2003), strany 52 a 54. Ako to Európska únia a členské štáty vyjadrili v súvislosti s diskusiami na pôde WTO týkajúcimi sa vzťahu medzi obchodom a investíciami, obchod a priame zahraničné investície sú vzájomne závislé a navzájom sa dopĺňajú a priame zahraničné investície sú významným faktorom rozvoja obchodu [Pracovná skupina WTO pre vzťah medzi obchodom a investíciami, oznámenie Európskeho spoločenstva a jeho členských štátov, návrh dokumentu o vymedzení investícií, WT/WGTI/W/115 (16. apríl 2002), bod 2].

250 — Pozri tiež body 510 až 512 týchto návrhov.

251 — Pozri najmä body 145, 196 a 197 týchto návrhov.

334. Okrem toho, ak sa investorom neposkytne spravodlivé a nestranné zaobchádzanie v súvislosti s ich investíciami, lebo nemajú prístup k súdnemu konaniu, alebo sú zásadne porušované ich práva na spravodlivý proces alebo z dôvodu, že hostiteľský štát koná nepoctivo, môže to ohroziť rozhodnutie uskutočniť investíciu v tomto štáte a požívať výnosy z nej (pozri článok 9.4 dohody EUSFTA s názvom „Štandard zaobchádzania“). Ten istý dôsledok môže vyplývať z chýbajúcej ochrany fyzickej bezpečnosti investorov a investícií (pozri opäť článok 9.4 dohody EUSFTA s názvom „Štandard zaobchádzania“).

335. Nevidím dôvod, prečo by som mala zaujať odlišné stanovisko z dôvodu, že ustanovenia, ktoré zakotvujú výnimky z niektorých z týchto noriem, ako je článok 9.3.3 dohody EUSFTA, odkazujú na ciele, ktoré môžu patriť do právomocí členských štátov. Účelom takých ustanovení je vymedziť podmienky, za ktorých zmluvné strany môžu prijať alebo presadzovať opatrenia, ktoré inak odporujú týmto normám, s cieľom dosiahnuť legitímne ciele, ako je ochrana verejnej bezpečnosti alebo zachovanie verejného poriadku. Ide o opatrenia, ktoré patria do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky Európskej únie, lebo špecificky súvisia s priamymi zahraničnými investíciami. Podmienky, za ktorých také opatrenia možno výnimočne uplatniť, tiež patria pod túto politiku.

336. Preto som dospela k záveru, že spoločná obchodná politika sa vzťahuje aj na úpravu ochrany priamych zahraničných investícií v rozsahu, v akom má dostupnosť tejto ochrany priamy a bezprostredný účinok na otázku, či sa majú uskutočniť priame zahraničné investície, a na požívanie výnosov z týchto investícií.

337. To znamená, že Deviatá kapitola oddiel A. dohody EUSFTA patrí do výlučnej právomoci Únie v rozsahu, v akom sa ustanovenia tohto oddielu týkajú liberalizácie a ochrany priamych zahraničných investícií v zmysle článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

338. Viaceré členské štáty však namietajú, že spoločná obchodná politika sa nemôže vzťahovať na normy týkajúce sa ochrany pred vyvlastnením priamych zahraničných investícií. Tvrdia, že táto otázka patrí v súlade s článkom 345 ZFEÚ do právomoci členských štátov. Podľa tohto ustanovenia sa Zmluvy nesmú dotýkať úpravy vlastníckych vzťahov uplatňovanej v členských štátoch. Z výkladu tohto ustanovenia v spojení s článkom 207 ods. 6 ZFEÚ (podľa ich názoru) vyplýva, že spoločná obchodná politika sa nevzťahuje na vyvlastnenie priamych zahraničných investícií.

339. Nesúhlasím s týmto výkladom článku 207 ods. 6 a článku 345 ZFEÚ.

340. Článok 345 ZFEÚ vyjadruje zásadu neutrality Zmlúv vo vzťahu k úprave vlastníckych vzťahov uplatňovanej v členských štátoch: Zmluvy v zásade nebránia ani znárodneniu podnikov, ani ich privatizácii.²⁵² Súdny dvor však konštatoval, že účelom článku 345 ZFEÚ „... nie je to, aby sa vlastnícke vzťahy existujúce v členských štátoch vyňali z pôsobnosti základných pravidiel [ZFEÚ], najmä pravidla zákazu diskriminácie, slobody usadiť sa alebo voľného pohybu kapitálu“.²⁵³ Podľa môjho názoru z toho vyplýva, že hoci sa členské štáty naozaj môžu rozhodnúť, akú úpravu vlastníckych vzťahov budú uplatňovať, dôsledky tohto rozhodnutia a podmienky vlastníckych vzťahov nie sú vyňaté z pôsobnosti príslušných pravidiel práva EÚ. Inak povedané, článok 345 ZFEÚ nemožno vykladať v tom zmysle, že členské štáty môžu upraviť vlastnícke vzťahy „s vylúčením akejkoľvek činnosti [EÚ] v tejto oblasti“.²⁵⁴

341. Ak by Európska únia uzatvorila medzinárodnú dohodu (bez ohľadu na to, aký by bol právny základ jej uzatvorenia), ktorá by odnímalala členským štátom ich právo vyvlastniť majetok, skutočne by mohlo dôjsť k porušeniu práva zaručeného článkom 345 ZFEÚ. O taký prípad však nejde, ak sa Európska únia dohodne s tretím štátom, že žiadna zo zmluvných strán dohody nemôže znárodniť ani

252 — Rozsudok z 22. októbra 2013, *Essent a i.* (C-105/12 až C-107/12, EU:C:2013:677, body 29 a 30 a tam citovaná judikatúra).

253 — Rozsudok z 22. októbra 2013, *Essent a i.* (C-105/12 až C-107/12, EU:C:2013:677, bod 36 a tam citovaná judikatúra). Pozri napríklad aj rozsudok zo 4. júna 2002, *Komisia/Portugalsko* (C-367/98, EU:C:2002:326, bod 48).

254 — Pozri rozsudok z 13. júla 1995, *Španielsko/Rada* (C-350/92, EU:C:1995:237, bod 22).

vyvlastniť investície uskutočnené investormi druhej zmluvnej strany, pokiaľ nie sú splnené určité podmienky. Taká dohoda neporušuje výhradné právo (teda výlučnú právomoc) členských štátov rozhodnúť sa, akú úpravu vlastníckych vzťahov budú uplatňovať. Len obmedzuje okolnosti, za ktorých sa môžu rozhodnúť znárodniť alebo vyvlastniť investície. V rozsahu, v akom sa taká dohoda vzťahuje aj na priame zahraničné investície, článok 345 ZFEÚ neobmedzuje výlučnú právomoc Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ dohodnúť sa s tretím štátom na podmienení výkonu tohto práva. Taká dohoda tiež neharmonizuje podmienky vyvlastnenia v Európskej únii.

342. Preto zastávam názor, že článok 345 ZFEÚ v spojení s článkom 207 ods. 6 ZFEÚ neobmedzuje výkon výlučných právomocí Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ.²⁵⁵

– Záver týkajúci sa právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ 343. Dospela som teda k záveru, že oddiel A Deviatej kapitoly („Ochrana investícií“) v rozsahu, v akom sa vzťahuje na priame zahraničné investície, úplne patrí do výlučnej právomoci Európskej únie.

344. Napokon by som chcela dodať, že hoci „priame zahraničné investície“ sú jednoznačne oblasťou, ktorá už patrí pod spoločnú obchodnú politiku, niektoré časti oddielu A Deviatej kapitoly dohody EUSFTA by mohli patriť pod túto politiku aj na základe iných aspektov článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Už som spomenula vzájomný vzťah medzi obchodom so službami a investíciami.²⁵⁶ Medzi obchodnými aspektmi práva duševného vlastníctva a investíciami môže existovať podobný vzájomný vzťah v rozsahu, v akom sú práva duševného vlastníctva a goodwill podľa dohody EUSFTA formou investícií, ktorú upravuje táto kapitola.²⁵⁷

345. Na účely tohto konania však stačí, že obsah Deviatej kapitoly súvisí aspoň s jednou zo záležitostí uvedených v článku 207 ods. 1 ZFEÚ, a teda patrí pod spoločnú obchodnú politiku.

Právomoc Európskej únie na základe článku 63 ZFEÚ v spojení s článkom 3 ods. 2 ZFEÚ

346. Je nesporné, že článok 207 ods. 1 ZFEÚ ako taký sa nevzťahuje na iné typy investícií, než sú priame zahraničné investície. Účastníci konania väčšinou používajú na opis týchto investícií pojem „portfóliové investície“.

347. Pokiaľ sa na pravidlá dohody EUSFTA (resp. niektoré ich časti) upravujúce tieto iné typy investícií nevzťahujú záväzky týkajúce sa služieb²⁵⁸, právny základ činnosti Európskej únie, pokiaľ ide o také investície, a výlučnej právomoci Európskej únie preto treba hľadať inde.

348. Nikto netvrdí, že Európska únia potrebuje výlučnú právomoc na uzatvorenie dohody EUSFTA, aby mohla vykonať svoju vnútornú právomoc. Druhý dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ sa teda neuplatní.

349. Účastníci konania sa však nezhodujú na tom, či by Európska únia mohla odvodiť výlučnú právomoc v súvislosti s Deviatou kapitolou, oddielom A, z tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ v rozsahu, v akom sa tento oddiel týka iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície.

255 — Pokiaľ ide o článok 207 ods. 6 ZFEÚ, pozri tiež body 106 až 110 týchto návrhov.

256 — Pozri bod 326 týchto návrhov. V tejto súvislosti tiež poznamenávam, že v poznámke pod čiarou 8 k článku 8.8 písm. d) dohody EUSFTA (definícia pojmu „usadenie sa“) sa uvádza, že pojmy „založenie“ a „nadobudnutie“ právnickej osoby sa majú chápať tak, že zahŕňajú aj „kapitálovú účasť v právnickej osobe s cieľom vytvoriť alebo zachovať trvalé hospodárske prepojenia“.

257 — Pozri článok 9.1.1 a článok 9.1.1 písm. g) dohody EUSFTA.

258 — Pozri bod 326 týchto návrhov. V tejto súvislosti poznamenávam, že dohoda GATS, ktorá patrí pod spoločnú obchodnú politiku (až na výnimku týkajúcu sa dopravy, ktorá je stanovená v článku 207 ods. 5 ZFEÚ), by sa prípadne mohla uplatniť aj na určité iné typy investícií, než sú priame zahraničné investície. Napríklad v prvej vete poznámky pod čiarou 8 k článku XVI:1 dohody GATS („Prístup na trh“) sa uvádza, že „ak člen prijme záväzok prístupu na trh vo vzťahu k dodávke služby prostredníctvom spôsobu dodávky uvedeného v článku I ods. 2a) a ak je pohyb kapitálu cez hranice časťou služby, tento člen je tým zaviazaný povoliť takýto pohyb kapitálu“.

350. Nemôžem súhlasiť so širokým výkladom článku 3 ods. 2 ZFEÚ, ktorý podáva Komisia a podľa ktorého medzi „spoločné pravidlá“ patria aj ustanovenia Zmluvy.

351. Je pravda, že samotné znenie článku 3 ods. 2 ZFEÚ nie je celkom jednoznačné. Hoci v ZFEÚ sa pojem „spoločné pravidlá“ používa v konkrétnej súvislosti s prijímaním predpisov sekundárneho práva EÚ²⁵⁹, hlava VII tretej časti ZFEÚ je nazvaná „Spoločné pravidlá pre hospodársku súťaž, zdaňovanie a aproximáciu práva“. Táto hlava teda označuje ustanovenia Zmluvy, ktoré sú jej súčasťou, za „spoločné pravidlá“.

352. Tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ však treba vykladať vzhľadom na rozsudok *AETR* a nadväzujúcu judikatúru, v ktorej bola uplatnená zásada *AETR*.²⁶⁰ Z tohto hľadiska je jasné, že široký výklad pojmu „spoločné pravidlá“, ktorý podáva Komisia, nemožno prijať.

353. Článok 3 ods. 2 ZFEÚ stanovuje ďalšie dôvody, na základe ktorých má Európska únia výlučnú právomoc uzatvoriť medzinárodnú dohodu, pokiaľ nemá výslovnú výlučnú právomoc podľa článku 3 ods. 1 ZFEÚ. Táto právomoc musí preto vyplývať z *iného základu*, než sú samotné Zmluvy. V prípade tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ je týmto iným základom prípadný vplyv medzinárodných dohôd uzatvorených členskými štátmi na „spoločné pravidlá“, teda na pravidlá prijaté Európskou úniou v rámci jej vnútornej právomoci (uplatňovať spoločnú politiku) v určitých oblastiach. Ako Súdny dvor jasne uviedol v stanovisku 2/92, len *výkon* vnútornej právomoci (na rozdiel od jej samotnej existencie) môže viesť k vzniku (implicitnej) výlučnej vonkajšej právomoci.²⁶¹ V stanovisku 1/94 Súdny dvor zdôraznil, že „... výlučná vonkajšia právomoc *automaticky nevyplýva* z právomoci [Európskej únie] stanoviť vnútorné pravidlá“. ²⁶²

354. Tvrdenie Komisie by znamenalo, že článok 3 ods. 2 ZFEÚ uznáva právo Európskej únie uzatvoriť dohodu, ktorá sa týka Zmlúv alebo mení rozsah ich pôsobnosti. Prvoradým účelom článku 3 ods. 2 ZFEÚ je však – ako jasne vyplýva z jeho znenia – vymedziť povahu vonkajšej právomoci EÚ. Jeho účelom nemôže byť udeliť Európskej únii právomoc „ovplyvniť“ pravidlá primárneho práva EÚ alebo „pozmeniť rozsah ich pôsobnosti“ uzatvorením medzinárodnej dohody.²⁶³ Primárne právo možno meniť len zmenou a doplnením Zmlúv v súlade s článkom 48 ZEÚ.²⁶⁴ V rozpore s tým, čo tvrdí Komisia, riziko ovplyvnenia primárneho práva EÚ nemôže viesť k vzniku výlučnej vonkajšej právomoci v zmysle tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.²⁶⁵ Článok 3 ods. 2 ZFEÚ tiež nemožno vykladať v tom zmysle, že Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc len na základe toho, že má právomoc prijať vnútorné pravidlá.²⁶⁶

355. Komisia v prejednávanej veci poukázala na rozsudok *Pringle*, v ktorom Súdny dvor skúmal, či zmluva o EMS (uzatvorená členskými štátmi, ktorých menou je euro) ovplyvnila právomoc Európskej únie poskytnúť členskému štátu na základe článku 122 ods. 2 ZFEÚ osobitne určenú finančnú pomoc, ak sa zistí, že členský štát má alebo mu hrozia závažné ťažkosti spôsobené prírodnými katastrofami alebo výnimočnými udalosťami, ktoré sú mimo jeho kontroly. Súdny dvor v uvedenom rozsudku konštatoval, že zriadenie EMS nezasahuje do právomoci Európskej únie poskytnúť na základe

259 — Napríklad článok 91 ods. 1 písm. a) ZFEÚ sa týka „spoločných pravidiel“ platných pre medzinárodnú dopravu do členského štátu alebo z členského štátu, alebo pri prechode cez územie jedného alebo viacerých členských štátov.

260 — Rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 67).

261 — Stanovisko 2/92 (Tretie novelizované rozhodnutie OECD o národnom zaobchádzaní) z 24. marca 1995 (EU:C:1995:83, bod 33, v ktorom sa spomína požiadavka týkajúca sa „vnútorných predpisov“, a bod 36).

262 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 77) (kurzívou zvýraznila generálna advokátka).

263 — O tom, že medzinárodné dohody, ktorých zmluvnou stranou je Európska únia, *podliehajú* primárnemu právu, svedčí napríklad rozsudok z 10. marca 1998, *Nemecko/Rada* (C-122/95, EU:C:1998:94).

264 — V článku 218 ods. 11 druhej vete ZFEÚ je výslovne spomenutá možnosť zmeniť alebo doplniť Zmluvy s cieľom prekonať „záporné“ stanovisko založené na tomto ustanovení.

265 — Také tvrdenie by totiž mohlo potenciálne vyvolať otázku, či je dohoda EUSFTA obsahovo zlučiteľná so Zmluvami. To však zjavne vybočuje z predmetu žiadosti Komisie o stanovisko. Pozri bod 85 týchto návrhov.

266 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 77).

článku 122 ods. 2 ZFEÚ cielenú finančnú pomoc členskému štátu, ak sa zistí, že členský štát má alebo mu hrozia závažné ťažkosti spôsobené prírodnými katastrofami alebo výnimočnými udalosťami, ktoré sú mimo jeho kontroly. Súdny dvor k tomu dodal, že keďže článok 122 ods. 2 ZFEÚ a ani žiadne iné ustanovenie ZEÚ a ZFEÚ nezveruje Európskej únii osobitnú právomoc zriadiť taký stály mechanizmus stability akým je EMS, sú členské štáty vzhľadom na článok 4 ods. 1 ZEÚ a článok 5 ods. 2 ZEÚ oprávnené konať v tejto oblasti.²⁶⁷ Pri overovaní toho, či článok 3 ods. 2 ZFEÚ bránil členským štátom, ktorých menou je euro, v uzatvorení zmluvy o EMS, Súdny dvor preskúmal tak nariadenie Rady (EÚ) č. 407/2010,²⁶⁸ ako aj ustanovenie Zmluvy, ktoré splnomocňuje Európsku úniu prijímať predpisy sekundárneho práva. Súdny dvor dospel k záveru, že článok 3 ods. 2 ZFEÚ nebráni skupine členských štátov v uzatvorení zmluvy o EMS.

356. Po opísaní hlavného účelu článku 3 ods. 2 ZFEÚ Súdny dvor v rozsudku *Pringle* konštatoval, že „z [článku 3 ods. 2 ZFEÚ] tiež vyplýva, že členským štátom sa zakazuje *uzavrieť medzi sebou dohodu*, ktorá by mohla ovplyvniť spoločné pravidlá alebo zmeniť rozsah ich pôsobnosti“.²⁶⁹ Toto konštatovanie je len vyjadrením zásady prednosti práva EÚ pred vnútroštátnym právom, ktorá sa uplatňuje v súvislosti s primárnym aj sekundárnym právom EÚ. Táto časť úvah Súdneho dvora v rozsudku *Pringle* *nepodporuje tvrdenie*, že výlučná právomoc EÚ uzatvoriť medzinárodnú dohodu na základe tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ môže vyplývať zo „spoločných pravidiel“ obsiahnutých v primárnom práve EÚ.

357. Z tvrdenia Komisie by tiež vyplynulo, že výlučná vonkajšia právomoc môže vzniknúť na základe tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ, aj keď nebola vykonaná vnútorná právomoc, z ktorej vychádza ustanovenie Zmluvy, na ktorom je táto právomoc založená. Ak by to bola pravda, rozlišovanie druhého dôvodu, ktorý sa konkrétne vzťahuje na situáciu, keď vnútorná právomoc nebola vykonaná, a tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ by čiastočne zaniklo.

358. Okrem toho, ak by sa tretí dôvod podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ vykladal v tom zmysle, že výlučná právomoc nevyhnutne vyplýva z toho, že medzinárodnou dohodou môžu byť dotknuté ustanovenia Zmluvy alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti, samotná existencia určitého ustanovenia Zmluvy by mohla stačiť na odôvodnenie záveru, že Európska únia mala takú právomoc. Ak by to bola pravda, prečo tvorcovia Zmluva jednoducho výslovne nepotvrdili existenciu tejto výlučnej vonkajšej právomoci?

359. Preto zastávam názor, že „spoločné pravidlá“ v rámci tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ nemožno vykladať tak, že k nim patria aj „ustanovenia Zmluvy“.

360. Je nesporné, že neexistujú nijaké predpisy sekundárneho práva EÚ založené na článku 63 ods. 1 a 64 ods. 2 ZFEÚ, ktoré by sa týkali iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície.

361. Preto som dospela k záveru, že vzhľadom na neexistenciu spoločných pravidiel podmienky týkajúce sa tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ nie sú splnené. Z toho vyplýva, že Európska únia nemá výlučnú právomoc na základe tohto dôvodu. Komisia tiež neuviedla, že Európska únia má takú právomoc na inom základe.

362. Má Európska únia spoločnú právomoc s členskými štátmi?

267 — Rozsudok z 27. novembra 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756, body 104 a 105).

268 — Nariadenie z 11. mája 2010, ktorým sa zriaďuje európsky finančný stabilizačný mechanizmus (Ú. v. EÚ L 118, 2010, s. 1).

269 — Rozsudok z 27. novembra 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756, bod 101) (kurzívou zvýraznené v pôvodnom znení rozsudku). Generálna advokátka Kokott vo svojom stanovisku prednesenom v uvedenej veci podľa všetkého naznačila, že otázka týkajúca sa článku 3 ods. 2 ZFEÚ bola nesprávne sformulovaná: „V tejto súvislosti treba konštatovať, že článok 3 ods. 2 ZFEÚ, ako vyplýva aj v súvislosti s článkom 216 ZFEÚ, upravuje iba výlučnú právomoc Únie pre oblasť dohôd s tretími štátmi a medzinárodnými organizáciami. S ohľadom na tento predpis v spojení s článkom 2 ods. 1 ZFEÚ sa členským štátom zakazuje len uzatváranie zmlúv tohto druhu s tretími štátmi. Zmluvnými stranami zmluvy o EMS sú však len členské štáty.“ Pozri stanovisko, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott vo veci *Pringle* (C-370/12, EU:C:2012:675, bod 98).

Spoločné právomoci Európskej únie a členských štátov

363. Komisia subsidiárne tvrdí, že Európska únia má spoločnú právomoc na uzatvorenie medzinárodnej dohody týkajúcej sa iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície, na základe druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

364. Na pojednávaní sa Súdny dvor Rady aj Komisie opýtal, na akom základe spočíva vnútorná právomoc Európskej únie týkajúca sa iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície. Rada uviedla, že v Zmluvách sa nenachádza nijaký právny základ na prijatie predpisov sekundárneho práva, ktoré by upravovali iné typy investícií, než sú priame zahraničné investície, a ktoré by sa mohli považovať za „spoločné pravidlá“ v zmysle tretieho dôvodu podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Uznáva však, že na určité aspekty iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície, sa môžu vzťahovať legislatívne akty prijaté na základe ustanovení Zmluvy (iných, než sú články 63 a 64 ZFEÚ) upravujúcich vnútorný trh. Komisia odpovedala, že vzhľadom na zákaz, ktorý je už zakotvený v článku 63 ods. 1 ZFEÚ, Zmluvy (zjavne) neposkytujú právny základ na prijatie predpisov sekundárneho práva s cieľom dosiahnuť *liberalizáciu* (na rozdiel od harmonizácie) pohybov kapitálu, vrátane portfóliových investícií. Tak článok 114, ako aj článok 352 ZFEÚ však poskytujú základ na odstránenie obmedzení portfóliových investícií. Napriek tomu v rozsahu, v akom dohoda EUSFTA nemá za cieľ dosiahnuť harmonizáciu, článok 114 ZFEÚ by nebol vhodným právnym základom. Komisia uviedla, že na to, aby sa Únia mohla odvolať na článok 216 ods. 1 ZFEÚ, v každom prípade nie je potrebné určiť právny základ na výkon vnútornej právomoci.

365. Podľa môjho názoru je druhý dôvod podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ relevantný len v prípade, ak Európska únia má vnútornú právomoc. V tomto zmysle musí daná záležitosť patriť do pôsobnosti práva EÚ, a teda do jej právomoci.²⁷⁰ Nie je potrebné, aby Európska únia mala právomoc prijať predpisy sekundárneho práva.

366. Domnievam sa, že v prejednávanej veci sú splnené všetky podmienky na uplatnenie druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

367. Podľa článku 63 ZFEÚ Európska únia jednoznačne má právomoc v súvislosti s liberalizáciou a ochranou iných typov investícií, než sú priame zahraničné investície, v rozsahu, v akom také investície predstavujú pohyby kapitálu medzi členskými štátmi navzájom a medzi členskými štátmi a tretími krajinami. Hoci Zmluvy nevymedzujú pojem „pohyby kapitálu“, Súdny dvor podal výklad tohto pojmu na základe (indikatívnej) nomenklatúry pripojenej k smernici 88/361.²⁷¹ Pohyby kapitálu sú klasifikované podľa ekonomickej povahy aktív a pasív, s ktorými súvisia. Sú vymedzené veľmi široko. Pohyby kapitálu sa vzťahujú okrem iného na nehnuteľný majetok, cenné papiere, iné nástroje peňažného trhu, podielové listy podnikov kolektívneho investovania, bežné a vkladové účty vo finančných inštitúciách, úvery súvisiace s obchodnými transakciami alebo s poskytovaním služieb, finančné pôžičky a úvery, ručenie, iné záruky a záložné práva, prevody pri plnení poisťných zmlúv, pohyby kapitálu osobnej povahy, dovoz a vývoz finančných aktív, patenty, dizajny, ochranné známky a vynálezy.

368. Iné formy úpravy týchto typov investícií môžu byť založené na článku 114 ZFEÚ v rozsahu, v akom slúžia na aproximáciu predpisov upravujúcich usadenie sa a fungovanie vnútorného trhu. Ďalšie právomoci môžu vyplývať aj z článku 352 ZFEÚ.

270 — Pokiaľ sa na určitú záležitosť vzťahujú pravidlá Zmluvy, táto záležitosť patrí do právomoci Európskej únie. Článok 4 ods. 2 písm. a) ZFEÚ napríklad stanovuje, že Európska únia má „spoločnú právomoc“ v hlavnej oblasti týkajúcej sa vnútorného trhu.

271 — Pozri napríklad rozsudok z 22. októbra 2013, *Essent a i.* (C-105/12 až C-107/12, EU:C:2013:677, bod 40 a tam citovanú judikatúru). Pozri tiež body 317 a 318 týchto návrhov (pokiaľ ide o vymedzenie pojmu „priame investície“).

369. Aspekt vnútorného trhu týkajúci sa voľného pohybu kapitálu má vnútornú aj vonkajšiu zložku. Dohoda, ktorej cieľom je dosiahnuť vzájomnú liberalizáciu medzi Európskou úniou a treťou krajinou, ako je dohoda EUSFTA, patrí do rámca tejto politiky. Keďže také vzájomné záväzky nemožno dosiahnuť bez súhlasu tejto tretej krajiny, môže byť potrebné uzatvoriť medzinárodnú dohodu na dosiahnutie tohto cieľa v zmysle prvého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

370. Preto som dospela k záveru, že oddiel A Deviatej kapitoly v rozsahu, v akom sa vzťahuje na iné typy investícií, než sú priame zahraničné investície, patrí do spoločných právomocí Európskej únie a členských štátov na základe článku 4 ods. 2 písm. a) ZFEÚ a prvého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 63 ZFEÚ.

Môže dohoda EUSFTA ukončiť platnosť dvojstranných dohôd uzatvorených medzi členskými štátmi a Singapurom?

371. Samostatnou otázkou je, či má Európska únia právomoc udeliť súhlas s článkom 9.10.1 Deviatej kapitoly, oddielu A, dohody EUSFTA. V tomto ustanovení sa uvádza, že v dôsledku nadobudnutia platnosti dohody EUSFTA dvojstranné investičné dohody medzi členskými štátmi a Singapurom uvedené v prílohe 9-D²⁷² stratia platnosť. Tieto dohody budú zrušené a nahradené dohodou EUSFTA. V poznámke pod čiarou 19²⁷³ k tomuto ustanoveniu sa uvádza, že „v záujme väčšej istoty je potrebné uviesť, že [tieto dohody] sa považujú za zaniknuté na základe [dohody EUSFTA] v zmysle článku 59 ods. 1 písm. a) Viedenského dohovoru o zmluvnom práve“.

372. Komisia vo svojej žiadosti tvrdí, že článok 9.10 („Vzťah k iným dohodám“) spolu s článkom 9.8 („Subrogácia“) a článkom 9.9 („Ukončenie“) sú jednoznačne závislé od ostatných hmotnoprávnych ustanovení o investíciách, ktoré sa nachádzajú v Deviatej kapitole, oddiele A, a preto ich dopĺňajú. Na pojednávaní Komisia uviedla, že keď Európska únia uzatvorí medzinárodnú dohodu v oblasti, ktorá patrí do jej právomoci (aspoň vtedy, keď je táto právomoc výlučná), Európska únia vstúpi do práv a povinností, ktoré členským štátom vyplývajú z ich dvojstranných dohôd s tretími štátmi, a preto môže konať za členské štáty, pričom môže tiež ukončiť platnosť takých dvojstranných dohôd.

373. Rada a mnohé členské štáty uviedli, že Európska únia sa nemôže sama dohodnúť s tretím štátom na ukončení platnosti a nahradení medzinárodných dohôd, ktoré uzavrel tento štát s členskými štátmi a ktorých zmluvnou stranou nie je samotná Európska únia.

374. Podľa môjho názoru je potrebné s konečnou platnosťou rozhodnúť o tejto otázke len v prípade, ak Súdny dvor konštatuje, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti so všetkými ostatnými časťami dohody EUSFTA. Pokiaľ by Súdny dvor rozhodol, že Európska únia má spoločnú právomoc s členskými štátmi, a preto by dohodu EUSFTA musela uzatvoriť Európska únia spolu s členskými štátmi, (dotknuté) členské štáty by mohli samy rozhodnúť – vyjadrením svojho súhlasu s tým, že budú viazané dohodou EUSFTA –, či ukončia platnosť svojich jestvujúcich dohôd so Singapurom.

375. Z dôvodov, ktoré som už uviedla, sa domnievam, že Európska únia *nemá* výlučnú právomoc v súvislosti s celou Deviatou kapitolou, oddielom A (a ani s celou dohodou EUSFTA).²⁷⁴

376. Pre úplnosť však stručne posúdim, či sa Európska únia, bez toho, aby bola zmluvnou stranou dohôd uzatvorených medzi členskými štátmi a Singapurom, ktoré sú uvedené v prílohe 9-D, môže dohodnúť so Singapurom na ukončení platnosti týchto dohôd bez súhlasu členských štátov.

272 — Všetky tieto dohody stanovujú, že sú uzatvorené na obmedzené obdobie, ale ich platnosť možno predĺžiť za predpokladu, že niektorá zo zmluvných strán (za určitých podmienok) neprejaví svoj úmysel ukončiť platnosť dohody. Na investície uskutočnené pred dňom uplynutia platnosti dohody alebo pred dňom účinnosti ukončenia platnosti dohody sa počas vymedzeného obdobia naďalej uplatňuje dohoda.

273 — V niektorých jazykových zneniach je to poznámka pod čiarou 51.

274 — Pozri body 307 až 361 týchto návrhov.

377. Táto otázka zatiaľ nebola vyriešená.²⁷⁵

378. Ak Európska únia získa výlučnú (vnútornú alebo vonkajšiu) právomoc v konkrétnej oblasti, koná v oblasti, ktorá predtým patrila do právomoci členských štátov. Odpoveď na otázku, či sa Európska únia rozhodne zrušiť úkony, ktoré urobili členské štáty v minulosti, bude závisieť od toho, ako Európska únia vykoná túto právomoc a či tým vznikne nejaký rozpor s úkonmi, ktoré urobili členské štáty v minulosti. Podmienky, za ktorých Európska únia môže vykonať vnútorné právomoci, závisia od práva EÚ. Činnosť EÚ musí byť v každom prípade v súlade s medzinárodným právom.²⁷⁶

379. Ak Európska únia prevezme právomoci pôvodne vykonávané členskými štátmi v oblasti upravenej medzinárodnou dohodou, ustanovenia tejto dohody sú z hľadiska práva EÚ záväzné pre Európsku úniu.²⁷⁷ Súdny dvor zaujal toto stanovisko, pokiaľ ide o dohodu GATT z roku 1947 (ktorej zmluvnými stranami boli – v tom čase – všetky členské štáty, ale Európska únia nebola jej zmluvnou stranou), v rozsudku *International Fruit Company*²⁷⁸. Záväzný účinok dohody GATT z roku 1947 bol podmienkou na určenie, či táto dohoda mala vplyv na platnosť sekundárneho práva EHS. Súdny dvor neposúdil (ani nemusel posúdiť) vplyv tohto konštatovania na záväzky, ktoré vyplývali členským štátom z dohody GATT z roku 1947, alebo na ich postavenie zmluvných strán tejto dohody. Podľa môjho názoru z rozsudku *International Fruit Company* vyplýva, že z hľadiska práva EÚ Európska únia získala výlučnú právomoc v súvislosti so záležitosťami upravenými dohodou GATT z roku 1947 a z hľadiska medzinárodného práva Európska únia nahradila členské štáty ako strana zodpovedná za dodržiavanie záväzkov, ktoré tieto štáty prijali podľa dohody GATT z roku 1947.

380. Súdny dvor sa však v rozsudku *International Fruit Company* nezaoberal otázkou, či v prípade ak Európska únia prevezme právomoci pôvodne vykonávané členskými štátmi v oblasti, ktorá sa stane súčasťou výlučných právomocí Európskej únie, tieto právomoci zahŕňajú právo ukončiť platnosť jestvujúcich dohôd, ktoré členské štáty uzatvorili s tretími krajinami. Členské štáty boli totiž naďalej zmluvnými stranami dohody GATT z roku 1947, ktorá sa odvtedy na základe práva EÚ uplatňovala tak na tieto členské štáty, ako aj na EHS.

381. Súdny dvor tiež rozhodol, že uplatňovanie zmlúv EÚ v zásade nemôže ovplyvniť povinnosť členských štátov rešpektovať práva tretích štátov vyplývajúce z predchádzajúcej dohody a dodržiavať svoje záväzky podľa tejto dohody.²⁷⁹ Aj v prípade, ak Zmluvy prenesú právomoc týkajúcu sa konkrétnej oblasti v celom rozsahu na Európsku úniu, členské štáty si musia naďalej plniť záväzky, ktoré im vyplývajú z medzinárodných dohôd s tretími štátmi. To je v súlade s dlhodobo ustálenou zásadou medzinárodného práva, podľa ktorej vnútroštátne právo nemôže byť dôvodom pre neplnenie medzinárodnej dohody ani ovplyvniť platnosť tejto dohody.²⁸⁰ To tiež znamená, že zmeny Zmlúv nemôžu viesť k tomu, že Európska únia sama vstúpi do práv a povinností, ktoré členským štátom vyplývajú z dohôd, ktoré predtým uzavreli s tretími štátmi. Tretí štát je teda naďalej viazaný dohodou s dotknutým členským štátom a v súlade so zásadou *pacta sunt servanda*²⁸¹ musia obe zmluvné strany dohody v zásade v plnom rozsahu plniť túto dohodu.

275 — Aj keď v niektorých iných prípadoch sa Európska únia rozhodla ukončiť platnosť alebo vypovedať medzinárodné dohody, ktorých nebola zmluvnou stranou. Pozri napríklad rozhodnutie Rady 92/530/EHS z 12. novembra 1992 o vypovedaní dohody o rybolove medzi bývalou Nemeckou demokratickou republikou a Švédskom [neoficiálny preklad] (Ú. v. ES L 334, 1992, s. 33).

276 — Pozri všeobecne rozsudok z 24. novembra 1992, *Poulsen a Diva Navigation* (C-286/90, EU:C:1992:453, bod 9).

277 — Pozri tiež napríklad rozsudok z 21. decembra 2011, *Air Transport Association of America a i.* (C-366/10, EU:C:2011:864, bod 71), v ktorom Súdny dvor uviedol, že keďže Európska únia doteraz v plnom rozsahu neprevzala právomoci pôvodne vykonávané členskými štátmi v oblasti pôsobnosti medzinárodnej dohody, nie je Európska únia touto dohodou viazaná.

278 — Rozsudok z 12. decembra 1972, *International Fruit Company a i.* (21/72 až 24/72, EU:C:1972:115, bod 18). Pokiaľ ide o iné medzinárodné dohody, pozri napríklad aj rozsudky z 19. novembra 1975, *Douaneagent der Nederlandse Spoorwegen* (38/75, EU:C:1975:154, body 16 a 21), a zo 14. júla 1976, *Kramer a i.* (3/76, 4/76 a 6/76, EU:C:1976:114, body 44 a 45).

279 — Pozri rozsudok zo 4. júla 2000, *Komisia/Portugalsko* (C-84/98, EU:C:2000:359, bod 53).

280 — Pozri články 27 a 46 Viedenského dohovoru z roku 1969 a Viedenského dohovoru z roku 1986.

281 — Podľa článku 26 Viedenského dohovoru z roku 1969 a Viedenského dohovoru z roku 1986 „každá platná zmluva zaväzuje zmluvné strany a musí byť nimi plnená dobromyseľne“. Súdny dvor v minulosti rozhodol, že táto zásada „je základnou zásadou každého právneho poriadku, zvlášť medzinárodného právneho poriadku“: pozri rozsudok zo 16. júna 1998, *Racke* (C-162/96, EU:C:1998:293, bod 49).

382. Členské štáty sú však povinné plniť si záväzky, ktoré im vyplývajú z týchto dohôd, spôsobom, ktorý je v súlade s právom EÚ a s výkonom týchto novozískaných výlučných právomocí Európskej únie. Ak to nie je možné urobiť bez porušenia práva EÚ, *členské štáty* musia podniknúť potrebné opatrenia na zosúladienie týchto dohôd s právom EÚ. Táto povinnosť vyplýva tak z prednosti práva EÚ, ako aj z povinnosti lojálnej spolupráce stanovenej v článku 4 ods. 3 ZEÚ.

383. Tieto úvahy potvrdzuje článok 351 ZFEÚ, ktorý sa týka vzťahu medzi dohodami uzavretými členskými štátmi pred 1. januárom 1958 (alebo pred pristúpením konkrétneho členského štátu) medzi jedným alebo viacerými členskými štátmi a jednou alebo viacerými tretími krajinami na jednej strane a ustanoveniami Zmlúv na druhej strane.

384. Cieľom prvého odseku článku 351 ZFEÚ je „... upresniť v súlade so zásadami medzinárodného práva, že uplatňovanie Zmluvy nemá vplyv na záväzok dotknutého členského štátu rešpektovať práva tretích krajín vyplývajúce z predchádzajúcej dohody a dodržiavať svoje záväzky...“.²⁸²

385. V druhom odseku tohto ustanovenia sa uvádza, že v prípade, že tieto dohody sú nezlučiteľné so Zmluvami, jeden alebo viaceré dotknuté členské štáty musia podniknúť vhodné opatrenia na odstránenie zistených nezlučiteľností. Tieto opatrenia môžu vyžadovať, aby tieto štáty ukončili platnosť dohody. Ak neexistuje nijaká nezlučiteľnosť medzi predchádzajúcou dohodou a Zmluvami, vôbec nevzniká povinnosť prijať nápravné opatrenia.

386. Článok 351 ZFEÚ sa uplatňuje na vzťah medzi dvojstrannými dohodami uzatvorenými medzi Singapurom a rôznymi jednotlivými členskými štátmi pred ich pristúpením k Európskej únii (Bulharsko, Česká republika, Maďarsko, Litva, Poľsko, Slovenská republika a Slovinsko: teda na niektoré z dohôd uvedených v prílohe 9-D)²⁸³ na jednej strane a Zmluvami na druhej strane. Článok 351 ods. 1 ZFEÚ ako taký však neupravuje vzťah medzi touto prvou kategóriou dohôd a dohodami následne uzatvorenými Singapurom a Európskou úniou. Tiež nie je relevantný pre dohody uzatvorené inými členskými štátmi.

387. Článok 351 ZFEÚ nepodporuje stanovisko Komisie, ale naopak jednoznačne potvrdzuje, že členský štát je naďalej zmluvnou stranou medzinárodných dohôd, ktoré predtým uzatvoril, a že nesie zodpovednosť za odstránenie akýchkoľvek nezlučiteľností medzi týmito dohodami a Zmluvami. Článok 351 ZFEÚ sa uplatňuje bez ohľadu na to, či má Európska únia v súvislosti s oblasťou upravenou týmito dohodami výlučné alebo spoločné právomoci.

388. Žiadne ustanovenie Zmluvy neobsahuje výpočet povinností členských štátov, ktoré uzavru medzinárodné dohody s tretími štátmi (alebo s medzinárodnými organizáciami) po svojom pristúpení k Európskej únii. Ich povinnosti vyplývajú tak z prednosti práva EÚ, ako aj z povinnosti lojálnej spolupráce stanovenej v článku 4 ods. 3 ZEÚ. Zmluvy teda majú vplyv na právo členských štátov uzavrieť také dohody po svojom pristúpení k Európskej únii. Môžu to urobiť len v oblastiach, ktoré patria do ich právomocí, a za predpokladu, že dodržia právo EÚ.

282 — Pozri napríklad rozsudky z 3. marca 2009, *Komisia/Rakúsko* (C-205/06, EU:C:2009:118, bod 33 a tam citovanú judikatúru), z 19. novembra 2009, *Komisia/Fínsko* (C-118/07, EU:C:2009:715, bod 27 a tam citovanú judikatúru), a z 3. marca 2009, *Komisia/Švédsko* (C-249/06, EU:C:2009:119, bod 34 a tam citovanú judikatúru).

283 — Ostatné dohody uvedené v prílohe 9-D boli uzavreté medzi Singapurom a Belgicko-luxemburskou hospodárskou úniou, Francúzskom, Nemeckom, Holandskom a Spojeným kráľovstvom, a to buď po 1. januári 1958, alebo po dátume pristúpenia k Európskemu hospodárskemu spoločenstvu (v prípade Spojeného kráľovstva).

389. Ak sa rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi následne zmení a Európska únia získa ďalšie právomoci, ktoré majú výlučný charakter, nevidím dôvod, prečo by sa pravidlá stanovené v článku 351 ZFEÚ mali prestať uplatňovať. Členské štáty sú naďalej povinné prijať vhodné opatrenia na zabezpečenie súladu existujúcich dohôd v príslušnej oblasti, ktoré sú už záväzné aj pre Európsku úniu²⁸⁴, s týmto novým rozdelením právomocí a prípadnou neskoršou činnosťou Európskej únie v rámci jej právomocí.

390. Domnievam sa, že tento záver je tiež v úplnom súlade s medzinárodným právom.

391. Európska únia a Singapur v poznámke pod čiarou 19²⁸⁵ k článku 9.10.1 dohody EUSFTA výslovne odkazujú na článok 59 Viedenského dohovoru z roku 1969. Toto ustanovenie je na základe zmluvného práva záväzné pre všetky členské štáty a Singapur. Samotná Európska únia nie je a nemôže byť viazaná Viedenským dohovorom z roku 1969, lebo nie je štátom. Súdny dvor napriek tomu vychádzal z tohto ustanovenia pri riešení otázok týkajúcich sa nadväzujúcich dohôd.²⁸⁶

392. Článok 59 Viedenského dohovoru z roku 1969 upravuje (implicitné) zrušenie zmluvy medzi zmluvnými stranami v dôsledku uzatvorenia neskoršej zmluvy všetkými týmito stranami. Podľa tohto ustanovenia „1. Zmluva sa považuje za zaniknutú, ak všetky jej strany uzavruť neskoršiu zmluvu o tom istom predmete a: a) z neskoršej zmluvy vyplýva alebo je inak potvrdené, že úmyslom strán bolo upraviť daný predmet touto zmluvou...“. Komisia z toho vyvodzuje, že Európska únia by sa teraz mala považovať za zmluvnú stranu predchádzajúcich dvojstranných dohôd.

393. Článok 59 sa vôbec neodchyľuje od základnej zásady, že na ukončenie platnosti zmluvy (tak ako na jej uzatvorenie) je potrebný súhlas zmluvných strán tejto zmluvy.²⁸⁷ V prvom rade slúži ako kolízna norma na určenie, ktorá zmluva sa uplatní, ak existujú nadväzujúce dohody a všetky zmluvné strany predchádzajúcej zmluvy sú tiež zmluvnými stranami neskoršej zmluvy, ale platnosť predchádzajúcej zmluvy nebola ukončená.²⁸⁸ Ak sa Európska únia rozhodne vykonať svoje novovzniknuté právomoci a uzavrie s tretím štátom dohodu, tento tretí štát je viazaný touto novou dohodou, ako aj všetkými ostatnými dohodami, ktoré predtým uzavrel s členskými štátmi, týkajúcimi sa toho istého predmetu. Pre tretí štát to zjavne môže spôsobiť právnu neistotu. Ak sa uplatní článok 59 Viedenského dohovoru z roku 1969, táto kolízia sa vyrieši v prospech neskoršej dohody medzi Európskou úniou a tretím štátom. Ak sa tento článok neuplatní, tretí štát musí v zásade dodržiavať obe dohody.

394. Článok 59 Viedenského dohovoru z roku 1969 sa však uplatní len v prípade, ak sa uzná, že Európska únia (z hľadiska medzinárodného práva) vstúpila do práv a povinností, ktoré vyplývajú jednotlivým členským štátom z dvojstranných dohôd uvedených v prílohe 9-D. Tento článok neposkytuje všeobecné usmernenie o sukcesii štátov vo vzťahu k zmluvám. Viedenský dohovor z roku 1969 sa nedotýka žiadnej otázky, ktorá v súvislosti so zmluvou môže vzniknúť zo sukcesie štátov.²⁸⁹

284 — Pozri bod 379 týchto návrhov.

285 — V niektorých jazykových zneniach je to poznámka pod čiarou 51

286 — Pozri rozsudok z 2. augusta 1993, *Levy* (C-158/91, EU:C:1993:332, bod 19). Zdá sa, že súdne rozhodnutia a odborná literatúra podporujú tvrdenie, že článok 59 Viedenského dohovoru z roku 1969 je už súčasťou obyčajového medzinárodného práva. Pokiaľ ide o rozbor príslušných prameňov, pozri napríklad DUBUISSON, F.: Article 59 – Termination or suspension of the operation of a treaty implied by conclusion of a later treaty. In: CORTEN, O., KLEIN, P. (eds): *The Vienna Conventions on the Law of Treaties – A Commentary – Volume II*. Oxford University Press, 2011, s. 1325, na s. 1329 a 1330.

287 — Pozri v tejto súvislosti článok 54 Viedenského dohovoru z roku 1969. Viedenský dohovor z roku 1969 stanovuje (za určitých podmienok) výnimky: v prípade podstatného porušenia (článok 60), dodatočnej nemožnosti plnenia (článok 61), podstatnej zmeny pomerov (článok 62), oddelenie diplomatických alebo konzulárnych stykov (článok 63) a vzniku novej imperatívnej normy všeobecného medzinárodného práva (článok 64).

288 — Jasne to vyplýva z článku 30 Viedenského dohovoru z roku 1969, ktorý sa týka vykonávania po sebe uzavretých zmlúv, ktoré sa týkajú toho istého predmetu.

289 — Článok 73 Viedenského dohovoru z roku 1969. Ak sa môže uplatniť tak Viedenský dohovor z roku 1969, ako aj Viedenský dohovor z roku 1986 (napríklad v kontexte vzťahu medzi dvojstrannou dohodou medzi dvoma štátmi a dohodou medzi štátom a medzinárodnou organizáciou), Viedenský dohovor z roku 1969 má v každom prípade prednosť (pozri článok 7 Viedenského dohovoru z roku 1986).

Viedenský dohovor o sukcesii štátov vo vzťahu k zmluvám z roku 1978²⁹⁰ podľa všetkého tiež neupravuje konkrétnu situáciu, o ktorú ide v prejednávanej veci. [Chcela by som dodať, že hoci tento dohovor nadobudol platnosť, k (obmedzenému) počtu jeho signatárov patrí len niekoľko členských štátov.]

395. Na pojednávaní Komisia poukázala na prax, ktorá je podľa jej názoru „dlhodobá ustálená“ a „akceptovaná veľkým počtom tretích krajín“. Tých niekoľko príkladov, ktoré uviedla, sa však týkalo činnosti samotnej Európskej únie. Komisia neposkytla informácie o tom, či iné štáty považujú takú prax za pravidlo medzinárodného práva.

396. Vzhľadom na vyššie uvedené nenachádzam v (súčasnom) medzinárodnom práve základ na odôvodnenie záveru, že Európska únia môže automaticky vstúpiť do práv a povinností vyplývajúcich z medzinárodnej dohody uzatvorenej členskými štátmi, ktorej nie je zmluvnou stranou, a potom ukončiť platnosť tejto dohody. Také pravidlo by predstavovalo výnimku zo základného pravidla súhlasu v medzinárodnej normotvorbe. Ak by sa akceptovalo stanovisko Komisie, znamenalo by to, že v dôsledku zmien v práve EÚ a (prípadného) výkonu vonkajších právomocí Európskej únie členský štát môže prestať byť zmluvnou stranou medzinárodnej dohody, aj keď bol štátom, ktorý súhlasil s tým, že bude viazaný s touto dohodou, a pre ktorý táto dohoda platila.²⁹¹ Práva a povinnosti tohto členského štátu vyplývajúce z tejto dohody by zanikli, a ak by sa Európska únia rozhodla vykonať svoje nové právomoci, nahradili by ich práva a povinnosti prevzaté Európskou úniou spolu s tretím štátom bez toho, aby členský štát vyjadril súhlas s týmito (zásadnými) zmenami.

397. Napokon poznamenávam, že Európska únia prijala predpis sekundárneho práva (nariadenie č. 1219/2012), ktorým sa ustanovujú prechodné opatrenia pre bilaterálne investičné dohody medzi členskými štátmi a tretími krajinami. V tomto nariadení sa však výslovne uvádza, že ním nie je dotknuté rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi podľa ZFEÚ.²⁹² Vychádza z predpokladu, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti so všetkými záležitosťami upravenými týmito predchádzajúcimi bilaterálnymi dohodami, a poskytuje základ podľa práva EÚ na činnosť členských štátov v súvislosti s existujúcimi a (prípadne) novými dohodami. Toto nariadenie však nepočíta s možnosťou, že Európska únia sama (spolu s tretím štátom viazaným dvojstrannou dohodou) ukončí platnosť týchto predchádzajúcich dohôd.

398. Preto som dospela k záveru, že členské štáty majú výlučnú právomoc ukončiť platnosť dvojstranných investičných dohôd, ktoré predtým uzatvorili s tretími štátmi. V dôsledku toho Európska únia nemá právomoc udeliť súhlas s článkom 9.10 dohody EUSFTA.

Vládne obstarávanie (Desiata kapitola dohody EUSFTA²⁹³)

Tvrdenia

399. Komisia tvrdí, že Súdny dvor vo veci C-360/93²⁹⁴ už uznal, že spoločná obchodná politika v zásade zahŕňa uzatváranie dohôd o vzájomnom otvorení trhov verejného obstarávania tovaru a cezhraničných služieb. Keďže iné spôsoby poskytovania služieb sú v súčasnosti zaradené do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky, to isté tvrdenie sa vzťahuje aj na tieto iné spôsoby poskytovania služieb. Vo všeobecnejšej rovine Komisia tvrdí, že medzinárodné dohody upravujúce na jednej strane prístup tovaru a služieb z tretích krajín na trhy verejného obstarávania Európskej únie

290 — Zbierka zmlúv Spojených národov, zv. 1946, s. 3.

291 — Pozri článok 2 ods. 1 písm. g) Viedenského dohovoru z roku 1969.

292 — Článok 1 ods. 1 a odôvodnenie 3 nariadenia č. 1219/2012.

293 — Pozri body 69 až 76 prílohy k týmto návrhom.

294 — Rozsudok zo 7. marca 1996, *Parlament/Rada* (C-360/93, EU:C:1996:84).

a na druhej strane prístup tovaru a služieb z EÚ na trhy verejného obstarávania tretích krajín sa špecificky týkajú medzinárodného obchodu, a teda majú priamy a bezprostredný účinok na medzinárodný obchod. Komisia dodáva, že Európska únia uzavrela (nedávny) protokol, ktorým sa mení Dohoda WTO o vládnom obstarávaní, na základe svojej výlučnej právomoci v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou.

400. Ostatní *účastníci konania* neuviedli konkrétne tvrdenia v súvislosti s Desiatou kapitolou.

Analýza

401. Na rozdiel od Komisie si nemyslím, že vec C-360/93²⁹⁵ je relevantná pre rozhodnutie o tom, či Desiatá kapitola patrí pod spoločnú obchodnú politiku. V uvedenej veci Súdny dvor vyhlásil za neplatné dve rozhodnutia Rady, ktoré sa týkali i) uzatvorenia dohody medzi (súčasnou) Európskou úniou a Spojenými štátmi americkými o vládnom obstarávaní a ii) rozšírenia pôsobnosti ustanovení smernice Rady o postupoch verejného obstarávania na Spojené štáty americké.²⁹⁶ Rozhodol, že článok 113 ES bol neprimeraným právnym základom pre tieto rozhodnutia, lebo v tom čase patrilo do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky len poskytovanie cezhraničných služieb. Obe rozhodnutia sa však vzťahovali aj na iné spôsoby poskytovania služieb (obchodná prítomnosť alebo prítomnosť fyzických osôb na území druhej zmluvnej strany).²⁹⁷ Súdny dvor preto nezaujal stanovisko k otázke, či vládne obstarávanie ako také patrí pod spoločnú obchodnú politiku.

402. Súhlasím však s Komisiou v tom, že cieľom Desiatej kapitoly je predovšetkým uľahčiť vzájomné otvorenie trhov vládneho obstarávania Európskej únie a Singapuru v medziach stanovených v listine záväzkov týkajúcej sa vstupu na trh pre každú zmluvnú stranu. Cieľom tejto kapitoly je tiež podporiť hospodársku súťaž pri vládnom obstarávaní tovaru, služieb a stavebných prác a zaručiť transparentnosť a spravodlivosť konania v tejto oblasti. Na dosiahnutie tohto cieľa uvedená kapitola rozširuje záväzky, ktoré obe zmluvné strany už prijali podľa (revidovanej) Dohody WTO o vládnom obstarávaní.²⁹⁸ Veľké časti tejto kapitoly v skutočnosti (doslovne) zodpovedajú tejto dohode WTO.

403. Na závere, že na obchod s tovarom a službami – a teda aj pravidlá týkajúce sa prístupu na trh s takým tovarom a takými službami a vnútroštátne predpisy, ktoré ich upravujú – sa vzťahuje spoločná obchodná politika, nič nemení skutočnosť, že tento tovar a tieto služby kupujú verejnoprávne orgány, a nie súkromnoprávne subjekty.

404. Podľa Desiatej kapitoly sa však uplatňujú aj určité záväzky, ktoré sú špecifické pre odvetvie dopravy. Príloha 10.E, časť 2 („Záväzky Únie“), v ktorej sú uvedené služby, v súvislosti s ktorými Únia prijíma záväzky, výslovne potvrdzuje, že táto kapitola sa vzťahuje na rôzne formy dopravných služieb. Okrem toho v poznámke 2 k tejto časti prílohy sa uvádza, že záväzky Únie týkajúce sa služieb podliehajú obmedzeniam a podmienkam stanoveným v záväzkoch Európskej únie podľa Ôsmej kapitoly.

295 — Rozsudok zo 7. marca 1996, *Parlament/Rada* (C-360/93, EU:C:1996:84).

296 — Išlo o smernicu Rady 90/531/EHS zo 17. septembra 1990 o postupoch verejného obstarávania subjektov pôsobiach vo vodnom, energetickom, dopravnom a telekomunikačnom sektore [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 297, 1990, s. 1).

297 — Rozsudok zo 7. marca 1996, *Parlament/Rada* (C-360/93, EU:C:1996:84, bod 30).

298 — Singapur, Európska únia a všetkých 28 členských štátov sú zmluvnými stranami Dohody o vládnom obstarávaní. Táto dohoda je zahrnutá do prílohy 4 Dohody o založení WTO, ktorá obsahuje zoznam viacstranných obchodných dohôd. To znamená, že je súčasťou Dohody o založení WTO len pre tých členov WTO, ktorí ju prijali (a je záväzná len pre týchto členov) (článok II:3 Dohody o založení WTO). Singapur, Európska únia a všetkých 28 členských štátov sú tiež zmluvnými stranami revidovanej Dohody WTO o vládnom obstarávaní, ktorá nadobudla platnosť 6. apríla 2014.

405. V rozsahu, v akom sa Desiatej kapitoly vzťahuje na dopravné služby a služby neoddeliteľne spojené s týmito službami, z článku 207 ods. 5 ZFEÚ vyplýva, že právomoc Európskej únie v súvislosti s touto kapitolou nemôže byť založená na spoločnej obchodnej politike.²⁹⁹

406. Komisia nepreukázala, na akom inom základe by mohla spočívať výlučná právomoc Únie v súvislosti s Desiatou kapitolou.

407. Podľa môjho názoru má Európska únia v súvislosti s touto kapitolou spoločnú právomoc v rozsahu, v akom sa táto kapitola vzťahuje na dopravné služby a služby neoddeliteľne spojené s týmito službami. Desiata kapitola zaručuje, aby sa zákazky, na ktoré sa vzťahuje táto kapitola, zadávali v súlade so zásadami rovného zaobchádzania, zákazu diskriminácie a transparentnosti, a teda zaručuje otvorenie verejného obstarávania hospodárskej súťaži v Európskej únii a v Singapure.³⁰⁰ Táto kapitola tak prispieva k vytvoreniu alebo zabezpečeniu fungovania vnútorného trhu, ktorý – ako vyplýva z Protokolu č. 27 o vnútornom trhu a hospodárskej súťaži – „obsahuje systém, ktorým sa zabezpečuje, že hospodárska súťaž nebude narušená“.³⁰¹ Z tohto hľadiska možno Desiatu kapitolu považovať za nevyhnutnú na dosiahnutie cieľa spočívajúceho vo vytvorení vnútorného trhu, ktorý je uvedený v článku 26 ods. 1 ZFEÚ, v zmysle druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.³⁰² Táto vonkajšia právomoc je však v súlade s článkom 4 ods. 2 písm. a) ZFEÚ spoločnou právomocou Európskej únie a jej členských štátov.

408. Preto som dospela k záveru, že ustanovenia Desiatej kapitoly o vládnom obstarávaní patria do výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ s výnimkou ustanovení, ktoré sa vzťahujú na obstarávanie dopravných služieb a služieb neoddeliteľne spojených s týmito službami. V rozsahu, v akom sa ustanovenia Desiatej kapitoly vzťahujú na tieto kategórie služieb, tieto ustanovenia patria do spoločnej právomoci Európskej únie.

Duševné vlastníctvo (Jedenásta kapitola dohody EUSFTA³⁰³)

Tvrdenia

409. Komisia tvrdí, že celá Jedenásta kapitola patrí do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky, lebo sa týka obchodných aspektov duševného vlastníctva v zmysle článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Európska únia preto má podľa článku 3 ods. 1 ZFEÚ výlučnú právomoc v súvislosti s touto kapitolou.

410. Komisia na podporu svojho stanoviska poukazuje na rozsudok Daiichi³⁰⁴, v ktorom Súdny dvor rozhodol, že spomedzi noriem prijatých Európskou úniou v oblasti duševného vlastníctva „môžu pod pojem ‚obchodné aspekty duševného vlastníctva‘... patriť iba tie normy, ktoré majú špecifickú súvislosť s medzinárodným obchodom“³⁰⁵, ale že dohoda TRIPS v celom rozsahu patrí pod tento pojem³⁰⁶. To isté platí pre medzinárodné dohody týkajúce sa duševného vlastníctva uzatvorené mimo WTO, ktoré majú špecifickú súvislosť s medzinárodným obchodom. Komisia sa v tejto súvislosti odvoláva na rozsudok *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia a ERSA*³⁰⁷.

299 — Pozri tiež bod 402 týchto návrhov.

300 — Pozri článok 10.4 dohody EUSFTA.

301 — Ú. v. EÚ C 326, 2012, s. 309.

302 — Tento cieľ je vyjadrený aj v článku 3 ods. 3 ZEÚ.

303 — Pozri body 77 až 91 prílohy k mojim návrhom.

304 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520).

305 — Komisia poukazuje na bod 52 tohto rozsudku.

306 — Komisia poukazuje na bod 53 tohto rozsudku.

307 — Rozsudok z 12. mája 2005, *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia a ERSA* (C-347/03, EU:C:2005:285).

411. Po prvé Komisia tvrdí, že väčšina ustanovení Jedenástej kapitoly je založená na dohode TRIPS. Po druhé v článku 11.2.1 sa uvádza, že táto kapitola „doplň[a] práva a povinnosti zmluvných strán, ktoré im vyplývajú z dohody TRIPS a iných medzinárodných zmlúv v oblasti duševného vlastníctva, ktorých sú obe zmluvné strany stranami“. Po tretie Jedenásta kapitola je súčasťou širšej obchodnej dohody medzi Európskou úniou a Singapurom. To je vyjadrené v článku 11.1.1. Ciele uvedené v tomto ustanovení svedčia o tom, že vytvorenie spoločných noriem na ochranu duševného vlastníctva ako také nie je cieľom dohody EUSFTA. Cieľom je skôr obmedziť narušenie obchodu a uľahčiť prístup na trh pre výrobky chránené právami duševného vlastníctva. Okrem toho na Jedenástu kapitolu sa – tak ako na dohodu TRIPS – vzťahujú ustanovenia kapitoly 15 a 16 dohody EUSFTA o urovnávaní sporov. Porušenie povinností podľa Jedenástej kapitoly preto môže viesť k obchodným sankciám.

412. Pokiaľ ide o odkazy na iné medzinárodné dohody týkajúce sa duševného vlastníctva, ktoré sa nachádzajú v Jedenástej kapitole, Komisia tvrdí, že použitie tejto (bežnej) techniky tvorby ustanovení je primerané a odôvodnené, keďže všeobecným cieľom je postupne zrušiť prekážky medzinárodného obchodu a investícií. Okrem toho väčšina týchto odkazov je len deklaratórna alebo má podobu „záväzkov týkajúcich sa vyvinutia úsilia“, ktoré nemajú nijaké právne účinky, ktoré by mohli ohroziť právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o Jedenástu kapitolu.

413. Stanovisko Parlamentu týkajúce sa Jedenástej kapitoly sa zhoduje so stanoviskom Komisie. Parlament dodáva, že Jedenásta kapitola neobsahuje odkaz na článok 61 dohody TRIPS (ktorý sa týka trestných konaní a trestov).³⁰⁸

414. Žiadne z tvrdení Rady sa netýka konkrétne Jedenástej kapitoly.

415. Mnohé členské štáty tvrdia, že Európska únia nemá výlučnú právomoc, pokiaľ ide o Jedenástu kapitolu, ktorá nemá špecifickú súvislosť s medzinárodným obchodom, a preto nemôže patriť pod pojem „obchodné aspekty duševného vlastníctva“. Rozsudok *Daiichi*³⁰⁹ sa týkal predovšetkým článku 27 dohody TRIPS, a nie celej tejto dohody. Preto článok 207 ZFEÚ nemožno vykladať tak, že priznáva Európskej únii výlučnú právomoc na uzatvorenie dohôd, ktoré sa vzťahujú na všetky ustanovenia dohody TRIPS. Ak sa v rozpore s týmto tvrdením uvedený rozsudok Súdneho dvora predsa týkal všetkých ustanovení dohody TRIPS, úvahy Súdneho dvora boli konkrétne založené na znakoch právneho poriadku WTO, ktoré dohoda EUSFTA nemá. Ani v prípade extenzívneho výkladu rozsudku *Daiichi*³¹⁰ sa tento rozsudok nemôže vzťahovať na záležitosti, ktoré nie sú priamo upravené dohodou TRIPS.

416. Jedenásta kapitola dohody EUSFTA a dohoda TRIPS sa úplne neprekrývajú. Samotná skutočnosť, že určitá záležitosť je upravená Dohodou o založení WTO (ktorej neoddeliteľnou súčasťou je dohoda TRIPS), v každom prípade neznamená, že na túto záležitosť sa tiež vzťahuje spoločná obchodná politika. Článok 207 ods. 1 ZFEÚ sa nemá vykladať tak, že z neho vyplýva, že všetky medzinárodné dohody týkajúce sa práv duševného vlastníctva v súčasnosti patria pod spoločnú obchodnú politiku.

417. Jedenásta kapitola zahŕňa tak určité ustanovenia dohody TRIPS, ako aj ustanovenia iných dohôd týkajúcich sa duševného vlastníctva (dojednaných mimo rámca WTO), v súvislosti s ktorými Európska únia nemôže mať výlučnú právomoc. Na rozdiel od dohody TRIPS, tieto dohody (predovšetkým medzinárodné dohody spravované Svetovou organizáciou duševného vlastníctva) neboli uzatvorené ako súčasť obchodných dohôd. Tiež ich nemožno označiť za obchodné dohody v zmysle rozsudku

308 — Článok 61 dohody TRIPS stanovuje: „Členovia zabezpečia, aby aspoň v prípadoch úmyselného falšovania ochranných známk alebo porušenia autorských práv v obchodnej oblasti bolo zavedené trestné konanie a tresty. Nápravné opatrenia budú zahŕňať trest odňatia slobody alebo peňažné pokuty, dostatočne vysoké na odradenie od podobného konania a budú zodpovedať výške trestov za podobné závažné trestné činy. Vo vhodných prípadoch budú nápravné opatrenia zahŕňať tiež zabavenie, konfiškáciu a zničenie porušujúceho tovaru a všetkých materiálov a nástrojov, ktoré sa využívali pri páchaní trestného činu. Člen môže zaviesť trestné konanie a tresty aj v iných prípadoch porušenia práv duševného vlastníctva, najmä vtedy, keď sú spáchané úmyselne a v obchodnej oblasti“.

309 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520).

310 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520).

*Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia a ERSA*³¹¹. Akýkoľvek vzťah medzi týmito dohodami a medzinárodným obchodom je len nepriamy. Európska únia nemôže potvrdiť medzinárodné záväzky, ktoré sa týkajú len členských štátov. Európska únia tiež nemôže vyžadovať, aby členské štáty uplatňovali medzinárodné dohody, ktoré uzatvorili.

418. Ustanovenia týkajúce sa uplatňovania chránených práv, akými sú články 42 až 50 dohody TRIPS (teda ustanovenia oddielu 2 časti III, ktorého predmetom sú „občianskoprávne a správne konania a nápravné opatrenia“), navyše nie sú súčasťou spoločnej obchodnej politiky. Tieto ustanovenia sa týkajú organizácie súdnictva a občianskeho súdneho konania. Nemajú špecifickú súvislosť s medzinárodným obchodom.

419. Európska únia nemôže mať výlučnú právomoc aj preto, lebo Jedenástou kapitolou sa preberá článok 61 dohody TRIPS, ktorý sa týka trestnoprávných sankcií. Trestné veci nie sú súčasťou obchodných aspektov duševného vlastníctva.

420. Európska únia tiež nemá právomoc prijať záväzky stanovené v článku 11.4 dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa týmto ustanovením preberá Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel³¹², Zmluva WIPO o autorskom práve³¹³ a Zmluva WIPO o výkonoch a zvukových záznamoch³¹⁴, ktoré sa vzťahujú na osobnostné práva. Európska únia nemá nijakú právomoc, pokiaľ ide o osobnostné práva, a v tejto oblasti tiež nedošlo k nijakej harmonizácii.

421. Článok 11.2 (ktorý odkazuje na dohodu TRIPS a Parížsky dohovor na ochranu priemyslového vlastníctva³¹⁵) a článok 11.29 dohody EUSFTA (v ktorom je spomenutá Zmluva o patentovej spolupráci³¹⁶ a ktorý vyžaduje, aby zmluvné strany v náležitých prípadoch vyvinuli všetko primerané úsilie na dosiahnutie súladu s článkami 1 až 16 Dohovoru o patentovom práve³¹⁷) budú mať vplyv na patenty, ktoré patria do spoločnej právomoci (pozri najmä článok 118 ZFEÚ a nariadenia č. 1257/2012 a 1260/2012³¹⁸). Patentová ochrana je oblasťou, v ktorej sa uplatňuje posilnená spolupráca medzi členskými štátmi (s výnimkou Španielska, Talianska a Chorvátska). Na takú oblasť sa nemôže vzťahovať výlučná právomoc: pojem posilnená spolupráca je nezlučiteľný s pojmom výlučná právomoc. Iný členský štát tiež tvrdí, že Komisia nevysvetlila, ako by Európska únia mohla dodržať článok 11.29 dohody EUSFTA³¹⁹, ak by bola jediným signatárom tejto dohody. Záležitosti upravené Zmluvou o patentovej spolupráci a Dohovorom o patentovom práve sa odlišujú od hmotnoprávných patentových otázok upravených dohodou TRIPS.

422. Článok 11.35 (týkajúci sa odrôd rastlín) tiež nepatrí pod spoločnú obchodnú politiku. Medzinárodný dohovor na ochranu nových odrôd rastlín nemá špecifickú súvislosť s medzinárodným obchodom. Tento dohovor upravuje formu ochrany duševného vlastníctva *sui generis*. Právnym základom rozhodnutia Rady o uzatvorení tohto dohovoru bol článok 43 ZFEÚ (poľnohospodárstvo).

311 — Rozsudok z 12. mája 2005, *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia a ERSA* (C-347/03, EU:C:2005:285).

312 — *Zbierka zmlúv Spojených národov*, zv. 1161, s. 30.

313 — 36 ILM 65.

314 — 36 ILM 76.

315 — *Zbierka zmlúv Spojených národov*, zv. 828, s. 305.

316 — 9 ILM 978.

317 — 39 ILM 1047.

318 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1257/2012 zo 17. decembra 2012, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely vytvorenia jednotnej patentovej ochrany (Ú. v. EÚ L 361, 2012, s. 1), a nariadenie Rady (EÚ) č. 1260/2012 zo 17. decembra 2012, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely vytvorenia jednotnej patentovej ochrany so zreteľom na platný režim prekladov (Ú. v. EÚ L 361, 2012, s. 89).

319 — V tomto ustanovení zmluvné strany opätovne potvrdzujú svoje záväzky vyplývajúce zo Zmluvy o patentovej spolupráci a súhlasia s tým, že vyvinú všetko primerané úsilie na dosiahnutie súladu s článkami 1 až 16 Dohovoru o patentovom práve spôsobom, ktorý je v súlade s ich domácimi právnymi predpismi a postupmi.

423. Napokon musí existovať (takmer úplná) jednota medzi vnútornou právomocou a vonkajšou právomocou. Vzhľadom na to, že niektoré záležitosti upravené Jedenástou kapitolou nie sú harmonizované, Európska únia teda nemá výlučnú právomoc podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

Analýza

Význam pojmu „obchodné aspekty duševného vlastníctva“ uvedeného v článku 207 ods. 1 ZFEÚ

424. Od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy článok 207 ods. 1 ZFEÚ stanovuje, že spoločná obchodná politika má vychádzať z jednotných zásad, a to aj vo vzťahu k „obchodným aspektom duševného vlastníctva“. Východiskom pre výklad tohto slovného spojenia je rozsudok *Daiichi*³²⁰.

425. Súdny dvor v uvedenom rozsudku najprv poznamenal, že vzhľadom na významný vývoj primárneho práva EÚ, ku ktorému došlo, jeho skoršia judikatúra týkajúca sa dohody TRIPS, vrátane stanoviska 1/94³²¹, už nie je relevantná pre určenie, do akej miery dohoda TRIPS patrí do spoločnej obchodnej politiky.

426. Po prvé Súdny dvor konštatoval, že hoci dohoda TRIPS neupravuje podrobné fungovanie medzinárodného obchodu ako takého, je neoddeliteľnou súčasťou systému WTO a predstavuje jednu zo základných multilaterálnych dohôd, z ktorých tento systém vychádza.³²²

427. Po druhé Súdny dvor rozhodol, že špecifická súvislosť medzi dohodou TRIPS a medzinárodným obchodom je ilustrovaná skutočnosťou, že podľa pravidiel upravujúcich mechanizmus urovnávania sporov WTO môže člen využiť krížové pozastavenie koncesií medzi dohodou TRIPS a inými základnými multilaterálnymi dohodami, z ktorých sa skladá dohoda o založení WTO.³²³ V tejto súvislosti Súdny dvor vychádzal z článku 22 ods. 3 memoranda k dohovoru WTO o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov. Toto ustanovenie určuje, ktoré koncesie alebo iné povinnosti možno pozastaviť.

428. Po tretie Súdny dvor uviedol, že keď autori Zmluvy vložili slovné spojenie „obchodné aspekty duševného vlastníctva“ do článku 207 ods. 1 ZFEÚ, nemohli nevedieť, že použité pojmy zodpovedajú takmer doslovne samotnému názvu dohody TRIPS.³²⁴

429. Po štvrté Súdny dvor zdôraznil, že prvým cieľom dohody TRIPS je posilniť a harmonizovať ochranu duševného vlastníctva na celosvetovej úrovni. V jej preambule sa uvádza, že táto dohoda má za cieľ zníženie deformácií v medzinárodnom obchode zabezpečením efektívnej a primeranej ochrany práv duševného vlastníctva na území každého z členov WTO.³²⁵ Hmotnoprávne pravidlá boli zavedené v kontexte liberalizácie obchodu, a nie harmonizácie právnych predpisov členských štátov.

430. Preto sa domnievam, že Súdny dvor v rozsudku *Daiichi* rozhodol, že celá dohoda TRIPS patrí pod spoločnú obchodnú politiku. Jeho analýza nebola obmedzená na článok 27 dohody TRIPS.

320 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520).

321 — Stanovisko 1/94 z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, body 55 až 71). S výnimkou špecifických opatrení zameraných na zabránenie prepustenia tovaru, ktorý porušuje práva duševného vlastníctva, do voľného pohybu dohoda TRIPS nepatrila pod spoločnú obchodnú politiku. Súdny dvor odôvodnil toto stanovisko tým, že práva duševného vlastníctva ovplyvňujú vnútorný obchod „rovnako, ak nie viac ako medzinárodný obchod“. V tom čase sa však v ustanovení Zmluvy týkajúcom sa spoločnej obchodnej politiky nenachádzala zmienka o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva.

322 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 53).

323 — Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 54).

324 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 55).

325 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 58).

431. Nie som však presvedčená o tom, že úvahy uvedené v rozsudku *Daiichi* sa môžu a majú paušálne uplatniť aj na skúmanie dohody EUSFTA.

432. Skutočnosť, že terminológia použitá v článku 207 ods. 1 ZFEÚ („obchodné aspekty duševného vlastníctva“) zodpovedá názvu dohody TRIPS („obchodné aspekty práv duševného vlastníctva“), sa podľa všetkého týka len tejto dohody WTO.

433. Začlenenie ustanovení o duševnom vlastníctve do konkrétnej obchodnej dohody môže svedčiť o špecifickej súvislosti medzi týmito ustanoveniami a medzinárodným obchodom. Spoločná obchodná politika však tiež môže zahŕňať ustanovenia alebo dohody týkajúce sa duševného vlastníctva uzatvorené v neobchodnom kontexte.³²⁶ Ak by však samotné začlenenie určitej záležitosti do takej dohody stačilo na to, aby táto dohoda patrila pod spoločnú obchodnú politiku, skutočne by vážne hrozilo, že členské štáty stratia jestvujúce právomoci.³²⁷

434. Pôsobnosť spoločnej obchodnej politiky by podľa môjho názoru tiež nemala byť vymedzená na základe typu prostriedku nápravy, ktorý upravujú pravidlá urovnávania sporov.³²⁸

435. Domnievam sa, že na účely článku 207 ods. 1 ZFEÚ je rozhodujúce, či sa dohoda, ktorá obsahuje ustanovenia o ochrane duševného vlastníctva, špecificky vzťahuje na medzinárodný obchod. Túto okolnosť treba posúdiť na základe preskúmania toho, či účelom dohody je najmä podporovať, uľahčovať alebo upravovať obchodné vzťahy (a nie harmonizovať právne predpisy členských štátov),³²⁹ či má priamy a bezprostredný účinok na tieto vzťahy a či je jej cieľom zníženie deformácií v medzinárodnom obchode zabezpečením efektívnej a primeranej ochrany hospodárskych záujmov na monopoloch, ktoré práva duševného vlastníctva vytvárajú, na území každej zo zmluvných strán. To je podstata rozsudku *Daiichi*.

436. V tomto smere súhlasím s generálnym advokátom Wahlom v tom, že práva duševného vlastníctva už zo svojej povahy zväčša súvisia s obchodom, keďže ide v podstate o výhradné práva, ktoré vytvárajú monopoly, ktoré môžu obmedziť voľný obeh tovarov alebo služieb.³³⁰ V trhovom hospodárstve prvoradý význam týchto práv spočíva v ich ekonomickej hodnote. Pokiaľ je ich výkon nevyhnutný pre obchodné využívanie chráneného duševného vlastníctva na cezhraničnom trhu, také práva patria pod „obchodné aspekty duševného vlastníctva“.³³¹ Z tohto hľadiska sa záujmy súvisiace s ochranou týchto práv v podstate stávajú obchodnými záujmami.

326 — Pozri napríklad návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15 (Marrákešská zmluva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam) (EU:C:2016:657, body 64 až 66). Pozri tiež rozsudok z 12. mája 2005, *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia a ERSA* (C-347/03, EU:C:2005:285, body 81 až 83).

327 — Pozri tiež bod 102 týchto návrhov.

328 — Pokiaľ obsah porušeného záväzku určuje obsah prostriedku nápravy (tak ako v prípade odvetného pozastavenia úľav alebo záväzkov), môže to svedčiť o vecnej súvislosti medzi oboma typmi záväzkov. Charakteristickou črtou vzájomných odvetných opatrení, na ktorú Súdny dvor poukázal v rozsudku *Daiichi*, je však zrejme to, že taká súvislosť *nemusí* existovať. Pre úplnosť poznamenávam, že článok 15.12 dohody EUSFTA stanovuje možnosť oprávnenej zmluvnej strany pozastaviť plnenie záväzkov vyplývajúcich z *ktorýchkoľvek* ustanovení, na ktoré sa vzťahuje Pätnásta kapitola (Urovnávanie sporov).

329 — Pozri rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520, bod 51).

330 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wahl v konaní o stanovisku 3/15 (Marrákešská zmluva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam) (EU:C:2016:657, bod 56).

331 — Vo vyhlásení z Punta del Este 1986, ktorým sa začalo uruguajské kolo obchodných rokovaní, ktoré vyústilo do založenia WTO, bola táto súvislosť opísaná takto: „S cieľom obmedziť narušenia a prekážky medzinárodného obchodu a s prihliadnutím na potrebu podporovať účinnú a primeranú ochranu práv duševného vlastníctva a zaručiť, aby opatrenia a postupy na uplatňovanie práv duševného vlastníctva samy osebe neboli prekážkami oprávneného obchodu, rokovania budú zamerané na objasnenie ustanovení dohody GATT a vypracovanie primeraných nových pravidiel a opatrení“.

437. To neznamená, že všetky formy ochrany práv duševného vlastníctva sa vždy a nevyhnutne vzťahujú na medzinárodný obchod. Súdny dvor napríklad opísal špecifický predmet práv na ochranu literárnych a umeleckých diel tak, že je ním zabezpečiť ochranu osobnostných aj majetkových práv majiteľov práv.³³² Osobnostné práva dopĺňajú majetkové práva, keďže priznávajú autorovi „právo uplatňovať svoje autorstvo k dielu a odporovať každému znetvoreniu, skomoleniu alebo inej zmene diela, ako aj inému zásahu do diela, ktorý by bol na ujmu jeho cti alebo dobrej povesti“.³³³ Majú chrániť vzťah autora k jeho dielu. Tento vzťah je v podstate nezávislý od majetkových práv na toto dielo, ktoré môže mať autor. To tiež znamená, že v prípade, ak dohoda, akou je dohoda EUSFTA, upravuje vznik a ochranu osobnostných práv, právnym základom na uzatvorenie tejto dohody nemôže byť len článok 207 ods. 1 ZFEÚ. Ustanovenia týkajúce sa takých práv nedopĺňajú ustanovenia týkajúce sa majetkových práv. Opačný záver by znamenal, že z článku 207 ods. 1 ZFEÚ by bolo vypustené slovné spojenie „obchodné aspekty“, takže pod spoločnú obchodnú politiku by patrili tak obchodné, ako aj neobchodné aspekty duševného vlastníctva.

438. Viaceré členské štáty žiadajú Súdny dvor, aby obmedzil svoj záver, ku ktorému dospel v rozsudku *Daiichi, prostredníctvom vylúčenia určitých* ustanovení dohody TRIPS, ako sú články 42 až 50 a článok 61 tejto dohody, z pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky. Tvrdia, že tieto ustanovenia súvisia s organizáciou súdnictva, občianskymi súdnymi konaniami a trestnými vecami. To by znamenalo, že vzhľadom na to, že tieto ustanovenia sú napriek tomu súčasťou dohody EUSFTA, Európska únia nemá výlučnú právomoc v súvislosti s Jedenástou kapitolou.

439. Ak by bolo toto tvrdenie pravdivé, znamenalo by, že každé jedno ustanovenie medzinárodnej dohody musí spĺňať podmienku špecifickej súvislosti s medzinárodným obchodom, aby patrilo pod spoločnú obchodnú politiku. Rozhodnutie, či Európska únia má výlučnú právomoc, a teda určenie správneho právneho základu pre predmetnú činnosť, však musí byť založené na objektívnych faktorech, vrátane cieľa a obsahu tejto činnosti.³³⁴ Právnym základom rozhodnutia o uzatvorení medzinárodnej dohody nie je súčet právnych základov pre každé ustanovenie tejto dohody. Napríklad vo veci C-137/12³³⁵ skutočnosť, že posudzovaná medzinárodná dohoda obsahovala ustanovenia týkajúce sa opatrení spočívajúcich v zaistení a v konfiškácii, nemala vplyv na záver Súdného dvora, že táto dohoda patrila do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky. Cieľom týchto ustanovení bolo „... vo všeobecnosti zabezpečiť účinnosť právnej ochrany služieb založených na podmienenom prístupe na území všetkých... zmluvných strán“ a v dôsledku toho „... prispieva[t] k hlavnému cieľu napadnutého rozhodnutia v spojení s dohovorom...“.³³⁶

440. Napokon si nemyslím, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou *len* vtedy, keď má príslušné právomoci na vnútornom trhu a uplatnila tieto vnútorné právomoci (čo viedlo k harmonizácii). To by znamenalo, že článok 3 ods. 1 písm. e) a článok 207 ods. 1 ZFEÚ by sa vykladali tak, že stanovujú určitú podmienku založenú na rozsudku *AETR*. Spoločná obchodná politika však má tak vnútornú, ako aj vonkajšiu zložku. Výkon právomoci Európskej únie v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou nezávisí od toho, či má Únia vnútornú právomoc, ktorá spočíva na inom základe, alebo či vykonala túto právomoc. Podľa článku 3 ods. 1 ZFEÚ výlučná právomoc Európskej únie v súvislosti s touto politikou nezávisí od podmienok stanovených v článku 3 ods. 2 ZFEÚ.³³⁷

332 — Pozri rozsudky z 20. októbra 1993, *Phil Collins a i.* (C-92/92 a C-326/92, EU:C:1993:847, bod 20), a zo 4. októbra 2011, *Football Association Premier League a i.* (C-403/08 a C-429/08, EU:C:2011:631, bod 107 a tam citovanú judikaturu).

333 — Článok 6 bis ods. 1 Bernského dohovoru o ochrane literárnych a umeleckých diel v revidovanom, zmenenom a doplnenom znení. Toto osobnostné právo *nie* je začlenené do dohody TRIPS (pozri článok 9 ods. 1 dohody TRIPS). Pozri tiež rozsudok z 20. októbra 1993, *Phil Collins a i.* (C-92/92 a C-326/92, EU:C:1993:847, bod 20).

334 — Pozri bod 93 týchto návrhov.

335 — Pozri rozsudok z 22. októbra 2013, Komisia/Rada (C-137/12, EU:C:2013:675).

336 — Pozri rozsudok z 22. októbra 2013, Komisia/Rada (C-137/12, EU:C:2013:675, bod 70, pozri tiež bod 72).

337 — Pozri najmä bod 109 týchto návrhov.

Právomoc Európskej únie v súvislosti s Jedenástou kapitolou dohody EUSFTA

441. Podľa môjho názoru Jedenásta kapitola upravuje tak obchodné, ako aj neobchodné aspekty duševného vlastníctva.

442. Z preskúmania článkov 11.1.1 a 11.1.2 dohody EUSFTA vyplýva, že primeraná a účinná ochrana práv duševného vlastníctva sa považuje za nástroj na zvýšenie prínosov obchodu a investícií. Na tento účel Jedenásta kapitola najmä stanovuje minimálne normy pre domácu reguláciu duševného vlastníctva a povinnosti týkajúce sa účinného presadzovania týchto noriem.

443. Jedenásta kapitola vymedzuje rozsah ochrany pre každé upravené právo duševného vlastníctva, stanovuje dobu ochrany a prostriedky na jej získanie, spresňuje formy spolupráce a stanovuje viaceré povinnosti zamerané na zabezpečenie primeranej právnej ochrany a presadzovania práv, na ktoré sa vzťahuje táto kapitola, prostredníctvom primeraných prostriedkov nápravy. Jedenásta kapitola na tento účel čiastočne využíva techniku (ktorá bola použitá aj v dohode TRIPS³³⁸) spočívajúcu v prebratí hmotnoprávných noriem týkajúcich sa duševného vlastníctva, ktoré sa nachádzajú v medzinárodných dohodách uzatvorených mimo rámca dohody EUSFTA.

444. Domnievam sa, že skutočnosť, že Jedenásta kapitola preberá časti dohody TRIPS, ako aj iné medzinárodné dohody uzatvorené mimo rámca WTO po nadobudnutí platnosti dohody TRIPS spolu s rozhodnutiami WTO namiesto toho, aby doslovne opakovala ich znenie³³⁹, nemôže ovplyvniť rozdelenie právomocí. Prameňom práv a povinností pre zmluvné strany dohody EUSFTA je tak či onak samotná dohoda EUSFTA. Poukazujem totiž na to, že použitie prebratia v dohode TRIPS nebránilo Súdnemu dvoru v tom, aby v rozsudku *Daiichi* dospel k záveru, že Európska únia má právomoc uzatvoriť túto dohodu.

445. Na rozdiel od Komisie preto neodlišujem ustanovenia Jedenástej kapitoly, ktorými sa preberajú iné medzinárodné dohody (alebo ich časti), od ustanovení, ktoré odkazujú na také dohody bez toho, aby stanovovali, že ich ustanovenia sú záväzné podľa dohody EUSFTA. Európska únia má podľa článku 207 ZFEÚ právomoc vymedzovať a uskutočňovať spoločnú obchodnú politiku. Môže to robiť prostredníctvom dojednávania a uzatvárania medzinárodných dohôd. Ciele spoločnej obchodnej politiky a vonkajšej činnosti vo všeobecnosti možno dosiahnuť mnohými prostriedkami, pričom nie všetky z nich nevyhnutne zakladajú právne záväzné povinnosti. Ako Súdny dvor konštatoval vo veci C-660/13 v súvislosti s memorandom o porozumení, „rozhodnutie o podpise nezáväznej dohody... tvorí súčasť činností tvorby politík Únie...“.³⁴⁰

446. Podľa môjho názoru sa závery, ku ktorým Súdny dvor dospel v rozsudku *Daiichi*³⁴¹, vzťahujú aj na Jedenástu kapitolu v rozsahu, v akom sa ňou preberá obsah dohody TRIPS, pokiaľ ide o práva duševného vlastníctva upravené touto kapitolou (teda autorské právo a práva súvisiace s autorským právom, patenty, ochranné známky, dizajny, topografie polovodičových obvodov, zemepisné označenia a ochrana nezverejnených informácií).

338 — Pozri napríklad článok 2.1 dohody TRIPS.

339 — Ako to tvorcovia dohody EUSFTA urobili napríklad v prípade podstatnej časti Desiatej kapitoly týkajúcej sa vládneho obstarávania: pozri bod 402 týchto návrhov.

340 — Rozsudok z 28. júla 2016, *Rada/Komisia* (C-660/13, EU:C:2016:616, bod 40). Pozri tiež body 102 a 111 (a tam citovanú judikatúru) návrhov, ktoré som predniesla v uvedenej veci (EU:C:2015:787).

341 — Rozsudok z 18. júla 2013, *Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520).

447. V zásade nevidím dôvod, prečo by sa malo dospieť k inému záveru, pokiaľ ide o ostatné ustanovenia týkajúce minimálnej úrovne ochrany duševného vlastníctva, za predpokladu, že tieto ustanovenia súvisia s ochranou a účinným presadzovaním hospodárskych záujmov vyplývajúcich z určitého práva duševného vlastníctva. Uskutočňovaná politika využíva minimálne normy ochrany hospodárskych záujmov, ktoré sa viažu k duševnému vlastníctvu, na podporu investícií, obmedzovanie prekážok obchodu, uľahčovanie medzinárodného obchodu a zabezpečenie určitej miery rovnosti podmienok hospodárskej súťaže. To všetko je súčasťou obchodnej politiky.

448. Hoci dohoda TRIPS sa nevzťahuje na práva k odrodám rastlín, domnievam sa, že príslušný pododdiel Jedenástej kapitoly (článok 11.35 dohody EUSFTA, v ktorom zmluvné strany opätovne potvrdzujú svoje záväzky vyplývajúce z Medzinárodného dohovoru na ochranu nových odrôd rastlín³⁴²) treba skúmať rovnako. Je to tak preto, lebo práva k odrodám rastlín sú majetkové práva: práva šľachtiteľa udeliť oprávnenie, pokiaľ ide o chránenú odrodu, okrem iného na výrobu alebo množenie, upravovanie na účely množenia, ponuku na predaj, predaj alebo iné uvedenie na trh, vývoz, dovoz a skladovanie.³⁴³

449. Chápem námietky voči výlučnej právomoci Európskej únie, pokiaľ ide o článok 61 dohody TRIPS. Zastávam však názor, že táto Jedenásta kapitola v skutočnosti nepreberá článok 61 dohody TRIPS. Znenie Jedenástej kapitoly výslovne neodkazuje na toto ustanovenie. Táto kapitola neobsahuje ani oddiel týkajúci sa trestnoprávných opatrení. V prípadoch, keď sa touto kapitolou preberá dohoda TRIPS, pokiaľ ide o určité práva duševného vlastníctva, domnievam sa, že tento krížový odkaz sa vzťahuje na „normy týkajúce sa dostupnosti, rozsahu a využitia práv duševného vlastníctva“ uvedené v časti II dohody TRIPS, a nie na ustanovenia časti III dohody TRIPS, ktoré upravujú „prostriedky na dodržiavanie práv duševného vlastníctva“. Jedenásta kapitola totiž obsahuje vlastný samostatný oddiel týkajúci sa presadzovania práv duševného vlastníctva (prostriedkami občianskeho práva).

450. Ustanovenia týkajúce sa transparentnosti, účinnej ochrany zaručených práv a presadzovania povinností sú neoddeliteľnou súčasťou spoločnej obchodnej politiky Európskej únie. Z tohto dôvodu sa domnievam, že časti Jedenástej kapitoly týkajúce sa presadzovania práv duševného vlastníctva prostriedkami občianskeho práva a opatrení na hraniciach tiež patria pod spoločnú obchodnú politiku.³⁴⁴ To isté platí pre ustanovenia, ako je článok 11.52, ktorý upravuje formy medzinárodnej spolupráce.³⁴⁵

451. Zdá sa však, že Jedenásta kapitola dohody EUSFTA upravuje aj *neobchodné* aspekty duševného vlastníctva.

452. Na rozdiel od dohody TRIPS³⁴⁶, článok 11.4 dohody EUSFTA (týkajúci sa ochrany poskytovanej pre autorské právo a práva súvisiace s autorským právom) preberá všetky práva a povinnosti stanovené v Bernskom dohovore. Zahŕňa teda aj článok 6 bis tohto dohovoru, ktorý chráni osobnostné práva. Samotný článok 6 bis odlišuje osobnostné práva od majetkových práv autora.

342 — Zbierka zmlúv Spojených národov, zv. 815, s. 89.

343 — Článok 14 Medzinárodného dohovoru na ochranu nových odrôd rastlín.

344 — Bolo uvedené, že článok 11.36.3 dohody EUSFTA jasne stanovuje, že Jedenásta kapitola nebráni zmluvným stranám v uplatňovaní svojich vnútroštátnych právnych predpisov a nevyžaduje, aby vykonali zmeny vo svojich existujúcich právnych predpisoch na účely uplatňovania práv duševného vlastníctva. Toto ustanovenie však vykladám tak, že jednoducho znamená, že na dodržiavanie Jedenástej kapitoly nie je nevyhnutné zmeniť existujúce právne predpisy týkajúce sa presadzovania práv duševného vlastníctva.

345 — Pozri rozsudok z 22. októbra 2013, *Komisia/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675).

346 — V prvej vete článku 9.1 dohody TRIPS sa uvádza, že členovia WTO musia dodržiavať ustanovenia článkov 1 až 21 Bernského dohovoru a jeho príloh. V druhej vete je však ďalej uvedené, že členovia WTO nebudú mať práva alebo záväzky podľa dohody TRIPS, pokiaľ ide o práva udelené podľa článku 6 bis Bernského dohovoru alebo o práva z tohto článku odvodené.

453. Článok 11.4 rovnako začleňuje do dohody EUSFTA celú Zmluvu WIPO o autorskom práve a Zmluvu WIPO o výkonoch a zvukových záznamoch. Článok 3 Zmluvy WIPO o autorskom práve vyžaduje, aby zmluvné strany uplatňovali ustanovenia článkov 2 až 6 Bernského dohovoru, ak ide o ochranu ustanovenú touto zmluvou. Článok 5 ods. 1 Zmluvu WIPO o výkonoch a zvukových záznamoch vymedzuje určité osobnostné práva výkonných umelcov.

454. Už som zdôraznila samostatnú a dôležitú úlohu, ktorú zohrávajú osobnostné práva.³⁴⁷ Táto úloha je v dohode EUSFTA jednoznačne uznaná. Také práva sú však rovnako jednoznačne neobchodné. Preto som dospela k záveru, že v rozsahu, v akom sa Jedenásta kapitola vzťahuje na neobchodné aspekty duševného vlastníctva, právomoc Európskej únie na uzatvorenie týchto častí uvedenej kapitoly nemôže byť založená na článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

455. Komisia sa nepokúsila argumentovať, že Európska únia má napriek tomu výlučnú vonkajšiu právomoc na základe jedného z dôvodov podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ.

456. Keďže osobnostné práva sú nezávislé od majetkových práv duševného vlastníctva³⁴⁸ (a uplatňujú sa spolu s nimi), domnievam sa, že také ustanovenia, aké sú obsiahnuté v Jedenástej kapitole dohody EUSFTA, v rozsahu, v akom sa vzťahujú na neobchodné aspekty práv duševného vlastníctva, možno považovať za nevyhnutné na dosiahnutie cieľov vnútorného trhu. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že (zatiaľ) nedošlo k harmonizácii osobnostných práv.³⁴⁹ Tieto aspekty Jedenástej kapitoly dohody EUSFTA preto patria do spoločnej právomoci Európskej únie a členských štátov, a to na základe článku 4 ods. 2 písm. a), článku 26 ods. 1, ako aj druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

Hospodárska súťaž a súvisiace záležitosti (Dvanásta kapitola dohody EUSFTA³⁵⁰)

Tvrdenia

457. Komisia tvrdí, že Dvanásta kapitola najmä podporuje a uľahčuje obchod s tovarom a službami medzi Európskou úniou a Singapurom. Cieľom tejto kapitoly je zakázať protisúťažné praktiky s cezhraničnými rozmermi, ktoré môžu brániť účinnému prístupu na trh alebo obmedzovať hospodárske prínosy liberalizácie obchodu, ktoré sa majú podľa dohody EUSFTA dosiahnuť. Dvanásta kapitola navyše nevedie k harmonizácii a výslovne odkazuje na vzťah medzi protisúťažným správaním a medzinárodným obchodom. Preto má priamy a bezprostredný účinok na obchod a v celom rozsahu patrí do výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Komisia tiež poukazuje na viaceré dohody WTO, ktoré zahŕňajú prvky týkajúce sa politiky v oblasti hospodárskej súťaže.

458. Ostatní *účastníci konania* neuviedli konkrétne tvrdenia v súvislosti s Dvanástou kapitolou.

347 — Pozri bod 437 týchto návrhov.

348 — Pozri bod 437 týchto návrhov.

349 — Pozri bod 109 týchto návrhov.

350 — Pozri body 92 až 97 prílohy k mojim návrhom.

Analýza

459. Súhlasím s Komisiou v tom, že z niektorých ustanovení dohôd WTO už vyplýva súvislosť medzi medzinárodným obchodom a politikou v oblasti hospodárskej súťaže.³⁵¹ Napriek tomu zatiaľ nebola prijatá komplexná politika WTO týkajúca sa hospodárskej súťaže a obchodu.³⁵²

460. Naproti tomu Dvanásta kapitola dohody EUSFTA má za cieľ komplexne upraviť škodlivé účinky na obchod medzi Európskou úniou a Singapurom, ktoré by mohli vyplývať z protisúťažného správania alebo praktík verejnoprávných alebo súkromnoprávných subjektov. Táto kapitola vyžaduje, aby každá zmluvná strana zachovala a presadzovala na svojom území komplexné právne predpisy, ktoré upravujú dohody medzi podnikmi, zneužitia dominantného postavenia a koncentrácie medzi podnikmi, ktorých výsledkom je podstatné obmedzenie hospodárskej súťaže alebo značné narušenie hospodárskej súťaže, pokiaľ majú vplyv na obchod medzi Európskou úniou a Singapurom.³⁵³ Zmluvné strany sa domnievajú, že tieto typy protisúťažného správania môžu oslabiť výhody liberalizácie obchodu, ktoré sa podľa dohody EUSFTA majú dosiahnuť, a to buď tým, že zabránia uplatňovaniu pravidiel týkajúcich sa prístupu na trh, alebo tým, že obmedzia ekonomické zisky, ktoré podniky jednej zmluvnej strany môžu očakávať na základe predaja svojich výrobkov alebo služieb na území druhej zmluvnej strany.³⁵⁴

461. Dvanásta kapitola tiež priamo súvisí s právnou úpravou obchodu, keďže jej cieľom je obmedziť narušenia hospodárskej súťaže vyplývajúce z možnosti každej zmluvnej strany zriadiť alebo zachovať verejné podniky alebo zveriť podnikom osobitné alebo výhradné práva³⁵⁵ a upravuje zakázané subvencie a iné subvencie³⁵⁶.

462. O tomto vzťahu medzi Dvanástou kapitolou a medzinárodným obchodom svedčí článok 12.7.2 dohody EUSFTA. Toto ustanovenie, ktorým sa tiež preberá článok 3 dohody SCM (týkajúci sa zakázaných subvencií),³⁵⁷ zakazuje poskytovanie určitých kategórií subvencií, „pokiaľ zmluvná strana poskytujúca subvenciu na žiadosť druhej zmluvnej strany nepreukáže, že predmetná subvencia nemá vplyv na obchod druhej zmluvnej strany a pravdepodobne takýto vplyv ani nebude mať“.³⁵⁸ Článok 12.8.1 dohody EUSFTA rovnako vyžaduje, aby zmluvné strany „vyvin[uli] čo najväčšie úsilie“ s cieľom vyriešiť narušenia hospodárskej súťaže spôsobené inými špecifickými subvenciami týkajúcimi sa obchodu s tovarom a službami, „pokiaľ majú alebo by mohli mať vplyv na obchod ktorejkoľvek zmluvnej strany“, a predchádzať takým narušeniam.

463. Skutočnosť, že Dvanásta kapitola do určitej miery harmonizuje pravidlá hospodárskej súťaže, neznamená, že jej cieľom je aproximovať právne predpisy členských štátov v tejto oblasti s cieľom zlepšiť fungovanie vnútorného trhu. Dvanásta kapitola naopak rozširuje platnosť niektorých základných pravidiel a zásad práva EÚ v oblasti hospodárskej súťaže na Singapur s cieľom upraviť obchod s tovarom a službami s touto treťou krajinou.³⁵⁹ K týmto pravidlám patria články 101 a 102 ZFEÚ, ktoré upravujú dohody alebo zosúladené postupy medzi podnikmi a zneužívanie ich

351 — Jasným príkladom je dohoda SCM, ktorá je uvedená v prílohe 1A k Dohode o založení WTO a dopĺňa článok XVI dohody GATT (podľa článkov 12.5 a 12.7 dohody EUSFTA sú ustanovenia dohody EUSFTA týkajúce sa subvencií založené na dohode SCM). Účelom dohody SCM je zakázať a upraviť poskytovanie subvencií podnikom spôsobom, ktorý môže narušiť hospodársku súťaž v prospech domácej produkcie, a upraviť opatrenia, ktoré môžu členovia WTO prijať na vyrovnanie účinku subvencií.

352 — Skoré iniciatívy v rámci WTO týkajúce sa potreby mnohostranného rámca na zvýšenie prínosu politiky v oblasti hospodárskej súťaže pre medzinárodný obchod a rozvoj a pre lepšiu technickú pomoc a vytváranie kapacít v tejto oblasti nevyústili do rokovaní o práve hospodárskej súťaže na pôde WTO. Pozri dokument *Working Group on the Interaction between Trade and Competition Policy (WGTC) – History, Mandates and Decisions*, dostupný na: www.wto.org/english/tratop_e/comp_e/history_e.htm#cancun, a dokument *The July 2004 package*, dostupný na: www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_package_july04_e.htm.

353 — Články 12.1.2 a 12.2 dohody EUSFTA.

354 — Pozri poslednú vetu článku 12.1.1 dohody EUSFTA.

355 — Článok 12.3 dohody EUSFTA.

356 — Články 12.5 až 12.8 dohody EUSFTA a príloha 12-A k dohode EUSFTA.

357 — Pozri článok 12.7.1 dohody EUSFTA.

358 — Článok 12.7.2 druhý pododsek dohody EUSFTA.

359 — Pozri analogicky rozsudok z 22. októbra 2013, *Komisija/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, body 66 a 67).

dominantného postavenia na trhu, spolu s nariadením Rady č. 139/2004 o kontrole koncentrácií medzi podnikmi.³⁶⁰ Ustanovenia dohody EUSFTA rovnako odzrkadľujú článok 106 ZFEÚ (ktorý sa týka verejnoprávných podnikov, podnikov, ktorým členské štáty priznávajú osobitné alebo výlučné práva, a podnikov poverených poskytovaním služieb všeobecného hospodárskeho záujmu) a články 107 až 109 ZFEÚ (ktorých cieľom je zabrániť narušovaniu hospodárskej súťaže spôsobenému štátnou pomocou).

464. Je pravda, že Dvanásta kapitola obsahuje aj ustanovenia týkajúce sa spolupráce a koordinácie v oblasti presadzovania práva, ochrany obchodného tajomstva a iných dôverných informácií, konzultácií medzi zmluvnými stranami týkajúcimi sa hospodárskej súťaže a vylúčenia uplatnenia Pätnástej kapitoly (Urovnávanie sporov) a Šestnástej kapitoly (Mediácia) na záležitosti vyplývajúce z Dvanástej kapitoly (s výnimkou článku 12.7 dohody EUSFTA, ktorý sa týka zakázaných subvencií). Všetky tieto ustanovenia dopĺňajú hlavné hmotnoprávne povinnosti stanovené v Dvanástej kapitole. Preto nemajú nijaký vplyv na môj záver, že cieľom Dvanástej kapitoly je podporovať, uľahčovať alebo upravovať obchod, a teda táto kapitola má priamy a bezprostredný účinok na obchod s tovarom a službami.

465. Pokiaľ ide o ustanovenie týkajúce sa transparentnosti v oblasti subvencií týkajúcich sa obchodu s tovarom a poskytovania služieb (článok 12.9 dohody EUSFTA), odkazujem na svoju analýzu Štrnástej kapitoly a ustanovení iných kapitol súvisiacich s transparentnosťou.³⁶¹

466. Preto som dospela k záveru, že Dvanásta kapitola v celom rozsahu patrí do výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov (Siedma kapitola dohody EUSFTA³⁶²) a obchod a trvalo udržateľný rozvoj (Trinásta kapitola dohody EUSFTA³⁶³)

Tvrdenia

Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov

467. Komisia tvrdí, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti so Siedmou kapitolou na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ. Na jednej strane táto kapitola vyžaduje odstránenie alebo obmedzenie prekážok obchodu (tak ciel, ako aj neobchodných prekážok) a investícií a vyžaduje regulačné zblížovanie s cieľom uľahčiť obchod. Na druhej strane je tiež prepojená s priamymi zahraničnými investíciami: bráni zmluvným stranám v tom, aby vyžadovali vytváranie partnerstiev s miestnymi spoločnosťami.

468. Parlament a Rada neuviedli konkrétne tvrdenia v súvislosti so Siedmou kapitolou.

469. Niektoré členské štáty tvrdia, že cieľom Siedmej kapitoly je znížiť emisie skleníkových plynov podporovaním výroby energie z obnoviteľných zdrojov, a preto táto kapitola súvisí skôr s politikou v oblasti životného prostredia (článok 191 ZFEÚ) než so spoločnou obchodnou politikou.

360 — Nariadenie z 20. januára 2004 (nariadenie ES o fúziách) (Ú. v. EÚ L 24, 2004, s. 1; Mim. vyd. 08/003, s. 40).

361 — Pozri body 508 až 513 týchto návrhov.

362 — Pozri body 13 až 18 prílohy k mojim návrhom.

363 — Pozri body 98 až 112 prílohy k mojim návrhom.

Obchod a trvalo udržateľný rozvoj

470. Komisia tvrdí, že podľa článku 3 ods. 1 písm. e) a článku 207 ods. 1 ZFEÚ patrí Trinásta kapitola v celom rozsahu do výlučnej právomoci Európskej únie. Právomoc v súvislosti so spoločnou obchodnou politikou nie je obmedzená na prijímanie nástrojov, ktoré majú vplyv len na tradičné aspekty vonkajšieho obchodu. Rozdiely v úrovniach environmentálnej a pracovnej ochrany medzi štátmi môžu mať priamy a bezprostredný účinok na medzinárodný obchod a investície. Nižšia úroveň ochrany v jednej zo zmluvných strán môže podporovať obchod a investície na jej území. Naopak, environmentálne a pracovné normy sa môžu stať skrytými prekážkami obchodu. Ako vyplýva okrem iného z článku 13.1.1 dohody EUSFTA, táto dohoda je zameraná na rozvoj a podporu medzinárodného obchodu spôsobom, ktorý bude prispievať k trvalo udržateľnému rozvoju, ktorý zahŕňa hospodársky rozvoj, sociálny rozvoj a ochranu životného prostredia.

471. Komisia tvrdí, že Trinásta kapitola nemá za cieľ vytvoriť nové hmotnoprávne povinnosti týkajúce sa pracovnej a environmentálnej ochrany, ale len opätovne potvrdzuje niektoré jestvujúce medzinárodné záväzky. Jej účelom je zaručiť, aby podmienky obchodu a investovania neboli nepriaznivo ovplyvnené v dôsledku rôznych úrovní ochrany.

472. Komisia sa domnieva, že medzi Trinástou kapitolou na jednej strane a článkom 3 ods. 5 ZEÚ a článkom 21 ods. 2 ZFEÚ na druhej strane neexistuje rozpor. Článok 3 ods. 5 ZEÚ vyžaduje, aby Európska únia začlenila otázky súvisiace s „trvalo udržateľn[ým] rozvoj[om] Zeme“ a „voľn[ým] a spravodliv[ým] obchod[om]“ do svojej spoločnej obchodnej politiky. Článok 21 ods. 2 ZFEÚ tiež zahŕňa viaceré ciele týkajúce sa trvalo udržateľného rozvoja.

473. Pokiaľ ide o konkrétne ustanovenia Trinástej kapitoly, Komisia osobitne tvrdí, že skutočnosť, že článok 13.3.3 dohody EUSFTA obsahuje záväzok účinne vykonávať určité zásady týkajúce sa základných práv pri práci, neodôvodňuje záver, že členské štáty by sa mali podieľať na uzatváraní dohody EUSFTA. Toto ustanovenie nestanovuje konkrétny spôsob, akým Singapur a členské štáty musia zaručiť účinné vykonávanie dohovorov Medzinárodnej organizácie práce (ďalej len „MOP“), ktoré ratifikovali. Okrem toho článok 13.6.2 a článok 13.8 písm. a) dohody EUSFTA len opätovne potvrdzujú už prijaté záväzky. Iné ustanovenia [ako napríklad článok 13.8 písm. b) až písm. d)] majú za cieľ zabrániť dôsledkom spočívajúcim v narušení medzinárodného obchodu, a preto sú nerozlučne späté s medzinárodným obchodom.

474. Parlament v podstate súhlasí s Komisiou.

475. Rada a niekoľko členských štátov zastávajú názor, že hoci Trinásta kapitola súvisí s obchodom, tiež upravuje súvisiace neobchodné aspekty práce, ochrany životného prostredia a rybolovu a jej cieľom je podporovať pracovnú a environmentálnu ochranu, ako aj ochranu morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva. Tieto ustanovenia Trinástej kapitoly preto nemôžu byť založené na článku 207 ZFEÚ. Rada tiež tvrdí, že články 13.3.3 a 13.3.4 dohody EUSFTA majú za následok minimálnu harmonizáciu právnych predpisov členských štátov v oblastiach, v ktorých ju Zmluva vylučujú. Ak by tieto ustanovenia boli súčasťou spoločnej obchodnej politiky, boli by nezlučiteľné s článkom 207 ods. 6 ZFEÚ.

476. Rada a niekoľko členských štátov navyše tvrdia, že Trinásta kapitola je jasne oddelená od zvyšku dohody. Svedčí o tom najmä osobitný systém urovnávania sporov, ktorý sa vzťahuje na uvedenú kapitolu.³⁶⁴

364 — Článok 13.17 dohody EUSFTA.

477. Napokon Rada tvrdí, že výlučná právomoc Európskej únie uzatvoriť záväzky týkajúce sa obchodu s produktmi rybníctva stanovené v článku 13.8 dohody EUSFTA vyplýva skôr z článku 3 ods. 1 písm. d) ZFEÚ (ochrana morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva) než z článku 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ (spoločná obchodná politika). Primárnym cieľom článku 13.8 je zaistiť ochranu a riadenie populácií rýb trvalo udržateľným spôsobom, a nie uľahčiť, regulovať alebo upraviť obchod.

Analýza

Obchod a súvisiace neobchodné ciele: všeobecné zásady

478. Spoločná obchodná politika sa musí vykonávať s prihliadnutím na zásady a ciele vonkajšej činnosti Európskej únie³⁶⁵, ktoré zahŕňajú vypracovanie „medzinárodných opatrení na zachovávanie a zlepšovanie kvality životného prostredia a trvalo udržateľného hospodárstva so svetovými prírodnými zdrojmi s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj“.³⁶⁶ Preto súhlasím s Komisiou v tom, že úrovne ochrany životného prostredia sú prepojené s medzinárodným obchodom. Výrazné rozdiely môžu narušiť hospodársku súťaž a obchod; nízka úroveň ochrany na jednom trhu môže mať za následok konkurenčné výhody pre domáce podniky, a teda priťahovať zahraničné investície na úkor trhov s vyššou úrovňou ochrany. Naopak normy na ochranu životného prostredia možno zneužiť na dosiahnutie protekcionistických cieľov.³⁶⁷ Z týchto dôvodov podpora trvalo udržateľného rozvoja patrí k cieľom uvedeným v preambule Dohody o založení WTO.³⁶⁸ Podobné úvahy možno uplatniť na vzťah medzi pracovnou ochranou a medzinárodným obchodom.

479. Skutočnosť, že spoločná obchodná politika môže sledovať aj neobchodné ciele, však neznamená, že Siedma a Trinásta kapitola automaticky patria do pôsobnosti článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

480. Súdny dvor už poskytol určité usmernenia, pokiaľ ide o to, ako sa majú odlišiť opatrenia patriace do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky (keďže ich účelom je najmä podporovať, uľahčovať alebo upravovať obchodné vzťahy, a teda majú na ne priamy a bezprostredný účinok)³⁶⁹ od opatrení týkajúcich sa politik Európskej únie v oblasti životného prostredia alebo v sociálnej oblasti.

481. Súdny dvor uznal, že akty EÚ, ktoré tiež sledujú ciele, ktoré nie sú čisto ekonomické (napríklad sociálne, environmentálne alebo humanitárne ciele), môžu patriť do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky.³⁷⁰ Medzinárodné dohody posudzované v každej veci sa však týkali nástrojov obchodnej politiky: v stanovisku 1/78 išlo o obchodné dojednania o hromadení zásob, vo veci 45/86 o udeľovanie colných preferencií, vo veci C-62/88 o (podmienečný) dovoz poľnohospodárskych výrobkov a vo veci C-281/01 o požiadavky na označovanie (teda o technické prekážky obchodu). Všetky tieto nástroje majú priamy a bezprostredný účinok na obchod s predmetnými výrobkami alebo službami.

365 — Článok 207 ods. 1 posledná veta ZFEÚ.

366 — Článok 21 ods. 2 písm. f) ZEÚ. Pozri tiež článok 3 ods. 5 ZEÚ a článok 11 ZFEÚ. V tomto poslednom uvedenom ustanovení sa uvádza, že požiadavky ochrany životného prostredia musia byť „začlenené do vymedzenia a uskutočňovania politik Únie a činností, a to predovšetkým s ohľadom na podporu trvalo udržateľného rozvoja“.

367 — V článku 13.1.3 dohody EUSFTA sú vyjadrené obe možnosti.

368 — Tento cieľ bol tiež relevantný najmä pre výklad doložky o všeobecných výnimkách, ktorá sa nachádza v článku XX dohody GATT z roku 1994, podaný Odvolacím orgánom. Pozri napríklad správu Odvolacieho orgánu s názvom *Spojené štáty – Zákaz dovozu určitých kreviet a výrobkov z kreviet*, WT/DS58/AB/R, prijatú 6. novembra 1998, DSR 1998:VII, s. 2755, body 129 až 131 a 152 až 155, a správu Odvolacieho orgánu s názvom *India – Určité opatrenia týkajúce sa solárnych článkov a solárnych modulov*, WT/DS456/AB/R, prijatá 14. októbra 2016, zatiaľ neuverejnená, bod 5.72.

369 — Pozri rozsudok z 22. októbra 2013, *Komisia/Rada* (C-137/12, EU:C:2013:675, bod 57 a tam citovanú judikatúru).

370 — Pozri najmä stanovisko 1/78 (Medzinárodná dohoda o prírodnom kaučuku) zo 4. októbra 1979 (EU:C:1979:224) a rozsudky z 26. marca 1987, *Komisia/Rada* (45/86, EU:C:1987:163), z 29. marca 1990, *Grécko/Rada* (C-62/88, EU:C:1990:153), a z 12. decembra 2002, *Komisia/Rada* (C-281/01, EU:C:2002:761).

482. Naproti tomu, medzinárodné dohody, ktoré sa špecificky netýkajú obchodu, nepatria pod spoločnú obchodnú politiku, aj keď nepriamo súvisia s obchodom. V stanovisku 2/00 Súdny dvor vzal do úvahy skutočnosť, že pravidlá týkajúce sa pohybu živých modifikovaných organizmov obsiahnuté v Kartagenskom protokole o biologickej bezpečnosti pripojenom k Dohovoru o biologickej diverzite neboli obmedzené na pohyb na obchodné účely. Preto dospel k záveru, že hlavným účelom alebo hlavnou zložkou tohto protokolu nebola spoločná obchodná politika, ale ochrana životného prostredia.³⁷¹ Súdny dvor vo veci C-411/06³⁷² tiež potvrdil, že cieľom nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 zo 14. júna 2006 o preprave odpadu³⁷³ nebolo určiť vlastnosti, ktoré musí mať odpad, aby mohol byť predmetom voľného pohybu v rámci vnútorného trhu alebo v rámci obchodnej výmeny s tretími krajinami, ale všeobecnejšie stanoviť harmonizovaný systém postupov, ktorými je možné pohyb odpadu obmedziť na účely zaručenia ochrany životného prostredia.³⁷⁴ Toto nariadenie bolo preto platne založené na ustanoveniach Zmluvy týkajúcich sa ochrany životného prostredia.

483. Vzhľadom na vyššie uvedené preskúmanie, či Siedma a Trinásta kapitola ako celok patria pod spoločnú obchodnú politiku.

Necolné prekážky obchodu a investícií do výroby energie z obnoviteľných zdrojov

484. Cieľom Siedmej kapitoly dohody EUSFTA je chrániť životné prostredie (a nepriamo aj zdravie ľudí) „podporova[ním], rozvíja[ním] a zvyšova[ním] výrobu energie z obnoviteľných a udržateľných nefosílnych zdrojov“, a tým znižovať emisie skleníkových plynov.³⁷⁵ Rozsah jej pôsobnosti je však obmedzený na opatrenia, ktoré „môžu ovplyvniť obchod a investície medzi zmluvnými stranami“ súvisiace s výrobou zelenej energie.³⁷⁶ Posúdenie otázky, či Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti s touto kapitolou na základe článku 207 ods. 1 ZFEÚ, závisí od toho, či má táto kapitola v podstate za cieľ podporovať, uľahčovať alebo upravovať obchod, a teda či má priamy a bezprostredný účinok na obchod.³⁷⁷

485. Podľa môjho názoru je to tak.

486. Ustanovenia nachádzajúce sa v Siedmej kapitole sa týkajú predovšetkým regulácie nástrojov obchodnej politiky a odstraňovania prekážok obchodu a investícií. Predmetom článku 7.4 je odstránenie prekážok obchodu a investícií, ktoré môžu brániť výrobe zelenej energie, a preto tento článok napríklad zakazuje „požiadavky na miestny obsah“ a povinné vytváranie partnerstiev s miestnymi spoločnosťami.³⁷⁸ Článok 7.5 dohody EUSFTA má rovnako za cieľ odstrániť technické prekážky obchodu s výrobkami na výrobu zelenej energie. Podľa ustálenej judikatúry medzinárodné záväzky, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby technické predpisy a normy a postupy posudzovania zhody nevytvárali zbytočné prekážky medzinárodného obchodu, patria do pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky.³⁷⁹ Články 7.6 a 7.7 dohody EUSFTA (týkajúce sa výnimiek, resp. vykonávania a spolupráce) dopĺňajú ostatné záväzky vyplývajúce zo Siedmej kapitoly, a preto nie sú rozhodujúce pri určovaní, či táto kapitola patrí pod spoločnú obchodnú politiku.

371 — Stanovisko 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, bod 40).

372 — Rozsudok z 8. septembra 2009, *Komisia/Parlament a Rada* (C-411/06, EU:C:2009:518).

373 — Ú. v. EÚ L 190, 2006, s. 1.

374 — Rozsudok z 8. septembra 2009, *Komisia/Parlament a Rada* (C-411/06, EU:C:2009:518, bod 72).

375 — Článok 7.1 dohody EUSFTA.

376 — Článok 7.3 dohody EUSFTA.

377 — Pozri najmä bod 103 týchto návrhov.

378 — Článok 7.4 písm. a) a b) dohody EUSFTA.

379 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 33). Súdny dvor uviedol toto konštatovanie v súvislosti s dohodou TBT, ktorá sa vzťahuje najmä na technické predpisy a normy a postupy posudzovania zhody s technickými predpismi a normami.

487. Z toho vyplýva, že Siedma kapitola má za cieľ upraviť a uľahčiť obchod týkajúci sa výroby zelenej energie, a teda má priamy a bezprostredný účinok na obchod. Táto kapitola preto v celom rozsahu patrí do výlučnej právomoci Európskej únie podľa článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

488. Na tomto závere nič nemení tvrdenie jedného z členských štátov, že Siedma kapitola môže ohroziť právo každého členského štátu podľa článku 194 ods. 2 druhého pododseku ZFEÚ určiť podmienky pre využívanie svojich energetických zdrojov, jeho voľbu medzi rôznymi zdrojmi energie a všeobecnú štruktúru jeho zásobovania. Ako vyplýva z jeho znenia, jediným účelom článku 194 ods. 2 ZFEÚ je objasniť rozsah právomoci Európskej únie na prijímanie legislatívnych aktov, ktorými sa vykonáva politika v oblasti energetiky. Preto nemôže obmedziť samostatnú pôsobnosť spoločnej obchodnej politiky vymedzenú v článku 207 ods. 1 ZFEÚ.

Obchod a trvalo udržateľný rozvoj

489. Niektoré ustanovenia Trinástej kapitoly majú jednoznačne priamu a bezprostrednú súvislosť s reguláciou obchodu. Článok 13.6.4 dohody EUSFTA osobitne upravuje problematiku skrytých obmedzení obchodu, ktoré môžu vyplynúť z opatrení na vykonávanie mnohostranných environmentálnych dohôd. Účelom článku 13.12 dohody EUSFTA je v podstate tiež zabrániť tomu, aby zmluvná strana ovplyvnila obchod alebo investície tým, že upustí alebo sa inak odchyľuje od svojich právnych predpisov v oblasti životného prostredia a práce alebo nebude účinne uplatňovať tieto právne predpisy. Ďalšími príkladmi sú článok 13.11.1 dohody EUSFTA, ktorého cieľom je konkrétne uľahčiť a podporiť obchod s environmentálnym tovarom a službami a investície do nich, a článok 13.11.2, v ktorom sa zmluvné strany dohodli, že budú venovať osobitnú pozornosť uľahčovaniu odstraňovania prekážok obchodu a investícií týkajúcich sa tovaru a služieb, ktoré sú šetrné voči klíme.

490. Napriek deklarovanému zámeru zmluvných strán neharmonizovať pracovné alebo environmentálne normy (článok 13.1.4 dohody EUSFTA) však značný počet ustanovení Trinástej kapitoly *neukladá nijakú formu podmienenosti obchodu* (tým, že by umožňovali druhej zmluvnej strane zaviesť obchodné sankcie v prípade ich nedodržania alebo by podmieňovali konkrétnu obchodnú výhodu dodržiavaním pracovných alebo environmentálnych noriem) ani *inak neupravuje využívanie nástrojov obchodnej politiky* ako prostriedku na podporu trvalo udržateľného rozvoja.

491. Články 13.3.1, 13.3.3, 13.4, 13.6.2 a 13.6.3 dohody EUSFTA teda v podstate majú za cieľ dosiahnuť, aby v Európskej únii a Singapure platili minimálne normy týkajúce sa pracovnej a environmentálnej ochrany *bez ohľadu* na ich možný vplyv na obchod. Tieto ustanovenia preto jednoznačne vybočujú z pôsobnosti spoločnej obchodnej politiky. Na rozdiel od ustanovení o „základných prvkoch“ nachádzajúcich sa v niektorých medzinárodných obchodných dohodách EÚ,³⁸⁰ ktoré ukládajú povinnosť dodržiavať demokratické zásady a ľudské práva, porušenie pracovných a environmentálnych noriem, ktoré je spomenuté v týchto ustanoveniach dohody EUSFTA, nepriznáva druhej zmluvnej strane právo pozastaviť obchodné výhody vyplývajúce z dohody EUSFTA. Články 13.16 a 13.17 dohody EUSFTA nedovoľujú zmluvnej strane pozastaviť obchodné úľavy poskytované druhej zmluvnej strane, ak si táto druhá zmluvná strana neplní záväzky podľa Trinástej kapitoly.³⁸¹ Okrem toho na rozdiel od osobitných stimulačných opatrení pre trvalo udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných podľa takzvaného systému VSP+³⁸², navyše tieto ustanovenia nemajú za cieľ poskytnúť Singapuru obchodné úľavy, pokiaľ spĺňa tieto normy.

380 — Pozri napríklad článok 1 Dohody o obchode medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Kolumbiou a Peru na strane druhej (Ú. v. EÚ L 354, 2012, s. 3).

381 — Skupina expertov má v zmysle článku 13.17 dohody EUSFTA len mandát „predložiť... správu obsahujúcu odporúčania“. Pozri tiež body 523 až 535 týchto návrhov.

382 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012 z 25. októbra 2012, ktorým sa uplatňuje systém všeobecných colných preferencií a zrušuje nariadenie Rady (ES) č. 732/2008 (Ú. v. EÚ L 303, 2012, s. 1), články 9 až 16.

492. Predmetom článku 13.8 dohody EUSFTA je „obchod s produktmi rybárstva“. Uznávam, že povinnosť zaviesť účinné opatrenia na boj proti nezákonnému, nenahlásenému a neregulovanému rybolovu stanovená v článku 13.8 písm. b) môže viesť okrem iného k prijatiu nástrojov obchodnej politiky alebo zahrňať činnosť zameranú na odstránenie využívania takých nástrojov (napríklad subvencií, ktoré prispievajú k prekročeniu rybolovných kvót a nadmernej kapacity a sú spojené s nezákonným, nenahláseným a neregulovaným rybolovom). V tomto ustanovení sú tiež spomenuté príklady takých opatrení.

493. Naproti tomu, ostatné písmená článku 13.8 dohody EUSFTA v podstate majú za cieľ prispievať k tomu, aby zmluvné strany chránili a riadili populácie rýb trvalo udržateľným spôsobom. Napríklad článok 13.8 písm. a) dohody EUSFTA vyžaduje, aby zmluvné strany všeobecne rešpektovali dlhodobé ochranné opatrenia a trvalo udržateľné využívanie populácií rýb, ako sú vymedzené v medzinárodných nástrojoch, ktoré zmluvné strany ratifikovali, a presadzovali zásady Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo a príslušné nástroje OSN, ktoré sa týkajú týchto otázok. Dodržiavanie týchto noriem nie je predpokladom získania obchodných výhod. Porušenie týchto záväzkov tiež nemôže viesť k pozastaveniu obchodných úľav podľa dohody EUSFTA.³⁸³ Článok 13.8 písm. c) a d) dohody EUSFTA rovnako nie sú priamo a bezprostredne spojené s medzinárodným obchodom. Preto nepatria pod spoločnú obchodnú politiku.

494. Aké dôsledky z toho vyplývajú pre otázku právomoci?

495. Podľa môjho názoru článok 3 ods. 5 a článok 21 ZEÚ, ako aj články 9 a 11 ZFEÚ, na ktoré sa odvoláva Komisia, nie sú relevantné pre vyriešenie otázky právomoci. Účelom týchto ustanovení je stanoviť požiadavku, aby Európska únia vo svojich politikách a činnostiach prispievala k dosahovaniu určitých cieľov. Nemôžu ovplyvniť pôsobnosť spoločnej obchodnej politiky stanovenej v článku 207 ZFEÚ. Z toho istého dôvodu je nepodstatné, či – ako tvrdí Komisia – základné práva, na ktoré odkazuje článok 13.3.3 dohody EUSFTA, sú zlučiteľné so všeobecnými pracovnými normami, ktoré chráni Charta základných práv Európskej únie. Toto tvrdenie sa týka obsahovej zlučiteľnosti dohody EUSFTA so základnými právami. Nemôže zmeniť rozsah právomoci Európskej únie.³⁸⁴

496. Nesúhlasím ani s tvrdením Komisie, že články 13.3.3 a 13.6.2 dohody EUSFTA v podstate nemajú „dostatočne normatívny charakter“ na to, aby sa zohľadnili pri skúmaní rozdelenia právomoci medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o Trinástu kapitolu. Komisia sa v tejto súvislosti odvoláva na vec C-377/12³⁸⁵, v ktorej Súdny dvor rozhodol, že ustanovenia Rámcovej dohody o partnerstve a spolupráci medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Filipínskou republikou na strane druhej³⁸⁶ týkajúce sa readmisie, dopravy a životného prostredia „neobsahujú povinnosti takého rozsahu, aby bolo možné domnievať sa, že by predstavovali ciele odlišné od cieľov rozvojovej spolupráce, ktoré by neboli ani sekundárne, ani nepriame v porovnaní s cieľmi rozvojovej spolupráce“³⁸⁷. Keďže migrácia, doprava a životné prostredie *sú neoddeliteľnou súčasťou rozvojovej politiky Európskej únie*, požiadavka, aby dohoda o rozvojovej spolupráci, ktorá zahrňa tieto záležitosti, bola založená na iných častiach Zmlúv, ako je ustanovenie týkajúce sa rozvojovej politiky, by v praxi zbavila obsahu právomoc a postup, ktoré stanovuje toto ustanovenie.³⁸⁸ Naproti tomu, základné práva pri práci ani normy ochrany životného prostredia nie sú neoddeliteľnou súčasťou spoločnej obchodnej politiky. Vec C-377/12 preto neposlúži pri skúmaní Trinástej kapitoly dohody EUSFTA.

383 — Pozri články 13.16 a 13.17 dohody EUSFTA a bod 490 týchto návrhov.

384 — Toto stanovisko potvrdzuje článok 51 ods. 2 Charty, ktorý stanovuje, že Charta nerozširuje rozsah pôsobnosti práva EÚ nad rámec právomocí Európskej únie, ani nezakladá žiadnu novú právomoc ani úlohu pre Európsku úniu, ani nemeňte právomoci a úlohy vymedzené v Zmluvách.

385 — Rozsudok z 11. júna 2014, *Komisia/Rada* (C-377/12, EU:C:2014:1903).

386 — Únia je zmluvnou stranou tejto dohody na základe rozhodnutia Rady 2012/272/EÚ zo 14. mája 2012 (Ú. v. EÚ L 134, 2012, s. 3).

387 — Rozsudok z 11. júna 2014, *Komisia/Rada* (C-377/12, EU:C:2014:1903, bod 59).

388 — Rozsudok z 11. júna 2014, *Komisia/Rada* (C-377/12, EU:C:2014:1903, body 38 a 49 a tam citovaná judikatúra).

497. Podľa môjho názoru má Trinásta kapitola štyri zložky. Prvá zložka zahŕňa ustanovenia, ktoré patria pod spoločnú obchodnú politiku. Druhá zložka zahŕňa ustanovenia týkajúce sa noriem v oblasti ochrany práce a tretiu zložku tvoria ustanovenia týkajúce sa noriem v oblasti ochrany životného prostredia. Štvrtá zložka sa týka ochrany a riadenia populácií rýb trvalo udržateľným spôsobom.

498. Žiadnu z týchto zložiek nemožno považovať len za potrebný doplnok na zabezpečenie účinnosti ostatných zložiek dohody EUSFTA alebo Trinástej kapitoly a tiež nemožno konštatovať, že tieto zložky majú mimoriadne obmedzenú pôsobnosť. Najmä nemôžem súhlasiť s tvrdením Komisie, že článok 13.6.2 dohody EUSFTA (ktorý vyžaduje účinné vykonávanie mnohostranných environmentálnych dohôd, ktorých sú Európska únia a Singapur zmluvnou stranou) neukladá zmluvným stranám nijaký nový medzinárodný záväzok. Je pravda, že toto ustanovenie len odkazuje na už jestvujúce mnohostranné záväzky zmluvných strán týkajúce sa ochrany životného prostredia. Má však za následok, že tieto záväzky sú začlenené do dohody EUSFTA, a preto sa uplatňujú vo vzťahu medzi Európskou úniou a Singapurom *na základe dohody EUSFTA*. Článok 13.6.2 teda jednoznačne ukladá zmluvným stranám nový záväzok, ktorý je vymožitelný v súlade s dohodou EUSFTA.

499. Z toho vyplýva, že rozhodnutie Európskej únie prijať záväzky v rámci každej z týchto štyroch zložiek musí spočívať na inom právnom základe.

500. Pokiaľ ide o prvú zložku, výlučná právomoc Európskej únie vyplýva z článku 3 ods. 1 písm. e) a článku 207 ods. 1 ZFEÚ. V súlade s článkom 3 ods. 1 písm. d) ZFEÚ a článkom 43 ods. 2 ZFEÚ³⁸⁹ štvrtá zložka patrí do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa ochrany morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva.

501. Naproti tomu, druhá a tretia zložka v zásade patrí do spoločnej právomoci Európskej únie.

502. Ustanovenia týkajúce sa noriem v oblasti pracovnej ochrany (druhá zložka) možno považovať za nevyhnutné na dosiahnutie cieľov sociálnej politiky uvedených v článku 151 ZFEÚ, ktoré sa týkajú najmä cieľov vymenovaných v článku 153 ods. 1 písm. a), b) a c) ZFEÚ (zlepšovanie pracovného prostredia s ohľadom na ochranu zdravia a bezpečnosti pracovníkov, pracovné podmienky a sociálne zabezpečenie a sociálna ochrana pracovníkov). Európska únia má preto spoločnú právomoc v súvislosti s touto zložkou na základe článku 4 ods. 2 písm. b), článku 151 a článku 153 ods. 1 ZFEÚ, ako aj druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ.

503. Pokiaľ ide o ustanovenia týkajúce sa noriem v oblasti ochrany životného prostredia (tretia zložka), stačí poznamenať, že Európska únia má podľa článku 191 ods. 1 ZFEÚ právomoc uskutočňovať politiku v oblasti životného prostredia zameranú na udržiavanie, ochranu a zlepšovanie kvality životného prostredia. Vonkajšia právomoc Európskej únie na uskutočňovanie politik v oblasti životného prostredia, ktorá vyplýva tak z článku 191 ods. 4 ZFEÚ³⁹⁰, ako aj z prvého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ, je právomocou, ktorú Európska únia v súlade s článkom 4 ods. 2 písm. e) ZFEÚ vykonáva spoločne s členskými štátmi.

504. Komisia netvrdí, že Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc v súvislosti s druhou a tretou zložkou na základe článku 3 ods. 2 ZFEÚ. Súdnemu dvoru preto neprináleží skúmať, či sa na tieto zložky prípadne môže uplatniť tretí dôvod podľa tohto ustanovenia.³⁹¹

389 — Článok 43 ods. 2 ZFEÚ predstavuje právny základ na prijímanie ustanovení potrebných najmä na uskutočňovanie spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva, na ktorú odkazuje článok 3 ods. 1 písm. d) ZFEÚ.

390 — Článok 191 ods. 4 ZFEÚ priznáva Európskej únii právomoc uzatvárať s tretími krajinami dohody upravujúce spoluprácu týkajúcu sa životného prostredia v oblastiach, v ktorých má právomoc.

391 — Pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. septembra 2014, *Komisia/Rada* (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 75).

Transparentnosť a administratívne a súdne preskúmanie všeobecne záväzných opatrení (Štrnásta kapitola dohody EUSFTA³⁹² a súvisiace ustanovenia iných kapitol³⁹³)

Tvrdenia

505. Komisia tvrdí, že Štrnásta kapitola patrí do výlučnej právomoci Európskej únie týkajúcej sa spoločnej obchodnej politiky, lebo: i) cieľom tejto kapitoly je uľahčiť obchod a investície, ii) jej ustanovenia sa uplatnia len v súvislosti s opatreniami týkajúcimi sa záležitostí upravených inými kapitolami dohody EUSFTA a iii) cieľom týchto ustanovení je ozrejmiť a zlepšiť existujúce ustanovenia dohôd WTO, najmä článok X dohody GATT z roku 1994. Okrem toho tieto ustanovenia tiež vyjadrujú základné úvahy týkajúce sa spravodlivého procesu, ktoré sú súčasťou všeobecných zásad práva EÚ.

506. Parlament ani Rada sa konkrétne nevyjadrili ku Štrnáskej kapitole.

507. Stanovisko ku Štrnáskej kapitole zaujalo málo členských štátov. Na jednej strane uviedli, že Štrnásta kapitola sa týka výkonu vnútroštátnej správy, využitia správnych konaní a súdnej ochrany, pokiaľ ide o administratívne opatrenia, a na druhej strane uviedli, že tvrdenie Komisie vychádza z toho, že Európska únia má výlučnú právomoc, pokiaľ ide o všetky ostatné časti dohody EUSFTA. Pokiaľ je však Štrnásta kapitola zameraná na zabezpečenie účinnosti iných častí dohody EUSFTA, v súvislosti s ktorými Európska únia nemá výlučnú právomoc, nemôže patriť do výlučnej právomoci Európskej únie. Samotné ustanovenia Štrnáskej kapitoly sa tiež špecificky netýkajú medzinárodného obchodu. Napokon záležitosti týkajúce sa spravodlivosti uvedené v článkoch 14.5 a 14.6 dohody EUSFTA nepatria ani do výlučných, ani do spoločných právomocí Európskej únie; vybočujú z pôsobnosti článku 81 ods. 2 ZFEÚ (ktorý sa týka justičnej spolupráce v občianskych veciach).

Analýza

508. Štrnásta kapitola stanovuje povinnosti týkajúce sa transparentnosti, konzultácií a lepšej správy vecí verejných, ktoré sa vzťahujú na zákony, iné právne predpisy, súdne rozhodnutia, postupy a administratívne rozhodnutia, ktoré môžu mať vplyv na akúkoľvek záležitosť, na ktorú sa vzťahuje dohoda EUSFTA (takzvané „všeobecne záväzné opatrenia“).³⁹⁴ Táto kapitola je súčasťou uvedenej dohody najmä vzhľadom na vplyv, ktorý môže mať regulačné prostredie na obchod a investície medzi zmluvnými stranami.³⁹⁵ Povinnosti uvedené v Štrnáskej kapitole sa uplatňujú popri podobných povinnostiach, ktoré majú podobné ciele, nachádzajúcich sa v iných kapitolách dohody EUSFTA.³⁹⁶

509. Štrnásta kapitola sa teda uplatňuje horizontálne na všetky kapitoly dohody EUSFTA, a to len v súvislosti so záležitosťami, ktoré upravujú tieto kapitoly. Preto sa domnievam, že hlavným cieľom Štrnáskej kapitoly *nie* je upraviť správne konania a súdnu ochranu ako také. Povinnosti uvedené v tejto kapitole sa uplatnia len vtedy, keď všeobecne záväzné opatrenia majú vplyv na záležitosti, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA. Ich cieľom a úlohou je zabezpečiť, aby právna úprava hmotnoprávných záležitostí, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA, bola účinná, aby sa uplatňovala a bola vymožiteľná.³⁹⁷ Ustanovenia Štrnáskej kapitoly (a konkrétnejšie ustanovenia týkajúce sa tej istej problematiky v iných kapitolách) sa neuplatňujú nezávisle. Vzhľadom na svoju povahu sa dopĺňajú; zároveň sú však nevyhnutné pre správne uplatňovanie dohody EUSFTA.

392 — Pozri body 113 až 118 prílohy k mojím návrhom.

393 — Pozri body 7, 8, 10, 12, 15, 35, 37, 41, 42, 58, 72 až 75, 82, 88, 89, 95 a 96 prílohy k mojím návrhom.

394 — Článok 14.1 písm. a) dohody EUSFTA.

395 — Pozri článok 14.2.1 dohody EUSFTA.

396 — Pozri poznámku pod čiarou 393 týchto návrhov. V rozsahu, v akom sa tieto povinnosti týkajúce sa transparentnosti a administratívneho a súdneho preskúmania vzťahujúce sa na danú kapitolu odlišujú od ustanovení Štrnáskej kapitoly, majú prednosť tieto osobitné pravidlá stanovené v iných kapitolách (článok 14.8 dohody EUSFTA).

397 — Pozri napríklad rozsudok z 22. októbra 2013, Komisia/Rada (C-137/12, EU:C:2013:675).

510. Okrem toho transparentnosť, konzultácie a správa všeobecne záväzných opatrení týkajúcich sa záležitostí patriacich pod spoločnú obchodnú politiku sú nevyhnutné na obmedzenie alebo odstránenie prekážok obchodu. Nedostatok transparentnosti, spravodlivosti a právnej istoty môže totiž ako taký predstavovať prekážku obchodu.³⁹⁸ Ak obchodníci a investori nemajú zaručené právo na spravodlivý proces a ak neexistujú záruky, ktoré zabezpečia, že títo obchodníci a investori, ako aj vlády sa oboznámia so všeobecnými záväznými opatreniami týkajúcimi sa obchodu a investícií a budú sa nimi riadiť, výhody liberalizácie obchodu vyplývajúce z hmotnoprávnych pravidiel dohody EUSFTA sa môžu stratiť. Okrem toho môže dôjsť k ovplyvneniu podmienok hospodárskej súťaže, pokiaľ sa tieto opatrenia v skutočnosti nebudú uplatňovať alebo – v prípade neexistencie dostatočných záruk – pokiaľ v praxi nebude možné uskutočniť konkrétne transakcie. Môže sa stať, že obchodníci prestanú obchodovať alebo investovať alebo ich transakcie budú oneskorené alebo nákladnejšie.

511. Vzhľadom na vyššie uvedené sa domnievam, že spoločná obchodná politika sa vzťahuje na pravidlá a rozhodnutia týkajúce sa uverejňovania, správy a administratívneho a súdneho preskúmania všeobecne záväzných opatrení, ktoré majú vplyv na záležitosti, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA a ktoré špecificky súvisia s medzinárodným obchodom alebo investovaním. Hoci povinnosti v tomto smere sa nevzťahujú na hmotnoprávny obsah týchto opatrení, sú – tak ako hmotnoprávne povinnosti – nevyhnutné na dosiahnutie cieľa spočívajúceho v podpore a uľahčení obchodu a investícií a majú priamy a bezprostredný účinok na obchod.

512. Podľa môjho názoru tieto povinnosti plnia podobnú funkciu v kontexte iných vonkajších politík, než je spoločná obchodná politika, ktoré sú relevantné pre záležitosti, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA. Pri uzatváraní dohôd s tretími štátmi, pokiaľ ide o iné záležitosti patriace do spoločnej alebo výlučnej právomoci Európskej únie (ako napríklad doprava, ochrana životného prostredia alebo podpora portfóliových investícií), musí právomoc Európskej únie zahŕňať právomoc rozhodovať o ustanoveniach, ktoré sú zamerané na zabezpečenie účinnosti záväzkov, ktoré Európska únia odsúhlasí. Hmotnoprávne záväzky týkajúce sa ochrany životného prostredia by napríklad mohli byť ohrozené, ak by tretia krajina odoprela občanom EÚ prístup k súdnemu preskúmaniu, pokiaľ ide o všeobecne záväzné opatrenia v oblasti životného prostredia, pokiaľ jej občania za porovnateľných okolností majú nárok na také súdne preskúmanie.

513. Preto sa domnievam, že rozdelenie právomocí v súvislosti s ustanoveniami týkajúcimi sa transparentnosti a administratívneho a súdneho preskúmania všeobecne záväzných opatrení (v Štrnástej kapitole alebo v iných kapitolách) musí vychádzať z rozdelenia hmotnoprávnych právomocí.

Urovnávanie sporov a mediácia (Deviata kapitola, oddiel B,³⁹⁹ Trinásta, Pätnásta a Šestnásta kapitola dohody EUSFTA⁴⁰⁰)

Tvrdenia

514. Komisia tvrdí, že Európska únia má výlučnú právomoc, pokiaľ ide o všetky ustanovenia týkajúce sa ISDS, ktoré sa nachádzajú v oddiele B Deviatej kapitoly. Táto právomoc nevyhnutne vyplýva z právomoci týkajúcej sa hmotnoprávnych ustanovení tejto dohody, ktoré sa vykonávajú a vykladajú v prípade, ak sa použije mechanizmus urovnávania sporov. To tiež znamená, že Európska únia nesie z hľadiska medzinárodného práva výlučnú zodpovednosť za akékoľvek porušenie týchto ustanovení. Európska únia sa môže v zmysle práva EÚ rozhodnúť rozdeliť finančnú zodpovednosť spojenú

398 — Práve z tohto dôvodu obsahujú dohody WTO široký okruh povinností zameraných na zaručenie ochrany pred takými prekážkami, pokiaľ ide o prípravu, prijímanie, nadobudnutie platnosti, uverejňovanie, vykonávanie, oznamovanie a správu, ako aj (administratívne a súdne) preskúmanie opatrení. Pozri napríklad článok X dohody GATT z roku 1994.

399 — Pozri body 61 až 67 prílohy k mojim návrhom.

400 — Pozri body 111, 112 a 119 až 123 prílohy k mojim návrhom.

s mechanizmom ISDS medzi Európsku úniu a členské štáty a splnomocniť členské štáty, ako vystupovali ako odporcovia (a teda prípadne niesli finančnú zodpovednosť), ak zodpovedajú za sporné zaobchádzanie, pokiaľ toto zaobchádzanie nevyžaduje právo EÚ. Práve to je účelom nariadenia č. 912/2014⁴⁰¹, ktoré sa vzťahuje na všetky dohody, ktorých zmluvnou stranou je Európska únia a ktoré upravujú mechanizmus ISDS. Keď Európska únia v súlade s článkom 9.15.2 dohody EUSFTA určí odporcu v spore medzi investorom a štátom, uplatnia sa pravidlá o rozdelení právomoci obsiahnuté v tomto nariadení.

515. Komisia neuviedla konkrétne tvrdenia v súvislosti s článkami 13.16 (Vládne konzultácie) a 13.17 (Skupina expertov) dohody EUSFTA.

516. Pokiaľ ide o Pätnástu (Urovnávanie sporov) a Šestnástu kapitolu (Mediácia), Komisia tvrdí, že tieto kapitoly sú nevyhnutné na zabezpečenie účinného presadzovania práv a povinností podľa dohody EUSFTA a vychádzajú z ustálenej medzinárodnej praxe. Keďže Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti s tými časťami dohody EUSFTA, na ktoré sa vzťahujú Pätnásta a Šestnásta kapitola, má tiež výlučnú právomoc, pokiaľ ide o tieto kapitoly.

517. Parlament v podstate súhlasí s názorom Komisie.

518. Rada uvádza, že vzhľadom na to, že Európska únia nemá právomoc prijímať právne predpisy v súvislosti s diplomatickou ochranou (článok 9.28 dohody EUSFTA), v každom prípade nemôže mať výlučnú právomoc podpísať a uzatvoriť dohodu EUSFTA. Bez toho, aby bol dotknutý článok 23 ods. 1 ZFEÚ, rozhodnutie o poskytnutí diplomatickej ochrany v konkrétnom prípade musia prijať členské štáty. Rada subsidiárne tvrdí, že právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o článok 9.28 dohody EUSFTA, je obmedzená na spory týkajúce sa priamych zahraničných investícií.

519. Rada neuviedla konkrétne tvrdenia v súvislosti s Pätnástou a Šestnástou kapitolou.

520. Hoci väčšina členských štátov, ktoré predložili písomné pripomienky, sa (podrobne) zaoberala oddielom B Deviatej kapitoly, ich pripomienky ku Pätnástej a Šestnástej kapitole sú oveľa stručnejšie. Na pojednávaní sa niektoré členské štáty zamerali na článok 9.28 dohody EUSFTA (Diplomatická ochrana).

521. Pokiaľ ide o oddiel B Deviatej kapitoly, členské štáty po prvé tvrdia, že vzhľadom na to, že Európska únia nemá výlučnú právomoc, pokiaľ ide o iné typy investícií, než sú priame zahraničné investície, nemôže mať výlučnú právomoc v súvislosti s týmto oddielom, ktorý sa vzťahuje tak na priame zahraničné investície, ako aj na iné typy investícií. Okrem toho, keďže dohoda EUSFTA upravuje mechanizmus urovnávania sporov, v ktorom možno členské štáty určiť za odporcov, ústavné predpisy niektorých členských štátov môžu vyžadovať, aby sa tieto štáty podieľali na uzatváraní tejto dohody.

522. Rada a členské štáty neuviedli konkrétne tvrdenia v súvislosti s článkami 13.16 a 13.17 dohody EUSFTA, ale len poznamenali, že článok 13.17 podporuje ich stanovisko týkajúce sa právomoci Európskej únie, pokiaľ ide o hmotnoprávne ustanovenia Trinástej kapitoly.

401 — Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 912/2014 z 23. júla 2014, ktorým sa stanovuje rámec na riešenie finančnej zodpovednosti spojenej so súdmi na urovnávanie sporov medzi investorom a štátom zriadenými na základe medzinárodných dohôd, ktorých zmluvnou stranou je Európska únia (Ú. v. EÚ L 257, 2014, s. 121).

Analýza

523. Podľa môjho názoru rozdelenie právomocí, pokiaľ ide o mechanizmy na urovnávanie sporov týkajúcich sa výkladu a uplatňovania rôznych ustanovení dohody EUSFTA, dopĺňa rozdelenie hmotnoprávných právomocí. Platí to tak pre Pätnástu a Šestnástu kapitolu, ktoré sa uplatňujú horizontálne, ako aj pre iné kapitoly, ktoré upravujú osobitné formy urovnávania sporov (ako napríklad oddiel B Deviatej kapitoly týkajúcej sa investícií a Trinásta kapitola týkajúca sa obchodu a trvalo udržateľného rozvoja).

524. Toto rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi sa spravuje len Zmluvami. Vnútroštátne predpisy, vrátane predpisov ústavnej povahy, nemôžu zmeniť toto rozdelenie.⁴⁰²

525. Zo stanovísk 1/91, 1/09 a 2/13 vyplýva, že ak Európska únia má právomoc, pokiaľ ide o hmotnoprávne ustanovenia medzinárodnej dohody, má tiež právomoc, pokiaľ ide o mechanizmy urovnávania sporov, ktorých cieľom je zabezpečiť účinné presadzovanie týchto ustanovení. Také mechanizmy len pomáhajú dosiahnuť primárne ciele dohody, a teda dopĺňajú (hmotnoprávne) normy, ktorých sa týkajú.⁴⁰³

526. Tento záver platí tak pre horizontálny mechanizmus urovnávania sporov upravený v Pätnástej kapitole, ako aj pre mechanizmy na urovnávanie sporov v konkrétnych oblastiach uvedené v oddiele B Deviatej kapitoly a v Trinástej kapitole.⁴⁰⁴ Na rozdiel od niektorých členských štátov sa domnievam, že skutočnosť, že mechanizmus ISDS priznáva investorovi jednej zmluvnej strany právo začať rozhodcovské konanie proti druhej zmluvnej strane, *sama osebe* nemá vplyv na rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi. Táto črta odzrkadľuje skutočnosť, že zmluvné strany sa rozhodli vybrať si tento typ urovnávania sporov, pokiaľ ide o investície, namiesto medzištátneho urovnávania sporov (alebo popri ňom). Preto sa týka skôr *spôsobu* vykonávania vonkajšej právomoci než existencie a povahy tejto vonkajšej právomoci.

527. Tie isté úvahy platia pre mediačné mechanizmy, aké sú stanovené v prílohe 9-E (osobitne v súvislosti so spormi medzi investorom a štátom) a v Šestnástej kapitole. Ich cieľom je tiež zabezpečiť účinné vykonávanie ustanovení dohody EUSFTA, na ktoré sa vzťahujú.

528. Na mojom závere nič nemení tvrdenie (uvedené jedným z členských štátov), že zatiaľ čo článok 9.16 dohody EUSFTA upravuje rozhodcovské konanie pod záštitou Medzinárodného strediska pre riešenie sporov z investícií (ICSID), Európska únia sa nemôže stať zmluvnou stranou Dohovoru o riešení sporov z investícií medzi štátmi a občanmi druhých štátov podpísaného 18. marca 1965. Je pravda, že zmluvnými stranami tohto dohovoru môžu byť len štáty.⁴⁰⁵ Súdny dvor však už rozhodol, že prekážka spôsobilosti Európskej únie na uzatvorenie medzinárodnej dohody podľa medzinárodného práva sa netýka rozsahu vonkajšej právomoci Európskej únie, ktorý sa má posudzovať len na základe práva EÚ. Taká prekážka nebráni Európskej únii v tom, aby vykonávala svoju vonkajšiu právomoc prostredníctvom svojich členských štátov konajúcich spoločne v jej záujme.⁴⁰⁶ Rozhodcovské konanie pod záštitou ICSID je v každom prípade len jedným z mechanizmov urovnávania sporov spomenutých v článku 9.16 dohody EUSFTA.

402 — Stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 20).

403 — Pozri stanoviská 1/91 (Prvé stanovisko ku Dohode EHP) zo 14. decembra 1991 (EU:C:1991:490, body 40 a 70), 1/09 (Dohoda o vytvorení jednotného systému riešenia patentových sporov) z 8. marca 2011 (EU:C:2011:123, bod 74) a 2/13 (Prístupenie Európskej únie k EDLP) z 18. decembra 2014 (EU:C:2014:2454, bod 182).

404 — Analogicky to platí aj pre osobitné ustanovenia týkajúce sa urovnávania sporov, ktoré sa nachádzajú v článkoch 13.16 a 13.17 dohody EUSFTA.

405 — Článok 67 tohto dohovoru.

406 — V tejto súvislosti pozri stanovisko 2/91 (Dohoda MOP č. 170) z 19. marca 1993 (EU:C:1993:106, body 3 až 5). V uvedenej veci bránila ústava MOP (vtedajšiemu) Európskemu spoločenstvu, aby samo uzavrelo dohovor č. 170.

529. Keďže mechanizmy urovnávania sporov a mediácie majú doplnkový charakter, rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o také mechanizmy, je nevyhnutne rovnaké ako v prípade hmotnoprávných ustanovení, ktorých sa tieto mechanizmy týkajú. Inak povedané, tieto mechanizmy ako také nemôžu zmeniť rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi.

530. Tvrdenie, že vzhľadom na to, že členské štáty sa môžu samy stať odporcami v spore týkajúcom sa investícií, a teda prípadne nieť finančné bremená vyplývajúce z rozhodnutia v takom spore⁴⁰⁷, Európska únia nemôže mať výlučnú právomoc na odsúhlasenie oddielu B Deviatej kapitoly dohody EUSFTA, preto nepovažujem za presvedčivé.

531. Okrem toho pravidlá týkajúce sa rozdelenia finančnej zodpovednosti medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi stanovené v nariadení č. 912/2014 nemajú vplyv na rozdelenie právomocí podľa Zmlúv. V úvodnej časti článku 1 ods. 1 nariadenia č. 912/2014 je výslovne stanovené, že toto nariadenie sa uplatňuje „bez toho, aby bolo dotknuté rozdelenie právomocí stanovené v ZFEÚ“⁴⁰⁸, a toto nariadenie samo osebe musí byť v súlade s pravidlami Zmlúv týkajúcimi sa právomoci.⁴⁰⁹

532. Súdny dvor v každom prípade už rozhodol, že pre rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na uzatvorenie medzinárodnej dohody je nepodstatné, že povinnosti a finančné bremená spojené s vykonávaním tejto dohody nesú priamo členské štáty.⁴¹⁰ Činnosť EÚ smerom dovnútra alebo navonok v rámci právomocí Európskej únie nevyhnutne nespôsobuje presun povinností a finančných bremien, ktoré môžu vyplývať z takej činnosti, na inštitúcie EÚ; tieto pravidlá majú len nahradiť jednostrannú činnosť členských štátov spoločnou činnosťou založenou na jednotných zásadách v mene celej Európskej únie.⁴¹¹

533. Podľa môjho názoru sa tieto úvahy vzťahujú *a fortiori* na finančné bremená uložené členskému štátu v dôsledku vydania právoplatného rozsudku rozhodcovského súdu, ktorým sa konštatuje, že tento členský štát uplatnil opatrenia nezlučiteľné s pravidlami dohody EUSFTA o ochrane investícií.

534. Pre úplnosť by som chcela dodať, že v stanovisku 1/78 Súdny dvor v podstate konštatoval, že ak medzinárodná dohoda stanovuje mechanizmus financovania, ktorý predstavuje „podstatnú črtu“ tejto dohody, táto skutočnosť sama osebe môže odôvodniť účasť členských štátov na jej uzatváraní, pokiaľ sa vyplývajúce finančné bremená uhrádzajú priamo z rozpočtov členských štátov.⁴¹² Domnievam sa, že tieto úvahy sa nevzťahujú na finančné bremená, ktoré môžu členským štátom vyplývať z mechanizmu ISDS podľa dohody EUSFTA. Také finančné bremená by v prípade, ak by vznikli, vyplývali z toho, že členský štát si riadne nesplnil svoje povinnosti podľa dohody EUSFTA. Preto ich nemožno prirovnávať k finančným bremenám, ktoré Súdny dvor skúmal v stanovisku 1/78.

407 — Vyplýva to z článkov 9.11.2 a 9.15.2 dohody EUSFTA v spojení s článkom 9.24, podľa ktorého rozhodcovský súd môže priznať peňažnú náhradu škody a akýkoľvek príslušný úrok a vrátenie majetku.

408 — Pozri tiež spoločné vyhlásenie Európskeho parlamentu, Rady a Komisie pripojené k nariadeniu č. 912/2014.

409 — Článok 9.15.2 dohody EUSFTA, podľa ktorého má Európska únia určiť odporcu v lehote dvoch mesiacov odo dňa doručenia oznámenia o zámere začať rozhodcovské konanie, v každom prípade (výslovne ani implicitne) neodkazuje na toto nariadenie.

410 — Stanovisko 1/75 Dohoda OECD o štandardoch pre miestne výdavky z 11. novembra 1975 (EU:C:1975:145, s. 1364). Pozri tiež stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 21).

411 — Pozri v tomto zmysle stanovisko 1/75 Dohoda OECD o štandardoch pre miestne výdavky z 11. novembra 1975 (EU:C:1975:145, s. 1364).

412 — Stanovisko 1/78 (Medzinárodná dohoda o prírodnom kaučuku) zo 4. októbra 1979 (EU:C:1979:224, bod 60). Pozri tiež stanovisko 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 21).

535. Preto som dospela k záveru, že Európska únia má právomoc odsúhlasiť mechanizmy urovnávania sporov a mediácie stanovené v Deviatej kapitole, oddiele B, a Trinástej, Pätnástej a Šestnástej kapitole dohody EUSFTA. Keďže Európska únia má spoločnú právomoc, pokiaľ ide o určité ustanovenia dohody EUSFTA, na ktoré sa vzťahujú tieto kapitoly, má túto právomoc spolu s členskými štátmi. Pokiaľ má Európska únia výlučnú právomoc v súvislosti s niektorými ustanoveniami dohody EUSFTA, môže sama odsúhlasiť Deviatu kapitolu, oddiel B, články 13.16 a 13.17, ako aj Pätnástu a Šestnástu kapitolu dohody EUSFTA.

536. Chcela by som zdôrazniť, že môj záver sa týka len právomoci. Neskúmala som a nevyjadrujem sa k obsahovej zlučiteľnosti oddielu B Deviatej kapitoly s hmotnoprávnymi pravidlami Zmlúv. Táto otázka vybočuje z predmetu žiadosti Komisie o stanovisko.⁴¹³

537. Napokon tvrdenie, že Európska únia *nemôže* mať výlučnú právomoc v súvislosti s oddielom B Deviatej kapitoly z dôvodu článku 9.28 dohody EUSFTA, nepovažujem za presvedčivé. Hlavnou námietkou voči tomuto ustanoveniu je, že Európska únia nemá právomoc, pokiaľ ide o diplomatickú ochranu.

538. Keďže táto otázka má zásadný význam len v prípade, ak by Súdny dvor konštatoval, že Európska únia má výlučnú právomoc v súvislosti so všetkými časťami dohody EUSFTA, na účely rozboru, ktorý uvediem nižšie, budem predpokladať, že nastane taký prípad.

539. Diplomatická ochrana sa týka postupov, prostredníctvom ktorých sa štát, ktorého štátnym príslušníkom je poškodený, dovoľáva zodpovednosti iného štátu za škodu spôsobenú jednému z jeho štátnych príslušníkov protiprávnym konaním alebo opomenutím tohto iného štátu s cieľom zabezpečiť ochranu tohto štátneho príslušníka a dosiahnuť nápravu.⁴¹⁴ Inak povedané, ako konštatoval Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti, „štát tým, že sa ujme prípadu jedného zo svojich občanov a využije v jeho mene diplomatický postup alebo medzinárodné súdne konanie, v skutočnosti uplatňuje svoje vlastné práva – svoje právo zabezpečiť prostredníctvom svojich občanov dodržiavanie pravidiel medzinárodného práva“.⁴¹⁵ Je pravidlom obyčajového medzinárodného práva, že štát poskytne svojim poškodeným štátnym príslušníkom diplomatickú ochranu až vtedy, keď vyčerpajú miestne prostriedky nápravy.⁴¹⁶

540. Jednotlivci postupne získali individuálnejšie práva podľa medzinárodného práva, vrátane práva odvolávať sa na ochranné doložky voči svojmu vlastnému štátu a hostiteľským štátom, a preto diplomatická ochrana v súčasnosti existuje popri prostriedkoch, ktoré umožňujú jednotlivcom uplatňovať svoje práva priamo (ako sú napríklad mechanizmy ISDS).⁴¹⁷ Podľa Komisie pre medzinárodné právo „postupy urovnávania sporov upravené [dvojstrannými investičnými dohodami]

413 — Pozri bod 85 týchto návrhov.

414 — Komisia OSN pre medzinárodné právo opísala hlavné znaky diplomatickej ochrany tak, že spočíva v tom, že „... štát sa diplomatickou činnosťou alebo inými prostriedkami mierového urovnávania sporov dovoľáva zodpovednosti iného štátu za škodu spôsobenú porušením medzinárodného práva, ktorého sa dopustil tento štát, fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá je štátnym príslušníkom prvého uvedeného štátu s cieľom uplatniť takú zodpovednosť“. Komisia OSN pre medzinárodné právo: Návrh článkov o diplomatickej ochrane s komentármi (2006), prijatý Komisiou pre medzinárodné právo na jej 58. zasadnutí a predložený Valnému zhromaždeniu ako súčasť jej správy týkajúcej sa činnosti počas tohto zasadnutia (A/61/10). In: *Yearbook of the International Law Commission*, 2006, zv. II, druhá časť (ďalej len „návrh článkov o diplomatickej ochrane vypracovaný Komisiou OSN pre medzinárodné právo“), článok 1 a komentár k článku 1 ods. 2.

415 — Rozhodnutie Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti vo veci *Koncesie spoločnosti Mavrommatis v Palestíne (Grécko v. Spojené kráľovstvo)*, Zbierka SDMS, 1924, séria A, č. 2, s. 12. Pozri tiež rozsudok Medzinárodného súdneho dvora z 5. februára 1970 vo veci *Barcelona Traction Light and Power Company Limited (Belgicko v. Španielsko)*, druhá fáza, Zbierka MSD 1970, s. 3, bod 78.

416 — Rozsudok Medzinárodného súdneho dvora z 21. marca 1959 vo veci *Interhandel (Švajčiarsko v. Spojené štáty americké)*, predbežné námietky, Zbierka MSD 1959, s. 6, na s. 27. Pozri tiež návrh článkov o diplomatickej ochrane vypracovaný Komisiou OSN pre medzinárodné právo, článok 14 a komentár k tomuto ustanoveniu.

417 — Historický opis tohto vývoja sa nachádza napríklad v diele PARLETT, K.: *The Individual in the International Legal System: Continuity and Change in International Law*. Cambridge University Press, 2011, s. 47 až 123 (ktorého predmetom sú „individuálne a medzinárodné nároky“).

a ICSID ponúkajú zahraničnému investorovi väčšie výhody než systém diplomatickej ochrany podľa obyčajového medzinárodného práva, keďže mu poskytujú priamy prístup k medzinárodnej arbitráži, predchádzajú politickej neistote, ktorá je spojená s diskrečnou povahou diplomatickej ochrany, a nevyžadujú splnenie podmienok poskytnutia diplomatickej ochrany“.⁴¹⁸

541. Komisia potvrdila, že článok 9.28 dohody EUSFTA je založený na dohovore ICSID.⁴¹⁹

542. Domnievam sa, že článok 9.28 dohody EUSFTA sa týka vzťahu medzi právomocou rozhodcovských súdov v zmysle oddielu B Deviatej kapitoly (ďalej len „rozhodcovský súd podľa Deviatej kapitoly dohody EUSFTA“) na jednej strane a na druhej strane inými (vnútroštátnymi alebo medzinárodnými) súdmi a tribunálmi a inými postupmi na uplatnenie zodpovednosti druhej zmluvnej strany (článok 9.28.1) a rozhodcovskými tribunálmi v zmysle Pätnástej kapitoly dohody EUSFTA (ďalej len „rozhodcovský tribunál podľa Pätnástej kapitoly dohody EUSFTA“) (článok 9.28.2). Pokiaľ sa zmluvná strana a investor druhej zmluvnej strany dohodli, že predložia svoj spor na rozhodcovské konanie podľa oddielu B Deviatej kapitoly, tento spor (v zásade) nemožno predložiť na rozhodnutie inému súdu alebo tribunálu, a to ani prostredníctvom diplomatickej ochrany, ani prostredníctvom medzinárodného nároku. Uplatnia sa dve výnimky: po prvé, keď táto zmluvná strana nedodržiava alebo neplní rozhodcovský rozsudok vydaný rozhodcovským súdom podľa Deviatej kapitoly dohody EUSFTA (článok 9.28.1), a po druhé, keď má rozhodcovský tribunál podľa Pätnástej kapitoly dohody EUSFTA právomoc prejednať spor v súvislosti so všeobecne záväzným opatrením (článok 9.28.2).

543. Podľa môjho názoru v prípade, ak sa mechanizmy na urovnávanie sporov týkajú výkladu a uplatňovania ustanovení medzinárodnej dohody patriacej do výlučnej právomoci Európskej únie, Európska únia tiež môže rozhodovať o doložkách, ktoré obmedzujú (výlučnú) právomoc týchto mechanizmov.

544. Napokon podľa článku 23 prvého odseku ZFEÚ môžu mať diplomatické alebo konzulárne úrady členského štátu za určitých okolností povinnosť poskytnúť ochranu štátnym príslušníkom iného členského štátu za tých istých podmienok ako svojim štátnym príslušníkom. Právo EÚ teda rozširuje okruh osôb, ktoré môžu získať diplomatickú ochranu členského štátu. Členské štáty inak majú právomoc rozhodovať o diplomatickej ochrane. Táto právomoc sa však musí vykonávať v súlade s právomocou, ktorú Zmluvy priznávajú Európskej únii, uznať právomoc mechanizmov na urovnávanie sporov týkajúcich sa ustanovení medzinárodnej dohody, ktorá (za predpokladu, že je to tak) patrí do jej výlučnej právomoci.

Inštitucionálne, všeobecné a záverečné ustanovenia (Sedemnásť kapitola dohody EUSFTA ⁴²⁰)

Tvrdenia

545. Komisia tvrdí, že účelom Sedemnástej kapitoly je vytvoriť inštitucionálny a procesný rámec, ktorý zaručí efektivitu dohody EUSFTA. Vzhľadom na to, že ustanovenia Sedemnástej kapitoly teda len dopĺňajú zvyšok dohody EUSFTA, Európska únia má tiež výlučnú právomoc, pokiaľ ide o túto kapitolu. Tento záver sa vzťahuje aj na ustanovenia, ktoré upravujú výnimky týkajúce sa zdaňovania (článok 17.6), pohyby na bežných účtoch a pohyb kapitálu (článok 17.7), štátne investičné fondy (článok 17.8), obmedzenia zamerané na ochranu platobnej bilancie (článok 17.9), bezpečnosť (článok 17.10) a zverejňovanie informácií (článok 17.11).

418 — Návrh článkov o diplomatickej ochrane vypracovaný Komisiou OSN pre medzinárodné právo, komentár k článku 17 ods. 2.

419 — Článok 27 ods. 1 dohovoru ICSID stanovuje: „Žiadny zmluvný štát neposkytne diplomatickú ochranu a neuplatní medzinárodný nárok so zreteľom na spor, o ktorom jeden z jeho občanov a iný zmluvný štát sa dohodli súhlasiť, aby sa predložil alebo predložili na rozhodcovské konanie podľa tohto Dohovoru, s výnimkou prípadu, že taký iný zmluvný štát nedodržiava a nevykonáva rozhodnutie urobené v tomto spore“.

420 — Pozri body 124 až 130 prílohy k mojím návrhom.

546. Parlament ani Rada sa ku Sedemnásťkej kapitole nevyjadrili.

547. Touto kapitolou sa zaoberal len jeden *členský štát*, ktorý uviedol, že Komisia nijako nepreukázala, že článok 17.6 dohody EUSFTA špecificky súvisí s medzinárodným obchodom, a že toto ustanovenie v každom prípade prekračuje rámec právomocí, ktoré Zmluvy priznávajú Európskej únii v daňových veciach.

Analýza

548. Ustanovenia Sedemnásťkej kapitoly dohody EUSFTA, ktoré majú čisto procesný alebo inštitucionálny rozmer, sa bežne nachádzajú v medzinárodných (obchodných) dohodách. Tieto ustanovenia zriaďujú orgány poverené konkrétnymi úlohami podľa tejto dohody a upravujú ich činnosť (články 17.1, 17.2 a 17.3), upravujú vzťah medzi touto dohodou a inými medzinárodnými záväzkami zmluvných strán (články 17.3 a 17.17) a stanovujú pravidlá týkajúce sa zmien (článok 17.5), nadobudnutia platnosti (článok 17.12), doby platnosti (článok 17.13), plnenia záväzkov (článok 17.14), účinku tejto dohody v právnych poriadkoch zmluvných strán (článok 17.15), rozsahu tejto dohody a jej autentických znení (články 17.16 a 17.20), budúcich prístupí k Európskej únii a územnej pôsobnosti tejto dohody (články 17.18 a 17.19). Keďže tieto ustanovenia majú čisto doplnujúci charakter, nemôžu zmeniť rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o ostatné ustanovenia dohody EUSFTA.

549. Ostatné ustanovenia Sedemnásťkej kapitoly majú skôr hmotnoprávny charakter.

550. Účelom článku 17.6 dohody EUSFTA (Zdaňovanie) (v spojení s dojednaním 1) je objasniť, do akej miery sa dohoda EUSFTA uplatňuje na daňové opatrenia, a zachovať tak právomoc Singapuru, ako aj právomoc Európskej únie alebo jej členských štátov vykonávať svoju daňovú politiku. To znamená, že toto ustanovenie dopĺňa zvyšok dohody EUSFTA; nie je jej samostatnou zložkou.

551. To isté platí pre článok 17.9 dohody EUSFTA (Obmedzenia zamerané na ochranu platobnej bilancie). Toto ustanovenie umožňuje každej zmluvnej strane, ak má vážne ťažkosti v oblasti platobnej bilancie a vonkajšieho financovania, obmedziť výhody poskytované podľa dohody EUSFTA týkajúce sa obchodu s tovarom a službami, usadzovania sa a platieb a prevodov súvisiacich s investíciami. Je teda relevantný len vo vzťahu k iným ustanoveniam dohody EUSFTA, z ktorých zavádza výnimku. Toto ustanovenie preto nie je samostatnou zložkou uvedenej dohody. Tak článok 17.10 (Bezpečnostné výnimky), ako aj článok 17.11 (Zverejňovanie informácií) tiež len dopĺňajú zvyšok dohody EUSFTA.

552. Napokon články 17.7 (Pohyby na bežných účtoch a pohyb kapitálu) a 17.8 (Štátne investičné fondy) obsahujú pravidlá, ktoré sú vo vzťahu k ostatným ustanoveniam dohody EUSFTA samostatné. Tieto ustanovenia však majú veľmi obmedzenú pôsobnosť, a preto ich nemožno považovať za samostatnú zložku dohody EUSFTA.

553. Preto som dospela k záveru, že ustanovenia Sedemnásťkej kapitoly dohody EUSFTA buď len dopĺňajú ostatné ustanovenia tejto dohody, alebo majú veľmi obmedzenú pôsobnosť a že z týchto dôvodov nemôžu zmeniť rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o jednotlivé časti dohody EUSFTA.

Posúdenie vonkajšej právomoci Európskej únie na uzatvorenie dohody EUSFTA

554. Z vyššie uvedeného vyplýva, že na účely posúdenia rozdelenia právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi treba dohodu EUSFTA rozdeliť na niekoľko samostatných častí. Týmito časťami sú: ustanovenia patriace pod spoločnú obchodnú politiku; ustanovenia, ktorými sa liberalizujú dopravné služby medzi Európskou úniou a Singapurom a ktoré preto patria do pôsobnosti dopravnej politiky;

ustanovenia upravujúce iné typy investícií, než sú priame zahraničné investície, na ktoré sa vzťahujú pravidlá týkajúce sa voľného pohybu kapitálu; ustanovenia upravujúce neobchodné aspekty práv duševného vlastníctva, ktoré sú nevyhnutné na dosiahnutie cieľov vnútorného trhu; ustanovenia, ktoré sa týkajú zblížovania základných pracovných noriem a environmentálnych noriem medzi Európskou úniou a Singapurom, a teda patria do pôsobnosti sociálnej politiky, resp. politiky ochrany životného prostredia, a ustanovenia týkajúce sa ochrany morských biologických zdrojov, ktoré patria pod politiku rybného hospodárstva.

555. Žiadnu z týchto častí nemožno označiť za hlavnú alebo prevažujúcu zložku dohody EUSFTA a o žiadnej z nich nemožno povedať, že je „len doplňujúca“ alebo „má mimoriadne obmedzenú pôsobnosť“.

556. Keďže nie všetky tieto časti patria do výlučnej vonkajšej právomoci Európskej únie, dohodu EUSFTA nemožno uzavrieť na základe výlučných právomocí Európskej únie bez účasti členských štátov.

557. Môj názor na rozdelenie právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o jednotlivé časti dohody EUSFTA, je podrobne opísaný nižšie.

558. Európska únia má podľa článku 3 ods. 1 písm. e) a článku 207 ods. 1 ZFEÚ výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o tie časti dohody EUSFTA, ktoré zahŕňajú ustanovenia patriace pod spoločnú obchodnú politiku. Predmetom týchto ustanovení sú:

- ciele a všeobecné vymedzenie pojmov (Prvá kapitola),
- obchod s tovarom (Druhá až Šiesta kapitola),
- obchod a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov (Siedma kapitola),
- obchod so službami a vládne obstarávanie (Ôsma a Desiata kapitola) okrem tých častí dohody EUSFTA, ktoré sa vzťahujú na dopravné služby a služby neoddeliteľne spojené s dopravnými službami,
- priame zahraničné investície (Deviata kapitola, oddiel A),
- obchodné aspekty práv duševného vlastníctva (Jedenásta kapitola okrem ustanovení týkajúcich sa neobchodných aspektov týchto práv),
- hospodárska súťaž a súvisiace záležitosti (Dvanásta kapitola) a
- obchod a trvalo udržateľný rozvoj v rozsahu, v akom sa predmetné ustanovenia primárne týkajú nástrojov obchodnej politiky (Trinásta kapitola okrem ustanovení uvedených v bodoch 559 a 562 týchto návrhov).

559. Európska únia má podľa článku 3 ods. 1 písm. d) a článku 43 ods. 2 ZFEÚ tiež výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o tie časti dohody EUSFTA, ktoré sa týkajú ochrany morských a biologických zdrojov [článok 13.8 písm. a), c) a d) dohody EUSFTA].

560. Okrem toho má Európska únia podľa článku 91 a článku 100 ods. 1 ZFEÚ v spojení s tretím dôvodom podľa článku 3 ods. 2 ZFEÚ a štvrtým dôvodom podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o tie ustanovenia dohody EUSFTA, ktoré sa týkajú obchodovania so službami železničnej a cestnej dopravy (Ôsma kapitola dohody EUSFTA okrem ustanovení uvedených v bode 562 týchto návrhov).

561. Napokon má Európska únia tiež výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o záležitosti upravené oddielom B Deviatej kapitoly, článkami 13.16 a 13.17 a Štrnástou až Sedemnástou kapitolou dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa tieto ustanovenia vzťahujú na (a preto dopĺňajú) tie časti dohody EUSFTA, v súvislosti s ktorými má Európska únia výlučnú vonkajšiu právomoc.

562. Európska únia má spoločnú vonkajšiu právomoc s členskými štátmi, pokiaľ ide o nasledujúce zložky dohody EUSFTA:

- ustanovenia o obchodovaní so službami leteckej dopravy, službami námornej dopravy a službami vnútrozemskej vodnej dopravy, vrátane služieb, ktoré sú neoddeliteľne spojené s týmito dopravnými službami (Ôsma kapitola), a to na základe článku 4 ods. 2 písm. g) a článkov 91 a 100, ako aj druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ,
- ustanovenia o iných typoch investícií, než sú priame zahraničné investície (Deviata kapitola, oddiel A), a to na základe článku 4 ods. 2 písm. a), článku 63 a druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ,
- ustanovenia o vládnom obstarávaní v rozsahu, v akom sa uplatňujú na dopravné služby a služby neoddeliteľne spojené s dopravnými službami (Desiata kapitola), a to na základe článku 4 ods. 2 písm. a), článku 26 ods. 1 a druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ,
- ustanovenia týkajúce sa neobchodných aspektov práv duševného vlastníctva (Jedenásta kapitola), a to na základe článku 4 ods. 2 písm. a), článku 26 ods. 1 a druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ,
- ustanovenia, ktoré stanovujú základné pracovné a environmentálne normy, a teda patria buď do pôsobnosti sociálnej politiky, alebo do pôsobnosti politiky ochrany životného prostredia (Trinásta kapitola), a to na základe článku 4 ods. 2 písm. b), článku 151 a článku 153 ods. 1 ZFEÚ, ako aj druhého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ, resp. článku 4 ods. 2 písm. e) a článku 191 ods. 4, ako aj prvého dôvodu podľa článku 216 ods. 1 ZFEÚ a
- záležitosti upravené oddielom B Deviatej kapitoly, článkami 13.16 a 13.17 a Štrnástou až Sedemnástou kapitolou dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa tieto ustanovenia vzťahujú na (a preto dopĺňajú) tie časti dohody EUSFTA, v súvislosti s ktorými má Európska únia spoločnú vonkajšiu právomoc.

563. Napokon Európska únia nemá vonkajšiu právomoc na to, aby súhlasila s tým, že bude viazaná článkom 9.10.1 dohody EUSFTA (Deviata kapitola, oddiel A), ktorým sa ukončuje platnosť dvojstranných dohôd uzatvorených medzi niektorými členskými štátmi a Singapurom. Táto právomoc patrí výlučne týmto členským štátom.

564. Z týchto záverov vyplýva, že Európska únia môže uzavrieť dohodu EUSFTA v súčasnom znení len spoločne s členskými štátmi.

565. Je zrejmé, že ratifikačný proces týkajúci sa nielen Európskej únie, ale aj všetkých členských štátov bude nevyhnutne nielen náročný, ale aj komplikovaný. Tiež môže spôsobiť riziko, že niekoľko členských štátov alebo aj jeden členský štát zablokuje výsledok zdĺhavých rokovaní. To by mohlo narušiť efektivitu vonkajšej činnosti EÚ a mať nepriaznivé dôsledky pre vzťahy Európskej únie s jedným alebo viacerými dotknutými tretími štátmi.

566. Potreba jednotného a rýchleho konania EÚ smerom navonok a problémy, ktoré sa môžu objaviť v prípade spoločnej účasti Európskej únie a členských štátov na uzavretí a vykonávaní medzinárodnej dohody, však nemôžu ovplyvniť otázku, kto má právomoc uzatvoriť ju. Túto otázku treba vyriešiť výlučne na základe Zmlúv.⁴²¹ To znamená, že praktické obavy, pokiaľ ide o dojednávanie a uzatváranie dohody EUSFTA a jej vykonávanie, nemôžu odstrániť rozpory, na ktoré som poukázala vo svojich návrhoch, medzi širokou škálou záležitostí, ktoré upravuje táto dohoda, a pôsobnosťou spoločnej obchodnej politiky, ako vyplýva z Lisabonskej zmluvy. Inak povedané, skutočnosť, že obsah pojmu „obchodná politika“ alebo „investičná politika“ v medzinárodných vzťahoch (ktorý je preto upravený dohodou, akou je dohoda EUSFTA) sa úplne neprekrýva s obsahom spoločnej obchodnej politiky v zmysle práva EÚ, nie je podstatná pri rozhodovaní o tom, či má Európska únia výlučnú právomoc na uzatvorenie takej dohody.

567. Jednou z možností by samozrejme bolo rozdeliť dohodu EUSFTA na viaceré dohody v závislosti od toho, o ktorú právomoc alebo ktoré právomoci ide. To je však politické rozhodnutie, ktoré si vyžaduje (najmä) súhlas dotknutého tretieho štátu.

568. Súdny dvor rozhodol, že v prípade, ak sa dojednáva a uzatvára dohoda, ktorá si vyžaduje účasť tak Európskej únie, ako aj členských štátov, ktoré ju tvoria, tak Európska únia, ako aj členské štáty musia konať *v rámci právomocí, ktorými disponujú*, a zároveň *rešpektovať právomoci ostatných zmluvných strán*.⁴²² Je pravda, že každá zmluvná strana (vrátane členských štátov) sa musí – za súčasného stavu – v zásade rozhodnúť, či odsúhlasí alebo odmietne celú dohodu. Toto rozhodnutie však treba prijať v súlade s pravidlami Zmlúv týkajúcimi sa rozdelenia právomocí. Ak by členský štát odmietol uzatvoriť medzinárodnú dohodu z dôvodov týkajúcich sa aspektov tejto dohody, v súvislosti s ktorými má Európska únia výlučnú vonkajšiu právomoc, tento členský štát by konal v rozpore s týmito pravidlami Zmlúv.

569. Napokon Súdny dvor viackrát konštatoval, že pokiaľ je zřejmé, že oblasť upravovaná dohodou patrí čiastočne do právomoci Európskej únie a čiastočne do právomoci jej členských štátov, treba zaistiť úzku spoluprácu medzi členskými štátmi a inštitúciami EÚ tak v rámci procesu dojednávania a uzatvárania, ako aj v rámci výkonu prijatých záväzkov. Vyplýva to z požiadavky jednotného medzinárodného zastupovania Európskej únie,⁴²³ ako aj zo zásady lojálnej spolupráce vyjadrenej v článku 4 ods. 3 ZEÚ. Z dôvodov, ktoré som vysvetlila v týchto návrhoch, sa táto povinnosť spolupráce v celom rozsahu vzťahuje na dojednávanie, uzatváranie a vykonávanie dohody EUSFTA.

Návrh

570. Na základe vyššie uvedených úvah navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na žiadosť Komisie o stanovisko takto:

1. Európska únia môže uzavrieť zamýšľanú Dohodu o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou (ďalej len „dohoda EUSFTA“) len spoločne s členskými štátmi.
2. Európska únia má výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o tie časti dohody EUSFTA, ktoré zahŕňajú ustanovenia patriace pod spoločnú obchodnú politiku, konkrétne:

— ciele a všeobecné vymedzenie pojmov (Prvá kapitola),

421 — Pozri v tomto zmysle stanoviská 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 107) a 1/08 (Dohody o zmene listín špecifických záväzkov podľa GATS) z 30. novembra 2009 (EU:C:2009:739, bod 127).

422 — Rozsudok z 28. apríla 2015, *Komisia/Rada* (C-28/12, EU:C:2015:282, bod 47).

423 — Pozri najmä stanoviská 1/94 (Dohody pripojené k Dohode o WTO) z 15. novembra 1994 (EU:C:1994:384, bod 108) a 2/00 (Kartagénsky protokol o biologickej bezpečnosti) zo 6. decembra 2001 (EU:C:2001:664, bod 18), ako aj rozsudky z 20. apríla 2010, *Komisia/Švédsko* (C-246/07, EU:C:2010:203, bod 73), a z 28. apríla 2015, *Komisia/Rada* (C-28/12, EU:C:2015:282, bod 54).

- obchod s tovarom (Druhá až Šiesta kapitola),
- obchod a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov (Siedma kapitola),
- obchod so službami a vládne obstarávanie (Ôsma a Desiata kapitola) okrem tých častí dohody EUSFTA, ktoré sa vzťahujú na dopravné služby a služby neoddeliteľne spojené s dopravnými službami,
- priame zahraničné investície (Deviata kapitola, oddiel A),
- obchodné aspekty práv duševného vlastníctva (Jedenásta kapitola okrem ustanovení týkajúcich sa neobchodných aspektov týchto práv),
- hospodárska súťaž a súvisiace záležitosti (Dvanásta kapitola) a
- obchod a trvalo udržateľný rozvoj v rozsahu, v akom sa predmetné ustanovenia primárne týkajú nástrojov obchodnej politiky (Trinásta kapitola okrem ustanovení týkajúcich sa ochrany morských a biologických zdrojov a ustanovení, ktoré stanovujú základné pracovné a environmentálne normy, a teda patria buď do pôsobnosti sociálnej politiky, alebo do pôsobnosti politiky ochrany životného prostredia).

Európska únia má tiež výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o tie časti dohody EUSFTA (Trinásta kapitola), ktoré sa týkajú ochrany morských a biologických zdrojov.

Európska únia má tiež výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o tie ustanovenia dohody EUSFTA (Ôsma kapitola), ktoré sa týkajú obchodovania so službami železničnej a cestnej dopravy.

Európska únia má tiež výlučnú vonkajšiu právomoc, pokiaľ ide o záležitosti upravené oddielom B Deviatej kapitoly, článkami 13.16 a 13.17 a Štrnástou až Sedemnástou kapitolou dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa tieto ustanovenia vzťahujú na (a preto dopĺňajú) tie časti dohody EUSFTA, v súvislosti s ktorými má Európska únia výlučnú vonkajšiu právomoc.

3. Európska únia má spoločnú vonkajšiu právomoc s členskými štátmi, pokiaľ ide o nasledujúce zložky dohody EUSFTA:
- ustanovenia o obchodovaní so službami leteckej dopravy, službami námornej dopravy a službami vnútrozemskej vodnej dopravy, vrátane služieb, ktoré sú neoddeliteľne spojené s týmito dopravnými službami (Ôsma kapitola),
 - ustanovenia o iných typoch investícií, než sú priame zahraničné investície (Deviata kapitola, oddiel A),
 - ustanovenia o vládnom obstarávaní v rozsahu, v akom sa uplatňujú na dopravné služby a služby neoddeliteľne spojené s dopravnými službami (Desiata kapitola),
 - ustanovenia týkajúce sa neobchodných aspektov práv duševného vlastníctva (Jedenásta kapitola),
 - ustanovenia, ktoré stanovujú základné pracovné a environmentálne normy, a teda patria buď do pôsobnosti sociálnej politiky, alebo do pôsobnosti politiky ochrany životného prostredia (Trinásta kapitola), a

- záležitosti upravené oddielom B Deviatej kapitoly, článkami 13.16 a 13.17 a Štrnástou až Sedemnástou kapitolou dohody EUSFTA v rozsahu, v akom sa tieto ustanovenia vzťahujú na (a preto dopĺňajú) tie časti dohody EUSFTA, v súvislosti s ktorými má Európska únia spoločnú vonkajšiu právomoc.
4. Európska únia nemá vonkajšiu právomoc na to, aby súhlasila s tým, že bude viazaná článkom 9.10.1 dohody EUSFTA (Deviata kapitola, oddiel A), ktorým sa ukončuje platnosť dvojstranných dohôd uzatvorených medzi niektorými členskými štátmi a Singapurom. Táto právomoc patrí výlučne týmto členským štátom.

Príloha – Stručný opis dohody EUSFTA

1. V prvom a druhom odôvodnení dohody EUSFTA je spomenutá dohoda o partnerstve a spolupráci medzi Európskou úniou a Singapurom. V druhom a piatom odôvodnení sa uvádza, že tie isté zmluvné strany si želajú ďalej posilniť svoj vzťah a zvýšiť životnú úroveň, podporiť hospodársky rast a stabilitu, vytvoriť nové pracovné príležitosti a zlepšiť všeobecnú kvalitu života a na tento účel opätovne potvrdzujú svoj záväzok podporovať liberalizáciu obchodu a investícií. V štvrtom odôvodnení je spomenuté, že zmluvné strany sú tiež odhodlané posilniť svoje hospodárske, obchodné a investičné vzťahy v súlade s cieľom trvalo udržateľného rozvoja a podporiť obchod a investície spôsobom, ktorý bude zohľadňovať vysokú úroveň ochrany v oblasti životného prostredia a práce a príslušné medzinárodne uznané normy a dohody, ktorých sú zmluvnými stranami. Zmluvné strany ďalej v ôsmom odôvodnení uznávajú dôležitosť transparentnosti v medzinárodnom obchode v prospech všetkých zainteresovaných strán. V deviatom odôvodnení sa uvádza, že zmluvné strany sa usilujú o stanovenie jasných a vzájomne výhodných pravidiel, ktorými sa bude riadiť ich obchod a investície, a o zníženie alebo odstránenie prekážok vzájomného obchodu a investícií. V desiatom odôvodnení je vysvetlené, že zmluvné strany sú odhodlané prispievať k harmonickému rozvoju a rozšíreniu medzinárodného obchodu odstránením prekážok obchodu prostredníctvom dohody EUSFTA a zabránením vytvoreniu nových prekážok obchodu alebo investíciám medzi zmluvnými stranami, ktoré by mohli znížiť výhody vyplývajúce z dohody EUSFTA. V jedenástom odôvodnení zmluvné strany uvádzajú, že vychádzajú zo svojich príslušných práv a povinností vyplývajúcich z Dohody o založení WTO a iných mnohostranných, regionálnych a dvojstranných dohôd a dojednaní, ktorých sú stranami.

2. Prvá kapitola („Ciele a všeobecné vymedzenie pojmov“) stanovuje, že dohodou EUSFTA zmluvné strany vytvárajú zónu voľného obchodu v súlade s článkom XXIV dohody GATT z roku 1994 a s článkom V dohody GATS (článok 1.1). Podľa článku 1.2 je cieľom dohody EUSFTA liberalizovať a uľahčiť obchod a investície medzi zmluvnými stranami.

3. Druhá kapitola („Národné zaobchádzanie a prístup na trh pre tovar“) sa vzťahuje na obchod s tovarom medzi zmluvnými stranami (článok 2.2). Cieľom stanoveným v článku 2.1 je postupne a recipročne liberalizovať trh s tovarom počas prechodného obdobia začínajúceho sa nadobudnutím platnosti tejto dohody v súlade s touto dohodou a v súlade s článkom XXIV dohody GATT z roku 1994. Článok 2.3 stanovuje povinnosť poskytnúť národné zaobchádzanie s tovarmi druhej zmluvnej strany v súlade s článkom III dohody GATT z roku 1994 (ktorý sa tým začleňuje do dohody EUSFTA). Druhá kapitola tiež upravuje zatriedňovanie tovaru (článok 2.5), vyžaduje zníženie a/alebo odstránenie ciel na dovoz (článok 2.6) a zakazuje zachovanie alebo zavedenie ciel a daní na vývoz (článok 2.7). Ďalej stanovuje povinnosti týkajúce sa nesadzobných opatrení, najmä dovozných a vývozných obmedzení (článok 2.9), poplatkov a formalít spojených s vývozom a dovozom (článok 2.10), dovoznými a vývoznými licenčnými postupmi (článok 2.11), štátnymi obchodnými podnikmi (článok 2.12) a odstránením odvetvových nesadzobných opatrení uvedených v prílohe 2-B a prílohe 2-C (článok 2.13). Článok 2.14 obsahuje ustanovenie o všeobecných výnimkách a odkazuje najmä na článok XX dohody GATT z roku 1994 (ktorý je ustanovením o všeobecných výnimkách

v tejto dohode). Článkom 2.15 sa zriaďuje Výbor pre obchod s tovarom, ktorého hlavnými povinnosťami je monitorovanie vykonávania, podpora obchodu s tovarom medzi zmluvnými stranami, pokiaľ ide o otázky upravené touto kapitolou a jej prílohami, a riešenie sadzobných a nesadzobných opatrení v oblasti obchodu s tovarom medzi zmluvnými stranami.

4. Príloha 2-A upravuje odstránenie ciel. Jej súčasťou sú dva dodatky: dodatok 2-A-1 (harmonogram odstránenia ciel pre Singapur) a dodatok 2-A-2 (harmonogram odstránenia ciel pre Európsku úniu). Príloha 2-B, ktorá sa vzťahuje na všetky formy motorových vozidiel a ich diely, obsahuje viaceré povinnosti týkajúce sa okrem iného používania medzinárodných noriem, zblížovania v oblasti regulácie, výrobkov s novými technológiami alebo novými funkciami, dovozných licencií a iných opatrení obmedzujúcich obchod. Príloha 2-C, ktorá sa týka farmaceutických výrobkov a zdravotníckych pomôcok, upravuje medzinárodné normy, transparentnosť a spoluprácu v oblasti regulácie.

5. Tretia kapitola má názov „Nápravné opatrenia v oblasti obchodu“.

6. Pokiaľ ide o antidumpingové a vyrovnávacie opatrenia, článok 3.1 stanovuje, že zmluvné strany potvrdzujú svoje práva a povinnosti vyplývajúce z článku VI dohody GATT z roku 1994 (ktorý upravuje antidumpingové a vyrovnávacie clá), z antidumpingovej dohody a z dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach. Táto kapitola stanovuje procesné pravidlá na vybavovanie žiadostí o uloženie antidumpingového a vyrovnávacieho cla (článok 3.2), zakotvuje pravidlo nižšieho cla, pokiaľ ide o každý typ cla (článok 3.3), pripomína potrebu zohľadniť verejný záujem (článok 3.4) a vylučuje ustanovenia oddielu o antidumpingových a vyrovnávacích opatreniach z pôsobnosti Pätnástej kapitoly (Urovnávanie sporov) a Šestnástej (Mediačný mechanizmus) (článok 3.5).

7. Tretia kapitola tiež obsahuje osobitné pravidlá týkajúce sa ochranných opatrení. Zmluvné strany najmä potvrdzujú svoje práva a povinnosti podľa článku XIX dohody GATT z roku 1994 (ktorý upravuje núdzové opatrenia pri dovoze niektorých výrobkov), dohody o ochranných opatreniach a článku 5 dohody o poľnohospodárstve (článok 3.6). Ďalej stanovuje procesné pravidlá a pravidlá týkajúce sa transparentnosti (článok 3.7) a vylučuje ustanovenia oddielu o globálnych ochranných opatreniach z pôsobnosti Pätnástej kapitoly (Urovnávanie sporov) a Šestnástej kapitoly (Mediačný mechanizmus) (článok 3.8). Články 3.9 až 3.13 upravujú (v prípade potreby dočasné) uplatňovanie osobitných dvojstranných ochranných opatrení a primeranú kompenzáciu v prípade uloženia takeého opatrenia.

8. Cieľom Štvrtej kapitoly („Technické prekážky obchodu“) je v podstate uľahčiť a zvýšiť obchod s tovarom medzi zmluvnými stranami vytvorením rámca pre predchádzanie zbytočným prekážkam obchodu, ich identifikáciu a odstraňovanie v rozsahu pôsobnosti Dohody o technických prekážkach obchodu (článok 4.1), ktorá je začlenená do dohody EUSFTA a je jej súčasťou (článok 4.3). Štvrtá kapitola sa vzťahuje na prípravu, prijímanie a uplatňovanie všetkých noriem, technických predpisov a postupov posudzovania zhody, ako sú vymedzené v prílohe 1 k Dohode o technických prekážkach obchodu, ktoré môžu mať vplyv na obchod s tovarom medzi zmluvnými stranami bez ohľadu na pôvod tohto tovaru (článok 4.2.1). Štvrtá kapitola tiež obsahuje ustanovenia týkajúce sa okrem iného rôznych foriem vzájomnej spolupráce (článok 4.4), povahy normalizačných orgánov a činnosti zmluvných strán v rámci týchto orgánov (článok 4.5), základu technických predpisov (článok 4.6), prostriedkov na uľahčenie prijatia výsledkov postupov posudzovania zhody (článok 4.7), transparentnosti (článok 4.8) a (povinných) požiadaviek na značenie alebo označovanie (článok 4.10). Ďalšie ustanovenia sa týkajú výmeny informácií (napríklad článok 4.9) alebo sprístupňovania informácií na vymedzené účely (napríklad prostredníctvom kontaktných miest určených v súlade s článkom 14.4) (článok 4.11).

9. Cieľom Piatej kapitoly („Sanitárne a fytosanitárne opatrenia“) je a) chrániť život a zdravie ľudí, zvierat a rastlín na príslušných územiach zmluvných strán a zároveň uľahčovať obchod medzi zmluvnými stranami v oblasti sanitárnych a fytosanitárnych opatrení (ďalej len „SFS opatrenia“), b) spolupracovať pri ďalšom vykonávaní Dohody o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení a c) zlepšiť komunikáciu, spoluprácu a riešenie problémov súvisiacich s vykonávaním SFS opatrení, ktoré majú vplyv na obchod medzi zmluvnými stranami (článok 5.1). Zmluvné strany opätovne potvrdzujú svoje práva a povinnosti, ktoré im vyplývajú z dohody SPS [článok 5.4, pozri tiež článok 5.6 písm. a)].

10. Článok 5.6 („Všeobecné zásady“) sa týka prostriedkov na dosiahnutie harmonizácie SFS opatrení a obmedzení používania opatrení SFS s cieľom zabrániť neopodstatneným prekážkam obchodu a predísť zbytočným obmedzeniam a svojvoľnej alebo bezdôvodnej diskriminácii a zbytočnému odkladu pri sprístupňovaní trhov zmluvných strán. Ďalšie hmotnoprávne povinnosti sa týkajú dovozných požiadaviek (článok 5.7), overovaní (článok 5.8), postupu, ktorý sa má uplatniť v prípade overovania na mieste na povolenie dovozu určitej kategórie alebo určitých kategórií výrobkov živočíšneho pôvodu z vyvážajúcej zmluvnej strany (článok 5.9, pozri tiež prílohu 5-B), určovania a uznávania oblastí bez škodcov alebo chorôb (článok 5.10), núdzových opatrení v prípade závažného rizika pre život alebo zdravie ľudí, zvierat alebo rastlín (článok 5.13) a uznania (resp. postupu na uznanie) rovnocennosti jednotlivého opatrenia alebo skupiny opatrení (článok 5.14). V článku 5.11 sú stanovené všeobecné povinnosti týkajúce sa transparentnosti a výmeny informácií.

11. Cieľom Šiestej kapitoly („Uľahčenie v oblasti ciel a obchodu“) je uznať význam, ktorý majú otázky uľahčenia v oblasti ciel a obchodu v kontexte rozvíjajúceho sa globálneho obchodného prostredia, a posilniť spoluprácu v tejto oblasti s cieľom zabezpečiť, aby príslušné právne predpisy a postupy, ako aj administratívne kapacity príslušných správnych orgánov plnili ciele podpory uľahčenia obchodu a súčasne zaisťovali účinnú colnú kontrolu (článok 6.1.1). Článok 6.2 stanovuje zásady, na ktorých majú byť založené colné ustanovenia a režimy zmluvných strán (článok 6.2.1). Zmluvné strany tiež musia, keď je to možné, zjednodušiť požiadavky a formality s cieľom podporiť rýchle prepustenie a prečlenie tovaru a pracovať na ďalšom zjednodušení a šandardizácii údajov a dokumentácie požadovaných colnými orgánmi a inými agentúrami (článok 6.2.2). Články 6.3 až 6.14 stanovujú osobitné povinnosti týkajúce sa colnej spolupráce, tranzitu a prekládky, predbežných rozhodnutí, zjednodušeného colného režimu, prepustenia tovaru, poplatkov a platieb, colných deklarantov, kontrol pred odoslaním, určovania colnej hodnoty, riadenia rizík, systému jednotného kontaktného miesta (na uľahčenie jednotného elektronického podávania všetkých požadovaných informácií) a zabezpečenia účinných, rýchlych, nediskriminačných a ľahko dostupných odvolacích konaní. Článok 6.16 upravuje vzťahy zmluvných strán s podnikateľskou komunitou.

12. Článok 6.15 stanovuje všeobecnú povinnosť uverejniť alebo inak sprístupniť právne predpisy, nariadenia a administratívne postupy a iné požiadavky, ktoré sa týkajú uľahčenia v oblasti ciel a obchodu (článok 6.15.1), a určiť alebo zachovať jedno alebo viacero informačných miest (článok 6.15.2). Rôzne ustanovenia Šiestej kapitoly sa týkajú potreby výmeny informácií a sprístupňovania informácií [napríklad články 6.3.2 a 6.8.2 a článok 6.16 písm. b)].

13. Cieľom Siedmej kapitoly („Necolné prekážky obchodu a investície do výroby energie z obnoviteľných zdrojov“) je podporovať, rozvíjať a zvyšovať výrobu energie z obnoviteľných a udržateľných nefosílnych zdrojov, a to najmä prostredníctvom uľahčovania obchodu a investícií. Zmluvné strany sa preto zaväzujú spolupracovať pri odstraňovaní alebo znižovaní ciel, ako aj necolných prekážok a podporovať regulačné zblížovanie s regionálnymi alebo medzinárodnými normami alebo približovanie sa k nim (článok 7.1).

14. Siedma kapitola sa vzťahuje na opatrenia, ktoré môžu ovplyvniť obchod a investície medzi zmluvnými stranami súvisiace s výrobou energie z obnoviteľných a udržateľných nefosílnych zdrojov, avšak nie na produkty, z ktorých sa energia vyrába (článok 7.3.1).

15. Článok 7.4 vyžaduje, aby sa zmluvné strany a) zdržali prijímania opatrení ustanovujúcich požiadavky na miestny obsah alebo akúkoľvek inú kompenzáciu (akákoľvek podmienka, ktorá podporuje miestny rozvoj), ktoré majú vplyv na výroby, poskytovateľov služieb, investorov alebo investície druhej zmluvnej strany; b) zdržali prijímania opatrení vyžadujúcich vytvorenie partnerstiev s miestnymi spoločnosťami (s výnimkou týkajúcou sa technických dôvodov); c) zabezpečili, aby všetky pravidlá týkajúce sa postupov povoľovania, osvedčovania a udeľovania licencií boli objektívne, transparentné, nie svojvoľné a nediskriminačné voči žiadateľom druhej zmluvnej strany; d) zaistili, aby sa na administratívne platby uložené na alebo v súvislosti s dovozom a používaním tovaru s pôvodom v druhej zmluvnej strane alebo tovaru, ktorý má vplyv na dodávanie tovarov dodávateľmi druhej zmluvnej strany, vzťahoval článok 2.10 a aby sa na administratívne platby uložené na alebo v súvislosti s poskytovaním služieb poskytovateľmi druhej zmluvnej strany vzťahovali články 8.18 až 8.20, a e) zabezpečili, aby podmienky a postupy pre pripojenie a prístup k prenosovým sieťam elektrickej energie boli transparentné a nediskriminovali dodávateľov druhej zmluvnej strany.

16. Článok 7.5 sa týka používania medzinárodných alebo regionálnych noriem týkajúcich sa výrobkov na výrobu energie z obnoviteľných a udržateľných nefosílnych zdrojov, potreby špecifikovať technické predpisy založené na požiadavkách na výroby a akceptácie vyhlásení o zhode od druhej zmluvnej strany.

17. V článku 7.6.1 sa uvádza, že na ustanovenia Siedmej kapitoly sa vzťahujú ustanovenia o všeobecných výnimkách uvedené v článkoch 2.14 a 8.62, ustanovenie o bezpečnostných a všeobecných výnimkách uvedené v článku 10.3 a príslušné ustanovenia Sedemnásť kapitoly. Podľa článku 7.6.2 nič v Siedmej kapitole nemožno vykladať tak, že ktorejkoľvek zmluvnej strane bráni v prijatí alebo presadzovaní opatrení potrebných na bezpečné fungovanie príslušných energetických sietí alebo zaistenie bezpečnosti dodávok energie.

18. Článok 7.7 upravuje úlohu Výboru pre obchod, pokiaľ ide o spoluprácu a vykonávanie Siedmej kapitoly, a spresňuje, čo môže táto spolupráca zahŕňať.

19. Ôsma kapitola („Služby, usadenie sa a elektronický obchod“) je rozdelená do siedmich oddielov.

20. V oddiele A zmluvné strany opätovne potvrdzujú svoje príslušné záväzky vyplývajúce z Dohody o založení WTO a súhlasia s tým, že táto kapitola stanovuje mechanizmy nevyhnutné na postupnú recipročnú liberalizáciu obchodu so službami, usadzovania sa a elektronického obchodu (článok 8.1.1).

21. Článok 8.1.2 stanovuje, že ak nie je stanovené inak, Ôsma kapitola a) sa nevzťahuje na subvencie alebo granty poskytnuté niektorou zmluvnou stranou; b) sa nevzťahuje na služby poskytované pri výkone vládnej moci v rámci príslušných území zmluvných strán; c) nevyžaduje privatizáciu verejných podnikov alebo d) sa nevzťahuje na zákony, iné právne predpisy alebo požiadavky, ktorými sa riadi verejné obstarávanie služieb vládnyimi agentúrami, ktoré ich nakupujú na vládne účely a nie s cieľom ďalšieho komerčného predaja alebo s cieľom ich použitia v rámci poskytovania služieb na komerčný predaj. Článok 8.1.4 ďalej stanovuje, že Ôsma kapitola sa nevzťahuje na opatrenia týkajúce sa fyzických osôb, ktoré sa usilujú o prístup na trh práce niektorej zo zmluvných strán, ani na opatrenia v súvislosti s občianstvom, pobytom alebo zamestnaním na trvalom základe.

22. Článok 8.1.3 zaručuje právo každej zmluvnej strany regulovať a zavádzať nové predpisy na dosiahnutie legitímnych cieľov politiky spôsobom, ktorý je v súlade s Ôsmou kapitolou.

23. Článok 8.2 písm. d) stanovuje, že dohoda EUSFTA sa vzťahuje na lodné prepravné spoločnosti, ktoré sú usadené mimo Únie a ktoré sú kontrolované štátnymi príslušníkmi niektorého z členských štátov, ak sú ich plavidlá registrované v súlade s príslušnými právnymi predpismi daného členského štátu a plavia sa pod vlajkou niektorého členského štátu.

24. Článok 8.2 písm. m) vymedzuje „obchod so službami“ ako poskytovanie služby: i) z územia jednej zmluvnej strany na územie druhej zmluvnej strany („cezhraničné poskytovanie“); ii) na území jednej zmluvnej strany spotrebiteľovi služby druhej zmluvnej strany („spotreba v zahraničí“); iii) poskytovateľom služieb jednej zmluvnej strany prostredníctvom obchodnej prítomnosti na území druhej zmluvnej strany („obchodná prítomnosť“) a iv) poskytovateľom služieb jednej zmluvnej strany prostredníctvom prítomnosti fyzických osôb na území druhej zmluvnej strany („prítomnosť fyzických osôb“).

25. Oddiel B („Cezhraničné poskytovanie služieb“) sa vzťahuje na opatrenia zmluvných strán, ktoré majú vplyv na cezhraničné poskytovanie služieb vo všetkých odvetviach okrem a) audiovizuálnych služieb; b) vnútroštátnej námornej kabotáže (ktorá zahŕňa dopravu cestujúcich alebo tovaru medzi prístavom alebo miestom nachádzajúcim sa v členskom štáte a iným prístavom alebo miestom nachádzajúcim sa v tom istom členskom štáte a dopravu, ktorá sa začína a končí v tom istom prístave alebo na tom istom mieste nachádzajúcom sa v členskom štáte Európskej únie) a c) vnútroštátnych a medzinárodných služieb leteckej dopravy, či už pravidelných alebo nepravidelných, a služieb, ktoré sa priamo vzťahujú na uplatňovanie (leteckých) dopravných práv (článok 8.3). Vzťahuje sa však na: i) služby v oblasti opráv a údržby lietadiel, počas ktorých je lietadlo mimo prevádzky; ii) predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi a iii) služby v oblasti počítačových rezervačných systémov [článok 8.3 písm. c)]. Článok 8.4 vymedzuje „cezhraničné poskytovanie služieb“ na účely oddielu B ako poskytovanie služieb: a) z územia jednej zmluvnej strany na územie druhej zmluvnej strany a b) na území jednej zmluvnej strany spotrebiteľovi služby druhej zmluvnej strany.

26. Článok 8.5 sa týka prístupu na trh. Každá zmluvná strana musí poskytnúť službám a poskytovateľom služieb druhej zmluvnej strany zaobchádzanie nie menej priaznivé, než aké je stanovené v rámci záväzkov, obmedzení a podmienok dohodnutých a špecifikovaných v jej listine špecifických záväzkov (článok 8.5.1). Pokiaľ ide o odvetvia, v ktorých sa prijali záväzky týkajúce sa prístupu na trh, článok 8.5.2 spresňuje opatrenia, ktoré zmluvná strana nesmie prijať ani zachovať buď v rámci regionálneho rozdelenia, alebo na celom svojom území, pokiaľ nie je v jej listine špecifických záväzkov uvedené inak.

27. Článok 8.6 stanovuje povinnosť národného zaobchádzania. Každá zmluvná strana má poskytnúť službám a poskytovateľom služieb druhej zmluvnej strany vo vzťahu ku všetkým opatreniam, ktoré majú vplyv na cezhraničné poskytovanie služieb, zaobchádzanie nie menej priaznivé, než aké poskytuje svojim vlastným obdobným službám a poskytovateľom služieb, pokiaľ ide o odvetvia zapísané v jej listine špecifických záväzkov, a s výhradou akýchkoľvek podmienok a obmedzení v nej stanovených (článok 8.6.1).

28. Článok 8.7.1 stanovuje, že odvetvia liberalizované zmluvnou stranou podľa oddielu B a obmedzenia týkajúce sa prístupu na trh a národného zaobchádzania, ktoré sa týkajú služieb a poskytovateľov služieb druhej zmluvnej strany v týchto odvetviach, sa uvádzajú v jej listine špecifických záväzkov.

29. Predmetom oddielu C je „usadenie sa“, ktoré je vymedzené v článku 8.8 písm. d) ako „i) založenie, nadobudnutie alebo udržiavanie právnickej osoby alebo ii) vytvorenie alebo udržiavanie organizačnej zložky alebo zastupiteľskej kancelárie na území zmluvnej strany na účely vykonávania hospodárskej činnosti, ktorá zahŕňa, poskytnutie služby, ale nie je naň obmedzená“. Pojmy založenie a nadobudnutie právnickej osoby sa majú chápať tak, že zahŕňajú aj kapitálovú účasť v právnickej osobe s cieľom vytvoriť alebo zachovať trvalé hospodárske prepojenia [poznámka pod čiarou 8 týkajúca sa článku 8.8 písm. d)]⁴²⁴. Oddiel C sa vzťahuje na opatrenia prijaté alebo zachovávané zmluvnými stranami, ktoré majú vplyv na usadzovanie sa v prípade všetkých hospodárskych činností okrem a) ťažby, výroby a spracovania jadrového materiálu; b) výroby zbraní, munície a vojenského materiálu alebo obchodu s nimi; c) audiovizuálnych služieb; d) vnútroštátnej námornej kabotáže a e) vnútroštátnych

424 — V niektorých jazykových zneniach je to poznámka pod čiarou 10.

a medzinárodných služieb leteckej dopravy, či už pravidelných alebo nepravidelných, a služieb, ktoré sa priamo vzťahujú na uplatňovanie (leteckých) dopravných práv (článok 8.9). Oddiel C sa však nevzťahuje na opatrenia, ktoré majú vplyv na usadzovanie sa v prípade nasledujúcich hospodárskych činností: i) služby v oblasti opráv a údržby lietadiel, počas ktorých je lietadlo mimo prevádzky; ii) predaj leteckých dopravných služieb a obchodovanie s nimi a iii) služby v oblasti počítačových rezervačných systémov [článok 8.9 písm. e)].

30. Články 8.10, 8.11 a 8.12, ktoré sa týkajú prístupu na trh, národného zaobchádzania a listín špecifických záväzkov, do veľkej miery odzrkadľujú články 8.5, 8.6 a 8.7, pokiaľ ide o usadenie sa [tieto ustanovenia sa týkajú prístupu na trh, národného zaobchádzania a listín špecifických záväzkov v súvislosti s cezhraničným poskytovaním služieb (oddiel B)].

31. Oddiel D („Dočasná prítomnosť fyzických osôb na obchodné účely“) sa vzťahuje na opatrenia zmluvných strán, ktoré sa týkajú vstupu kľúčových pracovníkov, stážistov s vysokoškolským vzdelaním a predajcov služieb pre podniky na ich príslušné územia a ich dočasného pobytu na nich v súlade s článkom 8.1.4 (článok 8.13.1). „Kľúčoví pracovníci“ sú fyzické osoby, ktoré sú zamestnané v inej právnickej osobe jednej zo zmluvných strán, než je nezisková organizácia, a ktoré sú zodpovedné za zriadenie alebo riadnu kontrolu, správu a prevádzku usadeného subjektu [článok 8.13.2 písm. a)]. Táto kategória zahŕňa „obchodné návštevy na účely usadenia sa“ a „zamestnancov presunutých v rámci podniku“. „Obchodné návštevy na účely usadenia sa“ sú fyzické osoby pracujúce na vyšších pozíciách, ktoré sú zodpovedné za zriadenie usadeného subjektu a nevykonávajú žiadne priame transakcie so širokou verejnosťou a nedostávajú odmenu zo zdroja so sídlom v hostiteľskej zmluvnej strane [článok 8.13.2 písm. a) bod i)]. „Zamestnanci presunutí v rámci podniku“ sú fyzické osoby, ktoré boli zamestnané právnickou osobou zmluvnej strany alebo, v prípade profesionála poskytujúceho služby pre podniky, v nej boli spoločníkmi aspoň počas jedného roka a ktoré sú dočasne presunuté do usadeného subjektu na území druhej zmluvnej strany. Môžu to byť riaditelia, manažéri alebo špecialisti [článok 8.13.2 písm. a) bod ii)].

32. Pokiaľ ide o kľúčových pracovníkov a stážistov s vysokoškolským vzdelaním, článok 8.14 stanovuje, že každá zmluvná strana musí umožniť podnikateľom druhej zmluvnej strany dočasne zamestnať v ich usadenom subjekte fyzické osoby tejto druhej zmluvnej strany, ak sú títo zamestnanci kľúčovými pracovníkmi alebo stážistami s vysokoškolským vzdelaním v zmysle ich vymedzenia v článku 8.13, a to vo všetkých odvetviach liberalizovaných v súlade s oddielom C a s výhradou akýchkoľvek výhrad uvedených v jej listine špecifických záväzkov. V tomto ustanovení sú tiež uvedené rôzne maximálne obdobia dočasného vstupu a pobytu v prípade zamestnancov presunutých v rámci podniku, obchodných návštev na účely usadenia sa a stážistov s vysokoškolským vzdelaním. Opatrenia, ktoré zahŕňajú obmedzenia celkového počtu fyzických osôb, ktoré podnikateľ môže presunúť ako kľúčových pracovníkov alebo stážistov s vysokoškolským vzdelaním v konkrétnom odvetví (vo forme číselných kvót alebo požiadavky splniť test hospodárskych potrieb), alebo diskriminačné obmedzenia sú zakázané (článok 8.14.2).

33. Podľa článku 8.15 musí každá zmluvná strana v zásade umožniť dočasný vstup a pobyt predajcom služieb pre podniky na obdobie najviac deväťdesiatich dní v akejkoľvek dvanásťmesačnom období (článok 8.15).

34. Oddiel E („Regulačný rámec“) sa delí na pododdiely, ktoré obsahujú všeobecne platné ustanovenia, ako aj ustanovenia upravujúce domácu reguláciu, počítačové služby, poštové služby, telekomunikačné služby, finančné služby a služby medzinárodnej námornej dopravy.

35. Pododdiel 1 obsahuje všeobecne platné ustanovenia. Stanovuje povinnosti v súvislosti so vzájomným uznávaním odborných kvalifikácií (článok 8.16) a transparentnosťou (článok 8.17). Žiadne ustanovenie článku 8.16 nebráni zmluvnej strane vyžadovať, aby fyzické osoby mali potrebnú kvalifikáciu alebo odbornú prax stanovenú pre odvetvie príslušnej činnosti na území, na ktorom sa služba poskytuje (článok 8.16.1). Každá zo zmluvných strán má bezodkladne reagovať na všetky

žiadosti druhej zmluvnej strany o konkrétne informácie o akýchkoľvek jej všeobecne platných opatreniach alebo medzinárodných dohodách, ktoré sa týkajú Ôsmej kapitoly alebo na ňu majú vplyv. Každá zo zmluvných strán musí tiež zriadiť jedno alebo viacero miest na predkladanie žiadostí o informácie podľa článku 14.4 (článok 8.17).

36. Pododdiel 2 sa týka domácej regulácie. Vzťahuje sa na opatrenia, ktoré sa týkajú licenčných požiadaviek a postupov alebo kvalifikačných požiadaviek a postupov, ktoré majú vplyv na cezhraničné poskytovanie služieb; usadenie sa právnických a fyzických osôb na územiach zmluvných strán a dočasnú prítomnosť fyzických osôb na území zmluvných strán (článok 8.18.1), a to v súlade so špecifickými záväzkami zmluvných strán (článok 8.18.2).

37. Články 8.19 a 8.20 stanovujú povinnosti týkajúce sa licenčných a kvalifikačných požiadaviek a postupov, postupu na získanie licencie a zabezpečenie rýchleho preskúmania a v prípade, ak je to opodstatnené, vhodných opatrení na nápravu správnych rozhodnutí, ktoré majú vplyv na usadenie sa, cezhraničné poskytovanie služieb alebo dočasný pobyt fyzických osôb na obchodné účely.

38. Pododdiel 3 upravuje počítačové služby. Článok 8.21.1 stanovuje, že zmluvné strany súhlasia s dojednaniami uvedenými v iných odsekoch článku 8.21, pokiaľ ide o počítačové služby liberalizované v súlade s oddielmi B až D. Tieto dojednania sa týkajú najmä významu pojmu počítačové a súvisiace služby.

39. Pododdiel 4 sa týka poštových služieb. V súlade s článkom 8.22 má každá zmluvná strana zaviesť alebo zachovať primerané opatrenia s cieľom zabrániť poskytovateľom poštových služieb, ktorí sú samostatne alebo spoločne hlavným poskytovateľom na relevantnom trhu poštových služieb, aby používali protisúťažné postupy alebo v ich používaní pokračovali. Podľa článku 8.23 musia byť regulačné orgány oddelené od akéhokoľvek poskytovateľa poštových služieb a nesmú sa mu zodpovedať. Ich rozhodnutia a postupy, ktoré používajú, musia byť nestranné vo vzťahu k všetkým účastníkom trhu.

40. Pododdiel 5 sa vzťahuje na opatrenia, ktoré majú vplyv na obchod s telekomunikačnými službami. Stanovujú sa v ňom zásady regulačného rámca pre telekomunikačné služby liberalizované podľa oddielov B až D (teda cezhraničné poskytovanie služieb, usadenie sa a dočasná prítomnosť fyzických osôb na obchodné účely) (článok 8.24.1). Články 8.26 až 8.38 obsahujú hmotnoprávne povinnosti týkajúce sa okrem iného prístupu k verejným telekomunikačným sieťam a službám a ich používania, prepojenia, spoločného používania zariadení a prenosnosti čísla. Články 8.41 a 8.42 stanovujú povinnosti týkajúce sa jednak postupov na získanie povolenia na poskytovanie telekomunikačných služieb a jednak postupov na pridelovanie a využívanie obmedzených zdrojov.

41. V článku 8.45 je zakotvená všeobecná povinnosť transparentnosti. Osobitné povinnosti týkajúce sa poskytovania informácií sú stanovené napríklad v článkoch 8.29.3 a 8.41.2.

42. Pododdiel 6 stanovuje zásady, ktorými sa spravuje regulačný rámec pre všetky finančné služby liberalizované podľa oddielov B až D (článok 8.49.1). Článok 8.50.1 a článok 8.50.2 dovoľuje každej zmluvnej strane prijať alebo zachovať primerané opatrenia z prudenciálnych dôvodov a stanovuje podmienky, za ktorých to možno urobiť. V súlade s článkom 8.50.4 má každá zmluvná strana vyvinúť maximálne úsilie s cieľom zabezpečiť, aby sa na jej území zaviedli a uplatňovali viaceré uvedené normy týkajúce sa bankového dohľadu, dohľadu v poisťovníctve, regulácie cenných papierov, transparentnosti a výmeny informácií na daňové účely. Podľa článku 8.50.5 môže každá zmluvná strana za určitých podmienok požadovať registráciu alebo povolenie poskytovateľov cezhraničných finančných služieb druhej zmluvnej strany, ako aj finančných nástrojov.

43. Článok 8.52 vyžaduje, aby každá zmluvná strana poskytla poskytovateľom finančných služieb druhej zmluvnej strany za určitých podmienok prístup k platobným a zúčtovacím systémom prevádzkovaným verejnoprávnymi subjektmi a k oficiálnym finančným a refinančným nástrojom, ktoré sú dostupné v rámci bežnej podnikateľskej činnosti.

44. Článok 8.53 sa týka nových finančných služieb. Ukladá každej zmluvnej strane povinnosť umožniť poskytovateľovi finančných služieb druhej zmluvnej strany poskytovať akúkoľvek novú finančnú službu, ktorej poskytovanie by táto prvá zmluvná strana povolila poskytovať svojim vlastným poskytovateľom finančných služieb, bez toho, aby táto prvá zmluvná strana musela prijať dodatočné legislatívne opatrenia.

45. Predmetom článku 8.54 je najmä prenos informácií v elektronickej alebo inej podobe na územie zmluvnej strany alebo z jej územia na účely spracovania údajov, ak je takéto spracovanie potrebné v rámci bežnej podnikateľskej činnosti poskytovateľa finančných služieb.

46. Pododdiel 7 stanovuje zásady týkajúce sa liberalizácie služieb medzinárodnej námornej dopravy podľa oddielov B až D. V článku 8.56.3 sa uvádza, že zmluvné strany sa dohodli, že zabezpečia účinné uplatňovanie zásad neobmedzeného prístupu k nákladom na komerčnom základe, slobody poskytovania služieb medzinárodnej námornej dopravy, ako aj národného zaobchádzania v rámci poskytovania takýchto služieb. Zmluvné strany musia uplatňovať zásadu neobmedzeného prístupu na trhy a k obchodu v oblasti medzinárodnej námornej dopravy na komerčnom a nediskriminačnom základe [článok 8.56.3 písm. a)]. Každá zmluvná strana musí poskytnúť lodiam, ktoré sa plavia pod vlajkou druhej zmluvnej strany alebo sú prevádzkované poskytovateľmi služieb druhej zmluvnej strany, zaobchádzanie nie menej priaznivé, než aké poskytuje svojim vlastným lodiam alebo lodiam ktorejkoľvek tretej krajiny, podľa toho, ktoré z týchto podmienok sú výhodnejšie, pokiaľ ide, okrem iného, o vstup do prístavov, používanie infraštruktúry a pomocné námorné služby v prístavoch, ako aj o súvisiace poplatky a platby, colné zariadenia a prístup k prístaviskám a infraštruktúre na nakládku a vykládku. Článok 8.56.5 stanovuje, že každá zmluvná strana musí povoliť poskytovateľom služieb medzinárodnej námornej dopravy druhej zmluvnej strany usadenie sa na jej území, a to za podmienok usadenia sa a vyvíjania činností v súlade s podmienkami zapísanými v jej listine špecifických záväzkov. V súlade s článkom 8.56.6 majú zmluvné strany umožniť poskytovateľom služieb medzinárodnej námornej dopravy druhej zmluvnej strany za primeraných a nediskriminačných podmienok použitie týchto služieb v prístave: a) pilotáž; b) pomoc s remorkérmi a vlečnými loďami; c) zásobovanie; d) zásobenie pohonnými látkami a vodou; e) zber odpadu a zneškodňovanie balastnej vody; f) služby kapitána prístavu; g) navigačná pomoc a h) prevádzkové služby na pobreží, ktoré sú nevyhnutné z hľadiska fungovania lode.

47. V oddiele F („Elektronický obchod“) sa zmluvné strany zhodli na dôležitosti uľahčenia používania a rozvoja elektronického obchodu a aj uplatňovania pravidiel WTO na elektronický obchod a zaviazali sa podporovať rozvoj elektronického obchodu medzi sebou, a to najmä prostredníctvom spolupráce v záležitostiach súvisiacich s uplatňovaním ustanovení Ôsmej kapitoly na elektronický obchod (články 8.57.1 a 8.57.2). Tiež sa dohodli, že rozvoj elektronického obchodu musí byť plne zlučiteľný s medzinárodnými normami v oblasti ochrany údajov s cieľom zabezpečiť dôveru používateľov elektronického obchodu (článok 8.57.4).

48. Podľa článku 8.58 zmluvné strany nesmú uložiť clo na elektronické prenosy. V článku 8.59 zmluvné strany potvrdzujú, že opatrenia týkajúce sa poskytnutia služby elektronickými prostriedkami spadajú do rozsahu pôsobnosti povinností obsiahnutých v príslušných ustanoveniach Ôsmej kapitoly s výhradou akýchkoľvek uplatniteľných výnimiek.

49. Oddiel G je nazvaný „Výnimky“. Článok 8.62 obsahuje ustanovenie o všeobecných výnimkách. V článku 8.63 sa zmluvné strany zaväzujú preskúmať Ôsmu kapitolu a svoje listiny špecifických záväzkov najneskôr do troch rokov od nadobudnutia platnosti dohody EUSFTA a následne v pravidelných intervaloch.

50. Jediný článok prílohy 8-A stanovuje, že listina špecifických záväzkov Európskej únie je uvedená v dodatkoch 8-A-1 až 8-A-3. Tieto dodatky upravujú listinu špecifických záväzkov Európskej únie vo vzťahu k článku 8.7 (cezhraničné poskytovanie služieb), článku 8.12 (usadenie sa) a článkom 8.14 a 8.15 (kľúčoví pracovníci, štážisti s vysokoškolským vzdelaním a predajcovia služieb pre podniky).

51. Príloha 8-B stanovuje, že listina špecifických záväzkov Singapuru je uvedená v dodatkoch 8-B-1 (špecifické záväzky) a 8-B-2 (finančné služby).

52. Deviata kapitola („Investície“) sa skladá z dvoch častí. Oddiel A obsahuje hmotnoprávne ustanovenia o ochrane investorov a ich investícií. Oddiel B upravuje mechanizmus urovnávania sporov medzi investorom a štátom (ďalej len „ISDS“), ktorý slúži na zabezpečenie dodržiavania týchto ustanovení.

53. Na účely Deviatej kapitoly je „chránená investícia“ investícia, ktorú priamo alebo nepriamo vlastní, alebo priamo alebo nepriamo kontrolujú chránení investori jednej zmluvnej strany na území druhej zmluvnej strany (článok 9.1.1). „Chránený investor“ je fyzická osoba alebo právnická osoba jednej zmluvnej strany, ktorá uskutočnila investíciu na území druhej zmluvnej strany (článok 9.2). „Investícia“ je vymedzená ako akýkoľvek druh aktív, ktorý má vlastnosti investície, ako napríklad viazanie kapitálu alebo iných zdrojov, očakávanie príjmu alebo zisku, prevzatie rizika a určité trvanie (článok 9.1.1). V článku 9.1.1 písm. a) až h) sú vymenované jednotlivé formy, ktoré môže mať investícia.

54. Deviata kapitola sa uplatňuje bez ohľadu na to, či sa tieto investície uskutočnili pred nadobudnutím platnosti dohody EUSFTA alebo po ňom (článok 9.2.1).

55. Článok 9.3.1 stanovuje požiadavku národného zaobchádzania: každá zmluvná strana musí poskytovať chráneným investorom druhej zmluvnej strany a ich chráneným investíciám na svojom území zaobchádzanie nie menej priaznivé, než aké v podobných situáciách poskytuje svojim vlastným investorom a ich investíciám, pokiaľ ide o prevádzku, riadenie, vedenie, údržbu a užívanie vlastných investícií, požívanie ich plodov a úžitkov, ich predaj alebo iné nakladanie s nimi. Článok 9.3.3 zakotvuje určité výnimky a stanovuje podmienky, za ktorých každá zmluvná strana môže prijať alebo presadzovať opatrenia, ktoré poskytujú menej priaznivé zaobchádzanie.

56. Článok 9.4 vyžaduje, aby každá zmluvná strana poskytla na svojom území chráneným investíciám druhej zmluvnej strany spravodlivé a nestranné zaobchádzanie a plnú ochranu a bezpečnosť (článok 9.4.1), pričom výraz „plnú ochranu a bezpečnosť“ odkazuje len na povinnosť zmluvnej strany týkajúcu sa fyzickej bezpečnosti chránených investorov a investícií (článok 9.4.4). Na účely splnenia tejto povinnosti článok 9.4.2 stanovuje, že žiadna zo zmluvných strán nesmie prijať opatrenia, ktoré predstavujú: a) odopieranie spravodlivosti v trestnom konaní, občianskom súdnom konaní alebo správnom konaní; b) zásadné porušenie práva na riadny proces; c) zjavne svojvoľné konanie; d) obťažovanie, nátlak, zneužitie moci alebo podobné nepoctivé konanie, alebo e) porušenie legitímnych očakávaní chráneného investora vyplývajúcich z konkrétnych alebo jednoznačných vyjadrení zmluvnej strany s cieľom podnietiť investície, na ktoré sa chránený investor odôvodnene spoliehal.

57. Článok 9.5.1 stanovuje, že chráneným investorom jednej zmluvnej strany, ktorí utrpia straty v dôsledku vojny alebo iného ozbrojeného konfliktu, štátneho prevratu, výnimočného stavu, povstania, vzbury alebo nepokojov na území druhej zmluvnej strany, poskytne táto druhá zmluvná strana, pokiaľ ide o reštitúciu, odškodnenie, náhradu alebo inú formu vyrovnania, zaobchádzanie nie menej priaznivé, než aké poskytuje svojim vlastným investorom alebo investorom akéhokoľvek tretieho štátu, podľa toho, ktoré je pre chráneného investora výhodnejšie. Článok 9.5.2 vyžaduje, aby zmluvná strana poskytla reštitúciu alebo náhradu, ak dôjde k zabaveniu alebo zničeniu chránenej investície.

58. Na základe článku 9.6.1 žiadna zo zmluvných strán nesmie chránené investície chránených investorov druhej zmluvnej strany priamo alebo nepriamo znárodniť, vyvlastniť ani ich podrobiť opatreniam, ktoré majú rovnaký účinok ako znárodnenie alebo vyvlastnenie, s výnimkou vyvlastnenia: a) na verejný účel; b) v súlade s riadnym zákonným postupom; c) na nediskriminačnom základe a d) s vyplatením rýchlej, primeranej a účinnej náhrady v súlade s článkom 9.6.2. Článok 9.6.2 stanovuje, ako sa má určiť výška náhrady. Článok 9.6 sa nevzťahuje na vydávanie nútených licencií v súvislosti s právami duševného vlastníctva, pokiaľ je toto vydávanie v súlade s dohodou TRIPS (článok 9.6.3). Článok 9.6.4 sa týka preskúmania každého opatrenia vyvlastnenia alebo stanovenia hodnoty investície súdnym alebo iným nezávislým orgánom zmluvnej strany, ktorá opatrenie prijíma.

59. Článok 9.7 stanovuje, že každá zmluvná strana musí umožniť, aby sa prevody súvisiace s chránenou investíciou uskutočnili vo voľne zameniteľnej mene bez obmedzenia alebo odkladu (článok 9.7.1). Žiadne z ustanovení článku 9.7 však nemožno vykladať tak, že bráni zmluvnej strane uplatňovať nestranným a nediskriminačným spôsobom svoje právne predpisy týkajúce sa otázok uvedených v článku 9.7.2 písm. a) až g) (článok 9.7.2).

60. Ostatné ustanovenia oddielu A sa týkajú subrogácie (článok 9.8), ukončenia (článok 9.9) a vzťahu dohody EUSFTA k iným dohodám (článok 9.10). Článok 9.9 konkrétne stanovuje, že v prípade, že sa platnosť dohody EUSFTA ukončí podľa článku 17.13, Deviatá kapitola zostáva v platnosti počas nasledujúcich 20 rokov od uvedeného dňa, pokiaľ ide o chránené investície uskutočnené pred dátumom ukončenia platnosti dohody EUSFTA. V článku 9.10.1 sa uvádza, že dohody medzi členskými štátmi a Singapurom uvedené v prílohe 9-D (vrátane práv a povinností z nich vyplývajúcich) strácajú platnosť a sú nahradené dohodou EUSFTA dňom nadobudnutia platnosti tejto dohody. V poznámke pod čiarou 19⁴²⁵ sa ďalej uvádza, že tieto dohody sa považujú za zaniknuté na základe dohody EUSFTA v zmysle článku 59 ods. 1 písm. a) Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. Ostatné odseky článku 9.10 upravujú najmä vplyv predbežného vykonávania dohody EUSFTA na uplatňovanie ustanovení dohôd vymenovaných v prílohe 9-D.

61. Oddiel B Deviatej kapitoly sa vzťahuje na spory medzi navrhovateľom jednej zmluvnej strany a druhou zmluvnou stranou týkajúce sa zaobchádzania (vrátane nečinnosti), ktoré údajne porušuje ustanovenia oddielu A, pokiaľ toto porušenie údajne spôsobuje stratu alebo škodu navrhovateľovi alebo jeho miestne usadenej spoločnosti (článok 9.11.1).

62. V článku 9.12 sa uvádza, že každý spor by sa mal, pokiaľ je to možné, riešiť zmierom prostredníctvom rokovaní. Článok 9.14 stanovuje, že strany sa sporu sa môžu kedykoľvek dohodnúť na použití mediácie alebo iných foriem alternatívneho riešenia sporov. Ak nie je možné spor vyriešiť zmierom, navrhovateľ zmluvnej strany má druhej zmluvnej strane predložiť v stanovenej lehote žiadosť o konzultácie (článok 9.13). Ak sa v lehote troch mesiacov odo dňa predloženia žiadosti o konzultácie nepodarí spor urovnať, navrhovateľ môže doručiť oznámenie o zámere začať rozhodcovské konanie (článok 9.15). Ak bolo toto oznámenie zaslané Európskej únii, Európska únia musí v stanovenej lehote určiť, kto bude vystupovať ako odporca, a bezodkladne informovať navrhovateľa o svojom rozhodnutí (článok 9.15.2). Ak sa neprijme také rozhodnutie, z článku 9.15.3 v podstate vyplýva, že odporca sa určí v súlade s oznámením o zámere začať rozhodcovské konanie.

63. Najskôr po troch mesiacoch odo dňa doručenia oznámenia o zámere si môže navrhovateľ v súlade s podmienkami uvedenými v článku 9.17 a s výhradou iných uplatniteľných požiadaviek týkajúcich sa právomoci (článok 9.17.5) uplatniť nárok na začatie rozhodcovského konania v rámci jedného z mechanizmov na urovnávanie sporov vymenovaných v článku 9.16.1. Tieto mechanizmy zahŕňajú

425 — V niektorých jazykových zneniach je to poznámka pod čiarou 51.

rozhodcovské konanie pod záštitou Medzinárodného strediska pre riešenie sporov z investícií, rozhodcovského súdu zriadeného v súlade s pravidlami rozhodcovského konania Komisie OSN pre medzinárodné obchodné právo alebo akejkoľvek inej rozhodcovskej inštitúcie alebo podľa akýchkoľvek iných rozhodcovských pravidiel, na ktorých sa strany sporu dohodnú.

64. Články 9.18 až 9.21 sa týkajú zriadenia rozhodcovského súdu, rozhodného práva a pravidiel výkladu a nárokov, ktoré sú zjavne bez právneho významu alebo z právneho hľadiska nedôvodné.

65. Ak rozhodcovský súd vydáva právoplatný rozhodcovský rozsudok, ktorým konštatuje porušenie ustanovení Deviatej kapitoly, rozhodcovský súd môže priznať samostatne alebo spoločne len a) peňažnú náhradu škody (v rámci obmedzení stanovených v článku 9.24.2) a akýkoľvek príslušný úrok a b) vrátenie majetku za predpokladu, že odporca môže zaplatiť peňažnú náhradu škody a akýkoľvek príslušný úrok, namiesto vrátenia (článok 9.24.1). Rozhodcovský súd nesmie priznávať sankčnú náhradu škody (článok 9.24.2). Články 9.25 a 9.26 sa týkajú odškodnenia alebo inej kompenzácie a trov.

66. Predmetom článku 9.27 je záväzný účinok rozhodcovského rozsudku a jeho dodržiavanie.

67. V súlade s článkom 9.28.1 žiadna zmluvná strana neposkytne diplomatickú ochranu a neuplatní medzinárodný nárok v súvislosti so sporom, v prípade ktorého sa jeden z jej investorov a druhá zmluvná strana dohodli, že ho predložia, alebo ho už predložili, na rozhodcovské konanie podľa oddielu B, s výnimkou prípadu, keď táto druhá zmluvná strana nedodržiava a neplní rozhodcovský rozsudok vydaný v tomto spore. Na účely článku 9.28.1 diplomatická ochrana nezahŕňa neformálne diplomatické výmeny, ktorých jediným účelom je uľahčenie urovnania sporu. Článok 9.28.1 však nevylučuje možnosť, aby zmluvná strana použila postupy urovnávania sporov podľa Pätnástej kapitoly v súvislosti so všeobecne záväzným opatrením, a to aj v prípade, keď predmetné opatrenie údajne porušilo dohodu EUSFTA, pokiaľ ide o konkrétnu investíciu, v súvislosti s ktorou bol uplatnený nárok na začatie rozhodcovského konania.

68. Prílohy Deviatej kapitoly sa týkajú vyvlastnenia (prílohy 9-A až 9-C); zoznamu existujúcich dohôd medzi členskými štátmi a Singapurom (príloha 9-D); mediačného mechanizmu pre spory medzi investorom a štátom (príloha 9-E); kódexu správania pre rozhodcov a mediátorov (príloha 9-F) a pravidiel prístupu verejnosti k dokumentom a na pojednávania a možnosti tretích osôb urobiť podanie (príloha 9-G).

69. Desiata kapitola („Vládne obstarávanie“) a jej deväť príloh poskytujú rámec pre vládne obstarávanie vykonávané zmluvnými stranami. Na účely Deviatej kapitoly je „obstarávaním, ktoré je predmetom úpravy“, obstarávanie i) na vládne účely tovaru, služieb alebo ich kombinácie uskutočňované na akomkoľvek zmluvnom základe, s odhadnutou hodnotou, ktorá sa rovná prahovým hodnotám stanoveným v prílohách 10-A až 10-G alebo je vyššia; ii) uskutočňované obstarávateľským subjektom, ktoré iii) nie je inak vylúčené (článok 10.2.2). V článku 10.2.3 sú uvedené situácie, v ktorých sa Desiata kapitola neuplatní (ak nie je v prílohách 10-A až 10-G stanovené inak).

70. Článok 10.3 upravuje bezpečnosť a všeobecné výnimky.

71. Článok 10.4 stanovuje všeobecné zásady, ktorými sa riadi vládne obstarávanie. Články 10.4.1 a 10.4.2 konkrétne stanovujú povinnosti národného zaobchádzania a iné formy nediskriminačných povinností. Podľa článku 10.4.7 sa tieto ustanovenia nevzťahujú na opatrenia, ktoré nie sú špecifické pre obstarávanie.

72. Článok 10.5 stanovuje pravidlá týkajúce sa informácií, ktoré má každá zmluvná strana zverejniť, pokiaľ ide o jej systém obstarávania.

73. Obstarávateľský subjekt má pre každé obstarávanie, ktoré je predmetom úpravy, uverejniť oznámenie o plánovanom obstarávaní (článok 10.6.1), ktoré musí obsahovať informácie vymenované v článku 10.6.2. Okrem toho v súvislosti s každým plánovaným obstarávaním sa musí uverejniť súhrnné oznámenie (článok 10.6.3). Článok 10.7 stanovuje povinnosti týkajúce sa typu podmienky, ktorú obstarávateľský subjekt môže (alebo nemôže) uložiť v súvislosti s účasťou na obstarávaní; spôsobu posudzovania toho, či dodávateľ alebo poskytovateľ splnil tieto podmienky, a dôvodov, z ktorých zmluvná strana môže vylúčiť dodávateľa alebo poskytovateľa. Článok 10.8 sa týka kvalifikácie dodávateľov alebo poskytovateľov. Článok 10.9 stanovuje požiadavky týkajúce sa technických špecifikácií a súťažných podkladov. Článok 10.10 sa týka potreby poskytnúť dodávateľom alebo poskytovateľom dostatočný čas na prípravu a predloženie žiadostí o účasť a ponúk. Článok 10.11 sa vzťahuje na vedenie rokovaní. Článok 10.12 stanovuje podmienky, za ktorých obstarávateľský subjekt môže použiť obmedzený postup obstarávania a rozhodnúť sa neuplatňovať niektoré zo záruk uvedených v Desiatej kapitole. Článok 10.14 obsahuje pravidlá týkajúce sa zaobchádzania s ponukami a zadávania zákaziek. Článok 10.15 stanovuje povinnosti týkajúce sa informácií, ktoré obstarávateľský subjekt musí buď poskytnúť zúčastneným dodávateľom alebo poskytovateľom alebo uverejniť.

74. Článok 10.16.1 vyžaduje, aby každá zmluvná strana na žiadosť druhej zmluvnej strany bezodkladne poskytla akékoľvek informácie, ktoré sú potrebné na stanovenie toho, či sa obstarávanie uskutočnilo spravodlivo, nestranne a v súlade s Pätnástou kapitolou. Za vymedzených okolností sa informácie nemajú zverejniť (článok 10.16.2).

75. Článok 10.17 stanovuje požiadavky týkajúce sa typu administratívneho alebo súdneho preskúmania, ktoré musí každá zmluvná strana zabezpečiť, podmienky, za ktorých sa toto preskúmanie má vykonávať, a postup, ktorý sa uplatní.

76. Prílohy ku Desiatej kapitole sa týkajú: ústredných subjektov, ktoré obstarávajú v súlade s ustanoveniami dohody EUSFTA (príloha 10-A); subjektov na nižšej ako ústrednej úrovni, ktoré obstarávajú v súlade s ustanoveniami dohody EUSFTA (príloha 10-B); poskytovateľov verejnoprospešných služieb a iných subjektov, ktoré obstarávajú v súlade s ustanoveniami dohody EUSFTA (príloha 10-C); tovaru, ktorý je predmetom úpravy (príloha 10-D); služieb, ktoré sú predmetom úpravy (príloha 10-E); stavebných služieb a koncesií na práce, ktoré sú predmetom úpravy (príloha 10-F); všeobecných poznámok a výnimiek z ustanovení článku 10.4 (všeobecné zásady) (príloha 10-G); prostriedkov zverejňovania (príloha 10-H) a verejno-súkromných partnerstiev (príloha 10-I).

77. Cieľom Jedenástej kapitoly („Duševné vlastníctvo“) je uľahčiť výrobu a komercializáciu inovatívnych a tvorivých produktov a poskytovanie služieb medzi zmluvnými stranami, ako aj zvýšiť prínosy obchodu a investícií prostredníctvom účinnej úrovne ochrany práva duševného vlastníctva a stanoviť opatrenia na účinné presadzovanie týchto práv (článok 11.1.1). Ciele a zásady stanovené v časti I dohody TRIPS (najmä v článkoch 7 a 8) sa *mutatis mutandis* uplatňujú na Jedenástu kapitolu (článok 11.1.2).

78. Oddiel A upravuje rozsah pôsobnosti Jedenástej kapitoly, príslušné definície a vyčerpanie práv duševného vlastníctva. Článok 11.2.1 stanovuje, že Jedenásta kapitola dopĺňa práva a povinnosti zmluvných strán, ktoré im vyplývajú z dohody TRIPS a iných medzinárodných zmlúv v oblasti duševného vlastníctva, ktorých sú obe zmluvné strany stranami. Na účely Jedenástej kapitoly sú „práva duševného vlastníctva“ všetky kategórie duševného vlastníctva, ktoré sú predmetom ustanovení oddielov 1 až 7 časti II dohody TRIPS, konkrétne: autorské právo a práva súvisiace s autorským právom; patenty; ochranné známky; dizajny; topografie polovodičových obvodov; zemepisné označenia a ochrana nezverejnených informácií [článok 11.2.2 písm. a) body i) až vii)], ako aj práva k odrodám rastlín [článok 11.2.2 písm. b)]. V súlade s článkom 11.3 každá zmluvná strana si môže stanoviť svoj vlastný režim vyčerpania práv duševného vlastníctva v súlade s príslušnými ustanoveniami dohody TRIPS.

79. Každý pododdiel oddielu B upravuje konkrétne právo duševného vlastníctva (alebo súbor práv duševného vlastníctva).

80. Pododdiel A je nazvaný „Autorské právo a práva súvisiace s autorským právom“. Podľa článku 11.4 („Poskytovaná ochrana“) zmluvné strany musia dodržiavať práva a povinnosti stanovené v iných medzinárodných dohodách, konkrétne: v Bernskom dohovore o ochrane literárnych a umeleckých diel; Zmluve WIPO o autorskom práve; Zmluve WIPO o výkonoch a zvukových záznamoch a v dohode TRIPS. Článok 11.5 vymedzuje dobu ochrany autorského práva a práv súvisiacich s autorským právom, ktoré sú predmetom úpravy.

81. Ostatné ustanovenia pododdielu A sa týkajú práva výrobcov zvukových záznamov na jednu primeranú odmenu (článok 11.6), postupov a politík týkajúcich sa práva autorov umeleckých diel na odmenu pri ďalšom predaji (článok 11.7), dostupnosti primeranej právnej ochrany a účinných právnych prostriedkov proti obchádzaniu technických opatrení, ktoré používajú nositelia práv v súvislosti s výkonom svojich práv vo svojich dielach, umeleckých výkonoch a zvukových záznamoch a ktoré obmedzujú v súvislosti s nimi konanie, na ktoré nositelia práv neudelili súhlas, alebo ktoré domáce právne predpisy nepovoľujú (článok 11.9), a ochrany elektronických informácií na správu práv (článok 11.10).

82. Pododdiel B má názov „Ochranné známky“. V súlade s článkom 11.12 musí každá zmluvná strana vynaložiť všetko primerané úsilie na dosiahnutie súladu s Dohovorom o práve ochrannej známky (prijatým v Ženeve 27. októbra 1994) a so Singapurským dohovorom o práve ochrannej známky (prijatým v Singapure 27. marca 2006). Každá zmluvná strana musí zaviesť systém zápisu ochranných známk do registra, v rámci ktorého príslušný známkový úrad písomne odôvodní každé zamietnutie zápisu ochrannej známky do registra. Žiadateľ musí mať možnosť odvolať sa proti takémuto zamietnutiu na súdnom orgáne; tretie strany musia mať možnosť podávať námietky proti žiadostiam o zápis ochrannej známky do registra a každá zmluvná strana musí zriadiť verejne dostupnú elektronickú databázu žiadostí o zápis ochranných známk a zápisov ochranných známk do registra (článok 11.13). Zmluvné strany musia chrániť všeobecne známe ochranné známky v súlade s dohodou TRIPS (článok 11.14). Článok 11.15 upravuje výnimky z práv poskytnutých ochrannou známkou.

83. Pododdiel C („Zemepisné označenia“) sa vzťahuje na uznávanie a ochranu zemepisných označení vín, liehovín, poľnohospodárskych výrobkov a potravín s pôvodom na území zmluvných strán (článok 11.16.1). Po nadobudnutí platnosti dohody EUSFTA musia zmluvné strany zriadiť systémy zápisu zemepisných označení do registra a ich ochrany na svojom území pre tie kategórie výrobkov, ktoré považujú za vhodné (článok 11.17). Ďalšie ustanovenia sa týkajú otázok, ako je napríklad rozsah ochrany zemepisných označení (článok 11.19) alebo okruh osôb, ktoré môžu používať chránené zemepisné označenie (článok 11.20).

84. Pododdiel D má názov „Dizajny“. Zmluvné strany majú poskytnúť ochranu nezávisle vytvoreným dizajnom, ktoré sú nové alebo pôvodné. Túto ochranu musí poskytnúť zápis do registra a majiteľom zapísaných dizajnov z nej musia vyplývať výhradné práva (článok 11.24.1). Článok 11.25 stanovuje rozsah práv, ktoré majiteľovi chráneného dizajnu vyplývajú zo zápisu do registra. Dostupná doba ochrany musí byť aspoň desať rokov odo dňa podania prihlášky (článok 11.26). Článok 11.27 sa týka obmedzených výnimiek z ochrany dizajnov. Článok 11.28 upravuje vzťah medzi chránenými dizajnmi a autorským právom.

85. Pododdiel E je nazvaný „Patenty“. V článku 11.29 zmluvné strany pripomenuli svoje záväzky vyplývajúce zo Zmluvy o patentovej spolupráci a zaviazali sa, že v náležitých prípadoch vyvinú všetko primerané úsilie na dosiahnutie súladu s článkami 1 až 16 Dohovoru o patentovom práve spôsobom, ktorý je v súlade s ich domácimi právnymi predpismi a postupmi. Zmluvné strany sa tiež zaviazali

dodržiavať rozhodnutie Generálnej rady WTO z 30. augusta 2003, ktoré sa týka vykonávania odseku 6 Vyhlásenia z Dauhy o dohode TRIPS a verejnom zdraví, ako aj rozhodnutie Generálnej rady WTO zo 6. decembra 2005 o zmene dohody TRIPS. Článok 11.31 stanovuje okolnosti, za ktorých zmluvné strany musia umožniť predĺženie trvania práv vyplývajúcich z patentovej ochrany.

86. Pododdiel F („Ochrana údajov z testov“) sa týka ochrany údajov z testov predložených na účely získania administratívneho povolenia na uvedenie farmaceutického výrobku alebo poľnohospodárskeho chemického výrobku na trh (články 11.33 a 11.34).

87. V jedinom ustanovení pododdielu G („Odrody rastlín“) sa uvádza, že zmluvné strany opätovne potvrdzujú svoje záväzky vyplývajúce z Medzinárodného dohovoru na ochranu nových odrôd rastlín, vrátane svojho práva vykonávať opčnú výnimku zo šľachtiteľských práv uvedenú v článku 15 ods. 2 uvedeného dohovoru (článok 11.35).

88. Oddiel C má názov „Presadzovanie práv duševného vlastníctva prostredníctvom občianskoprávných prostriedkov“. V článku 11.36 zmluvné strany opätovne potvrdili svoje záväzky vyplývajúce z článkov 41 až 50 dohody TRIPS. Dohodli sa, že vo svojich príslušných domácich právnych poriadkoch ustanovia opatrenia, postupy a prostriedky nápravy proti porušeniam práv duševného vlastníctva, na ktoré sa vzťahuje Jedenásta kapitola, ktoré sú v súlade s uvedenými záväzkami (článok 11.36.1). Tieto opatrenia, postupy a prostriedky nápravy musia spĺňať požiadavky stanovené v článku 11.36.2. Článok 11.36.3 stanovuje, že žiadnym ustanovením Jedenástej kapitoly nie je dotknutá schopnosť niektorej zo zmluvných strán presadzovať svoje domáce právne predpisy a žiadnym ustanovením tejto kapitoly sa neukladá ani jednej zmluvnej strane povinnosť zmeniť svoje existujúce právne predpisy, pokiaľ ide o presadzovanie práv duševného vlastníctva. Okrem toho žiadnym ustanovením tejto kapitoly sa neukladá ani jednej zmluvnej strane žiadna povinnosť zaviesť samostatný súdny systém na presadzovanie práv duševného vlastníctva alebo povinnosť, ktorá by mala vplyv na rozdelenie zdrojov na účely presadzovania práv duševného vlastníctva a na účely presadzovania práva vo všeobecnosti.

89. Ostatné ustanovenia oddielu C upravujú najmä povinnosť prijať náležité opatrenia, aby sa zverejnili alebo verejnosti sprístupnili informácie o právoplatných súdnych rozhodnutiach v rámci občianskych súdnych konaní vo veci porušenia práv duševného vlastníctva (článok 11.37); povinnosť zabezpečiť, aby boli občianskoprávne opatrenia, postupy a prostriedky nápravy uvedené v oddiele C k dispozícii pre všetky kategórie duševného vlastníctva, na ktoré sa vzťahujú oddiely 1 až 6 časti II dohody TRIPS (článok 11.38); opatrenia na účely zabezpečenia dôkazov (článok 11.39); súdne príkazy (článok 11.42); alternatívne opatrenia (článok 11.43) a náhradu škody (článok 11.44).

90. Oddiel D je nazvaný „Opatrenia na hraniciach“. Článok 11.49 stanovuje rozsah pôsobnosti takých opatrení, najmä v súvislosti s postupmi týkajúcimi sa tovaru pod colnou kontrolou. Článok 11.50 vyžaduje, aby colné orgány prijali sériu prístupov na identifikáciu zásielok obsahujúcich falšovaný tovar s ochrannou známkou, pirátsky tovar porušujúci autorské právo, pirátsky tovar porušujúci dizajn a falšovaný tovar so zemepisným označením. V článku 11.51 sú vymedzené oblasti, v ktorých sa zmluvné strany dohodli spolupracovať.

91. V jedinom ustanovení oddielu E („Spolupráca“) sa uvádza, že zmluvné strany sa dohodli spolupracovať v záujme vykonávania záväzkov a povinností prevzatých na základe Jedenástej kapitoly, a stanovuje, ktoré činnosti majú patriť medzi oblasti spolupráce (článok 11.52).

92. Dvanásta kapitola („Hospodárska súťaž a súvisiace záležitosti“) upravuje antitrustové predpisy a fúzie, verejné podniky, podniky, ktorým boli zverené osobitné alebo výhradné práva, a štátne monopoly.

93. Predmetom oddielu A sú „antitrustové predpisy a fúzie“. V článku 12.1.1 zmluvné strany uznávajú význam voľnej a nenarušenej hospodárskej súťaže vo svojich obchodných vzťahoch a uznávajú, že protisúťažné správanie sa podnikov alebo protisúťažné transakcie majú potenciál narušiť riadne fungovanie ich trhov a oslabujú výhody liberalizácie obchodu. Článok 12.1.2 stanovuje, že každá zmluvná strana musí v záujme podpory voľnej a nenarušenej hospodárskej súťaže vo všetkých odvetviach svojho hospodárstva zachovať komplexné právne predpisy, ktoré účinne riešia tri otázky, ktoré ovplyvňujú obchod medzi nimi, a to: a) horizontálne a vertikálne dohody; b) zneužitia dominantného postavenia a c) koncentrácie medzi podnikmi, ktorých výsledkom je podstatné obmedzenie hospodárskej súťaže alebo značné narušenie účinnej hospodárskej súťaže.

94. Oddiel B upravuje „verejné podniky, podniky, ktorým boli zverené osobitné alebo výhradné práva, a štátne monopoly“. V článku 12.3.1 sa uvádza, že žiadne z ustanovení Dvanástej kapitoly nebráni zmluvnej strane v tom, aby zriadila alebo zachovala verejné podniky alebo aby podnikom zverila osobitné alebo výhradné práva v súlade so svojimi príslušnými právnymi predpismi. Ostatné ustanovenia článku 12.3 stanovujú povinnosti týkajúce sa podmienok, ktoré sa vzťahujú na také podniky. Článok 12.4 stanovuje, že zmluvné strany naďalej môžu určiť alebo zachovať štátne monopoly. Musia však upraviť štátne monopoly komerčného charakteru takým spôsobom, aby zabezpečili, že tieto monopoly nebudú konať pri obstarávaní a predaji tovaru a služieb diskriminačne.

95. Oddiel C upravuje „subvencie“. Články 12.5.1 a 12.5.2 vymedzujú pojem subvencia na účely dohody EUSFTA a stanovujú, ktoré typy subvencií podliehajú ustanoveniam Dvanástej kapitoly. Článok 12.5.3 stanovuje, že články 12.7 (zakázané subvencie), 12.8 (iné subvencie) a 12.10 (doložka o preskúmaní) spolu s prílohou 12-A sa nevzťahujú na rôzne subvencie pre rybárstvo a poľnohospodárstvo. Ustanoveniami oddielu C nie sú dotknuté práva a povinnosti zmluvných strán vyplývajúce z Dohody o založení WTO (článok 12.6). Článok 12.7 stanovuje, ktoré typy subvencií týkajúcich sa tovaru a služieb sú zakázané, a upravuje výnimky. Článok 12.8.2 sa týka výmeny informácií o takých subvenciách. Článok 12.9 stanovuje povinnosť transparentnosti. Článok 12.10.1 vyžaduje, aby zmluvné strany neustále skúmali záležitosti, na ktoré sa odkazuje v oddiele C.

96. Oddiel D („Všeobecné záležitosti“) stanovuje povinnosti týkajúce sa spolupráce a koordinácie v oblasti presadzovania práva (článok 12.11), dôvernosti (článok 12.12) a konzultácie (článok 12.13). Článok 12.14 vylučuje akúkoľvek záležitosť vyplývajúcu z Dvanástej kapitoly, s výnimkou článku 12.7 (zakázané subvencie), z pôsobnosti Pätnástej kapitoly (Urovnávanie sporov) a Šestnástej kapitoly (Mediačný mechanizmus).

97. Príloha 12-A stanovuje zásady uplatniteľné na iné typy subvencií.

98. Trinásta kapitola je nazvaná „Obchod a trvalo udržateľný rozvoj“.

99. Oddiel A obsahuje „úvodné ustanovenia“. V článku 13.1 sú spomenuté viaceré medzinárodné dokumenty a je v ňom opätovne potvrdený záväzok zmluvných strán rozvíjať a podporovať medzinárodný obchod a svoje dvojstranné obchodné a hospodárske vzťahy spôsobom, ktorý bude prispievať k trvalo udržateľnému rozvoju (článok 13.1.1). Zmluvné strany uznávajú, že hospodársky a sociálny rozvoj a ochrana životného prostredia sú navzájom prepojené a vzájomne sa posilňujúce súčasti trvalo udržateľného rozvoja, a zdôrazňujú prínos spolupráce v sociálnych a environmentálnych záležitostiach súvisiacich s obchodom ako súčasti globálneho prístupu k obchodu a trvalo udržateľnému rozvoju (článok 13.1.2). Zmluvné strany tiež uznávajú, že je nevhodné podporovať obchod alebo investície oslabovaním alebo obmedzovaním ochrany zakotvenej v domácich pracovnoprávných a environmentálnych právnych predpisoch, ale zdôrazňujú, že environmentálne a pracovné normy by sa nemali využívať na protekcionistické účely v oblasti obchodu (článok 13.1.3). Zmluvné strany navyše uvádzajú, že ich cieľom je posilniť svoje obchodné vzťahy a spoluprácu spôsobmi, ktoré budú podporovať trvalo udržateľný rozvoj v kontexte článkov 13.1.1 a 13.1.2, a poukazujú na to, že ich cieľom nie je harmonizovať svoje pracovné alebo environmentálne normy (článok 13.1.4).

100. Každá zmluvná strana si ponecháva právo stanoviť vlastnú úroveň ochrany v oblasti životného prostredia a práce a prijať alebo náležite zmeniť svoje príslušné právne predpisy a politiky v súlade so zásadami vyplývajúcimi z medzinárodne uznaných noriem alebo dohôd, ktoré sú uvedené v článkoch 13.3 a 13.6 a ktorých je zmluvnou stranou (článok 13.2.1). Zmluvné strany musia naďalej zlepšovať svoje právne predpisy a politiky a usilovať sa o zaistenie a podporovanie vysokej úrovne environmentálnej a pracovnej ochrany (článok 13.2.2).

101. Oddiel B upravuje „obchod a trvalo udržateľný rozvoj – pracovné aspekty“. Zmluvné strany uznávajú hodnotu medzinárodnej spolupráce a dohôd o zamestnanosti a pracovných záležitostiach ako odpoveď medzinárodného spoločenstva na výzvy a príležitosti vyplývajúce z globalizácie v hospodárskej a sociálnej oblasti a v oblasti zamestnanosti a zavádzajú sa k prípadným konzultáciám a spolupráci v otázkach týkajúcich sa práce a zamestnanosti, ktoré súvisia s obchodom a sú predmetom spoločného záujmu (článok 13.3.1). Tiež opätovne potvrdzujú svoj záväzok uznať plnú a produktívnu zamestnanosť a dôstojnú prácu ako kľúčové prvky trvalo udržateľného rozvoja všetkých krajín a ako prioritný cieľ medzinárodnej spolupráce a sú odhodlané podporovať rozvoj medzinárodného obchodu spôsobom, ktorý prispieva k plnej a produktívnej zamestnanosti a dôstojnej práci pre všetkých (článok 13.3.2). Zmluvné strany sa v súlade s povinnosťami, ktoré im vyplývajú z členstva v MOP a z Deklarácie MOP o základných zásadách a právach pri práci a z nadväzujúcich opatrení k tejto deklarácii zaväzujú dodržiavať, podporovať a účinne vykonávať zásady týkajúce sa základných práv pri práci, a to najmä: a) slobodu združovania a účinné uznávanie práva na kolektívne vyjednávanie; b) odstránenie všetkých foriem nútenej alebo povinnej práce; c) účinné zrušenie detskej práce a d) odstránenie diskriminácie v súvislosti so zamestnaním a povoláním. Zmluvné strany tiež opätovne potvrdzujú svoj záväzok účinne vykonávať dohovory MOP, ktoré ratifikoval Singapur, resp. členské štáty Únie (článok 13.3). Zmluvné strany sa zaväzujú vyvíjať pokračujúce a nepretržité úsilie, pokiaľ ide o ratifikáciu a účinné vykonávanie základných dohovorov MOP; zvážiť ratifikáciu a účinné vykonávanie iných dohovorov MOP, pričom sa zohľadnia domáce okolnosti, a v tejto súvislosti si vymieňať informácie (článok 13.3.4). Článok 13.3.5 stanovuje, že zmluvné strany uznávajú, že porušovanie základných zásad a práv pri práci sa nemôže považovať za legitímnu komparatívnu výhodu ani inak použiť ako legitímna komparatívna výhoda.

102. V článku 13.4 zmluvné strany uznávajú význam spolupráce na aspektoch politík v oblasti práce, ktoré súvisia s obchodom, pri dosahovaní cieľov dohody EUSFTA. Toto ustanovenie tiež obsahuje (demonštratívny) výpočet oblastí, v ktorých zmluvné strany môžu iniciovať vzájomne prospešné činnosti spolupráce.

103. V článku 13.5 sa uvádza, že každá zmluvná strana pri príprave a vykonávaní opatrení zameraných na zdravie a bezpečnosť pri práci, ktoré môžu mať vplyv na obchod alebo investície medzi zmluvnými stranami, zohľadní príslušné vedecké a technické informácie a súvisiace medzinárodné normy, usmernenia alebo odporúčania, a to vrátane zásady predbežnej opatrnosti.

104. Predmetom oddielu C je „obchod a trvalo udržateľný rozvoj – environmentálne aspekty“. Zmluvné strany uznávajú hodnotu medzinárodnej správy a dohôd v oblasti životného prostredia; zdôrazňujú potrebu vzájomnej podpory medzi obchodom a politikami, pravidlami a opatreniami v oblasti životného prostredia a uvádzajú, že budú podľa potreby viesť konzultácie a spolupracovať, pokiaľ ide o rokovania o environmentálnych otázkach spoločného záujmu súvisiacich s obchodom (článok 13.6.1). Zmluvné strany sa navyše zaväzujú prostredníctvom zákonov, iných právnych predpisov alebo iných opatrení a postupov na svojom území účinne vykonávať mnohostranné environmentálne dohody, ktorých sú zmluvnými stranami (článok 13.6.2). Zmluvné strany opätovne potvrdzujú svoj záväzok dosiahnuť konečný cieľ Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy (ďalej len „UNFCCC“) a jeho Kjótskeho protokolu a zaväzujú sa spolupracovať na posilnení mnohostranného systému založeného na pravidlách v rámci UNFCCC, vychádzajúc z rozhodnutí prijatých na základe UNFCCC, a podporovať snahy o vypracovanie medzinárodnej dohody o zmene klímy v rámci UNFCCC, ktorá by platila po roku 2020 a ktorá by sa vzťahovala na všetky zmluvné strany (článok 13.6.3). Žiadne z ustanovení dohody EUSFTA nebráni

žiadnej zmluvnej strane prijať alebo zachovať opatrenia na vykonávanie mnohostranných environmentálnych dohôd, ktorých je zmluvnou stranou, pokiaľ sa tieto opatrenia neuplatňujú spôsobom, ktorý by predstavoval prostriedok svojvoľnej alebo bezdôvodnej diskriminácie medzi zmluvnými stranami alebo skryté obmedzovanie obchodu (článok 13.6.4).

105. Článok 13.7 upravuje obchod s drevom a s výrobkami z dreva. Zmluvné strany uznávajú dôležitosť celosvetového zachovávaní a trvalo udržateľného obhospodarovania lesov. Zaväzujú sa: a) vymieňať si informácie o postupoch na podporu obchodu s drevom a výrobkami z dreva a spotreby dreva a výrobkov z dreva, ktoré pochádzajú z legálnych lesov obhospodarovaných trvalo udržateľným spôsobom, a na podporu informovanosti o takýchto prístupoch; b) podporovať vynútiteľnosť práva a správu v lesnom hospodárstve na celosvetovej úrovni a riešenie problematiky obchodu s nezákonne vyťaženým drevom a výrobkami z neho; c) spolupracovať s cieľom podporovať účinnosť opatrení alebo politík zameraných na riešenie problematiky obchodu s nezákonne vyťaženým drevom a výrobkami z neho a d) podporovať účinné využívanie Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín, pokiaľ ide o druhy dreva, ktorých stav ochrany sa považuje za ohrozený.

106. Článok 13.8 sa týka obchodu s produktmi rybníctva. Zmluvné strany uznávajú dôležitosť zaistenia ochrany a riadenia populácií rýb trvalo udržateľným spôsobom a zaväzujú sa: a) rešpektovať dlhodobé ochranné opatrenia a trvalo udržateľné využívanie populácií rýb, ako sú vymedzené v medzinárodných nástrojoch, ktoré ratifikovali jednotlivé zmluvné strany, a presadzovať zásady Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (ďalej len „FAO“) a príslušných nástrojov OSN, ktoré sa týkajú týchto otázok; b) zaviesť a vykonávať účinné opatrenia na boj proti nezákonnému, nenahlásenému a neregulovanému (ďalej len „NNN“) rybolovu, uľahčiť vylúčenie produktov NNN rybolovu z obchodných tokov a vymieňať si informácie o NNN činnostiach; c) prijať účinné opatrenia na monitorovanie a kontrolu s cieľom zaistiť dodržiavanie súladu s ochrannými opatreniami a d) presadzovať zásady Dohody FAO o podporovaní dodržiavania medzinárodných ochranných a riadiacich opatrení rybárskymi plavidlami na šírom mori a dodržiavať príslušné ustanovenia Dohody FAO o opatreniach prístavných štátov zameraných na prevenciu a odstránenie NNN rybolovu.

107. Znenie článku 13.9 je takmer zhodné so znením článku 13.5 s výnimkou skutočnosti, že odkazuje a vzťahuje sa na „opatren[ia] zameran[é] na ochranu životného prostredia“, a nie na zdravie a bezpečnosť pri práci.

108. V článku 13.10 zmluvné strany uznávajú význam spolupráce na aspektoch politík v oblasti životného prostredia, ktoré súvisia s obchodom, pri dosahovaní cieľov dohody EUSFTA. Toto ustanovenie obsahuje (demonštratívny) výpočet oblastí, v ktorých zmluvné strany môžu iniciovať vzájomne prospešné činnosti spolupráce.

109. Oddiel D obsahuje „všeobecné ustanovenia“. Článok 13.11 pripomína rozhodnutie zmluvných strán naďalej vyvíjať osobitné úsilie s cieľom uľahčiť a podporiť obchod s environmentálnym tovarom a službami a investície do nich (článok 13.11.1), povinnosť venovať osobitnú pozornosť uľahčovaniu odstraňovania prekážok obchodu a investícií týkajúcich sa tovaru a služieb, ktoré sú šetrné voči klíme (článok 13.11.2), potrebu v najväčšej možnej miere znížiť emisie skleníkových plynov a obmedziť narušenia obchodu (článok 13.11.3) a podporovať sociálnu zodpovednosť podnikov (článok 13.11.4).

110. Podľa článku 13.12 zmluvná strana nemôže upustiť ani sa inak odchýliť od svojich právnych predpisov v oblasti životného prostredia a práce, a ani ponúknuť takéto upustenie alebo odchýlenie, spôsobom, ktorý má vplyv na obchod alebo investície medzi zmluvnými stranami (článok 13.12.1), ani upustiť od účinného presadzovania svojich právnych predpisov v oblasti životného prostredia a práce, a to či už prostredníctvom trvalého alebo opakovaného konania alebo nekonania, spôsobom, ktorý má vplyv na obchod alebo investície medzi zmluvnými stranami (článok 13.12.2).

111. Článok 13.13 stanovuje povinnosť transparentnosti, pokiaľ ide o akékoľvek všeobecne záväzné opatrenie zamerané na ochranu životného prostredia alebo pracovných podmienok, ktoré môže mať vplyv na obchod alebo investície medzi zmluvnými stranami. Články 13.14 a 13.15 upravujú preskúvanie vplyvu vykonávania dohody EUSFTA na trvalo udržateľný rozvoj a inštitucionálne mechanizmy na monitorovanie dodržiavania Trinástej kapitoly.

112. V prípade nezhody v akejkoľvek záležitosti vyplývajúcej z Trinástej kapitoly majú zmluvné strany využiť len postupy stanovené v článku 13.16 (Vládne konzultácie) a článku 13.17 (Skupina expertov). Pätnásta kapitola (Urovnávanie sporov) a Šestnásta kapitola (Mediačný mechanizmus) sa nevzťahujú na Trinástu kapitolu (článok 13.16.1). Články 13.16.2 až 13.16.6 stanovujú postupy a ciele vládnych konzultácií. Článok 13.17 upravuje okrem iného mechanizmy a postupy na zriadenie skupiny expertov na posúdenie akejkoľvek záležitosti, ktorú uspokojivo nevyriešila rada upravená v článku 13.16.4.

113. Cieľom Štrnástej kapitoly („Transparentnosť“) je zaistiť transparentné a predvídateľné regulačné prostredie pre hospodárske subjekty (článok 14.2.1), potvrdiť záväzky vyplývajúce z Dohody o založení WTO a stanoviť ozrejmene a zlepšené mechanizmy, pokiaľ ide o transparentnosť, konzultácie a lepšiu správu všeobecne záväzných opatrení (článok 14.2.2). „Všeobecne záväzné opatrenia“ sú zákony, iné právne predpisy, súdne rozhodnutia, postupy a administratívne rozhodnutia, ktoré môžu mať vplyv na akúkoľvek záležitosť, na ktorú sa vzťahuje dohoda EUSFTA. Tento pojem nezahŕňa rozhodnutie, ktoré sa vzťahuje na konkrétnu osobu [článok 14.1 písm. a)].

114. Článok 14.3 stanovuje povinnosti uverejňovania, ktoré má každá zmluvná strana, pokiaľ ide tak o všeobecne záväzné opatrenia (článok 14.3.1), ako aj každý návrh všeobecne záväzného opatrenia alebo návrh na jeho zmenu (článok 14.3.2). Článok 14.4.1 vyžaduje, aby každá zmluvná strana určila kontaktné miesto v záujme uľahčenia účinného vykonávania dohody EUSFTA a komunikácie medzi zmluvnými stranami o akejkoľvek záležitosti, na ktorú sa vzťahuje táto dohoda. Bližšie podrobnosti týkajúce sa tohto kontaktného miesta, jeho fungovania a žiadostí o informácie, ktoré sa mu predkladajú, sú uvedené v článkoch 14.4.2 až 14.4.8.

115. Článok 14.5 stanovuje povinnosti, ktoré sa majú dodržiavať v záujme jednotného, nestranného a primeraného vykonávania všetkých všeobecne záväzných opatrení. Každá zmluvná strana konkrétne musí a) snažiť sa zainteresovaným osobám druhej zmluvnej strany, ktorých sa konanie priamo týka, v súlade so svojimi postupmi zaslať primerané oznámenie o začatí konania; b) poskytnúť zainteresovaným osobám primeranú príležitosť na predloženie skutočností a argumentov na podporu ich stanovísk skôr, než sa pristúpi ku konečnému administratívne opatreniu, a c) zabezpečiť, aby jej postupy vychádzali z jej právnych predpisov a boli s nimi v súlade.

116. Článok 14.6.1 vyžaduje, aby každá zmluvná strana zriadila alebo zachovala súdne, kvázisúdne alebo administratívne tribunály alebo postupy na účely urýchleného preskúmania a v odôvodnených prípadoch aj nápravy administratívnych opatrení týkajúcich sa záležitostí, na ktoré sa vzťahuje dohoda EUSFTA. Takéto tribunály musia byť nestranné a nezávislé od úradu alebo orgánu povereného presadzovaním administratívnych predpisov a nesmú mať žiadny podstatný záujem na výsledku predmetnej záležitosti (článok 14.6.1). Každá zmluvná strana tiež musí zabezpečiť, aby strany konania mali pred tribunálmi alebo v rámci postupov, ktoré sú uvedené v článku 14.6.1, právo na: a) primeranú možnosť podporiť alebo obhájiť svoje príslušné stanoviská a b) rozhodnutie založené na dôkazoch a poskytnutých záznamoch alebo, v prípade, že to právne predpisy zmluvnej strany vyžadujú, na zázname vypracovanom administratívnym orgánom (článok 14.6.2). Článok 14.6.3 upravuje vykonávanie týchto rozhodnutí.

117. Zmluvné strany sa dohodli na spolupráci pri podpore kvality a výkonnosti v oblasti regulácie (článok 14.7.1) a podpore zásad riadnej administratívnej praxe (článok 14.7.2).

118. Článok 14.8 stanovuje, že v prípade, ak sú v iných kapitolách dohody EUSFTA stanovené osobitné a odlišné pravidlá týkajúce sa záležitostí upravených Štrnástou kapitolou, tieto pravidlá majú prednosť.

119. Cieľom Pätnástej kapitoly („Urovnávanie sporov“) je predchádzať akýmkoľvek nezhodám medzi zmluvnými stranami v súvislosti s výkladom a uplatňovaním dohody EUSFTA a urovnávať ich v záujme dosiahnutia, ak je to možné, obojstranne prijateľného riešenia (článok 15.1). Pätnásta kapitola sa použije v prípade akýchkoľvek nezhôd v súvislosti s výkladom a uplatňovaním ustanovení dohody EUSFTA, ak nie je výslovne stanovené inak (článok 15.2).

120. Postupy upravené v článkoch 15.3 až 15.13 stanovujú nasledujúce stupne mechanizmu urovnávania sporov: konzultácie v dobrej viere s cieľom dosiahnuť riešenie na základe vzájomnej dohody (články 15.3.1 až 15.3.4); žiadosť o zriadenie rozhodcovského tribunálu v súlade s článkom 15.4, ak boli konzultácie ukončené bez toho, aby sa dospelo k riešeniu na základe vzájomnej dohody (článok 15.3.5); rozhodcovské konanie (články 15.4 až 15.8); postup na zabezpečenie splnenia rozhodnutia (články 15.9 až 15.11); uplatnenie prostriedkov nápravy v prípade nesplnenia rozhodnutia (článok 15.12) a preskúmanie opatrenia prijatého na splnenie rozhodnutia po pozastavení plnenia záväzkov (článok 15.13).

121. Články 15.14 až 15.19 obsahujú rôzne pravidlá týkajúce sa rozhodcovských konaní, ktoré dopĺňa príloha 15-A. Všeobecné ustanovenia v oddiele D upravujú zoznam rozhodcov (článok 15.20); vzťah medzi mechanizmom urovnávania sporov upraveným v Pätnástej kapitole a mechanizmom WTO na urovnávanie sporov (článok 15.21); lehoty (článok 15.22) a preskúmanie a zmenu Pätnástej kapitoly (článok 15.23).

122. Cieľom Šestnástej kapitoly („Mediačný mechanizmus“) je uľahčiť nájdenie riešenia na základe vzájomnej dohody, a to prostredníctvom komplexného a rýchleho konania mediačného konania (článok 16.1). Šestnásta kapitola sa vzťahuje na všetky opatrenia spadajúce do rozsahu pôsobnosti dohody EUSFTA, ktoré majú nepriaznivý vplyv na obchod alebo investície medzi zmluvnými stranami, pokiaľ nie je stanovené inak (článok 16.2).

123. Pred začatím mediačného konania môže zmluvná strana kedykoľvek písomne požiadať, aby jej boli poskytnuté informácie o takom opatrení (článok 16.2). Postup upravený v článkoch 16.3 až 16.6 stanovuje nasledujúce stupne mediačného mechanizmu: žiadosť o začatie mediácie (článok 16.3); výber mediátora (článok 16.4); samotná mediácia (článok 16.5) a vykonanie riešenia na základe vzájomnej dohody (článok 16.6). Článok 16.7 sa týka vzťahu medzi mediáciou a urovnávaním sporov. Ďalšie ustanovenia upravujú lehoty (článok 16.8), trovy (článok 16.9) a preskúmanie (článok 16.10).

124. Sedemnásta kapitola má názov „Inštitucionálne, všeobecné a záverečné ustanovenia“. Články 17.1 a 17.2 zavádzajú inštitucionálnu štruktúru, ktorá sa skladá z rôznych výborov, v ktorých sa zmluvné strany majú stretávať s cieľom dohliadať na vykonávanie a uplatňovanie dohody EUSFTA a uľahčovať jej vykonávanie a uplatňovanie. Článok 17.3 stanovuje, že ak sa zmení niektoré ustanovenie Dohody o založení WTO, ktoré zmluvné strany začlenili do dohody EUSFTA, zmluvné strany v prípade potreby spolu konzultujú s cieľom nájsť obojstranne uspokojivé riešenie. Článok 17.4 upravuje prijímanie rozhodnutí v jednotlivých výboroch. Článok 17.5 sa týka zmien dohody EUSFTA.

125. V článku 17.6.1 sa uvádza, že dohoda EUSFTA sa má uplatňovať na daňové opatrenia, iba pokiaľ je to potrebné na naplnenie ustanovení tejto dohody. V súlade s článkom 17.6.2 žiadnym z ustanovení dohody EUSFTA nie sú dotknuté práva alebo povinnosti Singapuru či Európskej únie alebo jedného z jej členských štátov vyplývajúce z akejkoľvek dohody o zdaňovaní medzi Singapurom a ktorýmkoľvek členským štátom alebo štátmi Európskej únie. Články 17.6.3 a 17.6.4 stanovujú, že žiadne z ustanovení dohody EUSFTA nebráni prijatiu alebo zachovaniu určitých typov daňových opatrení a opatrení, ktorých cieľom je predchádzať vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam a daňovým únikom. Článok 17.6.5 sa týka práva Singapuru prijať alebo zachovať daňové opatrenia, ktoré sú potrebné na ochranu nadradených záujmov verejnej politiky Singapuru, ktoré vyplývajú z jeho osobitných územných obmedzení.

126. Zmluvné strany majú medzi sebou povoliť akékoľvek platby a prevody na bežnom účte platobnej bilancie vo voľne zameniteľnej mene v súlade s ustanoveniami článku VIII Dohody o Medzinárodnom menovom fonde. V tejto súvislosti majú zmluvné strany uskutočniť spoločné konzultácie (článok 17.7).

127. Každá zmluvná strana má nabádať svoje štátne investičné fondy, aby dodržiavali všeobecne akceptované zásady a praktické postupy – tzv. zásady zo Santiaga (článok 17.8).

128. Článok 17.9 sa týka podmienok a postupov, ktoré umožňujú zmluvnej strane, ktorá má vážne ťažkosti v oblasti platobnej bilancie a vonkajšieho financovania alebo jej takéto ťažkosti hrozia, prijať alebo zachovať obmedzujúce opatrenia týkajúce sa obchodu s tovarom a službami, usadzovania sa a platieb a prevodov súvisiacich s investíciami.

129. Článok 17.10 obsahuje ustanovenie o bezpečnostných výnimkách, ktoré dovoľuje zmluvným stranám konať s cieľom chrániť svoje základné bezpečnostné záujmy.

130. Ostatné ustanovenia Sedemnástej kapitoly sa týkajú zverejňovania informácií a ochrany dôverných informácií (článok 17.11); nadobudnutia platnosti dohody EUSFTA (článok 17.12); doby jej platnosti a jej ukončenia (článok 17.13); plnenia záväzkov podľa dohody EUSFTA (článok 17.14); absencie priameho účinku (článok 17.15); príloh, dodatkov, spoločných vyhlásení, protokolov a dojednaní, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou dohody EUSFTA (článok 17.16); vzťahu medzi dohodou EUSFTA a Dohodou o partnerstve a spolupráci a Dohodou o založení WTO (článok 17.17); budúcich pristúpení k Európskej únii (článok 17.18); územnej pôsobnosti dohody EUSFTA (článok 17.19) a autentických znení dohody EUSFTA, teda bulharského, chorvátskeho, českého, dánskeho, holandského, anglického, estónskeho, fínskeho, francúzskeho, nemeckého, gréckeho, maďarskeho, talianskeho, lotyšského, litovského, maltského, poľského, rumunského, slovenského, slovinského, španielskeho a švédskeho znenia (článok 17.20).

131. Protokol 1 sa týka vymedzenia pojmu „výrobky s pôvodom“ a metód administratívnej spolupráce. Dojednanie 1 až 5 sa týkajú článku 17.6 (Zdaňovanie); odmeňovania rozhodcov; dodatočných colných ustanovení; vzájomného uznávania programov schválených hospodárskych subjektov a osobitných priestorových obmedzení a obmedzení v oblasti prístupu k prírodným zdrojom Singapuru.